

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DISERTAČNÍ PRÁCE

**OBRAZ MĚSTA ČESKÝCH BUDĚJOVIC
V HISTORIOGRAFICKÝCH NARATIVNÍCH
PRAMENECH RANÉHO NOVOVĚKU**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autorka práce: Mgr. Miroslava Květová

Studijní obor: Pomocné vědy historické

Ročník: V.

2019

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 15. dubna 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomohli při sestavování předkládané disertační práce. Především bych chtěla poděkovat svému školiteli doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D, který mi poskytl mnoho cenných rad a kritických připomínek. Za mimořádně vstřícný přístup děkuji pracovníkům Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, kde se odehrávala většina mého výzkumu. Za podporu a umožnění doktorského studia si zaslouží velký dík také vedení Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., zejména ředitel ústavu PhDr. Luboš Velek, Ph.D., a má vedoucí PhDr. Helena Kokešová, Ph.D. Největší dík za přínosné náměty a konzultace patří kolegyni z oddělení pro soupis a studium rukopisů PhDr. Marii Tošnerové, Ph.D., díky níž jsem měla možnost podílet se na projektu s názvem Raně novověká městská historiografie a kolektivní paměť. Obraz města v kronikách raně novověkých Čech (GA ČR, č. 16-12145S). V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu a zájem.

ANOTACE

Předkládaná práce se věnuje studiu dějepisných vyprávěcích pramenů Českých Budějovic z období raného novověku. Bádání je zasazeno do střeoevropského kontextu. Především v německy mluvících zemích vznikla již řada podnětných studií, z nichž je možné čerpat náměty a srovnání. Metodologicky je práce zaměřena na výzkum historicko-antropologických otázek, čímž by mohl být odhalen myšlenkový svět měšťanů raného novověku. Základ disertační práce však tvoří kodikologický rozbor vnějších a vnitřních znaků rukopisů a jejich komparace. Po uvedení jednotlivých pramenů včetně životopisů písařů s přesahem do 19. století je představen rovněž badatelský zájem o tyto prameny až do současnosti. Zásadní je stanovení typů pramenů, v nichž je možné nalézt kronikářské či pamětní záznamy, a určení forem jejich dochování. Důraz je kladen také na autory a motivace, které je vedly k tvorbě kronikářských děl. Záměrem analýzy tematických okruhů záznamů a jejich vzájemnou komparací je zjistit, zda městské historiografické narativní prameny vytvářely městskou identitu a formovaly obraz města. Hlavní přínos práce spočívá v prohloubení studia historiografických narativních pramenů měst a ve výzkumu myšlení a jednání raně novověkých městských obyvatel. Práce se zabývá také srovnáním s ostatními významnými centry městského kronikářství v období 16. až 18. století a zkoumá vliv dějinných událostí a umělecko-kulturních směrů na podobu těchto pramenů. Součástí předkládané práce je soupis narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic z raně novověkého období, který může sloužit k lepší orientaci v uvedené problematice a mohl by podnítit další výzkum o dějinách města.

ANNOTATION

This thesis deals with the study of historiographical narrative sources of České Budějovice from the early modern period. Research is set in a Central European context. Especially in the German-speaking countries, a number of challenging studies have already emerged from which it is possible to draw suggestions and comparisons. Methodologically, the work is focused on the research of historical-anthropological issues, which could reveal the thought-world of burghers in the early modern period. However, the basis of the dissertation is a codicological analysis of the external and internal features of the manuscripts and their comparison. First, the thesis introduces individual sources, including biographies of scribes overlapping into the 19th century, then the research interest of historians in these sources is presented up to the present day. It is essential to identify the types of sources in which chronicle or memorial records can be found, and to determine the forms of their preservation. Emphasis is also placed on the authors and motivations that led them to create the chronicles. The aim of the analysis of thematic areas of records and their mutual comparison is to find out whether urban historiographical narrative sources could create urban identity and could form the image of the city. The main contribution of this work is to deepen the understanding of historiographical narrative sources of cities and to research of the thinking and action of early modern urban inhabitants. The work also deals with the comparison with other important writing centres in the 16th to 18th century and examines the impact of historical events and artistic and cultural directions on the form of these sources. Part of this work is a list of narrative sources for the history of České Budějovice from the early modern period, which can be used for better understanding the issue and could support further research on the city's history.

OBSAH

I. ÚVOD	8
II. SOUČASNÝ STAV BĀDÁNÍ VE STŘEDOEVRPSKĚM KONTEXTU	11
III. METODA.....	19
IV. NARATIVNÍ PRAMENY ČESKÝCH BUDĚJOVIC	22
<i>IV. 1. Představení jednotlivých rukopisů</i>	<i>22</i>
IV. 1. a) Rukopisy ze 16. století.....	22
IV. 1. b) Rukopisy z 1. poloviny 17. století.....	30
IV. 1. c) Rukopisy z 2. poloviny 17. století.....	35
IV. 1. d) Rukopisy církevního charakteru (1. polovina 17. století – 2. polovina 18. století)	40
IV. 1. e) Tisky (2. polovina 17. století – 2. polovina 18. století).....	47
IV. 1. f) Rukopisy z 2. poloviny 18. století	52
<i>IV. 2. Další vývoj městských narativních pramenů Českých Budějovic a zájem o ně od 19. století až do současnosti</i>	<i>77</i>
<i>IV. 3. Typologie</i>	<i>89</i>
<i>IV. 4. Dochování</i>	<i>92</i>
<i>IV. 5. Autoři.....</i>	<i>94</i>
<i>IV. 6. Motivace</i>	<i>99</i>
<i>IV. 7. Témata.....</i>	<i>106</i>
V. KRONIKÁŘSTVÍ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH MĚST RANĚHO NOVOVĚKU SE ZŘETELEM KE KOMPARACI S NARATIVNÍMI PRAMENY K DĚJINÁM ČESKÝCH BUDĚJOVIC.....	138
V. 1. Narativní prameny z 16. století.....	138
V. 2. Narativní prameny ze 17. století	142
V. 3. Narativní prameny z 18. století.....	145
VI. ZÁVĚR.....	153

VII. PŘÍLOHY	162
VII. 1. Soupis narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic	162
VII. 2. Obrazová příloha	229
VIII. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	234
VIII. 1. Prameny nevydané	234
VIII. 2. Prameny vydané	238
VIII. 3. Literatura	241
IX. SEZNAM ZKRATEK	271
X. SEZNAM PŘÍLOH	274

I. ÚVOD

Základním cílem výzkumu narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic z období raného novověku je odhalení obrazu městské společnosti a poznání myšlenkového světa měšťanů ve sledovaném období. Pro výzkum bylo vybráno město České Budějovice jakožto centrum jižních Čech, kde v průběhu 16. až 18. století vznikla řada historiografických narativních děl. Vybrané město tak disponuje velkým množstvím dochovaného pramenného materiálu a je tudíž vhodným modelem pro důkladné studium raně novověkého městského kronikářství. Závěry bádání se zcela jistě budou moci vztáhnout na všechna raně novověká města, zejména však na česká královská města, mezi něž České Budějovice již od svého založení patřily. Záměrem je představit českobudějovické městské kronikářství raného novověku. Důležitým úkolem je tudíž provedení heuristického průzkumu a shromáždění relevantních pramenů. Do studované množiny rukopisů je nutné zahrnout nejen kronikářská díla městské provenience, ale též texty autorů z církevního prostředí, jež se svým obsahem dotýkají dějin města. Výzkum se však soustředí především na díla, jejichž autoři byli českobudějovickými měšťany, a lze na nich nejlépe sledovat kolektivně sdílené názory této sociální skupiny. Otázkou, již je třeba se rovněž zabývat, je, jaké prameny do výzkumu zařadit. Předmětem studia se stanou kronikářské a pamětní zápisy k dějinám města, jež ale mohly být zapsány v různých dílech, mezi něž zajisté patří kroniky města, rodinné kroniky měšťanů, pamětní knihy, deníky, městské topografie, pamětní zápisy vložené v makovicích městských věží a další historiografická díla městské provenience. Kronikářské záznamy týkající se Českých Budějovic mohou obsahovat též úřední prameny, jež mohly sledovat zcela jiné cíle, ale v menším množství byly jejich součástí kronikářské poznámky k dějinám města. Kromě rukopisných knih jsou do práce zahrnuty také práce tištěné, jejichž počet sice není velký, ale pro dotvoření celistvého obrazu je nutné je do výzkumu začlenit.

Městské dějepisectví jako badatelské téma se v poslední době těší značné pozornosti. Vyprávěcí dějepisné prameny o Českých Budějovicích přesto nebyly doposud nijak celistvě zpracovány a podchyceny do zvláštního katalogu, jenž by všechna tato díla zpřístupnil badatelské veřejnosti. Jednotliviny uložené v muzejních sbírkách jsou samozřejmě dostupné v publikovaném repertoriu rukopisů, které však

zahrnuje jen 17. a 18. století.¹ Vlastní soupisy mají i další instituce, v nichž se nacházejí narativní texty k dějinám Českých Budějovic.² Největší počet příslušných pramenů je uložen ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích, kde k orientaci slouží inventáře k fondu Archiv města České Budějovice. Nezanedbatelnou část předkládané disertační práce proto tvoří komentovaný soupis dochovaných, ale též deperditních raně novověkých narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic, který přispěje k lepší orientaci v uložení pramenů a jejich klasifikaci, a může tak podnítit další výzkum o dějinách sledovaného města. Z katalogu získané údaje mohou rovněž posloužit jako srovnávací materiál při studiu podobných pramenů jiných měst. Nejvýznamnější kroniky českobudějovických měšťanů jsou již dostupné v Kodikologické databázi rukopisů na webových stránkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, jehož kodikologické oddělení se tímto typem písemných pramenů dlouhodobě zabývá.³

Pro studium českobudějovických raně novověkých historiografických narativních děl je rovněž důležité zmapovat časový přesah do 19. století, protože vývoj se na konci 18. století rozhodně nezastavil. Řada kronikářských prací pokračovala i v následujícím období. V 19. století bylo vytvořeno několik textů, které opisovaly starší práce nebo z nich alespoň částečně čerpaly. Další podstatnou součástí výzkumu je představení autorů, především historiků a archivářů, kteří se zabývali tématem českobudějovických kronik nebo tato díla využili při studiu regionálních dějin.

Kromě pokusu o rekonstrukci myšlení a názorů písařů jako zástupců městské společnosti je nutné položit si ještě další otázky, například jaké byly důvody vzniku těchto pramenů, z jakých materiálů při jejich tvorbě písaři vycházeli, jaké formy rukopisy měly a zda existovala nějaká pravidla pro jejich vedení. Důraz je kladen zejména na výzkum postojů nebo na způsob myšlení raně novověkých měšťanů, které

¹ Jaromír LINDA – Alexandr STICH – Alena FIDLEROVÁ – Martina ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1, (A–F)*, Praha 2003.

² František Michálek BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze II*, Praha 1927; Bohumil RYBA, *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze. Díl 4, Strahovské rukopisy DH–DK (čís. 1822–2425)*, Praha 1970; TÝŽ, *Soupisy rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1985; Jaroslav WEBER – Pavel SPUNAR – Josef TRÍSKA, *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1958. Soupis rukopisů neúřední povahy, jenž se snaží zachytit všechny rukopisy v České republice, je produktem oddělení pro soupis a studium rukopisů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., z jehož činnosti vznikly čtyři díly průvodce po rukopisných fondech v České republice: Antonín KOSTLÁN – Stanislav PETR – Marie TOŠNEROVÁ, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice I. Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven*, Praha 1995; Pavel BRODSKÝ – Marta HRADILOVÁ – S. PETR – M. TOŠNEROVÁ, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice II. Rukopisné fondy archivů v České republice*, Praha 1998; TÍŽ, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice III. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice*, Praha 2001; TÍŽ, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*, Praha 2004.

³ Viz <http://tslanius.mua.cas.cz/KATALOG/> (ověřeno 14. 5. 2018).

by se měly odrážet v kronikářských zápisech. Zajímavá je rovněž otázka, do jaké míry byl jednotlivec ovlivněn prostředím či v jakém rozsahu se v zápisech projeví jeho vlastní názory. Podrobným rozbořením zápisů, jejich porovnáním a rovněž zjištěním biografických údajů jejich autorů by měly být určeny tyto odlišnosti ve vnímání událostí jednotlivými kronikáři. Další související dotazy, jež by měly být vzneseny, se týkají například způsobu, jakým autoři zaznamenávali a vnímali svou současnost, jakým událostem dávali přednost a proč, zda byly zápisy v kronikách ovlivněny profesí autora nebo jeho společenským zařazením atd. Naskytá se také otázka, zda se prostřednictvím kronikářských záznamů vytvářela rodinná paměť nebo paměť celého města, jestli zápisy reflektují nejen individuální, ale i kolektivní identitu měšťanů. Dějepisné vyprávěcí prameny představují důležitý pramen pro výzkum těchto otázek. Osoba autora v nich totiž vystupuje do popředí mnohem více než v pramenech úřední povahy a lze na nich snadněji získat představu o životě v raně novověkém městě.

II. SOUČASNÝ STAV BĀDÁNÍ VE STŘEDOEUVROPSKÉM KONTEXTU

Tématem městské historiografie se v současné době zabývá řada autorů. Badatelský zájem o městské kronikářství Českých Budějovic a nejdůležitější odkazy na výzkum městské historiografie raného novověku v Čechách a na Moravě jsou uvedeny v následujících kapitolách předkládané práce.⁴ K dalším centrům městského kronikářství, kde se dochovalo větší množství narativních děl, patřila samozřejmě Praha. Její historiografie byla zkoumána řadou předních českých historiků, kteří vytvářeli edice vybraných děl. Ucelený přehled, i když jen pro dobu předbělohorskou, však nabízí až práce Marie Tošnerové.⁵ Kniha obsahuje komentovaný soupis narativních pramenů českých měst z předbělohorského období. Kromě Prahy eviduje rukopisy z dalších jednadvaceti českých měst. Litoměřická historiografická díla podrobil podrobnému studiu historik Jan Smetana,⁶ který vytvořil soupis vyprávěcích pramenů k dějinám měst pro celý Litoměřický kraj až do roku 1835. Dále popsal vývoj dějepisného zájmu na Litoměřicku, pokusil se o definici studovaných pramenů a zamýšlel se nad jejich významem pro historiografii. Pro moravská města vyšlo několik edic, ale za stěžejní práci k městskému kronikářství se dá stále ještě považovat soupis moravských rukopisů Jaroslava Millera,⁷ který byl doveden do roku 1800. Miller uchopil žánr městského dějepisectví z širší perspektivy a do soupisu zahrnul různé formy vyprávěcích textů, jako byly městské kroniky, paměti, deníky, panegyrika, popisy válečných událostí a další kronikářské poznámky například v tištěných kalendářích.⁸ Olomouckým dějinám včetně olomouckého kronikářství se dlouhodobě

⁴ Viz kapitoly IV. 2. a V. U kapitoly V. není záměrem této práce podat celistvý bibliografický soupis k výzkumu městského dějepisectví, ale pouze odkázat na zajímavá díla, která se dají porovnat s pracemi o Českých Budějovicích.

⁵ M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 178–201.

⁶ Jan SMETANA, *Nejstarší kronikářské záznamy litoměřických radních písařů*, Vlastivědný sborník Litoměřicko 14, 1978, s. 119–142; TÝŽ, *Soupis vyprávěcích pramenů dějepisných vzniklých v Litoměřickém kraji do roku 1835*, Sborník archivních prací (dále jen SAP) 23, 1973, s. 215–282; TÝŽ, *Vyprávěcí prameny dějepisné vzniklé v Litoměřickém kraji do roku 1835*, SAP 22, 1972, s. 221–296.

⁷ Jaroslav MILLER a kol., *Soupis pramenů městské historiografie do roku 1800. Svazek 1, Morava*, Olomouc 2013. Databáze viz www.urbanhistoriography.cz/ (ověřeno 14. 5. 2018).

⁸ J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 7–8. Podobně městskou historiografii jako žánr přesahující klasickou kronikářskou tradici chápají Joachim BÄHLCKE – Arno STROHMEYER (edd.), *Die Konstruktion der Vergangenheit. Geschichtsdenken, Traditionsbildung und Selbstdarstellung in frühneuzeitlichen Europa*, Berlin 2002; Peter JOHANEK (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2000 (= Städteforschung, A/47); Rosemary SWEET, *The Writing of Urban Histories in Eighteenth-Century England*, Oxford 1997.

věnují archivář a historik Vladimír Spáčil se svou manželkou, historičkou a germanistkou Libuší Spáčilovou.⁹ K chebskému kronikářství je stále nejzásadnější práce historika Heinricha Gradla, která vyšla v ediční řadě *Deutsche Chroniken aus Böhmen*.¹⁰ Ve vedlejších zemích Koruny české se městským kronikářstvím zabývají historici Petr Hrachovec¹¹ a Helmut Bräuer.¹² Zvláště zajímavá je Bräuerova monografie *Stadtchronistik und städtische Gesellschaft*, v níž autor ukázal charakteristické problémy městské společnosti a její hodnoty z pohledu městských kronikářů v období raného novověku. Pokusil se také odhalit, co si autoři těchto děl mysleli a co je inspirovalo k psaní.

Přestože v českých zemích vznikla řada prací pojednávajících o městském dějepisectví, jejich množství je v porovnání se situací například v Německu nesrovnatelně nižší. Právě v německé historiografii se toto téma těší značné pozornosti již delší dobu, ačkoliv zpočátku byl větší prostor věnován přednostně středověkému období. Základní práci, jež se zabývá německými městskými kronikami, představuje na svou dobu metodologicky přínosné dílo Heinricha Schmidta.¹³ Zajímavá, zejména

⁹ Vladimír SPÁČIL – Milena KROBOTOVÁ – Libuše SPÁČILOVÁ (edd.), *Charakteristische Beiträge zur Kenntniss der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz von Johann Alexius Eckberger/Príspevky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera*, Olomouc 1998; V. SPÁČIL – L. SPÁČILOVÁ (edd.), *Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Florianem Josefem Louckým roku 1746*, Olomouc 1991; V. SPÁČIL (ed.), *Františka Jiřího Eberla, olomouckého magistrátního rady, Pragmatické dějiny města Olomouce*, Olomouc 1994; TÝŽ, *Údajná Grossmannova kronika Olomouce z let 1485–1520*, Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 95–99; L. SPÁČILOVÁ (ed.), *Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530–1629). Ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen in Olmütz*, Olomouc 2005; TÁŽ, *Kronika olomoucké měšťanské rodiny Hoblových (1550–1620)*, Ročenka Státního okresního archivu Olomouc 27, 1999, s. 151–154.

¹⁰ Heinrich GRADL (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band III.*, Prag 1884.

¹¹ Petr HRACHOVEC, *Böhmische Themen in den Erzählungen über die Gründung und Frühgeschichte der Stadt Zittau in Zittauer Stadtchronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: *Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates. V, Geschichte – Erinnerung – Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmisches Krone im 14.–18. Jahrhundert*, Praha 2011, s. 374–402; TÝŽ, *Böhmische Themen in der Zittauer Stadtchronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: *Studien zur neuzeitlichen Geschichtsschreibung in den böhmischen Kronländern Schlesien, Oberlausitz und Niederlausitz, Görlitz – Zittau 2013*, s. 251–318; TÝŽ, *Der Sechsstädtebund und die Sechsstädte in der Zittauer Chronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: *666 Jahre Sechsstädtebund, Görlitz – Zittau 2012*, s. 129–143.

¹² Helmut BRÄUER, *Region und Land im Blick der sächsisch-lausitzischen Städtechronisten während der frühen Neuzeit*, in: *Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates. VI, Terra – Ducatus – Marchionatus – Regio. Die Bildung und Entwicklung der Regionen im Rahmen der Krone des Königreichs Böhmen*, Praha 2013, s. 358–374; TÝŽ, *Stadtchroniken des 15. und 16. Jahrhunderts als Bestandteil sich entfaltender bürgerlicher Ideologie*, in: Konrad Fritze a kol. (edd.), *Autonomie, Wirtschaft und Kultur der Hansestädte, Hansische Studien VI*, Weimar 1984, s. 20–213; TÝŽ, *Stadtchronistik und städtische Gesellschaft. Über die Widerspiegelung sozialer Strukturen in der obersächsisch-lausitzischen Stadtchronistik der frühen Neuzeit*, Leipzig 2009.

¹³ Heinrich SCHMIDT, *Die deutschen Städtechroniken als Spiegel des bürgerlichen Selbstverständnisses im Spätmittelalter*, Göttingen 1958.

díky výzkumu městské identity, je práce německého historika Günthera Lottese,¹⁴ jenž se dlouhodobě věnoval kulturním dějinám raného novověku. Lottes rozdělil vyprávění na základní (Basiserzählung) a doplňující (Komplementärerzählung), které však rovněž formuje obraz raně novověkého městského kronikářství. Jako zajímavé vnímal také mýty a legendy, například o založení města, které sice při sledování dějin města nemají význam, ale jsou důležité pro jeho identitu.¹⁵

Německou městskou historiografií pozdního středověku a raného novověku se dlouhodobě zabývá také historik a někdejší ředitel Institutu pro srovnávací dějiny měst (*Institut für vergleichende Städtegeschichte*) münsterské univerzity Peter Johanek,¹⁶ který si rovněž položil otázky o obrazu města v kronikářských záznamech a v nich uchovávané paměti. Johanek rozvedl myšlenku Günthera Lottese, že kroniky samy o sobě tvoří paměť a identitu města. Paměť se sice uchovává rovněž v architektuře, sochách, obrazech či symbolech, o kterých se však v kronikách také píše.¹⁷ Ze starší literatury k raně novověkému městskému spisování v Německu lze zmínit práce Ericha Kleinschmidta.¹⁸

Německé městské kronikářství v době reformace bylo předmětem disertační práce historičky Susanne Rau,¹⁹ která zkoumala vliv náboženského myšlení na podobu městských kronik ve čtyřech vybraných městech, totiž Brémách, v nichž se mezi měšťany prosadil kalvinismus, Vratislavi, kde byla již v polovině 17. století svobodná

¹⁴ Günther LOTTES, *Stadtchronistik und städtische Identität. Zur Erinnerungskultur der frühneuzeitlichen Stadt*, in: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* 87, 2000, s. 47–58.

¹⁵ Tamtéž, s. 50.

¹⁶ P. JOHANEK, *Das Gedächtnis der Stadt. Stadtchronistik im Mittelalter*, in: Gerhard Wolf – Norbert H. Ott (edd.), *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, Berlin – Boston 2016, s. 337–398; TÝŽ, *Die Mauer und die Heiligen – Stadtvorstellungen im Mittelalter*, in: Wolfgang Behringer – Bernd Roeck (edd.), *Das Bild der Stadt in der Neuzeit 1400–1800*, München 1999, s. 26–38; TÝŽ, *Einleitung*, in: P. Johanek (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung*, s. VII–XIX; TÝŽ, *Inszenierte Vergangenheit. Vom Umgang mit geschichtlicher Überlieferung in den deutschen Städten des Mittelalters*, in: Matthias Ohm – Thomas Schilp – Barbara Welzel (edd.), *Ferne Welten – Freie Stadt. Dortmund im Mittelalter*, Bielefeld 2006, s. 39–48; TÝŽ, *Weltchronik und regionale Geschichtsschreibung im Spätmittelalter*, in: Hans Patze (ed.), *Geschichtsschreibung und Geschichtsbewußtsein im späten Mittelalter*, Sigmaringen 1987 (= *Vorträge und Forschungen. Konstanzer Arbeitskreis für mittelalterliche Geschichte* XXXI), s. 287–330.

¹⁷ P. JOHANEK, *Inszenierte Vergangenheit*, s. 41–42.

¹⁸ Erich KLEINSCHMIDT, *Stadt und Literatur in der frühen Neuzeit. Voraussetzungen und Entfaltung im südwestdeutschen, elsässischen und schweizerischen Städteraum*, Köln – Wien 1982 (= *Literatur und Leben* NF 22); TÝŽ, *Textstädte. Stadtbeschreibung im frühneuzeitlichen Deutschland*, in: W. Behringer – B. Roeck (edd.), *Das Bild*, s. 73–80.

¹⁹ Susanne RAU, *Geschichte und Konfession. Städtische Geschichtsschreibung und Erinnerungskultur im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung in Bremen, Breslau, Hamburg und Köln*, Hamburg – München 2002. Další zajímavá práce stejné autorky: S. RAU, *Geschichten von Stadt, Land und Universum. Räume der Stadtchroniken und Stadtgeschichten seit dem späten Mittelalter*, in: S. Rau – Birgit Studt (edd.), *Geschichte schreiben. Ein Quellen- und Studienhandbuch zur Historiographie (ca. 1350–1750)*, Berlin 2010, s. 459–474.

praxe náboženství, luteránském Hamburku a katolickém Kolíně nad Rýnem. Obsah městských kronik z oblasti Hesenska popsal ve své disertaci Thomas Fuchs,²⁰ jenž v úvodu vysvětlil, jak chápe vztah mezi tradicí, historiografií a městskými kronikami a poté popsal existující zdrojový materiál v jednotlivých lokalitách. Klasifikaci pramenů, o níž se pokoušela řada historiků i u nás, provedl v jedné ze svých studií Klaus Wriedt.²¹ Nejnověji k této problematice přispěl Gerhard Wolf.²² Podle něj se prameny nedají pevně zařadit do určitých skupin, protože styl jednotlivých autorů se mohl značně lišit.

První pokusy o vydávání městských kronikářských děl v Německu spadají do druhé poloviny 19. století. Výsledkem byla ediční řada *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert*, jež zpřístupňuje kroniky německých měst a jejímž zakladatelem byl historik Karl Hegel. Celkem bylo vydáno 37 svazků. První svazek, věnovaný Norimberku, vyšel v roce 1862, poslední k Brémám roku 1968.²³ Podobná ediční řada vznikla v roce 1879 také pro česká města, v nichž byly vytvořeny německy psané kroniky. V prvním svazku řady *Deutsche Chroniken aus Böhmen* vyšla kronika města Lokte.²⁴ Poté byly vydány už jen dva svazky kroniky Trutnova²⁵ a již zmíněné kroniky Chebu.²⁶ České Budějovice, přestože disponují rozsáhlým souborem německy psaných kronik, do ediční řady vybrány nebyly.

Ve Švýcarsku se tématem městské historiografie v pozdním středověku zabývá například profesorka bernské univerzity Regula Schmid.²⁷ Co se týče množství městských kronik, těm z německy mluvících zemí se nemohou prameny z jiných zemí, například Francie či Anglie, rovnat a tomu odpovídá i snížený badatelský zájem. Přesto i v Anglii vznikla zajímavá práce o městských kronikách 18. století, která dokazuje, že

²⁰ Thomas FUCHS, *Geschichtsbewußtsein und Geschichtsschreibung zwischen Reformation und Aufklärung. Städtechroniken, Kirchenbücher und historische Befragungen in Hessen, 1500 bis 1800*, Marburg 2006.

²¹ Klaus WRIEDT, *Bürgerliche Geschichtsschreibung im 15. und 16. Jahrhundert. Ansätze und Formen*, in: P. Johaneck (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung*, s. 19–50.

²² G. WOLF, *Einleitung*, in: G. Wolf – Norbert H. Ott (edd.), *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, Berlin 2016, s. 20–26.

²³ Řada z nich je digitalizována viz

https://de.wikisource.org/wiki/Die_Chroniken_der_deutschen_St%C3%A4dte (ověřeno 14. 5. 2018).

²⁴ Ludwig SCHLESINGER (ed.), *Die Chronik der Stadt Elbogen (1471–1504)*, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band I., Prag 1879.

²⁵ TÝŽ (ed.), *Simon Hüttels Chronik der Stadt Trautenau (1484–1601)*, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band II., Prag 1881.

²⁶ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken*.

²⁷ Regula SCHMID, *Geschichte im Dienst der Stadt. Amtliche Historie und Politik im Spätmittelalter*, Zürich 2009.

kronikářství mělo silný vliv na vytváření smyslu pro městskou komunitu a podněcovalo občanskou hrdost.²⁸

V mnoha kronikářských dílech se nacházejí rovněž informace osobního charakteru o autorově rodinném i kariérním životě. Taková díla by se mohla též zařadit mezi tzv. ego dokumenty, jež ve své knize popsal Winfried Schultze.²⁹ Rozebral zde širokou škálu možných variant ego dokumentů, v nichž osoba ať už dobrovolně nebo z donucení poskytuje informace o sobě samé. Tzv. *Selbstzeugnisse* se věnovali autoři nejen v Německu,³⁰ ale také v Rakousku, kde je stále nejzásadnější dílo Haralda Tersche.³¹

V zahraničí, zejména v německy mluvících zemích, jsou městské narativní dějepisné prameny raného novověku stále častěji využívány pro studium života a myšlení městských obyvatel. Mnohem více jsou řešeny také otázky individuální a kolektivní identity měšťanů či paměti města, dále sociální struktury a sebevnímání autorů a obraz městské společnosti, jenž by se z kronikářských záznamů dal vypožorovat. Historikové mohou při studiu těchto problémů vycházet z obecnějších prací³² či z děl, jež byla zpracována pro středověké období.³³ Na tato témata

²⁸ R. SWEET, *The Writing*.

²⁹ Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.

³⁰ Benigna von KRUSENSTJERN, *Selbstzeugnisse der Zeit des Dreißigjährigen Krieges. Beschreibendes Verzeichnis*, Berlin 1997.

³¹ Harald TERSCH, *Österreichische Selbstzeugnisse des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit (1400–1650). Eine Darstellung in Einzelbeiträgen*, Köln – Weimar – Wien 1998. Další rakouské práce např. Anna CORETH, *Österreichische Geschichtsschreibung in der Barockzeit (1620–1740)*, Wien 1950; H. TERSCH, *Stadtchroniken am Beispiel der „Eisenstadt“ Steyr*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer, *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. – 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien – München 2006, s. 927–938.

³² Jan ASSMANN, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München 2002; Hartwin BRANDT – Benjamin POHL – William Maurice SPRAGUE – Lina HÖRL (edd.), *Erfahren, Erzählen, Erinnern. Narrative Konstruktionen von Gedächtnis und Generation in Antike und Mittelalter*, Bamberg 2012; Susanna BURGHARTZ – Maike CHRISTADLER – Dorothea NOLDE (edd.), *Berichten, Erzählen, Beherrschen. Wahrnehmung und Repräsentation in der frühen Kolonialgeschichte Europas*, Frankfurt am Main 2005; Carolin EMCKE, *Kollektive Identitäten. Sozialphilosophische Grundlagen*, Frankfurt – New York 2000; Astrid ERLI, *Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskulturen*, in: Ansgar Nünning – Vera Nünning (edd.), *Konzepte der Kulturwissenschaften. Theoretische Grundlagen – Ansätze – Perspektiven*, Stuttgart – Weimar 2003, s. 156–185; Jürgen STRAUB, *Personale und kollektive Identität. Zur Analyse eines theoretischen Begriffs*, in: Aleida Assmann – Heidrun Freise (edd.), *Identitäten*, Frankfurt am Main 1998 (= *Erinnerung, Geschichte, Identität* 3), s. 73–104; Harald WELZER, *Das soziale Gedächtnis. Geschichte, Erinnerung, Tradierung*, Hamburg 2001.

³³ Rudolf HIESTAND, *Civis Romanus sum. Zum Selbstverständnis bürgerlicher Führungsschichten in den spätmittelalterlichen Städten*, in: Peter Wunderli (ed.), *Herkunft und Ursprung. Historische und mystische Formen der Legitimation*, Sigmaringen 1994, s. 91–109; Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Regionale Identität und soziale Gruppen im deutschen Mittelalter. Zur Einführung*, in: Peter Moraw (ed.), *Regionale Identität und soziale Gruppen im deutschen Mittelalter*, Berlin 1992 (= *Zeitschrift für historische Forschung. Beiheft* 14), s. 9–13; Rolf SPRANDEL, *Chronisten als Zeitzeugen. Forschungen zur spätmittelalterlichen Geschichtsschreibung in Deutschland*, Köln – Weimar – Wien 1994.

se v Münsteru roku 2006 konala zajímavá konference, jejímž výsledkem byl zdařilý sborník editorů Christopa Dartmanna a Carly Meyer. Koncept identity, která se stává tématem zvláště v krizové situaci vymezením na vlastní a cizí, byl interdisciplinárně zkoumán na konkrétních příkladech od ottonského období až po zámořské cesty 17. století.³⁴

Stejně jako u nás existuje i v Německu mnoho prací, jež se věnují konkrétním městům či konkrétním kronikářským dílům, z nichž některé zkoumají také obraz města. Pro raný novověk lze z těch nejvýznamnějších či nejnovějších jmenovat například práce o městském kronikářství ve Frankfurtu nad Mohanem³⁵ či v hansovních městech.³⁶ Zajímavá je také populárně pojatá kniha o obrazu města ve městě Nördlingen.³⁷ Pro středověké období byly vydány práce o paměti města Norimberku³⁸ nebo Münsteru.³⁹ Oliver Plessow v této publikaci vhodně shrnul dosavadní metodologické přístupy historiografického bádání. Autorem zajímavé práce o paměti města Lübeck je vojenský historik Sascha Möbius,⁴⁰ jenž zkoumal, jak byla tato paměť zapsána v kronikách města. Válka i zmínky o této problematice zaujímají v popisu velký prostor. Interpretace těchto událostí jednotlivými kronikáři autorovi umožnila analyzovat městskou kolektivní a individuální identitu a její vliv na podobu paměti. Peter Wolf zkoumal raně novověký obraz města Řezna v kronikářských dílech a zjistil, že byly v podstatě po celý raný novověk opisovány a doplňovány pouze dvě kroniky z roku 1600, jež představují dva vyhraněné pohledy, protestantský a katolický, na dějiny města.⁴¹ Podoba textů ukazuje, že obě historické tradice ovlivnily vnímání reality téměř po dvě století. Další zajímavou práci nabídla Carla Meyer,⁴² jež nahlížela obraz města

³⁴ Christoph DARTMANN – Carla MEYER (edd.), *Identität und Krise? Konzepte zur Deutung vormoderner Selbst-, Welt- und Fremderfahrungen*, Münster 2007 (= Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme 17).

³⁵ Stephanie DZEJA, *Die Geschichte der eigenen Stadt. Städtische Chronistik in Frankfurt am Main vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, Bern – Frankfurt am Main 2003 (= Europäische Hochschulschriften 3, 946).

³⁶ Volker HENN – Jürgen SARNOVSKY (edd.), *Das Bild der Hanse in der städtischen Geschichtsschreibung des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Trier 2010.

³⁷ Wilfried SPONSEL, *Stadtchroniken als kollektives Gedächtnis. Das Bild der Stadt Nördlingen im Spiegel ihrer Chroniken*, Steinmeier 2000.

³⁸ Matthias KIRCHHOFF, *Gedächtnis in Nürnberger Texten des 15. Jahrhunderts. Gedenkbücher, Brüderbücher, Städtelob, Chroniken*, Nürnberg 2009 (= Nürnberger Werkstücke zur Stadt- und Landesgeschichte. Schriftenreihe des Stadtarchivs Nürnberg 68).

³⁹ Oliver PLESSOW, *Die umgeschriebene Geschichte. Spätmittelalterliche Historiographie in Münster zwischen Bistum und Stadt*, Köln – Weimar – Wien 2006.

⁴⁰ Sascha MÖBIUS, *Das Gedächtnis der Reichsstadt. Unruhen und Kriege in der lübeckischen Chronistik und Erinnerungskultur des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Göttingen 2011.

⁴¹ Peter WOLF, *Bilder und Vorstellungen vom Mittelalter. Regensburger Stadtchroniken der frühen Neuzeit*, Tübingen 1999.

⁴² C. MEYER, *Die Stadt als Thema. Nürnbergs Entdeckung in Texten um 1500*, Ostfildern 2009 (= Mittelalter-Vorschungen 26).

Norimberku a jeho identitu z literárně historického hlediska, přičemž zkoumala různé druhy textů, v nichž je obsažen. Další pohled na obraz raně novověkého města v literatuře přinesl Klaus Garber⁴³ ve sborníku, v němž autoři z různých hledisek zkoumají pojem město.

Současní historikové mají možnost vycházet z teoretických prací, zvláště z konceptu kolektivní paměti Maurice Halbwachse⁴⁴ či ze strukturalistické narativní teorie Haydena Whitea.⁴⁵

Některé terminologické a metodologické otázky vztahující se k výzkumu narativních pramenů městské provenience si pokládal i historik Jaroslav Miller, který se zabýval problematikou povahy městské komunity v raném novověku. V narativních pramenech měst hledal obraz dokonalé městské komunity, charakterizovaný sdílenými hodnotami a názory, harmonií, jednotou a řádem. Uvedl rozdíl mezi komunitou, která je založena na tradici, kolektivismu, solidaritě, na sdílení společných cílů a existenci řádu, a na druhé straně společností, založené na racionalitě, individualismu, názorové pluralitě a absenci emočních pout. V raném novověku byl ve městech stále ještě nadřazený kolektivismus nad individualismem. Tyto principy jsou v kronikářských dílech měst značně patrné. Idea města jako komunity se podle Millera postupně vytrácela zejména vlivem byrokratizace a profesionalizace a také s růstem počtu obyvatel měst. Obavy měst z rozpadu komunity vedly k upnutí se k tradičním hodnotám a k minulosti. Normativní obraz komunity byl obsažen v městských historiografických dílech ještě v závěru 18. století.⁴⁶

Tuzemské práce se prozatím věnovaly především konkrétním dílům a jejich edičnímu zpracování. Informace získané ze zkoumaných textů sloužily v prvé řadě k prohloubení znalostí o dějinách konkrétního města. Výsledné studie tak představovaly

⁴³ Klaus GARBER, *Literatur in der Stadt – Bilder der Stadt in der Literatur. Eine kleine europäische Revue*, in: P. Johanek – Franz-Joseph Post (edd.), *Vielerlei Städte. Der Stadtbegriff*, Köln – Weimar – Wien 2004 (= *Städteforschungen A/61*), s. 71–120.

⁴⁴ Maurice HALBWACHS – Gérard NAMER – Marie JAISSON (edd.), *Kolektivní paměť*, Praha 2009.

⁴⁵ Hayden WHITE, *Metahistorie. Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*, Brno 2011; TÝŽ, *Die Bedeutung der Form. Erzählstrukturen in der Geschichtsschreibung*, Frankfurt am Main 1990.

⁴⁶ J. MILLER, *Raně novověké město: eroze komunity?*, *Lidé města = Urban People* 11, 2009, č. 3, s. 419–439, zvl. s. 423, 429, 432, 435; TÝŽ, *Snový svět idejí a syrovost skutečnosti. Městská historiografie raného novověku jako utopie?*, *Český časopis historický* (dále jen ČČH) 106, 2008, č. 2, s. 261–287; TÝŽ, *Uzavřená společnost a její nepřítel. Město středovýchodní Evropy (1500–1700)*, Praha 2006; TÝŽ, *Výzkum českých měst mezi minulostí a budoucností*: in: *Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí. Stati a rozšířené příspěvky z 30. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve dnech 11. a 12. října v Clam-Gallasově paláci v Praze, Dolní Břežany 2013*, s. 9–21. Otázkami ideálního obrazu města z architektonického hlediska se zabýval Hanno-Walter KRUFFT, *Städte in Utopia. Die Idealstadt vom 15. bis zum 18. Jahrhundert zwischen Staatsutopie und Wirklichkeit*, München 1989.

významný přínos hlavně k regionálním dějinám. Rozsáhlejší výzkum, který by přinesl syntetizující myšlenky, prozatím nebyl vykonán. Vyprávěcí dějepisné prameny českých a moravských měst totiž doposud nejsou plně zpřístupněny například ve formě katalogu a důkladně zpracovány tak, aby bylo možné pokládat si složitější otázky a získat na ně relevantní odpovědi.⁴⁷ Předkládaná práce, jež je dalším dílem skládačky v problematice bádání o narativních pramenech měst, se však snaží klást si i obecné otázky ohledně myšlení a jednání raně novověkých městských obyvatel, přestože odpovědi na ně nemusí mít všeobecnou platnost a mohou tak být pouze naznačeny.⁴⁸

⁴⁷ Klíčové soupisy raně novověkých narativních pramenů k dějinám měst viz J. MILLER a kol., *Soupis*. Komentovaný soupis pro česká města viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*.

⁴⁸ V tomto ohledu již může práce navázat na studie z českého prostředí. Viz Marek ĎURČANSKÝ, *Kolektivní paměť měst? Narativní prameny městské proveniencce, jejich autoři a vztah k pramenům diplomatické povahy na příkladu středních Čech v první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 375–388. Studie J. Millera viz pozn. 46.

III. METODA

V rámci disertační práce nebylo možné pojmout problematiku historiografických narativních textů k dějinám měst pro celé české země, ale v rámci jihočeského regionu bylo vybráno město s nejrozsáhlejším souborem rukopisů tohoto typu. České Budějovice představují v základních ohledech reprezentativní vzorek raně novověkého královského města. Hlavní badatelské otázky a problémy studovaného tématu lze tudíž aplikovat na celou městskou společnost a výsledky zkoumání do jisté míry zobecnit.

Základní metodou historického výzkumu využitou při zkoumání městských historiografických narativních pramenů je podrobná kodikologická analýza vnějších a vnitřních znaků rukopisů a jejich komparace, která by mohla odkrýt vzájemnou provázanost mezi jednotlivými autory a jejich inspiraci předchůdci. Rozborem pramenů a jejich vzájemnou komparací bude zkoumán vliv sociálního postavení písařů na charakter zápisů. Dále budou vyhledávány podobné typy záznamů, čímž by mohl být odhalen způsob myšlení autorů, většinou zástupců vyšší měšťanské vrstvy. Kromě pohledu písařů na okolí budou prameny využity také pro výzkum sebevnímání. Důležité je též srovnání s ostatními významnými centry městského kronikářství, jako byly Cheb, Jihlava, Litoměřice, Olomouc, Praha a další města, jež prošla podobným vývojem a o jejichž dějinách byly v průběhu raného novověku vytvořeny kronikářské práce. Zvláště zajímavé je porovnání s rozvojem městského kronikářství v ostatních jihočeských městech. Důkladné prostudování všech pramenů z jiných lokalit by však nebylo z důvodu jejich velkého množství i rozsahu jednotlivých rukopisů uskutečnitelné. Výzkum je nicméně v první řadě možné opírat o nově zpracované edice k vybraným dílům. Díky moderním technologiím je již mnoho rukopisů dostupných v digitální podobě i s příslušnými metadaty. Chebské vyprávěcí prameny lze nalézt v databázi *Porta fontium*.⁴⁹ Kroniky města jsou digitalizovány také v Olomouci.⁵⁰ Knihovnická databáze *Manuscriptorium* zpřístupňuje rukopisy a staré tisky zejména z Národní knihovny České republiky. Další tištěné práce jsou pak dostupné v databázi *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*.⁵¹

⁴⁹ Viz www.portafontium.cz (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁰ Viz <http://vademecum.olomouc.eu> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵¹ František HORÁK – Bedřiška WIŽDÁLKOVÁ – Zdeněk Václav TOBOLKA (edd.), *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, Praha 1925–1967. Online verze viz <http://www.knihopis.cz/> (ověřeno 14. 5. 2018).

Komparace s jinými městskými vyprávěcími prameny dějepisné povahy je jistě velmi důležitá pro postižení shodných charakterových rysů a individuálních odlišností. Zároveň by měly být události zaznamenané v kronikářských dílech porovnány s prameny úřední povahy. Verifikaci údajů zjištěných z narativních pramenů ovšem ztěžuje nízké dochování příslušných úředních záznamů. Pro České Budějovice je zachován soubor radních manuálů vedených zvláště českým a německým písařem, jež však zdaleka neobsahují shodné zápisy, jaké uvádí měšťanské kroniky. V manuálech byly řešeny zejména správní záležitosti, jež se projednávaly na jednání městské rady, a z těch pamětihodných, které by se daly s kronikami porovnat, zaznamenávaly jen ty významné, například volbu významných osob do úřadů nebo jejich úmrtí.⁵² Přesto alespoň zpočátku měly úřední záznamy zásadní význam pro historiografická díla, v nichž byly opisovány důležité události ze správy města, zejména obnovy městské rady. Nejstarší úřední záznamy se sice nedochovaly, ale začaly se zapisovat nejspíše roku 1468, protože předchozího roku došlo k obměně rady násilným převratem.⁵³ Právě rokem 1468 začínají některé českobudějovické kroniky, například rukopisy Davida Doudlebského ze Sterneku nebo Jonáše Katschnera. Některé kroniky začínají své zápisy rokem 1265, kdy bylo město založeno, ale údaje k obnově rady byly zřejmě dostupné až od roku 1468.⁵⁴

Při vytváření životopisů písařů kronikářských děl je užitá biografická metoda, s jejíž pomocí lze zkoumat životní osudy pisatelů. Primární snahu o postižení rodinných vazeb a kariérních úspěchů přesahují další prosopografické otázky, jež plynou ze základního biografického studia, například z jakého sociálního prostředí autoři pocházeli, zda měli podobné názory na problémy ve společnosti atd. Tyto i jiné otázky rozvíjí další užité metodologické přístupy, zejména historická antropologie a dějiny každodennosti. Historickou antropologii představil na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století německý historik Richard van Dülmen jako interdisciplinární směr historiografie, v němž je kladen důraz na jednání a myšlení konkrétního jedince v dějinách. To, jaký mělo na jedince vliv prostředí a v jaké míře

⁵² Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice (dále jen SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice), inv. č. 92–272.

⁵³ Více viz Karel PLETZER, *Násilný převrat v Českých Budějovicích v květnu 1467*, Jihočeský sborník historický (dále jen JSH) 64, 1995, s. 74–83.

⁵⁴ Srov. M. TOŠNEROVÁ, *Kronikářské záznamy v Pamětní knize Velvar (Historiografické narativní prameny druhé poloviny 16. století)*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 74.

se projevila jeho individualita nebo jak dalece se v jeho životě odrážely velké historické události, jsou další zásadní otázky, jimiž se historická antropologie zabývá.⁵⁵

Na základě studia narativních pramenů o Českých Budějovicích z období od 16. století do konce 18. století lze zjišťovat, jak autoři, většinou měšťané sledovaného města, vnímali zapisované události. Z historicko-antropologického hlediska je hlavním záměrem práce pokusit se určit, zda měly na jednotlivé písaře dopad mimořádné události typu válek, epidemií nebo přírodních katastrof, zda byly jejich obavy, strach nebo výsledky těchto událostí v záznamech promítnuty, jakou roli zde hrála jejich víra v nadpřirozeno atd. Z charakteru záznamů by se mohl dát vyčíst způsob myšlení celé městské komunity. Je možné se ptát, zda je u autorů patrné vědomí sounáležitosti s touto komunitou, jak vnímali svět nebo jaké vztahy je pojily k okolní společnosti. Záměrem studia kronikářských zpráv je také zjištění, zda na první pohled odosobněné zápisy o dějinách města obsahují politické názory, společenské postoje, pocity či dokonce životní hodnoty jednotlivých autorů, jež by se mohly aplikovat na celou městskou komunitu. Zajímavé je jistě i porovnání tohoto vnímání pro různá období. Myšlení a chování lidí se mohlo měnit v souvislosti s politickými a společenskými změnami nebo s myšlenkovými směry, které se ve společnosti prosazovaly. Při studiu záznamů je proto důležité sledovat, jaká témata si písaři vybírali, jaká upřednostňovali, jak dalece se o konkrétních událostech rozepisovali a jakým se možná záměrně vyhýbali. V některých dílech by se mohly najít rovněž záznamy, z nichž by se dal postihnout každodenní život raně novověkého měšťana s jeho všedními starostmi a problémy.

⁵⁵ Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, Problémy, úkoly*, Praha 2002; TÝŽ, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století). II, Vesnice a město*, Praha 2006.

IV. NARATIVNÍ PRAMENY ČESKÝCH BUDĚJOVIC

IV. 1. Představení jednotlivých rukopisů

Velký rozvoj městské historiografie, k němuž došlo v českých zemích v předbělohorské době, se nevyhnul ani Českým Budějovicím, jež patří ke skupině českých měst, kde se zachoval rozsáhlý soubor kronikářských a pamětních záznamů z období raného novověku. Vyprávěcí prameny dějepisné městské provenience vznikaly již dříve v době husitské, ale pro České Budějovice se nejstarší doklady dochovaly až z první poloviny 16. století.

IV. 1. a) Rukopisy ze 16. století

V **Kosmově kronice a jeho pokračovatelů** z počátku 15. století jsou na konci rukopisu zaznamenány kronikářské zprávy o Českých Budějovicích. V letech 1519 až 1539 je učinil nejspíše farář v kostele svatého Mikuláše Jan Hayder (1470/80–1549). Jedná se o deset záznamů o událostech ve městě z období let 1500 až 1535.⁵⁶

Jan Hayder byl synem českobudějovického měšťana. Kaplanem se stal již roku 1515 a o pět let později farářem. V této činnosti pokračoval i poté, co byla v roce 1533 místní fara povýšena na děkanství a působil zde jako děkan až do roku 1547. Jeho strýc Václav Hayder byl rovněž českobudějovickým farářem, a to v letech 1492 až 1505.⁵⁷

Autorství zápisů je však příhodnější přisuzovat Janovi. Zajímavé zprávy, jež jsou zde zaznamenány, se týkají popravy Židů ve městě v roce 1505 kvůli údajné rituální vraždě. Na okraji je uvedena i česky psaná poznámka: „*N[ota] b[ene]*

⁵⁶ Knihovna Národního muzea (dále jen KNM), sign. VIII D 20, fol. 130r–131r; K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 179. Více viz F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze II*, s. 78, 79, č. 2270; Bertold BRETHOLZ – Wilhelm WEINBERGER (edd.), *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag (Cosmae Pragensis Chronica Boemorum)*, in: Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum rerum Germanicarum, Nova Series II (dále jen MGH SRG NS II), Berlin 1923; Josef EMLER (ed.), *Prameny dějin českých II. Kosmův letopis český s pokračovateli*, Praha 1874; Karel Jaromír ERBEN, *Rukopis muzejní letopisů Kosmových a jeho pokračovatelů*, Časopis Českého musea (dále jen ČČM) 21, 1847, s. 173–188, 235–249; K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 179–181 (obsahuje též edici záznamů); heslo církevní správa, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cirkevni-sprava> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Krejčí Antonín, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/krejci-antonin> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁷ K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 179; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

*Pamětihodno z ohledu vyobcování židův z kr. města Budějovic.*⁵⁸ Další zprávy pojednávají o úmrtí císaře Maxmiliána I. roku 1519, přírodních pohromách, požáru nebo o sebevraždách místních obyvatel.

Rukopis objevil až při pořádání děkanské knihovny kaplan při kostele svatého Mikuláše Antonín Krejčí a roku 1846 jej věnoval Muzeu Království českého v Praze.⁵⁹ Jedná se o prozatím nejstarší dochované kronikářské zprávy k dějinám Českých Budějovic.

V průběhu 16. století začal počet narativních pramenů k dějinám měst narůstat zejména díky šířícímu se humanismu. Byla zde již také možnost vzdělání na městských školách a touha měšťanů zachovat významné události, jež ve městě probíhaly, pro paměť budoucím generacím.

Dalším rukopisem vzniklým v polovině 16. století se zápisy o dějinách města z let 1450 až 1578 je kronika českobudějovického konšela **Františka Machnického** (1513–1583),⁶⁰ jež se nedochovala a její existence je známa jen díky mladším kronikám, jejichž autoři Machnického záznamy využili. Na počátku 18. století to byl ředitel městské školy a regenschori Dominik Koller v kronice svého děda Tomáše Františka Veselého⁶¹ a ve druhé polovině téhož století českobudějovický pekař Lukáš Bernard Schneider, jenž Machnického záznamy zařadil ve své kronice do jedné z kapitol s názvem *Unterschiedliche Denkwürdigkeiten so sich alhier zu verschiedene Zeiten ereignet*. Je pravděpodobné, že Machnického rukopis byl obsáhlejší, ale Schneider si do své kroniky vybral pouze události, jež ve svém autografu ještě neměl a Machnického záznamy jen doplnil svůj vlastní text.⁶²

⁵⁸ KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VIII D 20, fol. 131r. Citace z archivních materiálů v českém jazyce jsou transkribovány, v latinském a německém jazyce jsou transliterovány. Více viz Ivan ŠTŮVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

⁵⁹ Heslo Krejčí Antonín, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/krejci-antonin> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁰ Reinhold HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 15, s. 1. Více viz Miroslava KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny (dále jen Kuděj) 15, 2014, č. 2, s. 7, 13, 16; TÁŽ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost. Obraz města Českých Budějovic pohledem měšťana druhé poloviny 18. století*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 101, 102, 111; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 225; TÝŽ, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 181–188 (zde rovněž edice záznamů); M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 36, 79, 85; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 225.

⁶² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 375–414 + a–h Notta; M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 101, 102, 111.

František Machnický byl synem Jana Machnického, obecního staršího v letech 1531 až 1539. František získal roku 1545, čili až v dospělosti, jak bývalo zvykem, měšťanské právo. Roku 1552 zdědil dům po otci v Krajinské ulici a stejně jako otec působil v rodném městě jako obecní starší (1547–1555, 1558–1560, 1564, 1567–1571, 1574–1575 a 1580). V dalších letech (1556–1557, 1561–1563, 1564–1566, 1572–1573, 1576–1579, 1581–1582) plnil konšelskou funkci v městské radě.⁶³

Tématem Machnického zpráv byly zejména stavební úpravy farního kostela a městské věže, vraždy, popravy, smrtelné nehody či neobvyklé porody. Jeho pozornost upoutaly také přírodní úkazy a katastrofy jako byly požáry, povodně, bouřky, zemětřesení a úkazy na obloze, dále hospodaření, ceny obilí, soli či kyselého zelí atd. Schneider uvedl i rok narození Machnického a rok, kdy byl oficiálně přijat za měšťana. Tudíž je velmi pravděpodobné, že Machnického kronika obsahovala i údaje osobní povahy.⁶⁴

Dalším autorem kronikářských záznamů z 16. století byl **Jan Petřík z Benešova** (1499? Benešov u Prahy – 1559/1560 České Budějovice), městský písař, jenž sepsal dvě pamětní knihy města.⁶⁵

Jan Petřík z Benešova získal už před rokem 1527 titul bakaláře na univerzitě ve Vídni. Poté působil nejprve jako učitel v Českých Budějovicích. Od roku 1530 byl vychovatelem synů Adama z Hradce. Roku 1536 se vrátil zpět do Českých Budějovic a stal se radním písařem. Z této pozice vytvořil již zmíněné městské pamětní knihy. Jako radní písař, jenž měl dobrou znalost jazyků, zastupoval město i na zemském sněmu a při soudních jednáních. Díky jeho oddanosti císaři Ferdinandu I. roku 1547 byl o rok později, 10. srpna 1548, povýšen do rytířského stavu a získal přídomek z Benešova. Využil tehdy své dobré postavení v městské správě a zvrátil rozhodnutí městské rady,

⁶³ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 1; K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 181–183.

⁶⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 375–414 + a–h Notta.

⁶⁵ Heslo Petřík z Benešova Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/petrik-z-benesova-jan> (ověřeno 14. 5. 2018). Více o památných knihách a autorovi J. Petříkovi z Benešova viz František Josef ČAPEK, *Některé drobnosti o kronikářských zprávách Jana Petříka z Benešova*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech (dále jen Výběr) 25, 1988, č. 2, s. 29–33; František DVORSKÝ, *Petřík Jan z Benešova*, ČČM 58, 1884, s. 304; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 9, s. 1–3; Karl KÖPL, *Erbové řemeslníkův Pražských*, Sborník historický (dále jen SH) 2, 1884, s. 316–317; TÝŽ, *Naučení Jakuba Fikara z Vratu, dané Budějovickým I. 1541 o vedení věci městských*, SH 2, 1884, s. 373–376; TÝŽ, *O některých staročeských měřácích*, SH 4, 1886, s. 184–185; TÝŽ, *O soudu mezním*, SH 2, 1884, s. 248; TÝŽ, *O způsobu časův roku 1555*, SH 3, 1885, s. 305–307; TÝŽ, *Staročeské námluvy svatební*, SH 3, 1885, s. 303–305; K. PLETZER, *Českobudějovický písař Jan Petřík z Benešova. (Příspěvek k dějinám české literatury 16. století)*, JSH 28, 1959, s. 17–24, 40–47; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 17, 74–79; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

kteřá se chtěla připojit ke stavovskému odboji. České Budějovice tak byly díky Petříkovi jedním z mála měst, jež zůstala věrná panovníkovi.⁶⁶

První Petříkova památná kniha zahrnuje různé zprávy k dějinám města od roku 1265 až do roku 1840⁶⁷ od dalších pisařů, podobně druhá kniha (liber ruber) pro roky 1350 až 1802.⁶⁸ Tyto rukopisy však mají úřední charakter a jejich obsahem jsou zejména opisy privilegií, soudních půhonů, trhových smluv, kvitancí a výpisů z desk zemských, týkající se majetkových poměrů města.

První kniha s titulem *Gedenkbuch von Johann Petrik Stadtschreiber Budweis* vznikla roku 1540. Další zápisy od jiného pisaře pocházejí z let 1762 a 1840. Opisy listin a listů převážně ze staršího období převažují, ale je mezi nimi i několik kronikářských záznamů. Jakožto zástupce města na zemském sněmu vkládal Petřík do knihy texty všech listin a listů, které by město mohlo potřebovat. Jedním z nejzajímavějších témat byl spor města s Janem Ekhartem (†1557) o vesnici Čejkovice a Srubec. Jan Ekhart, který byl roku 1526 přijat mezi měšťany a živil se zde jako kupec, vysoudil ve sporu s městem, jenž probíhal mezi lety 1540 až 1545, zpět les Světlík, vesnici Srubec a peníze za část Čejkovic.⁶⁹

Další událost, jež je v knize podrobně popsána, jsou osudy purkmistra Ondřeje Puklice ze Vztuh (asi 1410 – 29. 5. 1467),⁷⁰ jenž byl stoupencem Jiřího z Poděbrad, což mu v katolicky smýšlejícím městě působilo značné nepříjemnosti. Roku 1467 spor rady s katolickými měšťany německého původu vyvrcholil jeho svržením z purkmistrovského postu a uvězněním. Puklice zemřel na následky těžkých zranění a městská rada byla přeobsazena. Petřík měl pro popis těchto událostí k dispozici knihu, jejímž vlastníkem byl syn Ondřeje Puklice Václav.⁷¹ Z tohoto rukopisu přepsal hospodářské rejstříky o povinnostech poddaných ve vsích Vztuhy, Ortvínovice

⁶⁶ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 9, s. 1–3; K. PLETZER, *Českobudějovický pisař*, s. 17–19. Více k odboji viz Bohumír JANOUŠEK, *K otázce postoje Č. Budějovic v protihabsburském odboji r. 1547*, JSH 23, 1954, s. 83–93; Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie. Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29. – 30. 9. 1997*, Pardubice 1999.

⁶⁷ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100.

⁶⁸ Tamtéž, inv. č. 90, sign. D 101.

⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 29r–v, 158v. Srov. tamtéž, inv. č. 90, sign. D 100, fol. 40v, 51r–v; heslo patricijské rodiny, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/patricijske-rodiny> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁷⁰ Více viz K. J. ERBEN, *Ondřej Puklice ze Vztuh, měštěnin Budějovický (†1467)*, ČČM 20, 1846, s. 163–211; Daniel KOVÁŘ, *Tragédie Ondřeje Puklice. Budějovický purkmistr a jeho zavraždění 25. května 1467*, České Budějovice 2007, s. 47, 48; K. PLETZER, *Násilný převrat*, s. 74–83.

⁷¹ TÝŽ, *Českobudějovický pisař*, s. 42.

a Srubec,⁷² rodokmen Puklicovy rodiny,⁷³ závět' Václava Puklice⁷⁴ a popis útoku proti Ondřeji Puklici, který původně sepsal Ondřejův druhý syn Jan. Janův rukopis, který se do dnešní doby nedochoval, byl psán česky. Do latiny jej přeložil Václav. Jeho text měl k dispozici radní písař Jan Petřík z Benešova, který zapsal osud nešťastného purkmistra do pamětní knihy města. Václavův latinský text však opět přeložil do češtiny.⁷⁵

V pamětní knize nechybí ani zápisy o důležitých událostech roku 1547, jichž byl Petřík přímým a aktivním účastníkem.⁷⁶ Kniha tak představuje důležitý pramen k poznání událostí prvního stavovského odboje v Českých Budějovicích. Obecně jsou zde barvitě vyličený události náboženského charakteru z pohledu uvědomělého katolíka. Ze zápisů kronikářské povahy je nutné zmínit *Chronicon baronum, principum et regum Boemiae*,⁷⁷ dále například záznam o ceremoniálu při mezním soudu z roku 1512,⁷⁸ přepisy důležitých dokumentů v souvislosti s pány z Rožmberka⁷⁹ a další kronikářské záznamy ze současnosti autora, jež se týkaly přírodních pohrom, požárů, vražd a poprav, nehod, úrody a cen obilí. Například v zápise o vichřici roku 1542 vystupuje jméno autora knihy, čímž je zdůrazněn jeho zájem na události: „*V úterý po novém létě velicí větrové byly, v středu pak v noci na čtvrtek po s[va]tém třima králi takový se vítr s deštěm zbauřil, že od večera až do půl noci škodu na střechách a na štítých v městě Budějic i na předměstí znamenitů udělal a vedle domu Jana Petříka panu Šimonovi Ješkovi štít kamenný na rynek svrhl, kterýž způsobem dělán byl jako v domu Jana Petříka.*“⁸⁰ Zajímavým přípisem o počasí je text uvedený titulem *O způsobu časuow A[nn]o 1555.*⁸¹

Kniha s názvem kniha červená, latinsky liber ruber (*Liber I. memorabilium Budvicensium de A 1500 alias liber ruber dictus*), pochází z roku 1542 a její označení plyne zřejmě z barvy původní vazby. Kromě opisů privilegií a dalších záležitostí, jež byly zmíněny výše, jsou do knihy zahrnuty též doslovné opisy dalších listin a listů.

⁷² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 150r–159r.

⁷³ Tamtéž, fol. 149v.

⁷⁴ Tamtéž, fol. 170r.

⁷⁵ Tamtéž, fol. 102v–107r; K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 42; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 121. Více viz K. J. ERBEN, *Ondřej Puklice*.

⁷⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 118r (zde přepis panovníkova privilegia) a další.

⁷⁷ Tamtéž, fol. 110v–111v.

⁷⁸ Tamtéž, fol. 146r. Více viz K. KÖPL, *O soudu*, s. 248.

⁷⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 99r, 122v–126r, 262r–266v a další.

⁸⁰ Tamtéž, fol. 30v.

⁸¹ Tamtéž, fol. 129v–130r. Více viz K. KÖPL, *O způsobu*, s. 305–307.

Většinou český přepis dokumentů obsahuje často německy doplňky, další postřehy písaře a odkazy na jiné úřední knihy. Poslední Petříkův zápis pochází z 27. října 1559,⁸² po jeho smrti však pokračovali v zápisech další městští písaři až do počátku 19. století. Nejznámějším pokračovatelem byl Jan Strialius z Pomnouce, městský písař v letech 1567 až 1580.⁸³

Z 16. století pocházejí také zápisky v příručních kalendářích žateckého rodáka **Jana Strialia z Pomnouce** (1535 Žatec – 24. 8. 1582 Žatec),⁸⁴ jenž působil jako městský písař v Českých Budějovicích od 31. října 1567 až do 31. října 1580, a který mimo jiné pokračoval v zápisech v liber ruber Jana Petříka z Benešova. Sám ale do tištěných kalendářů zapisoval rodinné i obecné události, jež se ve městě staly. Jan Strialius z Pomnouce byl synem Bohuslava Strialia, konšela města Žatce. Strialius vystudoval mezi lety 1555 až 1558 univerzitu ve Wittenbergu, kde získal titul mistra svobodných umění. Nejprve působil jako vychovatel několika českých šlechticů, kupříkladu Slavatů z Chlumu a Košumberka.⁸⁵ V letech 1564 až 1566 přednášel

⁸² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 90, sign. D 101, fol. 146v.

⁸³ Antonín TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5, S–Ž*, Praha 1982, s. 225.

⁸⁴ Heslo Strialius z Pomnouce Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouce-jan> (ověřeno 14. 5. 2018). Více k Janu Strialiovi z Pomnouce a jeho dílu viz Martina BEKEŠOVÁ – Alena FIDLEROVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II/1 (K–L)*, Praha 2008, s. 334; Rudolf BRÁZDIL – Oldřich KOTYZA, *History of Weather and Climate in the Czech Lands III. Daily Weather Records in the Czech Lands in the Sixteenth Century II*, Brno 1999, s. 19–46, 82–102, 120–180; O. KOTYZA, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské proveniencí pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: Hana Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška*, Praha 2006, s. 37; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 7; Jan MARTÍNEK, *Humanistica*, Listy filologické (dále jen LF) 96, 1973, s. 109–112, LF 97, 1974, s. 160; TÝŽ, *Vztahy žateckého rodu Strialiů k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26; Petr MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, *Folia Historica Bohemica* (dále jen FHB) 18, 1997, s. 104; Jiří MATYÁŠ a kol., *Dějiny žateckého gymnázia. Schola Zatecensis*, Žatec 2009, s. 25, 329; Jan MUNZAR, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, *Meteorologické zprávy* 51, 1998, s. 149–153; K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31, 32; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 17, 33, 75, 242; A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť*, s. 224–226; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Strialius z Pomnouce Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouce-jan> (ověřeno 14. 5. 2018). O žatecké rodině Strialiů z Pomnouce se zmiňuje Bohumír ROEDL, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997, s. 143.

⁸⁵ J. MARTÍNEK, *Vztahy*, s. 15–26; A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť*, s. 225; heslo Strialius z Pomnouce Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouce-jan> (ověřeno 14. 5. 2018). Více o Strialiovi jako šlechtickém vychovateli viz Martin HOLÝ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011, s. 300–301; TÝŽ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010, s. 19, 85, 86, 221, 222, 306, 317; Zikmund WINTER, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Kulturně-historický obraz*, Praha 1901, s. 330.

na pražské univerzitě, kde byl 9. května 1565 zvolen proboštem Karlovy koleje, přičemž úřadu se ujal 12. října téhož roku. Dále se dne 30. října 1566 stal rektorem litoměřického kollegia. Patrně díky přátelství s Danielem Matyášem ze Sudetu, který ho doporučil do Českých Budějovic, dal v Litoměřicích výpověď a 31. října 1567 přijal od českobudějovické městské rady úřad prvního českého písaře. Ve městě získal dům v Krajinské ulici a 19. ledna 1569 se oženil s Annou, dcerou českobudějovického měšťana a bývalého primátora města Mikuláše Mathesa. Následující rok 11. prosince 1570 mu bylo uděleno měšťanské právo. Dne 12. ledna 1572 získal predikát z Pomnouce. Silné a sebevědomé postavení v obci mu dovolilo neustoupit ze svého náboženského přesvědčení. Přesto dal 6. července 1573 výpověď, protože dostal nabídku z Jihlavy, ale podařilo se ho přesvědčit, aby zůstal. Teprve 14. dubna 1580 přijal úřad radního písaře v rodném městě Žatci, kde působil od listopadu téhož roku.⁸⁶

Jan Strialius z Pomnouce vytvořil dva deníky. První Strialiův deník z let 1558 až 1570 je zapsaný v tištěném kalendáři *Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1554 ad annum 1570, Coloniae Agrippinae 1556*.⁸⁷ Pokračování deníku, jež na ten první logicky navazuje, je v kalendáři *Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1571 ad annum 1600, Coloniae Agrippinae 1570*.⁸⁸ Deníky po Strialiově smrti zdědil jeho syn Bohuslav (1573 – po 1631). Po jeho úmrtí kniha přešla do majetku žateckých kapucínů, o čemž svědčí jejich vlastnická poznámka z roku 1695 na titulních stranách deníků. Po roce 1945 odtud deníky putovaly do dnešní Národní knihovny a roku 1965 byla část této knihovny přesunuta do Libereckého muzea, v němž jsou deníky uloženy dodnes. První knihu, do níž si Strialius činil poznámky, získal zřejmě během svých studií ve Wittenbergu. Ve druhém deníku je autorova vlastnická poznámka (*Budvicii 1570*), jež odkazuje na místo a dobu získání knihy, kterou mu odkázal českobudějovický měšťan Colman Seemilner.⁸⁹

V denících jsou zaznamenány události osobního charakteru, zejména zprávy o provedených služebních i soukromých cestách Jana Strialia. Dále jsou v knihách uvedeny události z dějin města, například o náboženských poměrech ve městě, jež bylo silně katolické, záznamy o narození, sňatku či úmrtí významných osob města, události

⁸⁶ J. MARTÍNEK, *Vztahy*, s. 15–26; A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť*, s. 225; heslo Strialius z Pomnouce Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouce-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁸⁷ Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449.

⁸⁸ Tamtéž, inv. č. 1226.

⁸⁹ R. BRÁZDIL – O. KOTYZA, *History*, s. 24–25.

městské správy, důležité návštěvy, záznamy o sklizních, výnosech a cenách obilí, hladomoru nebo údaje o českobudějovické mincovně.⁹⁰ Velmi obsáhlé jsou zápisy o počasí, zahrnující živelné pohromy, například povodeň z roku 1569, při níž byly prolomeny hráze rybníků, nebo velký mráz v lednu 1571. Jsou zde ale i zprávy o událostech širšího dosahu, například turecké války, události v západní Evropě, zasedání českého sněmu, životní data významných spisovatelů, astronomické a astrologické poznámky, zábavy a hry panovnického rodu atd. Zvláště pozoruhodné jsou poznámky o konjunkturách planet, zprávy o návratu ptáků, o záplavách, světelných úkazech na obloze, kometách, zatměních atd. Zajímavé jsou rovněž zapsané pranostiky, kupříkladu na zadním předeštlí první knihy: „*Když na svatého Medarda prší, budou pršky dní 42.*“ Kromě událostí z Českých Budějovic se autor věnoval zejména německým oblastem, Wittenbergu, kde studoval, a Míšni, z českých měst nejvíce Praze, Žatci a Litoměřicím, kde také působil.⁹¹

Krátce poté, co se Jan Strialius přestěhoval zpět do svého rodného města, propukl v Žatci mor, o němž jsou v deníku také záznamy. Jan Strialius z Pomnouce byl jednou z mnoha obětí tohoto moru. Poslední zápis do deníku učinil v srpnu 1582: „*Duae ancilae sunt mihi mortuae.*“ Zprávu o jeho úmrtí zapsal syn Bohuslav v září 1582: „*Moritur M. Johannes Strialius a Pomnouš.*“ Bohuslav dále do druhého deníku učinil zápisy v letech 1595 až 1596.⁹²

O Strialiově vzdělanosti a širokém rozhledu svědčí i jeho rozsáhlá knihovna, jež přešla v 17. století do majetku kapucínského kláštera v Žatci a po roce 1945 byla převezena do Prahy a na jiná, dnes neznámá místa. Soubor knih z majetku Strialiů, který je uložen v Liberci, tak nemusí představovat kompletní tvorbu tohoto autora.⁹³

Dodnes je známo, že Strialius mimo jiné vytvořil pamětní zápis, který byl roku 1577 vložen do bání Černé věže. Tento text byl roku 1694 vyjmut, ale do dnešních dnů se nedochoval. Jeho opis je však dostupný v kronice Jana Floriána Hammerschmidta.⁹⁴ Obsahuje záznamy zejména pro roky stavby Černé věže 1549 až 1577. Jsou zde uvedena jména členů městské rady a její renovace, dále problematika stavby věže, jména měšťanů, kteří přispěli určitou částkou na její stavbu, nebo například informace

⁹⁰ Více o mincovně viz Lubomír NEMEŠKAL, *Českobudějovická mincovna v letech 1569–1611*, České Budějovice 1969; heslo ražba mincí, in: Encyklopedie Českých Budějovic <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/razba-minci> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁹¹ R. BRÁZDIL – O. KOTYZA, *History*, s. 120–180; J. MARTÍNEK, *Vztahy*, s. 15–26; J. MUNZAR, *Jan Strialius*, s. 150.

⁹² R. BRÁZDIL – O. KOTYZA, *History*, s. 179–180.

⁹³ Tamtéž, s. 25–26.

⁹⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 57v–58v.

o zesplavnění Vltavy a první lodi s nákladem soli, jež vyplula z Českých Budějovic do Prahy roku 1552. Strialiovy záznamy jsou v Hammerschmidtově kronice uvozeny slovy: „*In nodo turris reperta est ista scriptura.*“⁹⁵ Končí pak uvedením autora a data, kdy byl záznam uložen ve věži: „*Haec hic obiter memoriae causa annotata sunt a me Magistro Joanne Sociatio a Pommauss, Patria Zateczeno, qvi huc ad officium Notariatus e Collegio Lithomiricensi, cui praeeram Anno 1567 vocatus sum. Actum 7. Martii, Anno 1577, qvo die centum Ungaricis aureis Epistilium cum Aqvila deauratum, pinnaculo huius turris impositum est.*“⁹⁶

Historické informace o městě poskytoval Strialius také jiným spisovatelům, například Davidu Crinitovi z Hlaváčova (1531–1586) pro jeho spis *Foundationes* z roku 1575 nebo Danielu Adamovi z Veleslavína (1546–1599).⁹⁷ K dějinám Českých Budějovic kromě zápisů do kalendářů vytvořil spis s názvem *Historia civitatis Bohemobudwicensis*, který se však nedochoval. Jediná zmínka o něm je ve spise Jana Petra Cerroniho *Scriptores Regni Bohemiae cum eorum vitae et scriptorum tum typi expressorum quam manu exaratorum, ab illis relictorum enarratione.*⁹⁸

IV. 1. b) Rukopisy z 1. poloviny 17. století

Možná ještě z konce 16. či z počátku 17. století pochází kniha se seznamy českobudějovických konšelů z let 1580 až 1595 a obecních starších z let 1579 až 1594.⁹⁹ Uvnitř složky chybí list se jmény starších v roce 1580 a konšelů z roku 1581. Rok 1584 je vynechán, protože se obnovování rady pro nebezpečí moru nekonalo.¹⁰⁰ K seznamům jsou připojeny stručné kronikářské záznamy, z nichž většina se týká událostí z dějin města, jako byly přírodní úkazy a kriminální záležitosti. Obsahem jsou ale také zprávy širšího dosahu o bojích s Turky nebo o panovnickém rodu. Seznamy

⁹⁵ Tamtéž, fol. 57v.

⁹⁶ Tamtéž, fol. 58v.

⁹⁷ Heslo Strialius z Pomnouše Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouse-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁹⁸ Moravský zemský archiv (dále jen MZA) Brno, f. G12, Cerroniho sbírka, sign. I 119, fol. 300v: Scripta (Ioannis Strialii): *Historia civitatis Bohemo-budwicensis* MS. Více o Cerroniho sbírce viz Mojmir ŠVÁBENSKÝ, *Cerroniho sbírka I, 13. stol.–1845*, Brno 1973.

⁹⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 285. Více viz K. PLETZER, *Nově nalezený zlomek českobudějovické kroniky*, Výběr 6, 1969, č. 2, s. 15–18; TÝŽ, *Zlomek českobudějovické kroniky z let 1579–1595*, Výběr 35, 1998, č. 3, s. 152–161 (zde rovněž edice záznamů); M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 79, 80.

¹⁰⁰ Heslo epidemie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/epidemie> (ověřeno 14. 5. 2018).

jsou kromě soupisu obecních starších v roce 1583 psány jednou rukou a kronikářské zápisy pocházejí od čtyř blíže neurčených písařů.

Rukopis v pozdější době pro svá díla využili další českobudějovičtí kronikáři Jonáš Katschner a Tomáš František Veselý.¹⁰¹ Tento **zlomek budějovické kroniky** se do dnešních dnů zachoval jen díky místnímu učiteli Františku Radovi, který jej zachránil z hromady starého papíru a odevzdal jej v roce 1968 do městského archivu.¹⁰²

Ve stejném období vznikla kronika **rodiny Matyášovy**,¹⁰³ jež obsahuje soupisy radních z let 1484 až 1626 a od roku 1498 stručné kronikářské záznamy k historii města. Vždy za rokem a jménem úředníka, který radu obnovoval, je výčet jmen konšelů s purkmistrem. Na konci je připsáno jméno rychtáře. Od roku 1531 jsou na rubu listů uvedena jména obecních starších a od roku 1618 jsou připsána jména městských písařů. V rukopise lze nalézt několik písařských rukou. Titulní list, kde se mohly nacházet vlastnické poznámky či autorství zpráv, se však nedochoval. První písař píšící převážně německy je autorem záznamů do roku 1574 a všech marginálních poznámek. Druhý zaznamenal události z let 1575 až 1623 a analistické zprávy umístěné pod soupisy radních. Psal hlavně latinsky včetně latinizovaných jmen členů městské rady a už nezapisoval jména úředníků, kteří obnovovali radu. Další blíže neurčený písař zaznamenal pouze jednu zprávu o konání zemského sněmu v Českých Budějovicích roku 1614.

Jména písařů nejsou v knize uvedena, ale dle zmínek o určitých rodinách mohl být prvním písařem příslušník rodiny Matyášů, druhý rodiny Hirschů¹⁰⁴ a Schnedlů. Prvním písařem mohl být Daniel Matyáš, o jehož narození 14. ledna 1535 se v kronice píše. Daniel Matyáš (1535–1610) byl syn Kašpara Matyáše (†1554). Daniel studoval na univerzitě v Praze, kde roku 1555 obdržel bakalářský titul. V roce 1558 získal predikát ze Sudetu. V Českých Budějovicích působil jako člen městské rady v letech 1566, 1567 až 1570 a jako obecní starší v letech 1574, 1576 a 1577. Poté již v městské

¹⁰¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556; tamtéž, inv. č. 1964; K. PLETZER, *Zlomek*, 153–154.

¹⁰² TÝŽ, *Zlomek*, s. 152.

¹⁰³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1960. Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 1, 2; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 7, 9; František MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z Věstníku Královské české společnosti nauk (dále jen VKČSN) na r. 1921; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, JSH 28, 1959, s. 113, 114; TÝŽ, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 188–194 (zde rovněž výběrová edice); M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 38, 81; heslo patricijské rodiny, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/patricijske-rodiny> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁰⁴ Více k rodině Hirschů viz Jaroslav KUBÁK, *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století*, JSH 27, 1958, s. 87–88.

správě nefiguroval a z města odešel, zřejmě z důvodu změny svého náboženského vyznání. Zájem prvního písaře o otázky víry je patrný i v jeho kronikářských záznamech. Zmínil se například o postupu města proti nekatolíkům z roku 1560 a 1572.¹⁰⁵ V roce 1572 koupil Daniel ves Vzтуhy, kde také dožil a pochován byl v Rudolfově v luteránském kostele. Ještě roku 1589 byl na sněmu přijat do rytířského stavu. Jinou možností je, že se jedná o opis nezvěstné knihy z majetku rodiny Matyášů, kde byly kromě seznamů členů městské rady rovněž osobní údaje rodinných příslušníků. I v případě druhého písaře se možná jedná o opis, který vznikl až kolem roku 1620. Písař se zajímal zejména o stavbu městské věže a o události celozemského charakteru, například o stavovské povstání roku 1547 nebo o obléhání Vídně Turky roku 1529.¹⁰⁶ Kroniku rodiny Matyášovy využil další českobudějovický kronikář David Doudlebský ze Sterneku.¹⁰⁷ V roce 1892 objevil tuto kroniku českobudějovický archivář Georg Seegert, který na zadní předsádku dopsal záznam o renovaci městské rady z roku 1737.¹⁰⁸

V předbělohorském období došlo v českých městech k hospodářskému a kulturnímu rozvoji, což se projevilo rovněž v literární oblasti. Do tohoto nadějného rozvoje však vstoupily události třicetileté války, v jejichž důsledku došlo k úpadku městského kronikářství, který trval až do 18. století. Přesto bylo v tomto období v Českých Budějovicích vytvořeno několik narativních děl, jež vznikla v reakci na propuknutí třicetileté války a alespoň v počátku se svým obsahem dotýkala tohoto válečného konfliktu.

Na počátku 17. století vznikly zápisky **Ambrože Augustina Mathese** († 10. 9. 1662),¹⁰⁹ rektora latinské školy v Českých Budějovicích, sladovníka a v letech 1625 až 1632 výběrčího mýta a poplatků za skladování a v závěru života člena širší městské rady. Autor pocházel z hornické rodiny, která se do města přistěhovala díky

¹⁰⁵ Viz K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 193, 194.

¹⁰⁶ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 1, 2; K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 189–191; heslo patricijské rodiny, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/patricijske-rodiny> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁰⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559.

¹⁰⁸ K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 188.

¹⁰⁹ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 2, 3; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 9, 12, 24; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 118–120; TÝŽ, *Českobudějovičtí kronikáři v období třicetileté války*, Kulturní kalendář, 1962, září, s. 17; TÝŽ, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 32; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 128; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 80; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

rozvoji stříbrných dolů na Velkých Horách u Českých Budějovic. Otec Valentin Mathes pracoval jako šichtmistr na dědičné štole svatého Eliáše a Ambrož Augustin se do rodného města vrátil po vystudování školy v Litoměřicích a krátkém působení jako diskantista v císařské kapele v Praze. Roku 1614 vstoupil na jezuitskou akademii a po skončení studia se stal rektorem latinské školy v Českých Budějovicích. Po sňatku s vdovou po svém předchůdci Reginou Wielandovou se vzdal pozice rektora na latinské škole a působil jako sladovnický mistr. V letech 1623 a 1636 byl představeným literátského bratrstva.¹¹⁰

Do důlní účetní knihy¹¹¹ z roku 1553, jež patřila jeho otci, zapisoval události z bouřlivých let 1617 až 1621. Kromě zpráv o válečných akcích byly v knize zaznamenány i hospodářské záležitosti, zejména ceny potravin, jež Mathese jako sladovníka jistě musely zajímat. Zápisky později využili mladší badatelé Matyáš Václav Klauďi a Reinhold Huyer. Pak byly listy z knihy vytrhány a dnes jsou nezvěstné. Jejich opis je však k dispozici v kronice Jonáše Katschnera.¹¹²

Ve stejné době, konkrétně roku 1620, vznikla kronika **Davidu Doudlebského ze Sterneku**¹¹³ (asi 1582 – 29. 8. 1648), syna primátora Kašpara Doudlebského, sladovníka, od roku 1620 obecního staršího a od roku 1635 člena městské rady. Doudlebský byl dvakrát ženat a s druhou ženou Marianou, dcerou sladovníka Michala Plankla, měl sedm dětí.¹¹⁴

Doudlebský vytvořil soupisy radních z let 1468 až 1643 a od roku 1531 i členů sboru obecních starších. V letech 1468 až 1643 uvedl také jména rychtářů. K těmto údajům doplnil kronikářské záznamy z dějin města, ale též záznamy širšího dosahu. Například k roku 1611 zmínil korunovací krále Matyáše,¹¹⁵ k roku 1637 úmrtí císaře Ferdinanda II.¹¹⁶ Pro starší dějiny využil zápisy kroniky rodiny Matyášů, přičemž latinský text překládal do němčiny. Vlastní záznamy z první poloviny 17. století však

¹¹⁰ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 2, 3; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 118–120; TÝŽ, *Českobudějovičtí kronikáři*, s. 17; TÝŽ, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 32.

¹¹¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 897; (Hüttenbuch), stránky se zápisy byly z knihy vytrhány.

¹¹² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556.

¹¹³ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559. Více o kronice a D. Doudlebském ze Sterneku viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 3; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 9, 10; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 113–118; TÝŽ, *Českobudějovičtí kronikáři*, s. 17–18; Tomáš STERNECK, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Doudlebských ze Sternecku*, Brno 2009, s. 167, 168; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 81, 82; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹¹⁴ K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 113.

¹¹⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 109r.

¹¹⁶ Tamtéž, fol. 131r.

neobsahují žádné závažnější události za stavovského povstání a celé třicetileté války, jimiž bylo město jistě značně ovlivněno. Doudlebský nabídl pouze běžné události místního významu, jako byly požáry, popravy, nehody, přírodní pohromy, zprávy o stavebních úpravách kostela svatého Mikuláše a další události z pohledu očitého svědka. K letům 1618 a 1620 nezaznamenal kromě soupisu radních žádné události. Z vojenských událostí připomněl jenom vpád pasovských roku 1611.¹¹⁷

Po smrti prvního písaře v roce 1648 pokračoval jeho syn Jan Jiří Doudlebský s nepravidelnými zprávami z let 1649 až 1676. Poslední zápis k roku 1676 byl do kroniky zanesen až roku 1703. Kroniku využil ještě v první polovině 17. století Zikmund Karel Fischer z Benešova a Fischbachu¹¹⁸ a ve druhé polovině století Jonáš Katschner.¹¹⁹ Na konci knihy jsou zápisy o složení městské rady v roce 1761 a 1756 až z roku 1892. Vlastnická poznámka na titulním listě z druhé poloviny 18. století určuje tehdejšího majitele knihy obchodníka Jana Ruperta Gassnera.

Rovněž z první poloviny 17. století, konkrétně z let 1642 až 1649, pochází kronika **Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu**.¹²⁰ Fischer (asi 1613–1689) byl původem z Českého Krumlova, ale v Českých Budějovicích působil od roku 1641 jako obecní starší a od roku 1649 jako konšel a často také jako purkmistr města. Měl například za úkol zastupovat České Budějovice na zemském sněmu v letech 1655, 1669 a 1676. Dále byl roku 1666 pověřen od pražského místodržitelství vypracováním soupisu obyvatelstva, stavu dobytka a polností. Byl také představeným literátského bratrstva, zádušním otcem a asistentem bratrstva v kapli svatého Jakuba. Fischer byl dvakrát ženatý, přičemž zajímavým faktem je, že druhá žena ho prý opustila. Odvolán z funkce v městské radě byl až roku 1688 kvůli vysokému věku. Za svou záslužnou činnost byl císařem Ferdinandem II. povýšen na šlechtice s predikátem z Benešova a Fischbachu, a to zřejmě ještě před rokem 1642.¹²¹

¹¹⁷ Tamtéž, fol. 110r, 116r–117r.

¹¹⁸ Přepis dostupný v díle Petra Kašpara Světeckého viz Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, f. Sbírká rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1.

¹¹⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556.

¹²⁰ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 44, s. 2; B. JEVREINOV, *Petr Kašpar Světecký*, *Centralnaja Jevropa* 5, 1932, s. 98–100; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*; TÝŽ, *Petr Kašpar Světecký*, ČČM 53, 1879, s. 424–428; TÝŽ, *Výpisy ze starého rukopisu Petra Světeckého z roku 1754*, *Světlozor* 10, 1876, č. 41, s. 555; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 116, 117; J. WEBER – P. SPUNAR – J. TRÍSKA, *Soupis*, s. 217, 218; heslo kronikářství, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹²¹ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 44, s. 2; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 4; K. PLETZER, *Českobudějovická analistika*, s. 116.

Fischer byl veřejně činný a možná právě proto se roku 1642 rozhodl sepsat kroniku města, jež začíná slovy: „*Gott allein die Ehr und seiner allerheiligsten Mutter sagt Sigismundus Carolus Fischer von Beneschau und Fischbach anno 1642.*“ Důvodem sepsání bylo jistě jeho zvolení do městské rady v předcházejícím roce. Kronika je ale v podstatě pouze opisem kroniky Davida Doudlebského ze Sterneku,¹²² zatímco vlastních zpráv nevalné hodnoty je kolem desítky. Fischerova kronika se v originále do dnešních dnů nezachovala. Její opis či přesněji český překlad je součástí prvního kvaternu zápisků *Historische Nachrichten* třeboňského archiváře Petra Kašpara Světeckého z druhé poloviny 18. století, jež jsou uchovávány ve sbírce rukopisů třeboňského archivu.¹²³

IV. 1. c) Rukopisy z 2. poloviny 17. století

Z druhé poloviny 17. století lze jmenovat dvě zásadní díla, kroniku pekařského mistra Jonáše Katschnera a kroniku Tomáše Františka Veselého, jež byla vzorem pro mnohé mladší kronikáře. Kronika **Jonáše Katschnera**¹²⁴ († 6. 6. 1671) obsahuje zápisy z let 1468 až 1670 a od pozdějších autorů z let 1724 až 1728 a záznam o obnově rady v roce 1774 dopsaný roku 1891. Seznamy členů městské rady jsou doplněny krátkými kronikářskými zápisy. Z let 1648 až 1669 zahrnuje kronika demografické údaje o počtu sňatků, narození a úmrtí městských obyvatel.¹²⁵

Autor opsal zápisky Ambrože Augustina Mathese týkající se let 1618 až 1621. Kniha dále obsahuje řadu významných zpráv, které v jiných narativních dílech k dějinám města nenajdeme, zejména z let třicetileté války, na jejímž konci začal autor kroniku

¹²² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559.

¹²³ SOA Třeboň, f. Sbírká rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 3–4.

¹²⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556. Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 10, 12; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 222–229; TÝŽ, *Kronikáři a historikové Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, Kulturní kalendář, 1962, prosinec, s. 14; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 121–129; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 80, 83; heslo Katschner Jonáš, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/katschner-jonas> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹²⁵ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 10, 12; heslo Katschner Jonáš, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/katschner-jonas> (ověřeno 14. 5. 2018).

psát.¹²⁶ Kromě Mathesových zápisků čerpal Katschner z kronik Davida Doudlebského ze Sterneku a Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu.¹²⁷

Katschnerova kronika nemá nikde uvedeno jméno autora a byla bohužel chybou historiků dlouhou dobu považována za kroniku Tomáše Františka Veselého. Proto je též někdy nazývána jako nepravá kronika Tomáše Františka Veselého.

Jonáš Katschner se do města přistěhoval během třicetileté války a byl zřejmě německého původu. Dvakrát se zde oženil a vykonával povolání pekařského mistra. Ve veřejném sektoru jako obecní starší či člen městské rady sice nikdy nefiguroval, ale podařilo se mu dosáhnout dobrého postavení v rámci střední měšťanské vrstvy.¹²⁸

Jako pekařský mistr se v kronice zajímal především o ceny obilí, mouky a obecně o dění v pekařském cechu. Dále autor zaznamenal požáry, nehody, vraždy, popravu, přírodní pohromy, úkazy na obloze. Pro budoucí paměť zachoval také zprávy o Habsburcích a církevních a válečných událostech, jež zaujaly většinu kronikářů.

Rukopis, který je dnes k dispozici a z kterého čerpal rovněž Lukáš Bernard Schneider¹²⁹ ve druhé polovině 18. století, a tím objevil jméno autora spisu, je zřejmě opisem původního dnes nedochovaného Katschnerova díla. Tento opis je možná prací Katschnerova syna Jonáše, taktéž pekaře.¹³⁰

O existenci kroniky **Tomáše Františka Veselého**,¹³¹ z níž čerpal mnoho pozdějších kronikářů, se vědělo, i když byla dlouho ztracena. Proto za ní byla považována nepodepsaná kronika Jonáše Katschnera. Veselého rukopis však byl nalezen a dle titulu na hřbetu, jenž zní *Gedenkbuch von Tom. Franz Wesely 1468*, je určení autora jasné.

Tomáš František Veselý († 7. 8. 1702) byl synem Tomáše a Kateřiny Veselých z Nového Města pražského. Roku 1660 se přestěhoval do Českých Budějovic, krátce

¹²⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 71–130.

¹²⁷ Kronika Doudlebského viz SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559; text Fischerovy kroniky dostupný v SOA Třeboň, f. Sbírká rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1; K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika*, s. 128.

¹²⁸ TÝŽ, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 223.

¹²⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102.

¹³⁰ K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 225.

¹³¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964. Více o T. F. Veselém a jeho kronice viz Josef HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví I.*, Praha 1966, s. 475; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 32, s. 1–3; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 12, 13; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 5–8; K. PLETZER, *Kronikáři a historikové*, s. 14, 15; TÝŽ, *Nově nalezený zlomek*, s. 16; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 121–129; T. STERNECK, *Mezi měšťany*, s. 172; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 80, 83–85; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Veselý Tomáš František, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vesely-tomas-frantisek> (ověřeno 14. 5. 2018).

byl kustodem při kostele svatého Mikuláše, ale už v dubnu roku 1661 se stal varhaníkem v dominikánském konventu.¹³² Dne 31. května 1661 se oženil s Uršulou (1635?–1714), vdovou po perníkáři Vavřinci Reindanzovi z Rožnovské ulice, jež byla vnučkou bývalého primátora města Kašpara Doudlebského ze Sterneku (†1631).¹³³ Výhodný sňatek Veselému umožnil získat 26. července 1661 měšťanské právo a dostat se do správy města, kde působil v letech 1676 a 1680 jako člen městské rady a v letech 1672, 1677 a 1679 jako městský rychtář. Roku 1679 zastupoval nemocného českého písaře Ondřeje Václava Simona. V průběhu života vykonával řadu dalších různých funkcí, například roku 1667 byl zádušním správcem kaple svaté Trojice, od 17. září 1680 správcem špitálu svatého Václava. V letech 1680 až 1698 byl školním dozorcem, dále inspektorem velkého cechu a členem zdravotní komise, jež byla ustavena při morové epidemii na podzim roku 1680.¹³⁴ Zde působil společně s Janem Kryštofem Čerlikem, konšelem města v letech 1680 až 1689.¹³⁵ Ve všech těchto úřadech se Veselý zřejmě osvědčil, proto roku 1690 dokonce zastupoval město na zemském sněmu.¹³⁶

Pracovní zkušenosti v oblasti správy a zájem o historii města dovedly Veselého k sepsání kroniky Českých Budějovic. Při její tvorbě využil zřejmě nějakou starší městskou kroniku, jež se nedochovala, ale velmi podobné zprávy má rovněž s dochovaným zlomkem budějovické kroniky nejspíše z konce 16. století.¹³⁷ Na samém počátku knihy je vytvořen soupis panovníků v Čechách od svatého Václava s uvedením bájných knížat a dále až po císaře Františka II. Dále je v knize uveden seznam některých českých měst s údaji o jejich založení převzaté z *Fundationes et origines* od Davida Crinita z Hlaváčova. Veselého kronika dále obsahuje seznamy členů městské rady z let 1468 až 1730, opisy a registry městských privilegií a důležitých listin a kronikářské záznamy o Českých Budějovicích od bájných počátků roku 653 do roku 1741. Zajímavé jsou především události třicetileté války, přestože v té době ještě ve městě nežil.¹³⁸ Vyjma zpráv o dějinách města, zajímaly Veselého kupříkladu zprávy o panovnících,

¹³² K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika*, s. 123; heslo Veselý Tomáš František, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vesely-tomas-frantisek> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹³³ SOA Třeboň, f. Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, Farní úřad (dále jen FÚ) České Budějovice, Matrika oddaných (1647–1661), kn. č. 55, fol. 77r, matriky Jihočeského kraje jsou dostupné na <https://digi.ceskearchivy.cz/> (ověřeno 14. 5. 2018); T. STERNECK, *Mezi měšťany*, s. 172.

¹³⁴ J. HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť*, s. 475; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 6; K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika*, s. 123.

¹³⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 395, 421.

¹³⁶ K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika*, s. 123.

¹³⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 285; K. PLETZER, *Nově nalezený zlomek*, s. 16.

¹³⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 205–261.

zvláště jejich životních datech, například úmrtí Rudolfa II. roku 1612.¹³⁹ Na několika místech informoval Veselý i o svém životě. K roku 1660 zaznamenal: „den 24. Aprilis bin ich Thomas Wesely alhero komme[n] Vndt bey d[er] Pfarr Kirch[e] Custodis stell bettrette[n].“¹⁴⁰

Kronika se na začátku 19. století nacházela v českobudějovickém archivu, protože z ní čerpal Matyáš Václav Klauďi při doplňování kroniky Jana Floriána Hammerschmidta.¹⁴¹ Pak byl rukopis na dlouho považován za zatracený, a proto František Mareš při tvorbě Kroniky budějovské¹⁴² považoval spis Jonáše Katschnera za kroniku Veselého. František Mareš ji přisoudil Veselému, přestože v knize byly určité známky, které jeho tvrzení musely zpochybnit. Například prohlášení „my pekaři“, jež je v Katschnerově kronice uvedeno, přešel s tím, že Veselého žena Uršula byla vdovou po perníkáři a jeho živnost provozovala dál. Větší pochybnost musela vzbudit špatná znalost českého a latinského jazyka. Rodilý Čech, který byl navíc pověřován zastupováním českého písaře a jistou dobu působil na latinské škole jako kustod, musel jistě tyto jazyky ovládat.

Veselý je však autorem záznamů pouze do roku 1700. Po jeho posledním zápisu následuje zpráva: „Anno D[omi]ni 1702 ist in Gott seeliglich entschlafte[n] Thomas Franciscus Wesely zwischen 11 undt 12 Vhr den 7. Augusti Gott geb ihm die Ewige Ruhe.“¹⁴³ Počínaje rokem 1713 začal kroniku vést jeho vnuk **Dominik Koller** (29. 10. 1693 – 27. 12. 1763), který ji získal od otce Matyáše Kollera.¹⁴⁴ Veselého zeť ještě roku 1709 nebo 1710 půjčil kroniku do Prahy Janu Floriánu Hammerschmidtovi, v jehož díle je patrný vliv Veselého zápisků.¹⁴⁵ Nicméně dalším majitelem knihy byl Dominik Koller, jenž vytvořil záznamy pro roky 1670 až 1741. Po zisku vyššího vzdělání působil Koller od 1. července 1715 jako správce latinské školy a poté také jako obecní starší. Až do roku 1763 byl regenschorim. Dne 1. května 1719 se oženil s Annou Kateřinou Voršilou Hannovou (†1755). Ze svazku vzešlo sedm dětí, přičemž zajímavou

¹³⁹ Tamtéž, pag. 188.

¹⁴⁰ Tamtéž, pag. 287.

¹⁴¹ Tamtéž, inv. č. 2810, sign. D 112; tamtéž, inv. č. 2811, sign. D 110 (koncept); tamtéž, inv. č. 2812.

¹⁴² F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 5–8.

¹⁴³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 453.

¹⁴⁴ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 12, 13; SOA Třeboň, f. Sbírká matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1673–1695), kn. č. 6, fol. 313r. Více o D. Kollerovi viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 12, 13; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 225–229; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 83; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁴⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

kariéru si vybudoval syn František Vojtěch (*1722), jenž vstoupil do cisterciáckého řádu, přijal jméno Pater Albericus a byl profesorem v klášteře ve Zlaté Koruně. Dominik Koller zemřel 27. prosince 1763 a místem jeho posledního odpočinku byla krypta svatého Auratiána, patrona města, umístěná v kostele svatého Mikuláše.¹⁴⁶

Kollerovy záznamy v kronice nejsou plynulé, některé se i opakují. Jsou psány s časovým odstupem, není zde dodržena chronologie událostí, ale přesto jsou jeho zápisy cenným přínosem k poznání obrazu města poloviny 18. století. Obzvlášť hodnotné jsou podrobné zprávy o událostech, jichž se Koller sám účastnil. Jako snad každého kronikáře jej zajímaly ceny obilí, přírodní pohromy, úkazy na obloze, požáry, kriminální záležitosti, nehody, sebevraždy, církevní obřady a slavnosti, návštěvy panovníků, stavby a opravy městských budov. Pozoruhodným předmětem zájmu písaře bylo i odlévání zvonů. Tématem jeho zápisů však byly i události z jiných lokalit. Popsal například požár v Praze 5. října 1678.¹⁴⁷ Z dalších míst to byly Brandýs, sázavský klášter, Kaplice, Vodňany, Třeboň, Vyšší Brod nebo Dubné. Informoval rovněž o moru z roku 1680 a jeho důsledky graficky znázornil připsáním křížků k seznamu radních.¹⁴⁸ V kronice získaly místo rovněž zápisy širšího dosahu o životních datech členů habsburského rodu, papeže, dále o válkách proti Turkům v Uhrách a na Balkáně, o záplavách na Baltu a v severozápadní Evropě, o boji o švédskou korunu nebo o korunovaci francouzského krále Ludvíka XV. roku 1722: „den 25 8[bris] ist junge König in Franckreich Ludovicus 15 zu Rheims von dem daselbstige[n] Ertzbischoff gekrönt worde[n].“¹⁴⁹ Koller psal i sám o sobě, kupříkladu o svém jmenování správcem školy roku 1715: „Den 1. Julii bin ich Dominicus Koller als Magister Sch[olae] Latinae installiert worden.“¹⁵⁰ Podrobnější informace o životě autora a o dalších rodinných událostech kronika neposkytuje. Kollerovy záznamy končí líčením vojenských událostí roku 1741, kdy bylo město obsazeno armádou bavorského kurfiřta Karla Albrechta.¹⁵¹ Pro následné události už v knize nezbylo žádné místo.

Za zmínku stojí také fakt, že ve čtyřicátých letech 18. století si Koller pořídil knihu¹⁵² s opisy privilegií z let 1335 až 1647. Latinské a německé listiny byly uvedeny

¹⁴⁶ K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 225–226.

¹⁴⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 363.

¹⁴⁸ Tamtéž, pag. 395–398.

¹⁴⁹ Tamtéž, pag. 502.

¹⁵⁰ Tamtéž, pag. 471.

¹⁵¹ Tamtéž, pag. 548–555.

¹⁵² *Privilegia regiae montanae ac liberae urbis Boemo-Budvicensis ab a. 1327 usque ad a. 1749. (Insunt copiatia documenta latina et germanica, bohemicorum tantum initia et spatia vacua supersunt.)*. Kniha obsažena v katalogu: Josef TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui*

celé, české zůstaly jen nadepsány. Na konci byl záznam z roku 1746, poslední zápis od jiného písaře pochází z 1. října 1749. Tento rukopis zdědil syn Dominika Kollera František Vojtěch, který jej zanechal v klášterní knihovně ve Zlaté Koruně. Po zrušení kláštera se kniha dostala do pražské univerzitní knihovny.¹⁵³

Při vzpomnutí kronikáře Tomáše Františka Veselého je třeba zmínit jeho další dílo. V Českých Budějovicích se dochoval spis *Budweiserische Infection 1680–1681*, jehož autory byli členové zdravotní komise utvořené na podzim roku 1680 Tomáš František Veselý a Jan Kryštof Čerlik.¹⁵⁴ Kniha popisuje průběh morové nákazy mezi lety 1680 až 1681, informuje o nákladech a počtech obětí v jednotlivých městských čtvrtích a poskytuje lékařské receptury proti nákaze.

IV. 1. d) Rukopisy církevního charakteru (1. polovina 17. století – 2. polovina 18. století)

V první polovině 17. století je v Čechách možné zaznamenat pokles produkce narativních děl ve městech způsobený válečnými událostmi a jejich následky. To však dává vyniknout pracím z církevního prostředí z jednotlivých farností, kde vznikala díla pamětního charakteru, zejména farní pamětní knihy nebo pamětní spisy uložené v kostelních budovách. V Českých Budějovicích se dochovaly tři pamětní knihy děkanátu, v jejichž záznamech se objevují taktéž zprávy o dějinách města.¹⁵⁵ Významná je především první pamětní kniha českobudějovického děkanátu *Liber memorabilium decanatus Bohemo-Budvicensis* s opisy listin a jejich registry z let 1307 až 1674. Při bližším prozkoumání obsahuje rukopis seznam nejstarších nadací kostela svatého Mikuláše, opisy královských listin týkajících se kostela a kláštera, zprávy o působení cechů, dále jména zemřelých měšťanů z 15. století a zemřelých kněží. Zvláště zajímavé jsou zprávy z první poloviny 17. století, jejichž autorem byl tehdejší děkan Kryštof

in c. r. bibliotheca publica atque universitatis pragensis asservantur II., Praha 1906, s. 363, č. 2727, sign. XV E 19. Na fol. 1r Ex libris Dominici Koller ex archivo Spinae Coronae.

¹⁵³ K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 228.

¹⁵⁴ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1965. Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 13; F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, s. 6; TÝŽ, *Veliký mor v letech 1679 a 1680*, SH 1, 1883, s. 397–419; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 84.

¹⁵⁵ SOkA České Budějovice, f. Děkanský úřad České Budějovice (dále jen DÚ České Budějovice), inv. č. 1; tamtéž, inv. č. 2; tamtéž, inv. č. 3.

Tomas.¹⁵⁶ Dodatečně byly ke knize přivázány kronikářské zprávy Tomáše Františka Veselého a zčásti rovněž Davida Doudlebského ze Sterneku sepsané Janem Floriánem Hammerschmidtem pro roky 1327 až 1646.¹⁵⁷ Hammerschmidt vytvořil jakési poznámky či výpisky zejména z Veselého kroniky *Notata de Regia Civitate Boemo-Budvicensis*. Jedná se o chronologické zprávy z dějin města a stručné registry městských privilegií z let 1324 až 1646. Výpisky se však buď nedochovaly v úplnosti, nebo nebyly autorem dokončeny. Poslední věta totiž není dopsána. Kromě záznamů o dějinách města Hammerschmidt zapsal také zprávy o jiných městech, o tureckých válkách a Habsburcích. Zápisy jsou vyvedeny převážně v latině a v menší míře v češtině. Při opisování z předlohy se Hammerschmidt nevyvaroval drobných pochybení a přejal i nedůsledné chronologické řazení Veselého kroniky.

Druhá pamětní kniha děkanátu pochází až z pozdější doby z let 1720 až 1904 a obsahuje seznamy děkanů z let 1343 až 1899, seznamy kaplanů z let 1601 až 1904 a pamětními záznamy pro roky 1720 až 1816. Třetí pamětní kniha děkanátu z let 1600 až 1870 pro roky 1297 až 1870 obsahuje kromě opisů a regist důležitých listin a papežských bul také pořádek literátského bratrstva.¹⁵⁸

Dalším typem městských knih, v nichž by se mohly vyskytovat pamětní zápisy, jsou knihy městského záduší, kde městská obec vystupovala v úloze patrona. Na tomto místě je třeba zmínit pamětní knihu záduší, tzv. *Liber albus ecclesiarum* (kniha bílá kostelů), se záznamy k církevním záležitostem pro roky 1635 až 1754. Kniha obsahuje poznámky k historii kostela svatého Jana Křtitele a svatého Prokopa, dále korespondenci mezi městskou radou a děkanem J. G. I. Bormannem týkající se jeho platu a naturálních dávek. V rukopise jsou dále výpisy ze zasedání městské rady o náhradě škod na pozemcích měšťana L. S. Zahrádky z kněžských úroků, rozhodnutí městské rady o jmenování děkanů a církevních otců a popis průběhu jmenování. V knize je popsána návštěva pražského arcibiskupa na zdejším děkanství a v kostele svatého Mikuláše. Dále kniha obsahuje inventář pozůstalosti bubenského faráře, instrukce pro trubače a jeho tři pomocníky či udělení slibu *titulus mensae*.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Tamtéž, inv. č. 1, fol. 118v–122r, 140r–142r.

¹⁵⁷ Tamtéž, fol. 128r–139v. Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 32, s. 3; Jaroslav KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* (dále jen ČSPS) 61, 1953, č. 2, s. 97; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, JSH 26, 1957, s. 14–15; TÝŽ, *Kronikáři a historikové*, s. 15.

¹⁵⁸ SOKA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 2; tamtéž, inv. č. 3.

¹⁵⁹ Tamtéž, f. AM České Budějovice, inv. č. 1312; Květoslava DVOŘÁKOVÁ, *Archiv města České Budějovice. Knihy úřední. Fondové oddělení 1375–1787*, České Budějovice 2007 (Dílčí inventář, ev. č. 1118), s. 228.

Pamětní kniha špitálu svatého Václava s názvem *Memoriabilien Buch über die Geschichte u[nd] Gründung des St. Wenzl Spital zu Budweis von Leopard Camerer* sepsaná v letech 1716 až 1794, jejímž autorem byl, jak její název napovídá, městský úředník **Leonard Camerer**, obsahuje především opisy privilegií týkajících se špitálu, výtahy z knih testamentů a inventářů, opisy a výpisy z fundačních listin, evidenci sirotků a obyvatel ze vsi Mokrého s výměrou jejich pozemků a platů, sumář a výtahy z daňových příznání a inventáře majetku špitálu. Důležitou součástí rukopisu jsou rovněž pamětní záznamy k dějinám špitálu a města od roku 1265. Poslední zápis v knize pak byl učiněn k roku 1849.¹⁶⁰

Dalšími rukopisy z církevního prostředí, jejichž vznik spadá do barokního období, jsou díla významných barokních kněží a dějepisců Bohuslava Balbína a Jana Floriána Hammerschmidta. **Bohuslav Balbín** (3. 12. 1621 Hradec Králové – 29. 11. 1688 Praha) studoval od roku 1631 na klášterní škole v Broumově, dále pokračoval na jezuitském gymnáziu v Jičíně, poté také na školách v Brně, Olomouci a v Praze, kde studoval filozofii. Po získání titulu bakaláře učil na gymnáziu svatého Klimenta a v letech 1646 až 1654 studoval ještě teologii. Roku 1636 vstoupil do jezuitského řádu a v roce 1649 byl vysvěcen na kněze. V letech 1654 až 1661 učil na řádových školách v Kladsku, Brně, Jindřichově Hradci, Jičíně a Klatovech. Roku 1664 byl přeložen z koleje v Klatovech do Českého Krumlova. Co se týče jeho literární činnosti, asi nejznámějším dílem je *Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého a Výtah z českých dějin*.¹⁶¹ K dějinám Českých Budějovic vytvořil Balbín alespoň poznámky¹⁶² a v budoucnu chtěl z těchto poznámek sepsat ucelené dějiny

¹⁶⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1455; K. DVOŘÁKOVÁ, *Archiv*, s. 254.

¹⁶¹ Heslo Balbín Bohuslav, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/balbín-bohuslav> (ověřeno 14. 5. 2018). Více k B. Balbínovi viz Zdeněk KALISTA, *Bohuslav Balbín*, Praha 1939; Kamil KROFTA, *O Balbínovi dějepisci*, Praha 1938; Jan Pavel KUČERA – Jiří RAK, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983; Josef PELIKÁN, *Balbínovy pomůcky a prameny. Příspěvek k studiím o Balbínově vlastivědě = Sources et auxiliaires de Balbin*, Praha 1936; Zuzana POKORNÁ – Martin SVATOŠ (edd.), *Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách. Sborník z konference Památníku národního písemnictví*, Praha 1992; Petr POLEHLA, *Bohuslav Balbín aneb Byli jezuité opravdu českých knížek hubitelé líti?*, in: *Jezuité ve východních Čechách. Studie Diecézního teologického institutu v Hradci Králové, Hradec Králové 2009*, s. 35–40; Viktor VIKTORA – Milena HÁLKOVÁ (edd.), *Balbínovská miscellanea. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 380. výročí narození Bohuslava Balbína. Klatovy 3. a 4. prosince 2001*, Klatovy 2002; Roman VONDRA, *Osobnosti české minulosti. Bohuslav Balbín (1621–1688)*, Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 20, 2009, č. 11/12, s. 276–279.

¹⁶² Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, f. Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24. Více k B. Balbínovi a jeho výpiskům viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 44, s. 1; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 13, 14, 23; K. PLETZER, *Balbínova excerpta z českobudějovické kroniky*, JSH 24, 1955, s. 52–59; B. RYBA, *Soupis*, s. 27–56, č. 1845; Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Balbínovy výpisy z dvou ztracených kronik*, VKČSN 1913, č. 3; TÝŽ, *Zpráva o literární pozůstalosti B. Balbína uložené v knihovnách kanonie strahovské a Musea král. Českého*, Věstník České Akademie

Českých Budějovic pod názvem *Budwicensis historiae compendium*. K tomu už však nedošlo a Balbínovy výpisky našel v jeho pozůstalosti až Josef Vítězslav Šimák.¹⁶³ Balbínova excerpta jsou obsahově podobná s výpisky Jana Floriána Hammerschmidta z let 1678 až 1680.¹⁶⁴ Jak výpisky Bohuslava Balbína, tak Jana Floriána Hammerschmidta vycházejí z kroniky Tomáše Františka Veselého.¹⁶⁵ V některých případech se ale Balbínovy i Hammerschmidtovy výpisky od kroniky Veselého liší, tudíž mohla existovat ještě další předloha, z níž oba čerpali.

Balbín své výpisky vytvořil nejspíš v jezuitské koleji v Českém Krumlově v listopadu roku 1664, což dokládá jeho vlastní poznámka, že se dne 10. listopadu vydal do českobudějovického archivu. Městská rada mu ale přístup zamítla. Jeden z konšelů však Balbínovi neoficiálně nějaké prameny poskytl a Balbín tak mohl vytvořit výpisky z kroniky kláštera ve Zlaté Koruně a z českobudějovické městské kroniky, jež se s největší pravděpodobností nedochovala.¹⁶⁶

Balbín z kroniky neopisoval vše, ale zaznamenával pouze to, co ho zajímalo. Vypisoval spíše zprávy širšího kontextu než události týkající se přímo města. Jeho pozornost upoutaly zprávy k dějinám Prahy a další různá sdělení o požárech měst a dalších katastrofách, nemocích a o náboženských a vojenských událostech. Co se týče Českých Budějovic, získal Balbín z předlohy 65 městských privilegií, z nichž vytvářel regesta s označením jazyka listiny, dále se zajímal o obnovení městské rady a církevních hodnostářů, návštěvy Habsburků a přírodní katastrofy ve městě. Velmi málo pozornosti věnoval politice, kultuře a hospodářství.

V první části pod názvem *Budwicensia* Balbín zapsal asi osmdesát regestů městských a klášterních privilegií z let 1335 až 1615.¹⁶⁷ Dále pokračoval výpisky označenými *Budwicensis historiae compendium*,¹⁶⁸ což byl koncept kapitoly, chystané pro *Liber civilis*.¹⁶⁹

císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 24, (1915), s. 82–110, s. 159–192, č. 116, 515, 516; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁶³ Při pořádání Balbínovy pozůstalosti našel Šimák jeho výpisky a vydal je: J. V. ŠIMÁK (ed.), *Balbínovy výpisy*.

¹⁶⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

¹⁶⁵ Tamtéž, inv. č. 1964.

¹⁶⁶ K. PLETZER, *Balbínova excerpta*, s. 52–53.

¹⁶⁷ Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, f. Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24, pag. 751–761.

¹⁶⁸ Tamtéž, pag. 762–769.

¹⁶⁹ Úvodu stati se dotýká v čes. parafrázi J. V. ŠIMÁK, *Balbínovy výpisy*, pag. 1.

Dalším barokním knězem, který se zabýval dějinami Českých Budějovic, byl výše zmíněný **Jan Florián Hammerschmidt** (4. 5. 1652 Stod u Chotěšova – 4. 1. 1735 Praha).¹⁷⁰ Upozorněno již bylo na jeho poznámky v děkanské pamětní knize.¹⁷¹ Kromě toho ale Hammerschmidt v první polovině 18. století vytvořil i samostatnou kroniku,¹⁷² při jejíž tvorbě ovšem využil kroniku Tomáše Františka Veselého.¹⁷³

Jan Florián Hammerschmidt byl studentem klatovského jezuitského gymnázia a poté jezuitské akademie v Praze, kde se věnoval filozofii. Dále pokračoval v arcibiskupském semináři studiem teologie a 12. června 1677 byl vysvěcen pražským arcibiskupem na kněze. Po svém vysvěcení se přestěhoval do Českých Budějovic a působil zde v letech 1678 až 1680 jako český kaplan v kostele svatého Mikuláše. Již tehdy se zajímal o dějiny města, shromažďoval informace ze starších městských kronik a opisoval důležité listiny. V červenci roku 1680 požádal o místo faráře v Kamenném Újezdě.¹⁷⁴ Informaci o tom podává pamětní kniha českobudějovického děkanátu: „*P. Florianus Ham[m]erschmidt Anno 1680. factus Curatus Stein Kirch[en]*.“¹⁷⁵ Kvůli různým průtahům byl však jmenován až 21. února 1681. S českobudějovickou městskou radou se ale nerozešel ve zlém. V lednu roku 1690 jí poslal své dílo o životě apoštola Ondřeje a v lednu následujícího roku o životě svatého Jana Evangelisty s žádostí o jejich vytištění. Nic tedy nebránilo jeho zájmu o dějiny města a rada mu později v rámci dobrých vztahů zaslala studijní materiály, z nichž mohl sepsat dějiny města. Nicméně Hammerschmidtova kariérní cesta se ubírala dál. V Kamenném Újezdě vydržel úctyhodných 15 let, ale roku 1695 se přestěhoval zpět do Klatov, kde působil jako děkan a superior kaplanského domu. O rok později už byl rektorem arcibiskupského kněžského semináře v Praze a roku 1697 získal doktorát z teologie. Dalšího roku se stal vyšehradským a staroboleslavským kanovníkem, dále byl také

¹⁷⁰ Vladimír FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 2/I (H–J)*, Praha 1993, s. 51. Více o J. F. Hammerschmidtovi a jeho díle viz V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon*, s. 51–53; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 44, s. 2, 3; J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 94–104, zvl. 96–97; TÝŽ, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, ČSPS 62, 1954, č. 1, s. 61–62; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 14, 15; Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 53; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 14–19; TÝŽ, *Kronikáři a historikové*, s. 15; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 84, 85; heslo Hammerschmidt Jan Florian, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hammerschmidt-jan-florian> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁷¹ SOKA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1, fol. 128r–139v.

¹⁷² Tamtéž, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

¹⁷³ Tamtéž, inv. č. 1964.

¹⁷⁴ V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon*, s. 51–53; J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 94–95; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 14–15.

¹⁷⁵ SOKA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 2, fol. 8v.

apoštolským protonotářem, dvorským hrabětem a rytířem zlatého kříže se zlatou korunou. Na jaře roku 1710 obdržel faru kostela Panny Marie před Týnem, kde byl také pohřben.¹⁷⁶

Hammerschmidt byl rodilý Čech. V jeho dílech jsou patrné pročeské tendence a možná i jakási antipatie k německému národu, z čehož plyne, že jeho zápisky nebyly nikdy provedeny v německém jazyce. Používal raději latinu a češtinu a německé pasáže pramenů, které využíval, poctivě překládal.

Hammerschmidt byl historikem zabývajícím se především dějinami Prahy, tiskem bylo roku 1723 vydáno dílo *Prodromus gloriae Pragenae*, zabýval se též dějinami klášterů a kostelů, zejména pražských. Z roku 1700 pocházejí jeho dějiny kostela svatého Petra a Pavla na Vyšehradě, taktéž vydané tiskem. Jeho zájem o náboženskou dějiny se projevil rovněž ve zpracování dějin kláštera v Třeboni, Zlaté Koruně, Zbraslavi a dalších. Obzvláště zajímavá jsou jeho historiografická díla o venkovských obcích, hlavně těch, v nichž strávil nějaký čas a měl k nim vytvořenou určitou vazbu. Již roku 1699 vyšla *Historie klatovská v sedm dílů rozdělená*. Další práce vznikly pro Plzeň, Kutnou Horu nebo Louny.¹⁷⁷

Dějínám Českých Budějovic se Hammerschmidt věnoval už jako kaplan a výsledkem byly již zmíněné záznamy vevázané do pamětní knihy děkanátu. V prvním desetiletí 18. století se však k tomuto tématu vrátil a chtěl zpracovat dějiny Českých Budějovic podobným způsobem jako dějiny města Klatov. Od městské rady získal kroniku Tomáše Františka Veselého, aby si z ní mohl vypsát důležité informace, konkrétně z let 1327 až 1646.¹⁷⁸ Kroniku neopisoval doslova, ale vytvářel i vlastní poznámky. Na úvod popsal stručně založení města a nejstarší dějiny. Z jeho pohledu důležitým událostem věnoval větší pozornost, například návštěvě města císařem roku 1680.¹⁷⁹ Díky Hammerschmidtovi je dnes k dispozici v originále nedochovaný pamětní zápis, který byl vložený roku 1577 do ořechu báně Černé věže. Zřejmě česky psaný text byl však přeložen do latiny.¹⁸⁰ Při tvorbě své kroniky dále využil dostupné literatury

¹⁷⁶ V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon*, s. 51–53; J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 94–95; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 14–15.

¹⁷⁷ V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon*, s. 52; J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 97–104.

¹⁷⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 15.

¹⁷⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 54v–56r.

¹⁸⁰ Tamtéž, fol. 57v–58v.

významných dějepisců Bohuslava Balbína, Pavla Stránského, Václava Hájka z Libočan, Tomáše Pešinu z Čechorodu nebo Jana Františka Beckovského.¹⁸¹

Hammerschmidtova kronika pod názvem *Gloria regiae liberaeque montanae urbis Boemo-Budvicensis*, jež obsahuje zápisy z dějin města z let 1265 až 1709, 1715 a 1821 a také opisy městských privilegií a dějiny dominikánského kláštera, je rozdělena na několik částí (Liber I–III). První knihu s názvem *De Boemo-Budvicio regia libera montana civitate in regno Boemiae ad superiorem Austriam sita* Hammerschmidt dokončil zřejmě v roce 1710. Kronika pojednává o založení města a jeho dějinách a je rozvržena do kapitol podle jednotlivých panovníků od Jana Lucemburského až k Leopoldovi I. Hlavní pozornost je zde věnována církevním záležitostem.¹⁸² Ve druhé knize *Boemo-Budvicium regia, libera montana civitas in regno Bohemiae ad superiorem Austriam sita, [...] Privilegia regiae liberae montanae civitatis Boemo-Budvicensis a regibus Beomiae et Rom[anorum] Imperatoribus concessa* jsou uvedeny opisy městských privilegií z let 1296 až 1706 v celkovém počtu 161 kusů, které autor našel ve vypůjčeném diplomatáři, který se však nezachoval. Opisy uvedl v jazyce originálu.¹⁸³ Třetí kniha *De monasterio R[everendorum] P[atrum] Dominicanorum Boemo-Budvicii* o dominikánském klášteře je v podstatě volným a zkráceným překladem práce Michaela Schichellia.¹⁸⁴ Tato část je rozdělena do čtyř kapitol zabývajících se založením kláštera a jeho historií, popisem ostatků a milostí a zázračným obrazem Panny Marie a zázraky.¹⁸⁵

Hammerschmidt rukopis zaslal roku 1715 městské radě s žádostí o vydání tiskem. Byl ale odmítnut, prý z toho důvodu, že by nebylo vhodné zveřejňovat městská privilegia, jejichž opisy kronika zahrnuje. Přípis se zamítavým stanoviskem městské rady určený komisaři Františku Ignáci Vratislavovi z Mitrovic, kterého Hammerschmidt požádal o přímluvu, je připojen ke kronice.¹⁸⁶ Rukopis zůstal v Praze až do roku 1805. Vypátral ho městský agent Kalina a poslal jej 15. března 1805 městské radě a dodnes je uložen v městském archivu, přestože byl na nějakou dobu považován za nezvěstný.

¹⁸¹ K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 16, poznámka pod čarou č. 12.

¹⁸² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 1r–60r.

¹⁸³ Tamtéž, fol. 1r–131r.

¹⁸⁴ Michael SCHICHELLIUS, *Puteus aqvarum viventium oder ein Brun[n] des lebendigen Wassers*, Prag 1665.

¹⁸⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 131v–147r.

¹⁸⁶ Tamtéž, fol. [Ir–IIV].

Nezmínili se o něm ve svých pracích Karl Köpl, František Mareš ani Reinhold Huyer. Znovuobjevil ho až archivář Miroslav Burian.¹⁸⁷

Do současnosti se dochovaly dva opisy Hammerschmidtova autografu z 18. století, z nichž jeden je uložen v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. Opis byl nejprve v majetku českobudějovického klenotníka a hodináře Jakuba Rožánka, který jej v roce 1880 daroval městskému muzeu v Sušici. Roku 1895 byl dokonce vystaven na Národopisné výstavě československé v Praze. V Sušici byl uložen do roku 1951, odtud byl potom předán do českobudějovického muzea. Opis obsahuje zápisy o dějinách města z let 1265 až 1709, dále opisy privilegií a poznámky k dominikánskému klášteru ve stejné formě jako originál.¹⁸⁸

Druhý opis, který vytvořili českobudějovičtí kapucíni, je dnes součástí sborníku materiálů k dějinám kapucínského řádu v Národní knihovně České republiky. Rukopis byl zhotoven v letech 1738 až 1785 a obsahuje dějiny kapucínského konventu z let 1614 až 1785, dějiny města z let 1265 až 1709, opisy privilegií a dějiny dominikánského kláštera z let 1263 až 1784. Historii kapucínského kláštera zřejmě sepsal Hammerschmidt a kapucíni ji stejně jako ostatní části textu opsali.¹⁸⁹

Poslední opis, konkrétně první knihy Hammerschmidtova díla, pořídil roku 1821 také Václav Matyáš Klaudi, jemuž se tato kronika stala základem pro jeho vlastní spis.¹⁹⁰ Hammerschmidtovu kroniku studoval Klaudi velmi pečlivě a zanechal v ní také své poznámky.¹⁹¹

IV. 1. e) Tisky (2. polovina 17. století – 2. polovina 18. století)

Hammerschmidtův rukopis může být dobrým příkladem toho, že přestože raně novověké českobudějovické kroniky nebyly vydávány tiskem, neboť jejich vliv byl omezen na úzký okruh čtenářů nebo měla městská rada odlišné zájmy, vznikaly alespoň

¹⁸⁷ K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 18–19.

¹⁸⁸ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 2; J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 219, 220, č. 394/2.

¹⁸⁹ Národní knihovna České republiky (dále jen NK ČR), sign. I. A 31. Více viz J. TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I.*, Praha 1905, s. 10, č. 41, sign. I A 31; http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=RTRTR3-NKCR_I_A_31_1GVTAQC-xx#search (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁹⁰ KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VII C 12.

¹⁹¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, např. fol. 126r.

jejich opisy. Zejména v pozdějším období 18. století je příznačné prepisování starších prací do nových děl nebo alespoň jejich vliv na práce nové. Několik tištěných prací k dějinám města nicméně vzniklo, a to už od 17. století.

Prvním takovým tiskem byla kniha dominikána **Michaela Schichellia**¹⁹² (1621 – 2. pol. 17. století), syna českobudějovického kožešníka Jiřího Schickhella (†1658). Michael byl dominikánským kazatelem nejprve v Českých Budějovicích a později u svatého Jiljí v Praze. K 400. výročí založení dominikánského konventu byl pověřen sepsáním knihy o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické.¹⁹³

Psal ji v letech 1660 až 1664 a vytištěna byla roku 1665 v tiskařské dílně Urbana Baltazara Goliáše v Praze pod názvem *Puteus aquarum viventium oder ein Brunn des lebendigen Wassers*. Kniha má tři základní oddíly. V prvním jsou popsány počátky dominikánského řádu a jeho příchod do Čech a dále založení a dějiny kláštera v Českých Budějovicích. Druhý zásadní oddíl pojednává o historii obrazu Panny Marie Budějovické. Ve třetím jsou uvedeny zázraky a milosti, které se ve městě staly na její přímluvu. Prostor zde byl věnován rovněž poznámkám o založení města, původu jeho jména, poloze a opevnění, ale z novějších dějin města již mnoho záznamů nepochází.

Pro sepsání knihy využil Schichellius kroniku konventu, která se však nedochovala a z městských písemností dva rukopisy, zřejmě nějaký listinář a blíže neurčenou kroniku města. Kromě archivních pramenů čerpal také z literatury, například z Hájkovy kroniky v německém překladu Jana Sandela ze Žlutic, z *Českých dějin* Eneáše Silvia Piccolominiho, Dubravia, Jana Cochlea a Martina Borgha, z pojednání Balbína *Diva Vartensis* a *Diva Turzanensis*, z díla Pavla Stránského *O státě českém* nebo ze sbírky humanisty Davida Crinita z Hlaváčova z roku 1575 *Fundationes et origines praecipuarum regni Bohemiae urbium*, z níž přetiskl latinskou báseň o založení Českých Budějovic a doplnil jí rovněž německým překladem.¹⁹⁴ Kromě titulního a posledního listu je v knize rozmístěno dalších 13 obrazů s šesti motivy.¹⁹⁵

¹⁹² Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 32, s. 1; K. PLETZER, *Nejstarší publikace o Českých Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1962, říjen, s. 11–12; TÝŽ, *České Budějovice a historiografie*, Kulturní kalendář, 1965, leden, s. 14; Josef WATZL, *Orodovníce před svatými svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu P. Marie v kostele OO. Redemptoristů v Č. Budějovicích 1410–1910*, [Český] Krumlov [1910], s. 18–23, 26, 112; heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Schichellius Michael, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schichellius-michael> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁹³ Heslo Schichellius Michael, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schichellius-michael> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁹⁴ K. PLETZER, *Nejstarší publikace*, s. 11.

¹⁹⁵ Obrazy na pag. 82, 103, 161, 171, 186, 194, 210, 220, 226, 230, 243, 248, 265.

Jedná se o mědirytiny Daniela Wussina (asi 1626–1691), jež v knize oddělují jednotlivé kapitoly.

Výše uváděná práce, jež vznikla k oslavě katolické církve, byla následně při oslavách 500. výročí založení konventu a města rozšířena a přeložena do němčiny pod názvem *Erneuerter alter Gnaden Brunn (Obnovená stará studnice milosti)*. Jejím autorem byl dominikán **Cyril Riga** (1689–1758).¹⁹⁶ Jedná se o doplněnou reedici tisku Michaela Schichellia, *Puteus aqvarum viventium oder ein Brun[n] des lebendigen Wassers* z roku 1665. Kniha, jejímž vydavatelem byl Franz Gerzabek (František Jeřábek), byla schválena k tisku již roku 1748, ale vyšla až roku 1767. Cyril Riga se v textu představuje pouze jako služebník Panny Marie. Rigův text se objevil v knize Josefa Watzla, kněze řádu redemptoristů, s názvem *Orodovnice před svatyní svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu Panny Marie v kostele OO. Redemptoristů v Českých Budějovicích 1410–1910*. Watzl zde odhalil jméno onoho Mariina služebníka dominikána Cyrila Rigy, jehož kniha vyšla tiskem Christopa Josepha Huetha v dolnorakouském městě Retz roku 1749 a poté roku 1767 ještě v Brně a v Praze.

Cyril Riga byl dominikánský převor a kazatel. Do řádu dominikánů vstoupil ve svém rodném městě Brně v roce 1707. Řeholní sliby pak složil o rok později. Po studiích v Praze a v Bologni vyučoval teologii v Praze, později působil jako kazatel ve Znojmě a od roku 1723 v Brně. Téhož roku získal Riga doktorát z teologie na vídeňské univerzitě, kde pak byl učitelem na generálním studiu a od roku 1725 byl ustanoven jeho regentem. Roku 1728 byl jmenován magistrem posvátné teologie ve Vídni a o rok později profesorem teologie. Vídeňským arcibiskupem Zikmundem hrabětem Kollonitschem byl jmenován „generálním kvalifikátorem“ vídeňské inkvizice. Následně byl roku 1733 zvolen vídeňským převorem. Při jednom svém kázání však podrobil kritice samotný habsburský rod a musel se vzdát všech svých funkcí ve Vídni.

¹⁹⁶ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 32, s. 1; Hans LEMBERG, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Band III. Lieferung 6, Re–Ri (1991)*, s. 466; K. PLETZER, *Nejstarší publikace*, s. 12; J. WATZL, *Orodovnice*, s. 18, 22, 26; Jakub ZOUHAR, *Cyrill Riga OP (1689–1758). Ein Dominikaner zwischen Historiographie und Hagiographie*, in: *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa. Gestaltung und Wandlung des institutionalen und persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit. Referate der gleichnamigen Tagung in St. Pölten von 22. bis 23. September 2014*, Praha 2015, s. 286–310; TÝŽ, *Cyril Riga OP (1689–1758). Zapomenutý brněnský kazatel*, in: *Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna 29*, Brno 2016, s. 137–156; heslo Panna Maria Budějovická, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/panna-maria-budejovicka> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo historiografie, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018). Zajímavé informace jsou dostupné na webových stránkách projektu Kohoutí kříž, který je věnován šumavské německé literatuře. Autor je představen ukázkou z díla v překladu, krátkým medailonem a obrazovou přílohou viz https://www.kohoutikriz.org/data/w_riga.php a <https://www.kohoutikriz.org/priloha/riga.php> (ověřeno 14. 5. 2018).

V letech 1737 až 1738 působil jako převor v Brně, dále v Praze, v letech 1745 až 1746 v Litoměřicích a poté znovu ve Znojmě. Působil též jako kazatel v Brně, v Praze, Litoměřicích, Znojmě a také v Českých Budějovicích, kde se zajímal o českobudějovický milostný obraz a měl zde k dispozici Schichelliovu knihu, jež mu byla předlohou k jeho vlastní tvorbě. Roku 1749 byl zvolen jedním ze šesti teologů slavné Casanatenské knihovny v Římě. Roku 1754 se vrátil z Itálie do Brna, kde o čtyři roky později zemřel. Kromě historického díla *Erneuerter alter Gnaden-Brunn*, napsal například *Chwalořeči o swatých* a do němčiny přeložil životopis svatého Vincence Ferrerského. Z jeho teologických pojednání je možné jmenovat *Horti plantationum irrigatio catechetico-moralis* (1745–1754) nebo *Catholica defensio jubilaei anni 1750 celebratum*.¹⁹⁷

Schichelliovu práci využil Jan Florián Hammerschmidt¹⁹⁸ a tisky obou autorů měl k dispozici nejznámější českobudějovický kronikář druhé poloviny 18. století Lukáš Bernard Schneider při tvorbě opisů své kroniky.¹⁹⁹ Oba dominikány uvedl v předmluvě svých děl: „*Der hochwürdige P[ater] Cyrillus Riga, Praed[iger] Ordens, der heil[igen] Schrifft Magistro, und in der uralten Wienerischen Universitaet Doctore, auch ehemahlen geweßenen Ersten Professore, und Äeltisten Consistorial Rath, wie auch in dem Casanatischen Collegio zu Rom geweßenen Theologo*“ a „*R[everendus] P[ater] Michael Schichelius Praed[iger] Ord[ens] der heil[igen] Schrifft Lector et Phil[osophi] Prof[essor] in seinen brunen der lebendigen Wassern*.“²⁰⁰

V první polovině 18. století vznikl další významný tisk obsahující popis návštěvy města císařem Karlem VI.²⁰¹ Jde o projev purkmistra **Jana Jiřího II. Doudlebského** (1678–1748) k uvítání císaře Karla VI. a jeho manželky při jejich návštěvě v Českých Budějovicích. Vnuk Davida Doudlebského ze Sterneku Jan Jiří II., jenž působil od roku 1714 jako obecní starší a pak také jako konšel v městské radě, kde vydržel až do své smrti roku 1748, přednesl 21. srpna 1732 tehdy jako purkmistr projev

¹⁹⁷ J. ZOUHAR, *Cyril Riga OP (1689–1758). Zapomenutý brněnský kazatel*, s. 137–156; heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018).

¹⁹⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 131v–147r.

¹⁹⁹ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 1; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104.

²⁰⁰ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 1, pag. [VIII]; rovněž SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104, pag. [II].

²⁰¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1185. Více viz T. STERNECK – Petra VOKÁČOVÁ, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207; heslo Daublebští ze Sternecku, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/daublebsti-ze-sternecku> (ověřeno 14. 5. 2018).

k uvítání císaře Karla VI. s chotí při jejich návštěvě města. Zároveň jim předal dva výtisky rozšířené verze projevu, který byl vydán v Kynclově tiskárně jako první českobudějovický tisk. Za tento počin získal zlatou medaili, o níž byl roku 1735 polepšen erb rodu.²⁰²

Otištěný projev je rovněž obsažen v knize tehdejšího městského písaře **Jana Petra Kodýdka**.²⁰³ Jedná se o spis *Beschreibung über die Feierlichkeiten bei der Anwesenheit Seiner k. k. Majestät Karl des VI. ten samt Gemahlin Christine zu Budweis am 21. August 1732*. Popis oslav na počest návštěvy císaře Karla VI. a jeho manželky je doplněn poznámkami k návštěvě vladaře, dále je zde upomínka na přípravy návštěvy a seznam potřebných potravin na oslavu. Závěr knihy je věnován seznamu výdajů, které město vynaložilo k uctění císaře.

Ke konci 18. století roku 1789 byla tiskem vydána topografická práce Jaroslava Schallera o místopisu Budějovického kraje, zejména Českých Budějovic.²⁰⁴ **Josef František Jaroslav Schaller** (6. 3. 1738 – 6. 1. 1809) byl piaristický kněz, vychovatel, učitel a historik, který proslul jako zakladatel české vědecké topografie. Od roku 1751 studoval na piaristickém gymnáziu v Benešově a roku 1753 vstoupil do piaristického řádu, kde poté vyučoval na středních řádových školách v Praze (1762–1763) a v Kosmonosích (1764–1765). V letech 1766 až 1771 a poté od roku 1775 byl vychovatelem dětí Františka Antonína Nostice-Rienecka. V mezidobí učil na vyšším řádovém gymnáziu v Mikulově a roku 1774 se stal ředitelem piaristického semináře v Bílé Vodě. Vedle pedagogické činnosti se zabýval především topografií a byl ve svém studiu podporován českými osvícenskými učiteli, jako byl František Martin Pelcl, Josef Dobrovský nebo Gelasius Dobner.²⁰⁵

Nejdůležitější Schallerova edice, jež je věnována historické topografii Čech a nese název *Topographie des Königreiches Böhmen*, se skládá z 16 dílů vyšlých

²⁰² Heslo Daublebští ze Sternecku, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/daublebsti-ze-sternecku> (ověřeno 14. 5. 2018).

²⁰³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1968, sign. D 159 (tisk na fol. 33r–36r). Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 16; T. STERNECK – P. VOKÁČOVÁ, *Letní císařská návštěva*, s. 175–207; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 85.

²⁰⁴ Jaroslava SCHALLER, *Topographie des Königreiches Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlößer, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlößer und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen sammt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden. Dreyzehnter Theil. Budweiser Kreis*, Prag – Wien 1797. Více viz Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 4/1 (S–T)*, Praha 2008, s. 100–101; Aleš ZÁŘICKÝ – Michaela ZÁVODNÁ, *Topografové zlaté éry historické topografie v českých zemích*, in: *Historik a literát v provincii*, Ostrava 2015 s. 76–85; František ROUBÍK, *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940, s. 26–28.

²⁰⁵ L. MERHAUT (ed.), *Lexikon*, s. 100–101.

v letech 1785–1791. Topografie vznikla jednak na základě vypracování dotazníku, jenž byl zaslán venkovským kněžím, jednak na základě studia vlastivědné literatury a pramenů včetně kronikářských děl.²⁰⁶ Představuje vlastivědný popis Čech, přičemž značný prostor je věnován jejich dějinám a historickým památkám. Třináctý díl topografie obsahuje údaje k Budějovickému kraji. Po obecném popisu kraje následují přehledy měst a panství v kraji s uvedením obcí.²⁰⁷ Nechybí ani přehled použité literatury, pramenů a také rejstříky. Pořadí panství, statků i obcí není abecední, ale je dáno jejich polohou.

V oddíle k Českým Budějovicím jsou v odkazech na prameny uvedena jména předních kronikářů pišících o dějinách města, jako byli Jan Strialius z Pomnouce,²⁰⁸ Jan Florián Hammerschmidt²⁰⁹ nebo Michael Schichellius.²¹⁰ Druhé stěžejní topografické dílo je věnováno historickému místopisu Prahy. Kromě toho Schaller vytvořil práce o své pedagogické kariéře, dále historická díla o dějinách piaristického řádu a biografie jeho významných osobností.²¹¹

IV. 1. f) Rukopisy z 2. poloviny 18. století

V 18. století nastal v českých zemích výrazný vzestup městských dějepisných vyprávěcích pramenů. Z poloviny století pochází spis, jenž má podobnou formu jako Petříkovy pamětní knihy. Kniha opisů městských privilegií od roku 1265 a jejich registů od roku 1394, jež jsou seřazené chronologicky podle panovníků, obsahuje dále zápisy z listin o městském majetku, zápisy fundací k oltáři svaté Doroty v kostele svatého Mikuláše, přehledy povinností obyvatel městských vsí, barvířské recepty a několik záznamů kronikářské povahy, jež jsou umístěny v různých kapitolách rukopisu bez označení. Kronikářských zpráv je v knize velmi málo. Jedna z nich se týká například založení dominikánského kláštera.²¹²

Zvláště druhá polovina 18. století byla na narativní díla o městských dějinách velmi bohatá. Přestože ve druhé polovině 18. století zájem o městskou historiografii

²⁰⁶ F. ROUBÍK, *Přehled*, s. 26.

²⁰⁷ České Budějovice na pag. 6–26.

²⁰⁸ Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449; tamtéž, inv. č. 1226.

²⁰⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

²¹⁰ M. SCHICHELIUS, *Puteus aquarum viventium*.

²¹¹ L. MERHAUT (ed.), *Lexikon*, s. 101.

²¹² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 91, fol. 118r.

vzrůstal a byla již patrná snaha o větší kritiku pramenů, v autografech českobudějovických měšťanů, jež neměly aspiraci stát se dílem vyšší hodnoty, se tyto snahy šířeji nepromítly. V kronikách byly bez hlubšího posouzení pravdivosti zápisů opisovány starší práce. Záznamy ze současnosti autorů uváděli písaři dle svých vzpomínek či ze starších vyprávění zřejmě bez komparace s jiným materiálem.

Nejznámějším autorem historiografických narativních děl o Českých Budějovicích z druhé poloviny 18. století byl zdejší pekařský mistr **Lukáš Bernard Schneider** (18. 10. 1717 – 30. 4. 1782).²¹³ Schneider se narodil do rodiny pekaře Antonína Schneidera a jeho ženy Anny. Byl pokřtěn kaplanem Johannem Todtem jako Lukáš Leopold. Jeho kmotry se stali obecní starší Kristián Hornisch se svou ženou Barborou a městský pekař Tomáš Lödl.²¹⁴ Další důležitou událostí v osobním životě byl Lukášův sňatek, jenž se konal 23. ledna roku 1746. Za manželku pojal dceru českobudějovického měšťana Konráda Kintzingera Evu Růženu, s níž měl dvě děti. Jako první se roku 1747 narodil syn Antonín a roku 1751 přišla na svět dcera Marie Klára.²¹⁵ Lukáš byl majitelem domu č. 3 (17) v Krajinské ulici, přičemž dům získal roku 1745 od svého otce, který jej zakoupil od rodiny kronikáře Tomáše Františka Veselého.²¹⁶ Domovní číslo 17 je uvedeno jak v matrice zemřelých, tak na frontispisu v pokračování jeho kroniky.²¹⁷ Jak již bylo zmíněno, Lukáš byl synem pekaře, a otcovo povolání si pro svůj život vybral i on sám. V lednu roku 1745 se stal pekařským mistrem.²¹⁸ Schneider byl v pekařském cechu také písařsky činný. Roku 1751 například

²¹³ Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018). Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 56, s. 1–4; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 16, 17; TÁŽ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 93–123; J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 218, 219, č. 393/1; s. 275, 276, č. 499/107; s. 290, 291, č. 530/138; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 223; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 126; TÝŽ, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 182, 183; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 79, 85; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

²¹⁴ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1716–1726), kn. č. 8, fol. 43r; heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

²¹⁵ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1738–1754), kn. č. 59, pag. 238; tamtéž, Matrika narozených (1742–1749), kn. č. 11, fol. 141r; tamtéž, Matrika narozených (1750–1759), kn. č. 12, fol. 49r.

²¹⁶ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 56, s. 2; J. KUBÁK, *Topografie města Českých Budějovic 1540–1800*, České Budějovice 1973, s. 46; heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

²¹⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103.

²¹⁸ Tamtéž, f. Cech pekařů České Budějovice, Kniha mistrů a učňů pekařů a perníkárů a poplatků jimi zaplacených (Maister-Buch eines eh[sam]en Handtwerckh deren Beckhen in dießer kö[nig]lichen)

vytvořil pro cech *Popis řádných i mimořádných povinností přísežných cechmistrů*.²¹⁹ Zemřel 30. dubna roku 1782 ve svém rodném městě a 2. května byl pochován v kostele Obětování Panny Marie náležejícímu k dominikánskému klášteru. V křížové chodbě se dochoval jeho náhrobek, na němž je vytesán nápis: „*HIER RUHET IN G LUCAS SCHNEID ALT 66.*“²²⁰ *IAHR GEST BEN DEN 30. APR 1782.*“ Pod tímto nápisem je vytesán preclík.²²¹ Význam osobnosti zámožného českobudějovického měšťana Lukáše Bernarda Schneidera umocňuje také fakt, že byla podle něj pojmenována ulice na Lineckém předměstí Českých Budějovic. Roku 1906 získala zmíněná ulice název Lukáše Bernarda Schneidera (Lukas Bernhard Schneider-Gasse),²²² jenž jí zůstal dodnes.²²³

První kronikářskou práci Lukáše Bernarda Schneidera zachycuje rukopis s názvem *Register der Merck-würdigsten Begebenheiten so alhier in der königl[ichen] Bergstatt Böhmisch Budweis von anno sibenzehen Hundert und sibenzehenten Jahr biß zu jetziger Zeit zugetragen, beschriben von <mir> Lvcas Bernhart Schneider*.²²⁴ Tuto knihu, jejíž sepsání bylo impulzem k tvorbě mnohem rozsáhlejší kroniky, převzal od svého otce v roce 1737 a učinil do ní zápisy pro roky 1718 až 1749. Kronika však obsahuje i pozdější přípisky několika dalších nezjištěných písařů. Po Schneiderových zápisech následuje *Erneuerung von Jahr 1784. Was sich Mereres zugetragen*. Tyto zprávy pokračují do roku 1786. Dále jsou uvedeny chronologicky neuspořádané zprávy

befreyten Bergstatt Böhmisch Budweis) 1692–1863, kn. č. 9, pag. 32 (uvedeno datum 14. ledna); tamtéž, Cechovní články pekařských a mlynářských tovaryšů (opis). Přehled členů bratrstva s údaji o dalších přijatých v letech 1661–1771 (Artickelsbrief der löblichen Zunfft vnnnd Bruederschafft des löblichen Handtwercks der Beckhenknecht zu Behemischen Budweiß) 1508–1771, kn. č. 2 (nestránkováno, uvedeno datum 24. ledna); tamtéž, Kniha zápisů z cechovních porad (Manuale uber alle und jede Handwerckhs-Versamlungen des ehram[m]en Handtwerckhs deren Beckhen in der königl[ichen] befreyten Bergstadt Bohmisch Budweyß), kn. č. 6 (nestránkováno).

²¹⁹ SOkA České Budějovice, f. Cech pekařů České Budějovice, Verzeichnus aller sowohl ordinari als extraordinarie Verrichtungen des Geschwornen der ehramen Beckhenzunft in der Kays[erlichen] und Königlichen befreyten Bergstadt Böhm[isch] Budweis. Zusammen geschriben durch Lucam Bern[hard] Schneyter. Im Jahr MDCCLI, kn. č. 3.

²²⁰ Na náhrobku je věk 66 let, ale Schneider zemřel v 64 letech.

²²¹ SOA Třeboň, Sbírká matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97, fol. 189v–190r. Od roku 2015 se náhrobek nachází u severní zdi v zadní části postranní lodi kostela. Více viz Jiří CHVOJKA, *Staré náhrobky v Českých Budějovicích*, JSH 48, 1979, s. 248–249; Hana STROUHOVÁ, *Epigrafické památky vnitřního města Českých Budějovic do roku 1900*, České Budějovice 2015 (diplomová práce), s. 178–179.

²²² D. KOVÁŘ – Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 168; heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

²²³ Převzato z kapitoly Životopis Lukáše Bernarda Schneidera ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 96–98.

²²⁴ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbírká rukopisů, sign. R 312; J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 290, 291, č. 530/138.

k letům 1813, 1815, 1796 a 1789. Poté následují záznamy k rokům 1822, 1823 a 1834 a k letům 1868 až 1876. V kronice nechybí informace o církevních událostech a o záležitostech kláštera dominikánů a farního kostela svatého Mikuláše. Jako v každé kronice se autor zabýval počasím a přírodními pohromami. Kronika také podává zprávy o panovnících zejména Karlu VI. a Marii Terezií. Snad jako v téměř každé kronice je uveden nešťastný příběh z roku 1732 o zastřelení Adama Františka Karla Eusebia knížete ze Schwarzenbergu Karlem VI. při honu nedaleko Brandýsa nad Labem.²²⁵ Popsány jsou také dvě obnovy městské rady v letech 1737 a 1744²²⁶ a několik záležitostí z městské správy. Například když v roce 1744 musela městská rada na radnici přijmout bavorského kurfiřta Karla Albrechta a přísahat mu jakožto císaři.²²⁷ Krátce je připomenuta například těžba, ceny obilí, škody na úrodě, kupříkladu přilet kobylek v roce 1748,²²⁸ nemoci nebo sebevraždy obyvatel a nehody, například potopení lodi se solí v roce 1746.²²⁹ Největší množství zpráv se ale týká válečných událostí z let 1740 až 1748, tedy válek o rakouské dědictví. Vyprávění o válečných událostech má širší kontext a čtenář se dovídá i o událostech mimo město, například roku 1743 o dobytí Prahy, za níž byla ve městě sloužena bohoslužba.²³⁰ Co se týče zpráv po roce 1784 zapsaných dalším písařem, většina se jich dotýká tématu českobudějovického biskupství. Podle karty II. evidence Jihočeského muzea v Českých Budějovicích rukopis muzeu daroval syn Františka Miroslava Čapka, vlastivědného pracovníka a po roce 1918 přechodného správce městského archivu.²³¹

Nejvýznamnější kronika Lukáše Bernarda Schneidera nese název *Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der königlichen befreysten Berg-Stadt Böhmisch Budweis, wie und von wem solche sambt denen daselbst befindlichen Klöstern, Spitall und Kirchen erbauet, wie und was sie vor Grundstücke, an Dörffern, Aeckern, Wißen, Teicht- und Waldungen besitzet, wie ihr solche zukommen und endlich, was sich zu verschiedenen Zeiten daselbst denckwürdiges zugetragen und eraignet. Aus viellen zerstreuten Schriften versamlet; von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen*

²²⁵ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 312, pag. 11–12. Více viz Jiří ZÁLOHA, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 18, 1996, č. 3, s. 18–20.

²²⁶ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 312, pag. 20–21, 85.

²²⁷ Tamtéž, pag. 95.

²²⁸ Tamtéž, pag. 139–141. Více viz D. KOVÁŘ, *Požáry, povodně, kobylky... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005, s. 55.

²²⁹ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 312, pag. 107.

²³⁰ Tamtéž, pag. 64.

²³¹ Částečně převzato z kapitoly *Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera* ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 98, 118–120.

*Beckenmeister alda.*²³² Kronika informuje o událostech z historie města mezi lety 1253 až 1768. Na začátku knihy je umístěna mapa s plánem města s vyznačením náměstí, kostelů, klášterů a městských bran. Za titulní list vložil Schneider latinskou a německou verzi citátu pátého verše ze 142. žalmu a německé verše o chybování při psaní adresované *An dem Beschnarcher*, podepsané Schneiderovou rukou: „*R[everendus] P[ater] Sebastian Sailer, Ord[inis] Praemon[stratensis] in seinem Marianischen Orakel.*“²³³

V předmluvě *Vorbericht an dem geneigten Leser*²³⁴ popsal vznik kroniky a uvedl autory, z jejichž děl při tvorbě svého rukopisu čerpal. Pro děje do roku 1737 získával informace ze záznamů jiných osob, ale od roku 1737 zapisoval události, které prožil sám. Mezi svými zdroji uvedl Schneider primátora města Jana Františka Doudlebského ze Sterneku (kol. 1640–1708), od něhož použil poznámky o většině statků města Českých Budějovic.²³⁵ Dále se měl možnost opřít o pamětní knihu Českých Budějovic o špitálu svatého Václava od jeho představeného Jiřího Tomáše Köhlera.²³⁶ Schneider měl k dispozici také kroniku obecního staršího v letech 1622 až 1658 a městského pokladníka Šimona Christeindla, jež se ztratila po roce 1945.²³⁷ Další českobudějovický měšťan, jehož kroniku, dnes také nezvěstnou, pro své zápisy Schneider využil, byl voskařský mistr a konšel Antonín Hönig.²³⁸ Schneider dále prostudoval nedochovanou kroniku konšela Františka Machnického, jehož zprávy z let 1450 až 1578 byly do Schneiderovy kroniky umístěny do kapitoly *Unterschiedliche Denckwürdigkeiten, so sich alhier zu verschiedenen Zeiten eraignet*,²³⁹ kde jsou zapsány chronologicky události jako přírodní katastrofy, přestavba farního kostela, vraždy, popravy, ceny obilí atd. Při objevení kroniky Františka Machnického měl už Schneider kapitolu do roku 1650 vytvořenou, tudíž z jeho zpráv převzal jen ty, které ve svých záznamech ještě

²³² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102.

²³³ Částečně převzato z kapitoly *Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera* ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 98–99, 101.

²³⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, fol. IIr–IIIv.

²³⁵ O Janu Františku Doudlebském ze Sterneku např.: D. KOVÁŘ, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008, s. 45; T. STERNECK, *Mezi měšťany*, s. 173–175.

²³⁶ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 93, s. 2–3.

²³⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 226, 283; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 13; heslo *kronikářství*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

²³⁸ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 15; K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 33.

²³⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 375–414.

neměl.²⁴⁰ Poslední autor, který Schneidera inspiroval, byl českobudějovický pekař Jonáš Katschner, jenž ve druhé polovině 17. století vytvořil kroniku města.²⁴¹ Schneider využil některé Katschnerovy zápisy pro roky 1468 až 1650 do své v pořadí sedmé kapitoly o pamětihodných událostech města do roku 1650, avšak ne k doslovnému opisování.²⁴²

Schneider v kronice vytvořil deset kapitol. V první kapitole popsal původ a založení dominikánského kláštera a kostela Obětování Panny Marie. Zde se autor věnoval i popisu klášterních relikvií, klášterního bratrstva nebo odpustkům. Opominut nebyl ani popis milostného obrazu Panny Marie z klášterního kostela Obětování Panny Marie nebo líčení původu svátku Obětování Panny Marie. Na konci kapitoly byly připsány ještě další poznámky ke klášteru a kostelu dominikánů.²⁴³ Druhý oddíl kroniky se zabývá názvem, původem a počátkem královského města Českých Budějovic.²⁴⁴ Třetí kapitola je věnována městskému špitálu svatého Václava a obsahuje mimo jiné zprávu o přísaze představeného špitálu. Dále je popsán špitální kostel, péče o chudé, hospodářské záležitosti špitálních statků, mlýna, polí, luk, rybníků atd.²⁴⁵ Čtvrtá část informuje o farním kostele svatého Mikuláše a přilehlé zvonici.²⁴⁶ Pátá kapitola je o kapucínském klášteře s kostelem svaté Anny.²⁴⁷ Šestá kapitola popisuje většinu vesnic náležejících k městu.²⁴⁸ Zmíněn je například Rudolfovo a tamní těžba stříbra. V sedmé kapitole, jež je pokračováním druhé kapitoly pojednávající o počátku města, jsou popsány různé události, jež ve městě nastaly v letech 1318 až 1650.²⁴⁹ V osmé části knihy jsou uvedeny zprávy o obecních procesech vedených na magistrátu a další události.²⁵⁰ Po těchto osmi kapitolách následuje popis pamětihodných událostí od roku 1651 do roku 1768.²⁵¹ Na konci knihy jsou uvedeny dodatky k tématu založení a uvedení piaristického řádu v Českých Budějovicích, který zde působil v letech 1762

²⁴⁰ Tamtéž, poznámky mezi pag. 414 a 415 označené písmeny a–h; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 7; K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika*, s. 126; TÝŽ, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 181–188.

²⁴¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 10, 12; edice kroniky viz F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*; K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 222–225; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 128–129.

²⁴² Částečně převzato z kapitoly *Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera* ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 101–102.

²⁴³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 1–52.

²⁴⁴ Tamtéž, pag. 53–60.

²⁴⁵ Tamtéž, pag. 61–110.

²⁴⁶ Tamtéž, pag. 111–120.

²⁴⁷ Tamtéž, pag. 121–128.

²⁴⁸ Tamtéž, pag. 131–364.

²⁴⁹ Tamtéž, pag. 375–414.

²⁵⁰ Tamtéž, pag. 415–577.

²⁵¹ Tamtéž, pag. 578–684.

až 1871. Jsou zde i přepisy důležitých dokumentů týkající se piaristického řádu a přilehlé školy.²⁵² V knize jsou na různých místech přepsány i důležité městské vyhlášky a připojeny jsou rovněž opisy některých městských privilegií.²⁵³

Knihou bohužel nevyšla tiskem, ale Schneider vytvořil ještě dva její opisy. Jeden je dnes uložen ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích pod názvem *Geschichte von Budweis von Lucas Bernhard Schneider hierortigen Bäcker bis 1793*.²⁵⁴ Na předním přideštlí je vlastnická poznámka s nejspíše schválně vymazaným jménem majitele. Opis obsahuje zprávy k dějinám města od roku 1200 do roku 1793 a poté z první poloviny 19. století, hlavně z let 1822 až 1823 od pozdějších majitelů. Na začátku knihy je jedna strana věnovaná rodu Vítkovců.²⁵⁵ Pak následují zprávy podobně jako v originále kroniky avšak v jiném pořadí.²⁵⁶ Kapitola o dominikánském klášteře je v opisu kroniky doplněna o další události zejména důležitou opravu kláštera po požáru, jež byla dokončena roku 1740. Kniha neobsahuje podkapitolu *Anmerkungen so zum Hospital gehörig* se zprávami z let 1765 až 1776 jako v originále. V předmluvě,²⁵⁷ v níž Schneider uvedl autory, od kterých čerpal popisované události, připsal kromě již zmíněných měšťanů z originálu kroniky, ještě dominikány Cyrila Rigu a Michaela Schichellia. Za předmluvou byl v českém jazyce přepsán text o budějovických předměstích a jejich poddaných odkazující k roku 1561. Pod ním je jeho doslovný německý překlad. Na téže pagině je ještě krátká poznámka označena rokem 1777 o archiváři Adalbertu Wiemmerovi s odkazem na radní protokol. Poté následují registry důležitých dokumentů týkajících se města.²⁵⁸ Popsány jsou také zvláštní události, které se staly od roku 1822 do roku 1823,²⁵⁹ nebo vznik a dějiny kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic.²⁶⁰ V kronice jsou také opisy a překlady privilegií a dalších důležitých listin týkajících se například české

²⁵² Tamtéž, pag. 685–746.

²⁵³ Částečně převzato z kapitoly Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 103–105.

²⁵⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104.

²⁵⁵ Tamtéž, pag. [I].

²⁵⁶ Kapitola I. (pag. 1–5) jméno a počátek města Českých Budějovic; II. (pag. 5–33) klášter a kostel dominikánů; III. (pag. 33–37) kapucínský klášter svatě Anny; IV. (pag. 37–66) piaristický řád; V. (pag. 66–82) farní kostel svatého Mikuláše; VI. (pag. 82–106) městský špitál svatého Václava; VII. (pag. 106–151) Rudolfovo; VIII. (pag. 151–257) vesnice, dvory a lesy; IX. (pag. 257–342) zprávy magistrátu o vedených procesech; X. (pag. 346–449) pamětihodné události.

²⁵⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104, pag. [II–IV].

²⁵⁸ Tamtéž, nová paginace pag. 1–44.

²⁵⁹ Tamtéž, nová paginace pag. 50–54.

²⁶⁰ Tamtéž, nová paginace pag. 55–66.

komory,²⁶¹ nebo je zde uveden přepis výsledku českobudějovických Židů, kteří byli roku 1505 obviněni z rituální vraždy a odsouzeni k trestu smrti.²⁶² Z pozdějších přípisů jsou zde i výpisky ze zpracování dějin města Českých Budějovic a Rudolfova od českobudějovického magistrátního sekretáře a kriminálního rady Matyáše Václava Klaudiho.²⁶³

Druhý opis, jenž je stejně jako první doplněn dodatky dalších písařů, se nachází v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích a byl nazván podobně jako originál *Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der königlichen befreiten Berg-Stadt Böhmisch Budweis, wie und wann solche, sambt denen daselbst befindlichen Klöstern, Spital und Kirchen erbauet, was sie vor Grundstücke an Dörffern, Aeckern, Wißen, Teicht- und Waldungen besitzet, wie ihr solche zukommen und endlich, was sich zu verschiedenen Zeiten daselbst denckwürdiges zugetragen und ereignet. Aus viellen zerstreuten Schrifften versam[m]let von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen Beckyenmeister alda.*²⁶⁴ Na úvod zapsal Schneider německý citát ze 77. žalmu veršů 7 a 8 a německé šestiverší adresované *Dem Beschnarcher*, podepsané: „*R[everendus] P[ater] Sebastianus Sailer Ord[inis] Praemon[stratensis] in seinem Marianischen Oracel.*“²⁶⁵ Dále ještě německé čtyřverší s incipitem „*Dieß Buch wird daurhafft seyn, und an den Jahren kleben [...]*“.²⁶⁶ V předmluvě²⁶⁷ autor popsal vznik kroniky a uvedl autory, z jejichž děl vycházel.²⁶⁸ Předmluva této knihy se shoduje s předmluvou druhého opisu umístěného v okresním archivu. Opis kroniky města pro období let 1717 až 1782 byl vytvořen ve druhé polovině 18. století. Obsahuje ovšem doplňky do roku 1815, jež jsou ale sepsány cizí rukou neznámého písaře. Opis Schneiderovy kroniky je obohacen o různé ilustrace.²⁶⁹ Schneiderův text je stejně jako originál kroniky rozdělen

²⁶¹ Tamtéž, nová paginace pag. 87–89.

²⁶² Tamtéž, nová paginace pag. 72–84.

²⁶³ Tamtéž, nová paginace pag. 129–133. Text tohoto odstavce částečně převzat z kapitoly *Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera* ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 108–110, 116–117.

²⁶⁴ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 1; J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 218–219, č. 393/1. V roce 2010 byl proveden konzervační a restaurátorský zásah na rukopise. Pro konzervátorské a restaurátorské zásahy byl vybrán Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice pod vedením Radomira Slovika. Restaurátorskou dokumentaci zpracovala Iva Matějčíková.

²⁶⁵ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 1, pag. [VI].

²⁶⁶ Tamtéž, pag. [XII].

²⁶⁷ Tamtéž, pag. [VII–X].

²⁶⁸ J. Linda v *Repertoriu rukopisů* na s. 219 uvádí zkomoleně jména Machninsky a Kotschnar.

²⁶⁹ Perokresby se starým erbem Českých Budějovic s Pannou Marií obklopenou svatou Trojicí a s jeho novou verzí „vylepšenou“ („verbesserte“) Ferdinandem III. (pag. [II] a [III]), mezi 6. a 7. stranou vevázána mědirytina kombinovaná s leptem, na pag. 445 kresba rytíře na koni, dole tužkou připsáno *Rütter Ebrahim*.

do deseti kapitol.²⁷⁰ Tyto kapitoly jsou doplněny dodatky²⁷¹ o událostech z let 1468 až 1658, jež se autorovi nevešly do původních kapitol. Stejně jako v prvním opisu je například rozšířena kapitola o dominikánském klášteře,²⁷² a také část informující o farním kostele svatého Mikuláše a přilehlé zvonici²⁷³ a podkapitola *Anmerkungen so zum Hospital gehörig*.²⁷⁴

Opisy Schneiderovy kroniky nejsou stejné, o čemž svědčí například podkapitola *Anmerkungen so anoch zum Kloster und Kirchen Predigerordens gehörig* se zprávami od roku 1498 až do roku 1762, kde je zaznamenána převážně stavební činnost a vedená procesí. Zatímco v opise uloženém v archivu končí zprávy rokem 1774, v opise uloženém v muzeu pokračuje zprávami o klášteře až do roku 1782.²⁷⁵ Na konci knihy jsou přehledně vypsány registry 55 privilegií, patentů, misív, dekretů a dalších písemností z let 1417²⁷⁶ až 1805 citovaných v textu.²⁷⁷ Dále jsou v kronice jinou písařskou rukou psány doplňky o církevních záležitostech z let 1782 a 1785 například o vybrání budovy piaristické koleje za sídlo nově zřízeného biskupství.²⁷⁸ Další dodatky od jiných písařů se vztahují k roku 1784. Důležitým údajem je zejména založení českobudějovického biskupství.²⁷⁹ Další soubor zpráv pochází z let 1805 až 1806. Na konci textu jsou uvedeny iniciály písaře *P. C. S.*²⁸⁰ Zprávy z roku 1815 zakončuje text *Finis coronat opus W. R.*²⁸¹ Na poslední straně knihy je německý přípis Antona Konrada Mülla z roku 1802.²⁸²

Kronika se však, jak již bylo uvedeno, dočkala i svého pokračování se zápisy pro roky 1760 až 1780. Originální název druhého svazku kroniky zní *Continuation oder Fortsetzung, was sich in der königlichen befreyten Bergstadt Böhmisch Budweis von*

²⁷⁰ Kapitola I. (pag. 1–6) jméno a počátek města Českých Budějovic; II. (pag. 7–53) klášter a kostel dominikánů; III. (pag. 67–73) kapucínský klášter svaté Anny; IV. (pag. 91–138) piaristický řád; V. (pag. 151–178) farní kostel svatého Mikuláše; VI. (pag. 187–228) městský špitál svatého Václava; VII. (pag. 235–301) Rudolfovo; VIII. (pag. 307–436) vesnice, dvory a lesy; IX. (pag. 451–566) zprávy magistrátu o vedených procesech; X. (pag. 567–722) pamětihodné události.

²⁷¹ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 1, pag. 901–904.

²⁷² Tamtéž, pag. 7–53.

²⁷³ Tamtéž, pag. 151–178.

²⁷⁴ Tamtéž, pag. 187–228.

²⁷⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 47–52; tamtéž, inv. č. 1971, pag. 28–33; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R1, pag. 43–53.

²⁷⁶ J. Linda v Repertoriu rukopisů na s. 219 uvádí r. 1713, nikoliv 1417.

²⁷⁷ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 1, pag. 909–914.

²⁷⁸ Tamtéž, pag. 53, 138.

²⁷⁹ Tamtéž, pag. 773–777.

²⁸⁰ Tamtéž, pag. 791–807.

²⁸¹ Tamtéž, pag. 808–815.

²⁸² Tamtéž, pag. 916. Text tohoto odstavce částečně převzat z kapitoly *Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera* ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 111–113, 116–117.

*anno 1760 anfangend ferners an verschiedenen Begebenheiten und sonderbahnen Zufählen merckwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschriben von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen Beckenmeister alda.*²⁸³ Na frontispisu je vyobrazen Schneiderův dům č. 17 s nápisem *LVCas BernarD SCHneIDer VerneIIerete DIeses HaVs*, jenž vytváří chronogram 1769, což je pravděpodobně rok vzniku rukopisu, do něhož autor zaznamenal události z dějin města od roku 1760 a pokračoval současným děním až do roku 1780. Druhý Schneiderův rukopis informuje o událostech ve městě v letech 1760 až 1780. Před chronologicky uspořádanými zprávami z těchto let uvozenými citátem ze 70. žalmu veršů 18 a 19 je umístěna předmluva *Vorbericht an dem geneigten Leser*²⁸⁴ a zprávy z let 1761 až 1764 o církevních záležitostech. Jedná se o neúplný opis poslední kapitoly prvního dílu Schneiderovy kroniky o piaristech, ale zprávy v prvním díle kroniky pokračují ještě roky 1765 až 1768.²⁸⁵ Písař v úvodu zmínil, že má jít o záměrné opakování.²⁸⁶ Církevním záležitostem je věnováno mnoho prostoru také v tomto druhém díle kroniky. Popsány jsou události, jež se týkají hlavně piaristů a kapucínů. Připomenuty jsou rovněž církevní stavby. Zmíněny jsou také špitální záležitosti²⁸⁷ a popsány jsou i události jezuitské misie z roku 1773.²⁸⁸ Na několika místech jsou uvedeny i zprávy o papeži²⁸⁹ a další personální otázky, kupříkladu že se roku 1775 novým českobudějovickým děkanem stal František Josef Eichler.²⁹⁰ Několik zpráv pojednává o světícím biskupu pražské arcidiecéze Janu Ondřeji Kayserovi z Kaysernu, třeba o jeho návštěvě města roku 1762 při visitační cestě.²⁹¹ Důležité jsou také vojenské a kriminální události. Dále se Schneider zabýval počasím a zaujaly ho i živelné pohromy, například přemnožení myší na polích roku 1764.²⁹² Zajímavá je i zpráva o pozorování komety roku 1769, jež prý byla větší než ta pozorovaná roku 1744, o níž učinil záznam do svého úplně prvního rukopisu.²⁹³ Písař připomněl i velký požár města z roku 1728, o němž uvedl zprávu i ve své první kronice,

²⁸³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103.

²⁸⁴ Tamtéž, pag. 1–4.

²⁸⁵ Tamtéž, pag. 6–56; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 685–746.

²⁸⁶ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 5.

²⁸⁷ Tamtéž, např. pag. 29, 177–178.

²⁸⁸ Tamtéž, pag. 126–127.

²⁸⁹ Tamtéž, např. pag. 86–88, 153.

²⁹⁰ Tamtéž, pag. 139.

²⁹¹ Tamtéž, pag. 15.

²⁹² Tamtéž, pag. 24.

²⁹³ Tamtéž, pag. 68; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 82.

a uvedl následné opravy kláštera až do roku 1772.²⁹⁴ Popsal také škody způsobené bouřkami nebo větrem. Poslední uvedený záznam v kronice se týká těžké zimy roku 1780.²⁹⁵ Připomenuty jsou epidemie například z roku 1772.²⁹⁶ Důležité jsou zmínky o panovnících. Kupříkladu roku 1765 se ve městě sloužila mše z důvodu sňatku Josefa II.²⁹⁷ Z téhož roku pochází záznam o smrti Františka Štěpána Lotrinského.²⁹⁸ Z panovnických návštěv města jsou uvedeny cesty Josefa II. přes České Budějovice do Lince v letech 1768 a 1771.²⁹⁹ Popsány jsou záležitosti městské rady s mnoha opisy úředních dokumentů a také obnovy rady a obecních starších například v roce 1774.³⁰⁰ Zaznamenány jsou rovněž městské stavby. Dalším tématem jsou hospodářské otázky, například problematika hlubockých lesů a plavení dřeva po Vltavě³⁰¹ nebo obchodu se solí. Zajímavá je rovněž zpráva o prodeji městských mlýnů z roku 1760³⁰² nebo záležitosti horního úřadu v Rudolfově.³⁰³ Zmíněna je ale také finanční problematika jako ceny nebo placení kontribucí.³⁰⁴ Kronika informuje i o zavedení jednotných měr a vah v roce 1765³⁰⁵ a dalších patentů a panovnických ustanovení.³⁰⁶

V Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích je dochován ještě jeden rukopis s opisem Schneiderovy kroniky od českobudějovického měšťana Josefa Metze z roku 1835. V rukopisu s názvem *Chronik von Budweis*³⁰⁷ jsou kromě opisu Schneiderova autografu vlepeny výstřižky z novin a opisy různých zpráv z druhé poloviny 19. století od pozdějšího majitele knihy Františka Engelberta Vollgrubera.

Po Schneiderových kronikách je dalším významným dílem druhé poloviny 18. století kronika **Jana Jiřího Millauera**.³⁰⁸ Millauer (16. 4 1703 – 13. 8. 1788) byl

²⁹⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 118–119; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 594–595.

²⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 190.

²⁹⁶ Tamtéž, pag. 117–118.

²⁹⁷ Tamtéž, pag. 26.

²⁹⁸ Tamtéž, pag. 29–30.

²⁹⁹ Tamtéž, pag. 63, 85.

³⁰⁰ Tamtéž, pag. 133–139.

³⁰¹ Tamtéž, pag. 104–115.

³⁰² Tamtéž, pag. 5–13.

³⁰³ Tamtéž, pag. 30–40, 160–163.

³⁰⁴ Tamtéž, pag. 170–173.

³⁰⁵ Tamtéž, pag. 25.

³⁰⁶ Tamtéž, pag. 42. Text tohoto odstavce částečně převzat z kapitoly Kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 105–108.

³⁰⁷ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 245; J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 275–276, č. 499/107. Více k rukopisu viz M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 113–117.

³⁰⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972. Následující text částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Analýza dvou kronik měšťanů Českých Budějovic z druhé poloviny 18. století*, JSH 85, 2016,

synem Jindřicha Millauera (†1725), kováře a majitele hospody Na staré poště na pražském předměstí. Po vystudování jezuitského gymnázia v Českém Krumlově začal Jan Jiří od října roku 1730 působit v Českých Budějovicích jako purkmistrovský písař. V povolání písaře pokračoval od října 1737 v městském velkém pivovaru. Od počátku roku 1751 byl správcem městského statku v Ostrolovském Újezdu. Na tomto místě dlouho nesetřval, protože ještě v témž roce musel být Újezd pronajat, a Jan Jiří přišel o zaměstnání. Jeho cesta vedla zpět do Českých Budějovic, kde od července 1753 pracoval jako městský pokladník. Roku 1771 se Jan Jiří stal inspektorem místního kostela svatého Mikuláše. Od dubna 1774 působil jako pomocník hospodářského administrátora.³⁰⁹ Od 25. prosince 1761 byl Jan Jiří Millauer činný i v městské radě.³¹⁰ Jan Jiří Millauer se oženil 31. ledna 1736 s Marií Markétou dcerou českobudějovického měšťana a mlynáře Petra Heydlera.³¹¹ Jiří a Markéta Millauerovi měli celkem jedenáct potomků. Zajímavé životní dráhy, které lze vysledovat z matrik, měli dva Millauerovi synové. František (*1739) se živil jako hrnčírský mistr³¹² a nejmladší Lorenz Eusebius (1759–1833) pracoval jako úředník městské správy, nejprve jako syndik a později jako magistrátní sekretář a rada.³¹³

Kronika Jana Jiřího Millauera obsahuje zprávy z let 1448 až 1784. Pro roky 1448 až 1670 se jedná o krátká chronologicky neuspořádaná sdělení, která autor převzal z nějaké starší pamětní knihy. Od roku 1722 až do roku 1784 Millauer zaznamenal události ze své doby. Rok vzniku rukopisu není v knize uveden, ale gymnaziální

s. 406–407. Další literatura viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 17–20; TÁŽ, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera z druhé poloviny 18. století ve vzájemné komparaci*, České Budějovice 2014 (diplomová práce), s. 14–24, edice: s. 58–219; K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 34; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 85; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

³⁰⁹ SOA Třeboň, Sbirka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1696–1715), kn. č. 7, fol. 112r; tamtéž, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97, pag. 268; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 179r; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1. Reinhold Huyer uvádí místo jména Jan Jiří jméno Jiří Josef a jeho matku pod jménem Magdalena nikoliv Helena. Karel Pletzer ve studii o nezvěstných kronikách mylně uvádí den úmrtí Jana Jiřího Millauera 13. července 1788.

³¹⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 136; tamtéž, inv. č. 1972, fol. 53v; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1. Eichler uvedl den vstupu do městské rady 25. prosinec 1761, Millauer až rok 1762 a Huyer 16. prosinec 1761.

³¹¹ SOA Třeboň, Sbirka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1722–1738), kn. č. 58, pag. 367.

³¹² Tamtéž, Matrika narozených (1734–1741), kn. č. 10, fol. 147r; tamtéž, Matrika narozených (1786–1794), kn. č. 15, fol. 7r, 79r, 110v; tamtéž, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97, pag. 254.

³¹³ Tamtéž, Matrika narozených (1750–1759), kn. č. 12, fol. 282r; tamtéž, Matrika narozených (1786–1794), kn. č. 15, fol. 1r, 53r, 83v, 139r; tamtéž, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97, pag. 289; tamtéž, Matrika zemřelých (1794–1821), kn. č. 98, fol. 82v, 91v, 152r, 173r; tamtéž, Matrika zemřelých (1822–1848), kn. č. 99, fol. 356v–357r.

profesor Franz Hübler, který měl kroniku na konci 19. století k dispozici, za něj pokládal rok 1774. Většina zpráv se sice týká Českých Budějovic, ale v kronice lze nalézt i několik poutavých informací celozemského a zahraničního charakteru. Krátké záznamy převažují na začátku kroniky, kam písař umístil zprávy převzaté. O soudobých událostech, které sám zažil, se autor rozepsal více. K některým zprávám připojil dokonce celé opisy písemností. Písaře zajímaly nejen události týkající se bezprostředně městských záležitostí, ale časté jsou i zprávy o panovnících, zejména o jejich návštěvách města, korunovacích a úmrtí. Dále jsou v kronice vypsány různé přírodní pohromy, které město postihly. Millauer popsal i další škody na úrodě způsobené například přemnožením myší na polích v letech 1772 až 1774. Zajímavý je popis výskytu kobylek, které byly považovány za boží trest. Jejich přelet nad Českými Budějovicemi, o němž písař kroniky učinil zápis, byl pozorován například začátkem října 1748.³¹⁴ Millauer do kroniky zanesl pozoruhodné přírodní úkazy na obloze jako červánky z listopadu 1768.³¹⁵ Zmínil také večerní osvětlení oblohy z prosince téhož roku a z ledna 1770.³¹⁶ K tématu různých přírodních úkazů dále zaznamenal zajímavosti celosvětového charakteru, jež byly dostupné tiskem. Z frankfurtských novin³¹⁷ přejal zprávy z roku 1769 o kometě a o průchodu Venuše přes Slunce.³¹⁸ V rezenských novinách našel zprávu o polární záři z roku 1777.³¹⁹ Millauer dále informoval o zemětřeseních v letech 1749 a 1768, které pocítili i obyvatelé Českých Budějovic.³²⁰ Z pražských novin převzal zprávu o velkém zemětřesení na ostrově Martinik v roce 1766, k němuž poznamenal následné škody včetně potopených lodí.³²¹ Důležitý byl i popis kriminálních deliktů a následných trestů. Millauer chtěl také prostřednictvím své kroniky zanechat pro paměť data úmrtí významných obyvatel města, především radních,

³¹⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 11r, 42r–42v, 123r, 124v, 127r, 129r.

³¹⁵ Tamtéž, fol. 82r.

³¹⁶ Tamtéž, fol. 82r, 93r.

³¹⁷ Autor mohl mít k dispozici zpravodajské letáky nebo letákové noviny, které obsahovaly senzační zprávy (meteorologické úkazy či neobvyklé jevy), jejichž cílem bylo pobavení lidí. Více o zpravodajství viz M. HRADLOVÁ – M. TOŠNEROVÁ (edd.), *Jakž lidé hodnověrní zprávu činí. Formy písemné komunikace v raném novověku*, Praha 2018; Vladimír KLIMEŠ, *Počátky českého a slovenského novinářství*, Praha 1955; Tomáš MARTÍŠEK, *Zpravodajské cesty českobudějovických měšťanů na konci 16. století*, České Budějovice 2003 (diplomová práce); Eva STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015; Zdeněk ŠIMEČEK, *Dva příspěvky k poznání českobudějovického zpravodajství v 16. a 17. století*, *Novinářský sborník* 2, 1957, č. 4, s. 532–549; TÝŽ, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích. (Do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011; Pavel VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015.

³¹⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 84v, 87v–88v.

³¹⁹ Tamtéž, fol. 138r–138v.

³²⁰ Tamtéž, fol. 75r.

³²¹ Tamtéž, fol. 59r–62r.

obecních starších a duchovních, dále popsal sebevraždy a nehody. Millauer ve svém rukopise uvedl i statistické údaje o obyvatelích města. Šlo o jednoduché zprávy s počty pokřtěných, oddaných a zemřelých obyvatel města za roky 1771 až 1773, 1775 a 1777 až 1780. Politické události z dějin města vylíčil velice podrobně, což dokládá jeho informovanost o správě města. Jakožto městský úředník a člen městské rady byl s těmito věcmi detailně obeznámen. Seznamy členů městské rady vypsal při jejich obnovách mezi lety 1733 až 1774 někdy i s popsáním ceremonie, jež se k volbě vázala. Neopomněl rovněž informovat o personálním složení obecních starších a dalších městských úředníků. Dále popsal důležité záležitosti, jež se na radnici řešily, například hospodaření města, různé oslavy a obranu města. Některé události vykreslil velice obsáhle možná proto, že se jimi na radnici přímo zabýval. Například opsal smlouvu z roku 1778 mezi pozemkovou vrchností a poddanými Českých Budějovic, která pojednávala o raabizaci. Tento dokument opsal celý, poněvadž jako hospodářský pomocný administrátor smlouvu podepisoval.³²² Věnoval se také rebeliím probíhajícím roku 1775 kvůli robotě a robotním patentům.³²³ Millauer zmínil důležité stavby ve městě a jejich opravy v 18. století, zejména barokní přestavbu radnice v roce 1730, stavbu ulice směrem na Prahu z roku 1753 nebo ulice do Rožnova z roku 1773, opravu sochy svatého Jana Nepomuckého u Pražské brány z roku 1774 atd.³²⁴ Oblast hornictví je detailně popsána především z toho důvodu, že v Millauerově současnosti, v šedesátých letech 18. století, došlo k obnovení těžby stříbra v Dobré Vodě u Českých Budějovic. Dále autor zmínil působení horního úřadu se sídlem v Rudolfově. Zajímavé bylo také připomenutí události o použití schwarzenberského dřeva z lesů u Hluboké nad Vltavou na důlní činnost v letech 1742 až 1771.³²⁵

Mnoho zpráv pojednává o církevních záležitostech. Písař zaznamenal volby důležitých duchovních města, jejich úmrtí, návštěvy církevních hodnostářů, připomněl náboženské obřady, tematiku církevních staveb. Millauera zajímaly některé významné církevní záležitosti z celosvětového hlediska. Poznamenal jmenování a úmrtí papežů.³²⁶ Zvláštní pozornost byla věnována jezuitskému řádu. Písař informoval o zrušení řádu papežem Klementem XIV., k čemuž připojil opis dopisu o jezuitech od papeže

³²² Tamtéž, fol. 143r–172v; „Kontraktmäßige Einverständnis zwischen den Magistrat als Grundobrigkeit, und den Untertanen der königlichen Kreisstadt Budweis.“ (Originál písemnosti se bohužel nepodařilo najít.)

³²³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 133v, 134v, 135r–135v.

³²⁴ Tamtéž, fol. IIr, IIv, IIIr, VIIv, 3r, 14v, 23r, 38r, 83v, 111v, 117r, 126r, 129v.

³²⁵ Tamtéž, fol. 55r–55v, 58v–59r, 64r–64v, 94r, 106r, 107r–111r, 113v, 114r–116v, 125v.

³²⁶ Tamtéž, fol. 82v, fol. bez označení v, 85r, 130r.

francouzskému králi, který převzal z frankfurtských novin. Dále podal zprávu o počtu jezuitů v portugalských, španělských a francouzských koloniích.³²⁷ Pro sledování městského hospodářství a obchodu v 18. století může kronika Jana Jiřího Millauera posloužit svými zápisy cen potravin,³²⁸ hlavně cen obilí,³²⁹ k nimž byly pro roky 1772 a 1773 uvedeny i taxy za pečivo.³³⁰ V knize jsou dále opsány týdenní cedule s cenami z roku 1784.³³¹ Drobnými zprávami byl zmíněn solní obchod,³³² například potopení lodi se solí v roce 1766.³³³ Válečným událostem se Millauer ve své kronice příliš nevěnoval. Stručně zmínil pouze války o rakouské dědictví a další události, například problémy s dezertéry.³³⁴ Na závěr rukopisu umístil Millauer své životopisné údaje³³⁵ a podstatné informace o své rodině, zejména narození a úmrtí rodinných příslušníků a životní dráhy svých dětí. U dat narození dětí zapsal Millauer vybrané kmotry, jimiž byli příslušníci českobudějovické městské elity z radní vrstvy.³³⁶

Kronika se po Millauerově smrti roku 1788 s největší pravděpodobností dostala do rukou některého z jeho synů. V záznamech však již žádný rodinný příslušník nepokračoval. Z údaje na předním předeštlí je zjevné, že dalším majitelem byl učitel v šumavském Neugebau (Nový Svět) František Metze: „*Eigentum des Franz Metze, Oberlehrer Neugebau.*“ Pletzer se domníval, že kniha byla v soukromých rukou ještě v roce 1877, kdy z ní čerpal Franz Hübler.³³⁷ Vdova po Františku Metzeovi připsala na předeštlí zápis o přenechání knihy českobudějovickému městskému archivu: „*Dem Archive der Stadt Budweis leihweise überlassen.*“ Na přelomu 19. a 20. století již byla Millauerova kronika v městském archivu, neboť českobudějovický archivář Reinhold Huyer ji ještě využil pro své studie o pivovarnictví a o českobudějovických kronikářích.³³⁸ Kronika se ale poté ztratila a byla považována za nezvěstnou. Roku 1984

³²⁷ Tamtéž, fol. 66r–74r, 90v–91v, 126r–126v.

³²⁸ Tamtéž, fol. 31v–32v, 101r, 105v.

³²⁹ Tamtéž, fol. 97r, 98r, 98v, 99r, 101v, 105v, 117r, 123v, 129r.

³³⁰ Tamtéž, fol. 106r, 123v, 124r, 125r.

³³¹ Tamtéž, fol. 177r–178r.

³³² Tamtéž, fol. IVv, 57r, 88v, 94v.

³³³ Tamtéž, fol. 57r.

³³⁴ Tamtéž, fol. 30v–31r, 35v, 56r–56v, 122v, 134r, 139r, 141v. Text tohoto odstavce částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 407–413.

³³⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 179r.

³³⁶ Tamtéž, fol. 175r, 180r–184v.

³³⁷ Hübler vydal v letech 1877 až 1887 v periodiku *Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 44 pověstí z jižních Čech. V jedné z nich, a to v pověsti o českobudějovickém bludném kameni, využil i kroniku Jana Jiřího Millauera. Tu mu podle Pletzera půjčila tehdejší majitelka Metzeová; Franz HÜBLER, *Sagen aus dem südlichen Böhmen 2. Die Sage vom Irrsteine in Budweis*, *Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 15, 1877, s. 163.

³³⁸ R. HUYER, *Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Eine Festschrift zum hundertjährigen Bestande des Bürgerlichen Bräuhauses*, Budweis 1895, s. 102; TÝŽ, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1.

vytvořil Karel Pletzer studii o nevěstných kronikách, mezi něž Millauerův rukopis zařadil. Domníval se, že si ji odnesli poslední majitelé při odsunu Němců po roce 1945.³³⁹ Kronika však byla nalezena v českobudějovickém archivu při pořádacích pracích.³⁴⁰

Kronika **Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera**³⁴¹ nese název *Denckwürdigkeiten von 1450, so sich alhier in Budweis zuegetragen*.³⁴² Janovy záznamy začínají rokem 1450 a končí rokem 1761. Zápisy jeho syna Jana Antonína začínají v roce 1761 a pokračují až do roku 1811. Pletzer poznamenal, že Jan Eichler začal své vlastní zážitky zapisovat od roku 1735 a údaje pro roky 1450 až 1735 převzal z nějaké starší městské kroniky. Originál kroniky, jenž se asi nedochoval, zřejmě pocházel z roku 1735. Ve druhé polovině 18. století vznikl opis, který máme dnes k dispozici. První pisář kroniky Jan Eichler (19. 6. 1708 – 16. 4. 1761) byl synem městského kuchaře Jiřího Eichlera (†1712) a jeho ženy Terezy rozené Holtzerové. Na předešlé knihy je zápis o jeho narození: „1708 Den 19. Junii früh morgens zwischen 3 un[d] 1 Viert[el] auf 4 Uhr bin ich Joannes Eichler geboren worden, meine Taufbände waren Titul[us] H[err] Franz Hirsch Primator un[d] H[err] Bartlme Innern Ratsverwan[d]ter.“ Výběr primátora města Františka Josefa Hirsche jako kmotra dokládá spříznění rodiny s radní elitou města.³⁴³ Roku 1728, konkrétně 3. srpna, získal Jan Eichler městské právo a stal se tak členem městské obce.³⁴⁴ Roku 1729 se oženil s dcerou soudce Pavla Františka Schorscha Juliánou.³⁴⁵ Měli celkem čtyři děti. U narození svých dětí zmínil Jan Eichler v kronice jejich kmotry, kteří pocházeli z řad významných českobudějovických měšťanů. Prvním potomkem byl syn Jan Josef (*1730).³⁴⁶ Druhý syn se stejným

³³⁹ TÝŽ, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1; K. PLETZER, *Nevěstné českobudějovické kroniky*, s. 34.

³⁴⁰ Text tohoto odstavce částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 413–414.

³⁴¹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973. Následující text částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 415–417. Další literatura viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1–2; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 20–21; TÁŽ, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera*, s. 25–41, edice: s. 220–287; K. PLETZER, *Nevěstné českobudějovické kroniky*, s. 35; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 244.

³⁴² Karel Pletzer ve studii o nevěstných kronikách uvádí jiný titul *Denckwürdigkeiten von 1450, so sich alhier in Budweis zuegegeben*. Je možné, že originál kroniky nesl tento název.

³⁴³ SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1696–1721), kn. č. 57, pag. 58; tamtéž, Matrika narozených (1696–1715), kn. č. 7, fol. 194r; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1–2; D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 45.

³⁴⁴ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 2.

³⁴⁵ SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1722–1738), kn. č. 58, pag. 177.

³⁴⁶ Tamtéž, Matrika narozených (1726–1734), kn. č. 9, fol. 144v.

jménem se narodil 22. prosince 1735.³⁴⁷ Jan Eichler se živil jako hostinský,³⁴⁸ byl obecním starším a 3. září 1750 se stal členem městské rady.³⁴⁹ Jan Eichler zemřel ve věku 53 let 16. dubna 1761, o čemž v kronice podal zprávu jeho syn Jan Antonín.³⁵⁰

Druhý pisář kroniky Jan Antonín Eichler (22. 12. 1735 – 7. 6. 1811)³⁵¹ zaznamenával události z let 1761 až 1811.³⁵² Jan Antonín uzavřel manželství 12. ledna 1762 s Annou Klárou,³⁵³ dcerou českobudějovického měšťana a kupce Jana Jiřího Bisuty.³⁵⁴ Dle matričních zápisů měl celkem devět dětí. Jan Jindřich (1764–1824) působil jako městský správce v Kamenném Újezdě.³⁵⁵ Václav (*1767) byl roku 1798 zvolen jako zastupující duchovní v arcibiskupském semináři v Praze.³⁵⁶ Jan Antonín Eichler byl správcem městského pivovaru. Členem městské obce se stal 6. května roku 1761 a obecním starším byl zvolen 25. prosince téhož roku.³⁵⁷ Vlastnil dům ve starém městě č. p. 360 (dnes ulice Na Mlýnské stoce). Po smrti své ženy Anny Kláry se přestěhoval do domu č. p. 339 (dnes ulice U Černé věže). Jan Antonín Eichler zemřel 7. června 1811 v 75 letech.³⁵⁸

³⁴⁷ Tamtéž, Matrika narozených (1734–1741), kn. č. 10, fol. 49v. Matrika narozených uvádí datum 23. prosince, ale kronika Jana Eichlera a Jana Antonína Eichlera uvádí jako datum narození Jana Antonína Eichlera 22. prosinec. Jméno Jan Josef je u obou chlapců uvedeno v matrikách narozených, ale v matrikách zemřelých je místo Josefa zapsáno jméno Antonín. Druhý syn nesl stejné jméno, protože první předčasně zemřel. Proč však došlo ke změně jména z Josefa na Antonína, není jasné.

³⁴⁸ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1726–1734), kn. č. 9, fol. 185r; tamtéž, Matrika narozených (1734–1741), kn. č. 10, fol. 49v. Pletzer uvedl, že Jan Eichler byl mlynář a vlastnil Špitálský mlýn před Vídeňskou branou. V kronice to však nikde uvedeno není. Výzkumem matričních zápisů lze vypátrat, že existovaly dvě osoby téhož jména. Autor kroniky Jan Eichler zemřel roku 1761, mlynář tohoto jména zemřel až v roce 1774.

³⁴⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 114, 119; D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 46.

³⁵⁰ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97, pag. 83; SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 215.

³⁵¹ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1734–1741), kn. č. 10, fol. 49v; Tamtéž, Matrika zemřelých (1794–1821), kn. č. 98, fol. 254r.

³⁵² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 134–212.

³⁵³ V matrikách narozených se u potomků Jana Antonína Eichlera objevuje dvojí označení jeho manželky Anna Klára či Marie Anna.

³⁵⁴ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1755–1784), kn. č. 60, pag. 117; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 215.

³⁵⁵ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1760–1768), kn. č. 13, fol. 121r; tamtéž, Matrika zemřelých (1822–1848), kn. č. 99, fol. 73v–74r; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 216, 223–224.

³⁵⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 217, 224. V matrice narozených Václav Eichler uveden není.

³⁵⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 136–137, 215.

³⁵⁸ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1794–1821), kn. č. 98, fol. 254r.

Kronika Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera informuje o událostech z let 1450 až 1811, přičemž převažují zápisy z 18. století, tedy ze současnosti autorů. Zpravidla jde o zprávy lokální. Výjimku tvoří záznamy o panovnících, především o jejich korunovacích a úmrtí. Připomenuty jsou také panovnické návštěvy města a návštěvy dalších významných osobností. Časté jsou zprávy o přírodních pohromách. Je pozoruhodné, že Jan Eichler u povodně z roku 1736 nezmínil jako jeho současník Jan Jiří Millauer, že déšť trval od svatého Medarda 40 dní: „*Den 18. Juli ware Tag und Nacht so großes Wasser allhier, d[a]ss man mit Zielen in den Gassen herumgefahren, welches viel 1000 Guld[en] Schaden getan.*“³⁵⁹ V kronice jsou zaznamenány požáry ve městě a jeho okolí. Kromě obvyklých požárů, způsobených neopatrností nebo úderem hromu, jsou připomenuty také požáry zaviněné vojáky při válečném tažení v letech 1741 až 1742.³⁶⁰ Jan Eichler poté popsal přírodní úkazy jako zatmění z roku 1470³⁶¹ nebo duhu pozorovanou v prosinci roku 1740.³⁶² V knize je bohatě vylíčena trestná činnost obyvatel mezi lety 1467 až 1806. Velmi podrobně je popsána krutá vražda z roku 1737, po které následovala vlna strachu mezi obyvateli města.³⁶³ Písaři dále přinášejí řadu demografických údajů o narozeních, sňatcích a úmrtích některých obyvatel města a dále o sebevraždách nebo smrtelných nehodách. V kronice nechybějí ani záznamy o různých epidemiích. Velké množství zpráv se týká politických událostí ve městě. Popsány jsou obnovy městské rady mezi lety 1699 až 1774. Podobně jsou uvedeni i obecní starší. Dále se písaři věnovali politickým rozhodnutím městské rady, zejména městskému hospodářství, radničním účtům, solnímu obchodu nebo plavení dřeva. Dalším tématem, se kterým je možné se v kronice setkat, byly městské stavby a jejich opravy, například úpravy radnice v letech 1727 až 1730.³⁶⁴ Písaři se v retrospektivě vrací také ke zbudování některých rybníků v minulosti. Roku 1498 byl postaven Špitálský rybník a roku 1579 nově Haklovský rybník.³⁶⁵ Nejsou opominuty ani významné stavby v okolí města, jako byla například stavba dolu u Dobré Vody v roce 1762, stavba obory pro zvěř na Hluboké nad Vltavou v 16. století³⁶⁶ nebo stavba cihelny v Rudolfově roku 1801.³⁶⁷

³⁵⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 67.

³⁶⁰ Tamtéž, pag. 86, 88, 92, 93.

³⁶¹ Tamtéž, pag. 2.

³⁶² Tamtéž, pag. 82.

³⁶³ Tamtéž, pag. 68–72.

³⁶⁴ Tamtéž, pag. 38, 49, 59.

³⁶⁵ Tamtéž, pag. 3, 10–11.

³⁶⁶ Tamtéž, pag. 10, 139.

³⁶⁷ Tamtéž, pag. 189.

Z církevních staveb jsou zmiňovány opravy církevních budov, oltářů, soch a křížů. U církevních záležitostí jsou připomenuty náboženské obřady, jmenování církevních hodnostářů, v první řadě děkanů, například v roce 1733 Johanna Bormanna a roku 1759 Františka Josefa Eichlera nebo v roce 1785 Jana Prokopa Schaffgotsche prvním českobudějovickým biskupem.³⁶⁸ Písař nezapomněl ani na důležité události jako například zrušení jezuitského řádu papežem Klementem XIV. v roce 1773 nebo v roce 1785 zrušení řádů dominikánů v Českých Budějovicích a cisterciáků na Zlaté Koruně.³⁶⁹ Otázkám z náboženského života je věnováno značné množství zpráv, což svědčí o tom, že písaři byli velmi nábožensky založení. Tématu pivovarnictví se, přestože byl Jan Antonín Eichler pivním správcem, více věnoval jeho otec Jan Eichler. Jan Antonín uváděl pouze ceny piva, ale otec kromě údajů o cenách piva zmínil dělení peněz z piva mezi měšťany, zkažení piva při vaření, výrobu menších sudů nebo dovážení piva.³⁷⁰ Kromě cen piva jsou v kronice uvedeny ceny dalších komodit. U cen obilí písaři poznamenávali jeho zdražení například v důsledku neúrodného roku. Dále jsou zmíněny městské trhy, placení daní a dalších dávek. Písaři se zabývali i dluhy, výrobou mincí, tvorbou bankocetlí atd.

Na rozdíl od kroniky Jana Jiřího Millauera je v kronice Eichlerů věnováno mnoho zpráv vojenským událostem, zvláště takovým, jež měly dopad na život ve městě. Zmíněny byly povinnosti města vůči vojákům. Rovněž je připomenuto hlídkování měšťanů na hradbách, kam byli dosazováni kvůli nedostatku vojska. Z válek o rakouské dědictví popisuje kronika zejména obsazení města vojsky bavorského kurfiřta Karla Albrechta v listopadu roku 1741.³⁷¹ Dále je zmíněn boj mezi habsburskými vojsky a francouzskou armádou mezi Českými Budějovicemi a Hlubokou v roce 1742, který vyvrcholil bitvou u Zahájí 25. května.³⁷² Kronika zaznamenává prusko-rakouské boje za sedmileté války, která probíhala v letech 1756 až 1763.³⁷³ Připomenuta je válka turecká, kterou vedl Josef II. s Osmanskou říší v letech 1787 až 1791. Kronika však uvádí jako počátek války rok 1788 místo roku 1787.³⁷⁴ Stručně je představen konflikt Františka I. s Napoleonovými vojsky v roce 1805.³⁷⁵

³⁶⁸ Tamtéž, pag. 63–64, 132, 165, 170, 171.

³⁶⁹ Tamtéž, pag. 155, 164, 165.

³⁷⁰ Tamtéž, pag. 13, 18, 24, 25, 34, 36, 38–39, 50, 89–90, 152, 207.

³⁷¹ Tamtéž, pag. 83–88.

³⁷² Tamtéž, pag. 91–93.

³⁷³ Tamtéž, pag. 126, 127, 128, 131, 132–133.

³⁷⁴ Tamtéž, pag. 169.

³⁷⁵ Tamtéž, pag. 200–202. Text tohoto odstavce částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 417–423.

Rodinné záznamy byly v případě Jana Eichlera omezeny na jeho narození a svatbu.³⁷⁶ Syn Jan Antonín v závěru rukopisu informoval o rodině důkladněji. Zaznamenal především svůj životopis a dále narození, sňatky a úmrtí rodinných příslušníků a kariéry svých dětí.³⁷⁷

Na předním předeštlí knihy je vlastnická poznámka z druhé poloviny 19. století od českobudějovického učitele Františka Engelberta Vollgrubera, který zde poznamenal, jak rukopis získal: „Am 16. Juni 1888 habe ich Franz Engelbert Vollgruber dieses Buch von Fräulein Anna Lustig zum Geschenke bekommen.“ Pod tento záznam připsal ještě základní životopisné údaje obou autorů. Jakým způsobem se kronika po smrti Jana Antonína Eichlera dostala do rukou domkářky z Rožnova Anny Lustigové,³⁷⁸ není možné zjistit, ale po smrti Vollgrubera se ztratila. Karel Pletzer se domníval, že si ji jeho rodina vzala po roce 1945 při odsunu Němců s sebou. Rukopis však byl nalezen v městském archivu, kde je dodnes. Kronika byla k badatelským účelům poprvé využita v době, kdy ji ještě vlastnil Vollgruber. Ten ji půjčil českobudějovickému archiváři Reinholdu Huyerovi,³⁷⁹ který ji využil ve své knize o dějinách pivovarnictví v Českých Budějovicích a ve své studii o životech českobudějovických kronikářů otištěné v *Budweiser Zeitung*.³⁸⁰ Dále měl rukopis k dispozici rektor kněžského semináře v Českých Budějovicích Mons. Karel Reban³⁸¹ při sepisování dějin kapucínského kláštera v Českých Budějovicích.³⁸²

Matěj Pressl (1727–1805), českobudějovický tesařský mistr, vytvořil kroniku o událostech v Českých Budějovicích mezi lety 1313 a 1796. Kromě opisu nějakého staršího rukopisu zapisoval Pressl do své kroniky události, které sám zažil a jež se ho jako tesařského mistra týkaly. Kniha se skládala asi ze šesti nesvázaných archů s 22 popsanými listy. Nadpis na první straně zněl *Chronologische Begebenheiten der k. Bergstadt Böh. Budweis vom Jahre 1313 bis 1796*. Po Presslově smrti pokračoval mezi lety 1796 až 1807 v zápisech jeho syn. Ten si pak vedl i vlastní knihu, v níž

³⁷⁶ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, předeštlí, pag. 214.

³⁷⁷ Tamtéž, pag. 214–224. Text tohoto odstavce částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 423.

³⁷⁸ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1785–1848), kn. č. 53, fol. 52v–53r; tamtéž, Matrika zemřelých (1898–1904), kn. č. 106, fol. 335v–336r.

³⁷⁹ R. HUYER, *Geschichte*.

³⁸⁰ TÝŽ, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1–2.

³⁸¹ SOA Třeboň, f. Biskupský seminář, k. 30, sign. IV A 1a.

³⁸² Text tohoto odstavce částečně převzat ze studie: M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 415, 424.

zapisoval události z let 1754 až 1794 a několik záznamů do roku 1837. Rukopisy poté vlastnil František Engelbert Vollgruber, po jehož smrti se obě kroniky ztratily.³⁸³

Kronika rodin Haasovy a Schmidtovy,³⁸⁴ také nazývaná kronika prýmkařského mistra³⁸⁵ **Matěje Schmidta** (*1755), obsahuje záznamy k dějinám města pro roky 1478 až 1831. Kronika vznikla již v roce 1624. Většina zpráv však pochází až z druhé poloviny 18. století a jejich autorem byl právě Matěj Schmidt. V kronice je mnoho zápisů rodinného charakteru zaznamenaných různými členy rodiny. Matěj Schmidt do knihy mimo jiné zapsal, že roku 1777 získal městské právo,³⁸⁶ informoval o narození svých dětí a dále poznamenal úmrtí otce Karla Schmidta roku 1799.³⁸⁷ Čím je Schmidtova kronika města velmi zajímavá, je to, že kromě rodinných zpráv podává téměř výlučně obsáhlé údaje z církevních dějin města. Jedná se hlavně o zápisy o založení biskupství a o povýšení kostela svatého Mikuláše na biskupskou katedrálu roku 1785. Autora zajímaly i další drobné stavební úpravy církevních budov, důležité události ze života církevních hodnostářů, náboženské obřady atd.

Kronika magistrátního kancelisty **Františka Mardetschlägera** (*1740), dovedená do roku 1805, se nedochovala. Pro starší záznamy písař využil jeden ze svodů kronik ze 17. století. Opis kroniky pořídil jeho syn František, děkan ve Slavkově na Českokrumlovsku.³⁸⁸

Adrian Adalbert Battista³⁸⁹ (1732–1798) byl českobudějovickým kriminálním a magistrátním radou, primátorem města a také rektorem bratrstva Corporis Christi. Nepocházel však z Českých Budějovic. Jeho rodina prý měla holandský původ, ale on už se narodil v českých zemích, konkrétně v Jičíně. V letech 1757 až 1761 byl

³⁸³ Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 21, 22; K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 35, 36; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

³⁸⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32. Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 22; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 38; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

³⁸⁵ SOKA České Budějovice, f. Cech prýmkařů, kart. 1, sign. I/2.

³⁸⁶ Tamtéž, pag. 92.

³⁸⁷ Tamtéž, pag. 196.

³⁸⁸ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 22; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

³⁸⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1967, sign. 27. Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 92, s. 2; D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 46, 47; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 22, 23; K. PLETZER, *Balbínova excerpta*, s. 55; TÝŽ, *Českobudějovická analistika XVII. století*, České Budějovice 1955, s. 24; TÝŽ, *K záznamu českobudějovické kroniky z roku 1482*, JSH 36, 1967, s. 52–54; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 125; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 85; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

městským písařem v Rokycanech, kde získal i městské právo. Jeho příběh v Českých Budějovicích se začal odvíjet až v roce 1761, kdy se zde stal českým písařem. Poté působil jako asistent kriminálního soudu. Od roku 1772 byl též členem městské rady a téhož roku převzal úřad koadministrátora městské hospodářské administrace. Dále se věnoval obchodu s železem. Roku 1770 založil jednu z prvních jihočeských železáren v Třebíčku, kterou ale po deseti letech prodal. Největším úspěchem byla jistě funkce primátora Českých Budějovic, jíž zastával v letech 1774 až 1787. Z úřadu byl však 16. dubna 1787 propuštěn z důvodu podezření na zpronevěru. Musel tedy opustit město a stal se vrchním právním konsulentem knížete ze Schwarzenbergu v Třeboni a dále byl pověřen dohledem nad jeho městy. Jeho synové Karel Jakub a Albín působili též ve Schwarzenbergových službách jako archiváři.³⁹⁰

Battistova kronika nese název *Gedenkbuch über Budweis nach alphabetischen Schlagwörtern von hiesigen Magistrats u[nd] Kriminalrath Adrian Albert Battista hierortigen Primator u[nd] Corp[oris] Christi Bruderschaft Rector Anno 1715. 1460 bis 1660*. Záznamy však začínají až rokem 1463 a končí v roce 1656. Navíc uvedený rok 1715, odkazující zřejmě na rok, v němž byla kniha napsána, musí být chybný. Dle charakteru písma a také podle roku narození autora je možné usuzovat na písařskou chybu a rok 1715 měl být rokem 1775, v němž se Battista stal primátorem Českých Budějovic a tento profesní úspěch mohl být patrně impulsem k tvorbě kroniky města. Druhou možností je, že se jedná o opis práce neznámého autora. Kronika je pozoruhodná uspořádáním zpráv podle abecedních hesel, ale také tím, že autor popsal události dávno minulé, jichž se sám nemohl účastnit. V tomto směru je možná Battistova kronika méně významná než další kronikářská díla k dějinám Českých Budějovic z raně novověkého období, v nichž autoři kromě opsaných zpráv ze starších předloh k dějinám města popsali i právě probíhající události z pohledu očitého svědka, kterých se mohli sami účastnit a zaujmout k nim určitá stanoviska. Autor si pro každé písmeno rozvrhl určitý počet stran a do nich pak zapisoval proběhnuté události. V případě, že záznamů nebylo tolik, aby jimi zaplnil určené strany, nechal je volné. Kniha má tedy mnoho volných stran. U písmen, kterými nezačínala žádná význačná událost, nechal strany rovněž volné. Události jsou řazeny abecedně, avšak v rámci jednotlivých písmen je řazení chronologické. Každá událost má svůj nadpis, který ji charakterizuje. Tento způsob psaní ztrácí na přehlednosti. Nadpisy se totiž v různých

³⁹⁰ D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 46, 47; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

letech opakují, což autor vyřešil doplněním římských číslic. Dalším problémem byl písarův výběr klíčových slov. Autor jich totiž v mnoha případech z jedné události vybral více. Proto se jedna událost objevuje u více písmen, přičemž jsou zde odkazy na předešlý záznam.

Z jakých zdrojů Adrian Adalbert Battista čerpal informace pro svou kroniku, není zřejmé. Obsahově se nejvíce podobají Balbínovým excerptům. V Battistově spisu nechybí zprávy o českých panovnicích, kteří navštívili město nebo mu potvrdili privilegia. Následují běžné kronikářské zprávy, jež zajímaly snad každého kronikáře. Byly to požáry, povodně a další přírodní pohromy, církevní a kriminální záležitosti, jež musely Battistu jako kriminálního radu jistě zajímat, dále ceny potravin, solní obchod, údaje o Židech zejména z roku 1505, kdy byli Židé obviněni z rituální vraždy a následně upálení.³⁹¹ Dále ho zajímaly městské stavby, obnovování městské rady³⁹² ve významných letech 1576, 1620, 1627, 1630 a 1632. V kronice jsou uvedeny morové epidemie³⁹³ i s počtem obětí v letech 1495, 1521, 1584, 1597 a 1624. Právě u posledního roku 1624 je zajímavý počet obětí moru. Battista i Balbín ve svých excerptech uvedli shodně nepřesný počet 700 mrtvých. Tomáš František Veselý napsal správný počet 945 mrtvých. To je jeden z příkladů, který nás může vést k tomu, že spis, z něhož Battista čerpal, byla právě Balbínova excerpta. Battista informoval i o obléhání³⁹⁴ města v letech 1452, 1532 a dále o vpádu pasovských. Zmínil i události stavovského povstání, kdy se České Budějovice postavily na stranu panovníka a město bylo od listopadu 1618 až do června 1619 obléháno stavovskými vojsky. České Budějovice v červnu vypálily Rudolfovo, kde se stavovská vojska usídlila, v srpnu byla celá armáda odsunuta a v září přijela do města armáda císařská. Autor se také zabýval konáním zemských sněmů³⁹⁵ ve městě, zejména v roce 1614 kvůli moru v ostatních částech země a roku 1632 za císaře Ferdinanda II. kvůli obsazení Prahy saskými vojsky. Zvláštní je, že Battista, jenž nepocházel z Českých Budějovic, nezaznamenal žádné události širšího dosahu z jiných měst nebo celozemského charakteru. Přitom jiní

³⁹¹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1967, sign. 27, fol. 12r, 26r.

³⁹² Tamtéž, fol. 20v, 21r.

³⁹³ Tamtéž, fol. 22r, 22v.

³⁹⁴ Tamtéž, fol. 3r, 9r, 13r.

³⁹⁵ Tamtéž, fol. 14r, 14v.

kronikáři, kteří také nepocházeli z města, jako byli Katschner, Balbín nebo Hammerschmidt, tak učinili.³⁹⁶

Stejné řazení záznamů použil i magistrátní rada **Karel Václav Pattberg** (1750–1800), jenž se v rámci své profese rovněž zabýval dokumenty z městského archivu a měl tedy možnost přistoupit k sepsání kroniky k dějinám města.³⁹⁷ V roce 1779 vytvořil kronikářské zápisy k dějinám Českých Budějovic z let 1262 až 1787 pod názvem *Materialien-Buch zur Geschichte von Budweis von Karl Wenzl Pattberg 1779 / Materialien zur Geschichte der könig[lichen] befreiyten Bergstadt Böhmisoh Budweis nach alphabetischer Ordnung gesam[m]let von Karl Wenzel Pattberg 1779*. Obsahem abecedně řazených záznamů byly zprávy o panovnících, zejména o potvrzování privilegií městu, dále zprávy o konání zemských sněmů ve městě, obnovování městské rady, městských stavbách, církevních záležitostech, Židech a dalších zajímavých událostech, například o raabizaci. Zaznamenány byly také důležité válečné události, pouze však do roku 1619. Mnoho zpráv se týká městského hospodářství, zvláště solního obchodu, dolů v Rudolfově či pořádání jarmarků.

Dále se Karel Václav Pattberg z titulu své funkce na magistrátu podílel na tvorbě mnohem obsáhlejšího rukopisu. Úřední pamětní kniha města s názvem *Liber II. Memorabilium Budvicen[sium] de 1700* vedená pro roky 1729 až 1869 vznikla roku 1784 a další pisari v ní pokračovali až do uvedeného roku 1869. Kniha památná obsahuje především opisy a výtahy z nařízení zemských úradů a krajského úradu vydaných v záležitostech správních, soudních, církevních a školských. V rukopisu je dále uvedena korespondence mezi magistrátem a biskupstvím ohledně patronátu, poté několik opisů smluv a dohod týkajících se městského pozemkového majetku, dohoda mezi cechem sladovníků a měšťany ohledně vaření piva a podílů na dolování z roku 1746 nebo opis církevních článků vydaných Marií Terezií pro pražské zahradníky z roku 1750. Z událostí počátku 19. století lze vytknout kupříkladu opis testamentu prvního budějovického biskupa Jana Prokopa Schaffgotsche z roku 1813, popis událostí v okolí města v období francouzských válek roku 1805, zprávu o návštěvě a pobytu císaře Františka I. a jeho manželky v Českých Budějovicích v roce 1833, udělení čestné

³⁹⁶ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 22, 23. Více viz M. KVĚTOVÁ, *Kronika českobudějovického měšťana Adriana Adalberta Battisty (1463–1656)*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce), s. 44–52.

³⁹⁷ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1974, sign. D 116; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018). Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 92, s. 2; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 23; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 85, 86.

medaile Vojtěchu Lannovi roku 1835, zprávu o vybudování filozofického přednáškového sálu piaristy roku 1820, dále nařízení týkající se pohybu a účasti Židů na jarmarcích nebo přehled poplatků z jarmarečních stánků. Výše uvedený rukopis nelze považovat za dílo náležející mezi vyprávěcí prameny městské provenience. Jedná se především o výpisy či přepisy diplomatického materiálu, přesto je zde uveden, protože mohl být dobrým zdrojem pro kronikářské práce jiných autorů k událostem 18. století.³⁹⁸

Za zvláštní exemplář z úplného konce 18. století, jehož autorem nebyl rodák z Českých Budějovic, ale kterého zajímaly dějiny města natolik, že vytvořil vlastní spis, může být považován rukopis **Josefa Štěpána Claudia** (7. 3. 1777 – 20. 5. 1857) původem z Jindřichova Hradce. Claudius vystudoval gymnázium v Praze, ale pak vstoupil do biskupského semináře v Českých Budějovicích, kde byl roku 1800 vysvěcen na kněze. Poté působil v Jindřichově Hradci jako městský kaplan a dvakrát i jako administrátor probošství. Jeho rukopis získalo roku 1950 Jihočeské muzeum od Vlastivědného muzea v Jindřichově Hradci.³⁹⁹ Spis je označen titulem *Aus einem alten Tagebüche – Budweis*,⁴⁰⁰ neobsahuje však výpisky z deníku, ale kronikářské záznamy o událostech v Českých Budějovicích z let 1454 až 1680. Na konci je uveden zápis z 12. června 1781 o požáru v Třeboni. Claudiův sešit s výpisky vznikl nejpozději v roce 1800 ještě za jeho studií v Českých Budějovicích, o čemž svědčí řada omylů, kterých se v rukopise dopustil. Spis obsahuje chronologicky seřazené kronikářské zápisy od 15. století. Jejich řada ale není plynulá, vynechány jsou roky 1552 až 1588, 1594 až 1611, 1645 až 1680. Nejvíce záznamů se vztahuje k událostem třicetileté války, hojně jsou také zprávy o církevních stavbách. Nejpodrobnější záznamy se týkají požáru z roku 1641 nebo návštěvy císaře Leopolda v roce 1680. Předlohou k zápiskům mohla být některá z českobudějovických městských kronik, kterou však neopsal celou. Využil zřejmě kronik Jonáše Katschnera a Tomáše Františka Veselého a ještě nějakou další kroniku, jež se do současnosti nedochovala.

Zřejmě nedochovaný rukopis s historickými výpisky k dějinám Českých Budějovic s názvem *Kurzgefasste historische Nachrichten 1738, 1739, 1740*, jehož

³⁹⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2096.

³⁹⁹ J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium*, s. 238, č. 428/36; Jan MUK, *Paměti Českých Budějovic z let 1454–1781*, Republikán 18, 1936, č. 52, s. 2, č. 53, s. 2–3; K. PLETZER, *Výpisky Josefa Štěpána Claudia z českobudějovické kroniky*, Zprávy muzei Jihočeského kraje 4, 1964, s. 33–35. Více k biskupskému semináři viz Ladislav DVOŘÁK, *Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1905.

⁴⁰⁰ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 81.

autorem mohl být některý z českobudějovických dominikánů, byl uložen v knihovně bývalého dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Část této knihovny byla převzata do univerzitní knihovny v Praze, ale již bez tohoto rukopisu. Zprávu o něm zachoval soupis knih pod názvem *Catalogus librorum bibliothecae conventus Praedicatorum Budvicensis*, který byl sepsán při likvidaci kláštera v roce 1785. Dnes je tento soupis uložen v oddělení rukopisů Národní knihovny. Kronikářské zprávy jsou uvedeny v oddílu *Historici in quarto*, Nro. 81.⁴⁰¹

IV. 2. Další vývoj městských narativních pramenů Českých Budějovic a zájem o ně od 19. století až do současnosti

Co se týče časového vymezení bádání, jsou v předkládané práci zkoumány prameny pocházející z období raného novověku, tedy od 16. století do konce 18. století. K dějinám Českých Budějovic jsou dochována kronikářská díla až od 16. století. Jejich počet pak narůstá, zejména díky zvyšující se úrovni vzdělání městských obyvatel, přičemž nejvíce rukopisů bylo sepsáno ve druhé polovině 18. století. Přestože období počátku 19. století není do předkládané práce zahrnuto, došlo právě v této době k výraznému zlomu ve vývoji městských narativních pramenů. Klíčovým je rok 1835, kdy proběhly změny ve vedení městských kronik. Dekretem zemského gubernia z 31. srpna bylo totiž nařízeno vedení kronik všem úřadům a městské kroniky se tak staly úředními knihami, jež musely mít určité náležitosti. Do této doby bylo vedení kronik soukromou záležitostí a neexistovala zvláštní pravidla, jež by určovala charakter záznamů nebo vnější podobu knih. Jejich počet pak samozřejmě kvůli povinnému vedení ještě více narostl. Vedle dekretu z roku 1835 představuje další výraznou událost ve vývoji městského kronikářství zákon o obecních kronikách z roku 1920. Nesporným kladem obou těchto nařízení je vznik většího množství nových kronik. Je nutno však přihlídnout k tomu, že jejich povinné vedení s sebou přineslo i jisté nežádoucí důsledky. Tato díla již nebyla tvořena ze soukromé iniciativy autorů, byl zde patrný určitý dohled a požadavky na tvorbu zápisů. Jejich kvalita může tudíž kolísat

⁴⁰¹ K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 33; J. TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur II.*, s. 20, č. 1754, sign. IX D 14.

v závislosti na dějinných procesech a na mocensko-politických zvratech a jistou roli hraje samozřejmě rovněž osobnost písaře.⁴⁰²

Řada raně novověkých rukopisů obsahuje i přípisky mladšího data. Existují rukopisy, do nichž byly vloženy zápisy až v 19. století, jež ale odkazují na události starší. Takovým případem může být kronika rodiny Matyášovy, jež vznikla na počátku 17. století, ale roku 1892 ji objevil českobudějovický archivář Georg Seegert a na zadní předsádku dopsal záznam o renovaci městské rady roku 1737.⁴⁰³ Rovněž z roku 1892 jsou na konci Doudlebského kroniky uvedeny zápisy o složení městské rady v roce 1761 a 1756.⁴⁰⁴ A nakonec v kronice Jonáše Katschnera je dosud neurčenou písařskou rukou umístěna poznámka o obnově městské rady v roce 1774 až z roku 1891.⁴⁰⁵

Častější je však situace, kdy se v zápisech do raně novověkých kronik pokračovalo i v dalším období. Záznamy kroniky Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera sahají až k roku 1811.⁴⁰⁶ Opisy Schneiderova rukopisu jsou, samozřejmě až od pozdějších majitelů, rovněž dovedeny do první poloviny 19. století.⁴⁰⁷ Také Schneiderův první rukopis obsahuje záznamy z 19. století, kdy většina se jich dotýká tématu českobudějovického biskupství, například smrti biskupa hraběte Jana Prokopa Schaffgotsche roku 1813 nebo jmenování nového biskupa Arnošta Konstantina Růžičky roku 1815.⁴⁰⁸ Zajímavá je také informace o založení prvního českojazyčného gymnázia v Českých Budějovicích a jeho vysvěcení roku 1870 biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem.⁴⁰⁹ Zprávy z let 1822 a 1823 se týkají návštěv města panovníky cizích zemí. Roku 1822 projížděl Českými Budějovicemi pruský král Fridrich Vilém III. směrem na Tábor. Roku 1823 se zde a také na Hluboké zastavil ruský car Alexandr I. Roku 1871 proběhla ve městě návštěva korunního prince Rudolfa.⁴¹⁰ Další zprávy například z let 1834, 1868 nebo 1869 informují o velkých městských požárech.⁴¹¹

⁴⁰² F. ROUBÍK, *Ke vzniku prvního nařízení o obecních kronikách v Čechách z r. 1835*, Časopis pro dějiny venkova (dále jen ČDV) 16, 1929, č. 2, s. 157–160; Josef NUHLÍČEK, *Na okraj nových směrnic o vedení kronik*, Archivní časopis (dále jen AČ) 7, 1957, s. 91–95; Petr RAK, *Obecní kroniky a jejich úskalí*, in: H. Pátková (ed.), Česká beseda, s. 113–116, zvl. s. 115.

⁴⁰³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1960, fol. 116r.

⁴⁰⁴ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, fol. [IIIr–v].

⁴⁰⁵ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 188.

⁴⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 1973.

⁴⁰⁷ Tamtéž, inv. č. 1971, sign. D 104, zprávy zejména z let 1822 a 1823; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, sign. R 1. Jde o pozdější doplňky do roku 1815.

⁴⁰⁸ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 145, 154.

⁴⁰⁹ Tamtéž, pag. 161.

⁴¹⁰ Tamtéž, pag. 156, 162.

⁴¹¹ Tamtéž, pag. 157–160.

Kronika rodin Haasovy a Schmidtovy končí rokem 1831.⁴¹² A obdobně jsou vedeny pamětní knihy Jana Petříka z Benešova či děkanské pamětní knihy, z nichž v jedné jsou záznamy dokonce až do počátku století dvacátého.⁴¹³ Pamětní kniha Špitálu svatého Václava, k jehož zrušení došlo roku 1796, obsahuje zápis z roku 1849.⁴¹⁴ Až do roku 1869 je vedena pamětní kniha Karla Václava Pattberga, v níž jsou například popsány události z období francouzských válek roku 1805, dále je zde uvedena zpráva o návštěvě císaře Františka I. v roce 1833, nebo záznam o udělení čestné medaile Vojtěchu Lannovi roku 1835.⁴¹⁵

Existují však rovněž zajímavé rukopisy zcela mimo určený časový úsek, a to z počátku 19. století, jež úzce souvisejí se zkoumanými prameny a navazují na ně. Zde by bylo třeba zmínit zejména činnost **Matyáše Václava Klaudiho** (1778–1824),⁴¹⁶ českobudějovického magistrátního sekretáře a kriminálního rady,⁴¹⁷ jenž ve svých dílech opsal starší práce a problematice českobudějovického kronikářství se věnoval také tvorbou rejstříků či nových vazeb k raně novověkým rukopisům k městským dějinám. K pamětní knize Jana Petříka z Benešova (Liber ruber) vytvořil novou vazbu a roku 1817 věcný rejstřík, který umístil na začátek knihy. Navíc k některým českým opisům zpracoval německá regesta. Na předním předešlé knihy je umístěn text: „*Gefunden in den unordentlich verworfenen Schriften der alten Registratur 1818 von M. Klaudi.*“ Pro druhou Petříkovu pamětní knihu vytvořil věcný rejstřík a opatřil ji novou vazbou.⁴¹⁸ Roku 1821 vznikla Klaudiho kronika, jež představuje opis první knihy Hammerschmidtova rukopisu, který věnoval knihovně Národního muzea v Praze.⁴¹⁹ Ve fondech českobudějovického městského archivu pak hledal další údaje, jimiž Hammerschmidtovu kroniku doplnil a vytvořil tak další rukopis zahrnující zprávy k dějinám města od jeho založení roku 1265 až do roku 1821. Další Klaudiho kronika z roku 1824, taktéž uložená v městském archivu, zahrnuje události z historie města pro

⁴¹² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961. Zápisy z 1. pol. 19. století viz pag. 197–306.

⁴¹³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, končí rokem 1840; tamtéž, inv. č. 90, sign. D 101, končí rokem 1802; tamtéž, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 2, končí rokem 1904; tamtéž, inv. č. 3, záznamy do roku 1870.

⁴¹⁴ Tamtéž, f. AM České Budějovice, inv. č. 1455.

⁴¹⁵ Tamtéž, inv. č. 2096, fol. 71v–72r, 198r, 207r.

⁴¹⁶ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 2; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 23–24; K. PLETZER, *Českobudějovická kronika*, s. 18–19; TÝŽ, *Českobudějovický písař*, s. 41; TÝŽ, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 34; heslo kronikářství, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴¹⁷ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 2.

⁴¹⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100; tamtéž, inv. č. 90, sign. D 101.

⁴¹⁹ KNM, f. Sbirka rukopisů, sign. VII C 12.

roky 1394 až 1795.⁴²⁰ Při své badatelské činnosti využil dále kroniku Tomáše Františka Veselého, a to zejména pro doplnění Hammerschmidtova opisu. Roku 1820 se mu dostaly do rukou zápisky Ambrože Augustina Mathese v důlní účetní knize, jež se ale do současnosti nedochovaly.⁴²¹ Klaudiho pozornosti samozřejmě neunikla ani kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera. Do jedné ze Schneiderových kronik zapracoval své výpisky z dějin Českých Budějovic a Rudolfova.⁴²²

Zájem o městskou historiografii v první polovině 19. století lze sledovat i v dílech **Františka Xavera Illinga** (1802–1879), policejního komisaře a od roku 1848 prvního magistrátního sekretáře v Českých Budějovicích.⁴²³ Kronika Františka Xavera Illinga, již vytvořil roku 1841, obsahuje přehled českých dějin od mýtických počátků a zprávy k dějinám Českých Budějovic z let 1150 až 1400. Dále se dochovaly nesvázané přípravné materiály ke kronice, jež zahrnují zprávy k letům 1150 až 1818.⁴²⁴ Illingovo dílo využil magistrátní úředník Franz Serafín Seyser (1810–1853?) a roku 1841 vydal spis k dějinám města s názvem *Kurz gefaßte Chronik der königlich privilegirten und freien Berg- und Kreisstadt Budweis, (Budigowice) im Königreiche Böhmen, seit ihrem Ursprunge bis zum Jahre 1840, nach den vielen zu Budweis befindlichen Gedenkbüchern verichtigt durch den budweiser Magistratsbeamten Herrn Franz Xaver Illing. Verfasser der Auszüge aus den alten Urkunden der budweiser Archive. Von Franz Seraph. Seyser, budweiser Magistratskanzleibeamten.*⁴²⁵ Illing se Seyserem chtěli podat dějiny města až do své současnosti, ale podařilo se vydat jen dva svazky do roku 1619, přičemž se jednalo pouze o chronologické výpisky z listin a stručné kronikářské záznamy.⁴²⁶

Ještě roku 1838 vytvořil Illing rukopisné přípisky k dějinám Českých Budějovic z let 1265 až 1547 do německého překladu Hájkovy *Kroniky české*, jehož autorem byl Jan Sandel ze Žlutic (†1625), městský notář a písař v Kadani a Chomutově, který dožil

⁴²⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2810, sign. D 112; tamtéž, inv. č. 2811, sign. D 110 (koncept); tamtéž, inv. č. 2812.

⁴²¹ Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 15, s. 2, 3; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 9, 12, 24; K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 32; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 128.

⁴²² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104, pag. 129–133, kapitola *Aus der Geschichte von Budweis vom Herrn Stadtrath Klaudy*.

⁴²³ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 3.

⁴²⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2813, sign. D 106,6; tamtéž, inv. č. 2814, sign. D 279,28. Více viz R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 3; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 24; heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴²⁵ Tisk dostupný na: <https://books.google.de/books?id=fwlLAAAACAAJ&printsec> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴²⁶ K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 14.

v emigraci v Sasku. Tento tisk se dochoval a je uložen v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích.⁴²⁷

První skutečně kritickou historickou studií⁴²⁸ k dějinám Českých Budějovic bylo až dílo **Františka Xavera Maxmiliána Millauera**⁴²⁹ (1784–1840) z roku 1817 s názvem *Über die Erbauung der königl. befreiten Berg- und Kreisstadt Budweis in Böhmen*. Millauer byl historik, člen řádu cisterciáků působící ve Vyšším Brodě, jednatel Národního muzea v Praze a profesor pastorální teologie na teologické fakultě pražské univerzity, jejíž dějiny též zpracoval. V letech 1820 a 1826 byl jejím děkanem a roku 1833 byl zvolen rektorem celé univerzity. Pocházel však z Českých Budějovic. Jeho otec byl zdejší magistrátní rada a zemský advokát Lorenz Millauer a děd Jan Jiří Millauer, autor jedné z městských kronik, jíž musel mít Maxmilián k dispozici. František Xaver Maxmilián Millauer ve svém pojednání, v němž se zabýval počátky města a původem jeho jména, zaznamenal také registry důležitých městských listin.⁴³⁰

Dalším autorem byl **Jáchym Štěpanovský**⁴³¹ (1738–1801), mimo jiné skladatel liturgické hudby, který působil od roku 1764 jako varhaník v českobudějovickém kostele svatého Mikuláše, od roku 1791 až do smrti jako katedrální regenschori a ke konci života také jako magistrátní protokolista. Roku 1770 se oženil s Annou Kollerovou, dcerou ředitele městské školy a regenschoriho Dominika Kollera, známého rovněž tím, že pokračoval v zápisech do kroniky města svého děda Tomáše Františka Veselého.⁴³² Kontakt s tímto kronikářem mohl být též impulsem k vlastní dějepisné tvorbě Jáchyma Štěpanovského, na níž upozornil právník a archeolog **Matyáš Kalina**

⁴²⁷ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbírká starých tisků, sign. ST B 1084. Poznámky jsou umístěny na předním předeštlí, pag. 1, 2, 875–877, zadním předeštlí.

⁴²⁸ První ucelenou monografií města vydal až roku 1860 redaktor Ernst Franz RICHTER, *Kurzgefasste Geschichte der k. befreiten allezeit getreuen Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis*, Budweis 1860.

⁴²⁹ Více viz Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000, s. 423–424; R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 77, s. 1; TÝŽ, *Geschichte*, s. 102; K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 14; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 414; Rudolf STRNAD, *Maximilian Millauer*, zvl. otisk z Jihočeských listů 1940, zvl. s. 11 s odkazem na český překlad díla o Českých Budějovicích, který vyšel v Budivoji roku 1867; heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018); https://www.kohoutikriz.org/data/w_milla.php (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴³⁰ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 423–424; K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 14.

⁴³¹ Více viz Ladislav NĚMEC, *Jáchym Štěpanovský (1738–1801)*, Missa pastoritia in D., Brno 2009 (bakalářská práce); K. PLETZER, *Českobudějovický hudební skladatel Jáchym Štěpanovský (1738–1801)*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 28, 1991, č. 1, s. 18–26; heslo Štěpanovský Jáchym, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/stepanovsky-jachym> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴³² Heslo Štěpanovský Jáchym, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/stepanovsky-jachym> (ověřeno 14. 5. 2018).

z **Jäthenštejna**⁴³³ (1772–1848), který si ve svých přípravných materiálech k dílu o významných rodácích Českých Budějovic poznamenal, že regenschori kostela svatého Mikuláše Jáchym Štěpanovský „*schrieb auch handschriftlich eine Geschichte der Stadt Budweis.*“⁴³⁴

V knihovně bývalého kláštera redemptoristů v Českých Budějovicích, která po roce 1949 přešla pod Jihočeskou vědeckou knihovnu, se uchoval zlomek rukopisu Jáchyma Štěpanovského, s názvem *Geschichte der Stadt Budweis.*⁴³⁵ Je zde však uvedena pouze předmluva a osnova díla. Štěpanovský se podepsal jako: „*der Kathedralkirche Organist und Magistratual Protokollist.*“⁴³⁶ Spis vytvořil ve volných chvílích mimo pracovní dobu: „*die meinen Amstsgeschäften freien Stunden der Verfassung gegenwärtiger Stadtgeschichte zu widmen.*“⁴³⁷ Rukopis byl věnován prvnímu českobudějovickému biskupu Janu Prokopu Schaffgotschovi (1784–1813), což dokazuje dedikace umístěná na počátku knihy: „*Dem Hoch und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Prokop Schafgotsch, des heiligen Römischen Reichs Grafen und Herrn von Künast, und Greiffenstein, Ersten Bischof zu Böhmisch Budweis.*“⁴³⁸ Dějiny města, jež autor začal psát roku 1786, měly končit současností autora čili koncem 18. století, což zřejmě nemohl stihnout. Spis měl mít pět základních kapitol: I. 1265–1497, II. 1498–1619, III. 1620–1777, IV. 1778–1785, V. 1786 a násl.⁴³⁹ Každý oddíl měl mít XII paragrafů: I. dějiny města a získané svobody, II. statky, III. soud a městská rada, IV. pamětihodnosti, V. změny, VI. obchod se solí a zbožím, VII. dějiny dominikánů, VIII. dějiny farního a katedrálního kostela, IX. kapucíni, X. piaristé, XI. chudobinec, XII. pohromy.⁴⁴⁰ Dochovalo se však jen torzo I. oddílu § I za roky 1265 (recte 1262) až 1364 bez kritických odkazů na prameny a literaturu: „*§ I. Von der Stadt und ihren Begebenheiten.*“⁴⁴¹ Rukopis měl být dle přání autora, jak se uvádí v předmluvě díla, uložen v konsistorním archivu, ale prozatím je považován za nezvěstný a k dispozici je jen již zmíněná předmluva s osnovou.

⁴³³ K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 14; heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴³⁴ KNM, f. Sbíрка rukopisů, sign. VIII C 23, Matyáš Kalina z Jäthenštejna, Literární pozůstalost, 3. Budweiser Gelehrte, Schriftsteller, Künstler; viz F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze II*, s. 74, č. 2248.

⁴³⁵ Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích (dále jen JVK), Oddělení rukopisů a starých tisků, Zlatá Koruna, sign. 1 RE 16.

⁴³⁶ Tamtéž, fol. VIr.

⁴³⁷ Tamtéž, fol. Vr.

⁴³⁸ Tamtéž, fol. Iir.

⁴³⁹ Tamtéž, fol. VIIv.

⁴⁴⁰ Tamtéž, fol. VIIIr.

⁴⁴¹ B. RYBA, *Soupis rukopisů*, s. 29–30.

Ernst Franz Richter (1817–1870) byl českobudějovickým redaktorem periodika *Anzeiger aus dem südlichen Böhmen*. Roku 1860 vydal první skutečně odbornou monografii města s názvem *Kurzgefasste Geschichte der k. befreiten allezeit getreuen Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis*.⁴⁴² V další své publikaci o městských pověstech pojmenované *Südböhmische Sagen und Geschichten*⁴⁴³ se zmínil o staré kronice města zřejmě z poloviny 18. století, již měl v majetku českobudějovický pekař Josef Littmann. Po jeho smrti roku 1889 se však kronika ztratila a do dnešní doby je neznámá. Richter ve své knize parafrázoval jeden záznam z této kroniky. Jednalo se o událost z roku 1740, kdy jezuitští misionáři uspořádali na českobudějovickém náměstí německá a česká kázání a u zdi hřbitova u kostela svatého Mikuláše byl vztyčen misijní kříž. Zatím neurčený autor kroniky žil zřejmě v polovině 18. století a pocházel z vyšší měšťanské vrstvy.⁴⁴⁴

O dějiny Českých Budějovic se v průběhu 19. a 20. století zajímala řada historiků ať německého či českého původu. Pro náš výzkum jsou však relevantní pouze ti, jež ve svých pracích využili raně novověké kroniky o dějinách města, nebo ti, kteří měli k těmto narativním dílům jakýkoliv vztah. Mohlo jít o zájem zejména městských archivářů, kteří se z pozice své funkce zajímali o kroniky umístěné v archivu nebo o zájem dalších vlastníků těchto knih.

Poněkud stranou je proto ponechán významný historik František Palacký, který bádá v českobudějovickém městském archivu a publikoval řadu prací k dějinám města, avšak bez jasně viditelného využití kronikářských děl.⁴⁴⁵ Zato **Karel Jaromír Erben** (1811–1870) měl k dispozici pamětní knihu Jana Petříka z Benešova,⁴⁴⁶ kterou využil pro edici *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* a svou studii o Ondřeji Puklicovi ze Vztuh.⁴⁴⁷

⁴⁴² Heslo *Anzeiger aus dem südlichen Böhmen*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/anzeiger-aus-dem-sudlichen-bohmen> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo *nakladatelství*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/nakladatelstvi> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo *Richter Ernst Franz*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/richter-ernst-franz> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁴³ E. F. RICHTER – Eduard J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisches-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 243. Ve stejné knize odkazuje i na další českobudějovické kronikáře a autory historiografických prací o Českých Budějovicích: Šimona Christeindla (s. 30, 273), Bohuslava Balbína (s. 245), Michaela Schichellia (s. 245), Lukáše Bernarda Schneidera (s. 126–127, 309).

⁴⁴⁴ K. PLETZER, *Neznámé českobudějovické kroniky*, s. 34.

⁴⁴⁵ TÝŽ, *České Budějovice a historiografie*, s. 14–15; TÝŽ, *Návštěvy Fr. Palackého v Č. Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1972, červenec–srpen, s. 22–23.

⁴⁴⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100; K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 43.

⁴⁴⁷ K. J. ERBEN, *Ondřej Puklice*, s. 163–211.

Díky vzrůstajícímu nacionalismu ve druhé polovině 19. století se vyprofilovaly dvě skupiny městských historiografů, přičemž ta německá měla zprvu lepší pozici. K výraznému posunu v bádání o dějinách města došlo rovněž ve druhé polovině 19. století, kdy byla konečně obsazena pozice archiváře v městském archivu a mohlo se tudíž přistoupit k pořádání archivního materiálu.⁴⁴⁸

Roku 1880 se stal archivářem **Karl Köpl**⁴⁴⁹ (1851–1932), jenž publikoval drobné studie především v *Budweiser Kreisblatt* či *Budweiser Zeitung*. Později přistoupil dokonce k tvorbě edice nejstarších listin. Zajímal se o památné knihy Jana Petříka z Benešova, které mu byly cenným zdrojem informací k tvorbě jeho studií, a ke druhé z nich pořídil převod datací.⁴⁵⁰

Po Karlu Köplově nastoupil jako městský archivář bývalý major **Georg Seegert** (1836–1895), jenž se mezi lety 1884 až 1895 svého působení v archivu dopustil řady omylů. Při pořádání skartoval nepotřebné písemnosti k městskému hospodářství od 17. do 19. století, jež by z dnešního pohledu byly jistě důležité.⁴⁵¹ Při pořádání městského archivu se jeho zájem dotkl rovněž českobudějovických kronikářských děl. Jeho jméno figuruje v několika městských kronikách. V roce 1892 objevil v archivu kroniku rodiny Matyášovy a na zadní předsádku dopsal záznam o renovaci městské rady z roku 1737.⁴⁵² Další kroniky Davida Doudlebského ze Sterneku a Jonáše Katschnera opatřil novou plátěnou vazbou.⁴⁵³ A nakonec alespoň své razítko s nápisem Seegert umístil do kroniky Václava Hájka z Libočan, kde jsou vepsány kronikářské záznamy k dějinám města od Františka Xavera Illinga.⁴⁵⁴

⁴⁴⁸ Více viz heslo archiv, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/archivy> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁴⁹ Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 331; K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 15; Jan KAHUDA, *Kaprál staré školy. K 80. výročí úmrtí Karla Köpla, archiváře a historika Českých Budějovic*, in: Staré Budějovice. Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 5, 2013, s. 72–90; Hana KOUBKOVÁ, *Německé dějepisectví v jižních Čechách na přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2015 (diplomová práce), s. 70–77; Václav RAMEŠ – Vlastimil KOLDA (edd.), *Poklady minulosti – Jihočeské archivy. Littera scripta manet*, Třeboň 2011, s. 117. Köpl využil knihu Jana Petříka z Benešova (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100), z níž čerpal pro své studie: K. KÖPL, *Erbové*, s. 316, 317; TÝŽ, *Naučení*, s. 373–376; TÝŽ, *O některých staročeských měřích*, s. 184, 185; TÝŽ, *O soudu*, s. 248; TÝŽ, *O způsobu*, s. 305–307; TÝŽ, *Staročeské námluvy*, s. 303–305. K druhé knize (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 90, sign. D 101) pořídil převod datací.

⁴⁵⁰ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 331; K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, s. 15; J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 72–90.

⁴⁵¹ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 562.

⁴⁵² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1960.

⁴⁵³ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559; tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556.

⁴⁵⁴ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka starých tisků, sign. ST B 1084, pag. 3.

Dalším městským archivářem byl středoškolský profesor **Reinhold Huyer**⁴⁵⁵ (1850–1928), který od roku 1884 působil na německé státní vyšší reálné škole v Českých Budějovicích a roku 1895 přijal uvolněné místo zdejšího archiváře.⁴⁵⁶ Z této pozice měl například vliv na pojmenování nových českobudějovických ulic, které proběhlo roku 1906, a vznikla tak i ulice L. B. Schneidera, českobudějovického kronikáře.⁴⁵⁷ Během svého působení v archivu se Huyer zabýval podrobně kronikami města. Své studie o českobudějovických kronikářích vydával v *Budweiser Zeitung*.⁴⁵⁸ Pro své další práce k dějinám města, jež publikoval hojně v *Budweiser Zeitung*, *Budweiser Kreisblatt*, *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* či *Waldheimat*, využil v rámci jím zpracovávaného archivního materiálu jistě též raně novověké kroniky měšťanů.⁴⁵⁹

Mezi regionální historiky lze zařadit rovněž profesora na městské škole, od roku 1890 ředitele Německé dívčí obecné a měšťanské školy I. městského obvodu a později poslance českého zemského sněmu **Franze Xavera Engelberta Vollgrubera**⁴⁶⁰ (1847–1917), který se velmi zajímal o dějiny města. Byl činný v městském muzeu a stál i na počátku jeho činnosti.⁴⁶¹ Zabývat se jeho dějepisnou činností však není úkolem této studie, je ale nutné na tomto místě zmínit jeho zájem o českobudějovické kronikářství. Vyjma toho, že v letech 1884 až 1890 vedl sám školní kroniku Obecné školy chlapecké pro I. okres,⁴⁶² zanechal po sobě stopy v některých českobudějovických kronikách. Doplnil opis Schneiderovy kroniky pro roky 1318 až 1780 provedený českobudějovickým měšťanem Josefem Metzem v roce 1835.⁴⁶³ Tuto knihu od Metzeho roku 1888 koupil a vlepil do ní výstřižky z novin a dále zapsal různé zprávy. Na titulní

⁴⁵⁵ Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 256; H. KOUBKOVÁ, *Německé dějepisectví*, s. 60–69; D. KOVÁŘ, *Budějovický archivář Reinhold Huyer*, in: 2. česko-rakouské pracovní setkání 2006. Třeboň 29. září 2006, Třeboň 2007, s. 11–12; TÝŽ, *Návrat pozůstalosti archiváře Huyera do Českých Budějovic*, JSH 79, 2010, s. 257–258; TÝŽ, *Reinhold Huyer, zpráva o životě archivářově*, Rodopisná revue 4, 2004, s. 5–10; V. RAMEŠ – V. KOLDA (edd.), *Poklady*, s. 117; heslo Huyer Reinhold, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/huyer-reinhold> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁵⁶ Heslo Huyer Reinhold, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/huyer-reinhold> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁵⁷ D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 168.

⁴⁵⁸ R. HUYER, *Die Chronisten*, č. 9, s. 1–3, č. 15, s. 1–3, č. 32, s. 1–3, č. 44, s. 1–3, č. 56, s. 1–4, č. 77, s. 1–3, č. 92, s. 1–3, č. 93, s. 2–3.

⁴⁵⁹ Huyerova bibliografie viz D. KOVÁŘ, *Reinhold Huyer*, s. 5–10.

⁴⁶⁰ Více viz D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, Hr. Časopis regionální historie 4, 1995, č. 1, s. 6–11; H. KOUBKOVÁ, *Německé dějepisectví*, s. 84–93.

⁴⁶¹ TÁŽ, *Německé dějepisectví*, s. 84–93.

⁴⁶² SOkA České Budějovice, f. IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika 1884–1890, sign. B 107, inv. č. 1, kn. č. 1.

⁴⁶³ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 245.

straně je fialovým inkoustem jeho podpis „*FEWollgruber 1917*“.⁴⁶⁴ Vollgruber byl také vlastníkem kroniky Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Na předním přídeští je jeho vlastnická poznámka, záznam o tom, že knihu získal jako dar od Anny Lustigové, a jeho rukou psané životopisné údaje obou autorů kroniky.⁴⁶⁵

Další archivář, i když v tomto případě ne českobudějovický, ale třeboňský, který se zajímal o českobudějovické kronikářství, byl **František Mareš**⁴⁶⁶ (1850–1939), absolvent Institutu für österreichische Geschichtsforschung ve Vídni.⁴⁶⁷ Roku 1921 vyšla Marešova edice raně novověkých českobudějovických kronik Davida Doudlebského ze Sterneku, Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu a Jonáše Katschnera.⁴⁶⁸ Podoba edice⁴⁶⁹ je zvláštní, protože obsahuje kronikářské záznamy, za nimiž jsou uvedena počáteční písmena jmen kronikářů, což označuje, zda písař zápis učinil či nikoliv. Nezohledňuje však různé formy týchž zpráv, přičemž jako základ textu jsou uvedeny záznamy Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu z roku 1642.

Po vzniku Československé republiky, kdy byl mimo jiné Reinhold Huyer nucen uvolnit archivářskou pozici českému pracovníkovi, se mohlo konečně plně rozvinout bádání původem českých historiků. Správcem archivu se roku 1919 stal **František Miroslav Čapek**⁴⁷⁰ (1873–1946), který znovuobjevil pamětní knihu Jana Petříka z Benešova, jíž našel na hromadě starého papíru určeného ke skartaci.⁴⁷¹

První archivář s odborným vzděláním byl až **Miroslav Burian**⁴⁷² (1902–1980), který začal pracovat v městském archivu v roce 1930. Od roku 1934 dokonce vedl

⁴⁶⁴ Těž na vloženém listě s mědirytinou se znakem Českých Budějovic.

⁴⁶⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973.

⁴⁶⁶ Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 399–400; V. RAMEŠ – V. KOLDA (edd.), *Poklady*, s. 118; Klára ZVÁNOVCOVÁ, *František Mareš (studie o životě a díle)*, České Budějovice 2002 (diplomová práce).

⁴⁶⁷ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 399.

⁴⁶⁸ Editována je kronika Jonáše Katschnera, ale pod názvem Tomáše Františka Veselého.

⁴⁶⁹ F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*.

⁴⁷⁰ Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 121; V. RAMEŠ – V. KOLDA (edd.), *Poklady*, s. 113; Stanislav ŠABLICA, *František Miroslav Čapek. Život a dílo historika amatéra*, České Budějovice 2013 (bakalářská práce); TÝŽ, *Utváření jihočeské paměti v pojetí F. M. Čapka*, České Budějovice 2015 (diplomová práce); heslo Čapek František Miroslav, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/capek-frantisek-miroslav> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁷¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 90, sign. D 101; K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 41.

⁴⁷² Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 110; D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 205; heslo archiv, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/archivy> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo Burian Miroslav, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/burian-miroslav> (ověřeno 14. 5. 2018).

českobudějovickou městskou kroniku.⁴⁷³ Co se týče raně novověkých českobudějovických kronik, znovuobjevil při pořádání archivu pamětní knihu Jana Petříka z Benešova⁴⁷⁴ a také kroniku Jana Floriána Hammerschmidta.⁴⁷⁵

Roku 1930 vydal knihkupec **Karl Kratochwil** (1882–?) a redaktor **Alois Meerwald** (1886–1933) německy psanou publikaci s názvem *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*. Tato neoborně zpracovaná kniha obsahuje starší články německých historiografů a výňatky z českobudějovických kronik, přičemž je zde komplikovaná otázka věrohodnosti zaznamenaných domnělých skutečností. Mezi raně novověkými českobudějovickými kronikáři, z jejichž děl Kratochwil s Meerwaldem také vycházeli, jsou uvedeni Lukáš Bernard Schneider, Michael Schichellius a Matěj Schmidt.⁴⁷⁶

Před druhou světovou válkou je možné zmínit osobu středoškolského profesora **Miroslava Bedřicha Böhnela** (1886–1962), který pro svou studii⁴⁷⁷ využil pamětní knihu Jana Petříka z Benešova.⁴⁷⁸

Ve druhé polovině 20. století se postupně zlepšovaly podmínky historiografické práce. Badatelé se mohli opřít o profesionálně vedené instituce. Roku 1955 převzalo Jihočeské muzeum vydávání *Jihočeského sborníku historického*, v němž se soustřeďovaly studie k dějinám Českých Budějovic. **Bohumír Janoušek**⁴⁷⁹ (1924–2007) zde publikoval studii⁴⁸⁰ o postavení Českých Budějovic roku 1547, v níž využil pamětní knihu Jana Petříka z Benešova.⁴⁸¹ O stejnou pamětní knihu se zajímal rovněž vlastivědný pracovník a redaktor **František Josef Čapek** (1929–2001).⁴⁸²

Nejvýznamnějším badatelem na poli českobudějovického kronikářství však byl **Karel Pletzer** (1922–2002), po jistou dobu ředitel Jihočeského muzea, dále také předseda redakční rady *Jihočeského sborníku historického* a šéfredaktor vlastivědného

⁴⁷³ Heslo Burian Miroslav, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/burian-miroslav> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁷⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100; K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 43.

⁴⁷⁵ TÝŽ, *Českobudějovická kronika*, s. 19.

⁴⁷⁶ TÝŽ, *České Budějovice a historiografie*, s. 16; heslo Heimatbuch, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/heimatbuch> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁴⁷⁷ Miroslav Bedřich BÖHNEL, *Z minulosti zmizelých jihočeských osad Vstuh a Ortvinovic a Nicovy Hory*, České Budějovice 1937, s. 9.

⁴⁷⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100. Více viz K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 43.

⁴⁷⁹ Více viz J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 276.

⁴⁸⁰ B. JANOUŠEK, *K otázkce*.

⁴⁸¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100; K. PLETZER, *Českobudějovický písař*, s. 43.

⁴⁸² F. J. ČAPEK, *Některé drobnosti*, s. 29–33.

a popularizačního časopisu *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, který vydává Jihočeské muzeum. Zejména do těchto dvou periodik byly směřovány Pletzerovy studie o kronikách českobudějovických měšťanů.⁴⁸³ Pletzer se ovšem za dlouhou dobu své publikační činnosti nevěnoval pouze přímo kronikářským dílům, jež mu byla známa, ale publikoval i řadu studií k dějinám města, přičemž využil jím zkoumané kroniky.⁴⁸⁴

V současnosti kroniky měšťanů využil při svém bádání zejména vedoucí Státního okresního archivu v Českých Budějovicích **Daniel Kovář** (*1975).⁴⁸⁵

Městským narativním pramenům raně novověkého období se již dlouhodobě věnuje **Marie Tošnerová** (*1956), jež ve své průlomové práci o předbělohorských městských kronikách zmínila i českobudějovické exempláře a podala zde jejich stručný komentovaný soupis.⁴⁸⁶ Ryze českobudějovické kronikářství je v současnosti předmětem studia autorky této práce, která se snaží navázat na významnou činnost Karla Pletzera a doplnit jeho výzkum o nové poznatky.⁴⁸⁷

⁴⁸³ K. PLETZER, *Balbinova excerpta*, s. 52–59; TÝŽ, *Českobudějovická analistika*, s. 113–120; TÝŽ, *Českobudějovická anglistika XVII. století*; TÝŽ, *Českobudějovická kronika*, s. 14–19; TÝŽ, *Českobudějovický písař*, s. 17–24, 40–47; TÝŽ, *Českobudějovičtí kronikáři*, s. 17–18; TÝŽ, *Dva dosud neznámí kronikáři*, s. 222–229; TÝŽ, *K záznamu*, s. 52–54; TÝŽ, *Kronikáři a historikové*, s. 14–15; TÝŽ, *Nově nalezený zlomek*, s. 15–18; TÝŽ, *Nejstarší publikace*, s. 11–12; TÝŽ, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 31–37; TÝŽ, *Pravá a nepravá kronika*, s. 121–129; TÝŽ, *Senzační události v zápisech českobudějovických kronik*, *Výběr* 33, 1996, č. 4, s. 289–293; TÝŽ, *Tři drobné českobudějovické kroniky*, s. 179–194; TÝŽ, *Úkazy na obloze v záznamech českobudějovických kronikářů*, *Výběr* 33, 1996, č. 2, s. 108–112; TÝŽ, *Výpisky Josefa Štěpána Claudia*, s. 33–35; TÝŽ, *Zlomek*, s. 152–161. Pletzer je rovněž autorem mnoha hesel k městskému kronikářství v Encyklopedii Českých Budějovic (M. NOVOTNÝ a kol. (edd.), *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006).

⁴⁸⁴ K. PLETZER, *K požáru Židovské ulice v Č. Budějovicích roku 1480*, *Výběr* 36, 1999, č. 2, s. 113–115; TÝŽ, *Kde se v Českých Budějovicích popravovalo*, *Výběr* 33, 1996, č. 2, s. 122–123; TÝŽ, *Kobylky nad Českými Budějovicemi*, *Výběr* 32, 1995, č. 1, s. 41–42; TÝŽ, *Morová epidemie v Českých Budějovicích roku 1521*, *Výběr* 31, 1994, č. 1, s. 26–30; TÝŽ, *Nevydařené uvítání Marie Terezie v Č. Budějovicích*, *Výběr* 32, 1995, č. 2, s. 119–121; TÝŽ, *Zhoubný požár Českých Budějovic v roce 1641*, *Výběr* 37, 2000, č. 2, s. 97–109.

⁴⁸⁵ Zejména D. KOVÁŘ, *Budějovice a velká voda. Historické ohlednutí*, České Budějovice 2002; TÝŽ, *Požáry*; TÝŽ, *Vojenská popraviště v Českých Budějovicích v 17. a 18. století*, *Výběr* 46, 2009, č. 2, s. 94–99; P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Kniha o Černé věži*, České Budějovice 1997. Úplná bibliografie D. Kováře nejnověji viz JIŘÍ PEŠTA, *Bibliografie pracovníků jihočeských státních archivů za roky (1999) 2001–2015*, Archivum Trebonense 14, 2017, s. 562–583.

⁴⁸⁶ M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 74–86, 244–245. Kniha se i přes své časové omezení na předbělohorské období stručně zmiňuje rovněž o kronikách z 18. století.

⁴⁸⁷ M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů*, s. 5–31; TÁŽ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera*, s. 403–433; TÁŽ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 93–123.

IV. 3. Typologie

Kronikářské záznamy jsou obsaženy v různých formách historiografických děl městské provenience, ať už se jedná o knihy soukromého charakteru nebo o knihy vzniklé z úředního pověření městské správy. Z hlediska klasifikace těchto vyprávěcích pramenů máme pro České Budějovice k dispozici díla několika typů. Nejvýznamnějším pramenem českobudějovické raně novověké městské historiografie jsou samostatné kronikářské práce, jež vznikaly ze soukromé iniciativy autorů a neexistovala zde žádná konkrétní pravidla pro jejich vedení z hlediska formy i obsahu. Do této skupiny rukopisů patří řada děl, jejichž autoři je nazývali různě. Objevují se pojmenování jako *Gedenkbuch*, *Beschreibung*, *Begebenheiten*, *Denkwürdigkeiten* nebo *Nachrichten*. Souborně jsou označeny jako kroniky města, přestože označení *Chronik* se v případě Českých Budějovic ani v jednom případě nevyskytuje. V Českých Budějovicích se těchto rukopisů do současnosti zachovalo velmi mnoho.

Co se týče úředních knih, postupným prohlubováním organizace městské správy vznikaly různé druhy městských knih, z nichž v některých je možné nalézt záznamy kronikářské povahy.⁴⁸⁸ Z úředních knih se zprávy zapsané k trvalému uchování pro paměť města objevovaly zejména v těch pamětních, jejichž autoři byli většinou městští písaři. V městském archivu se dochovaly tři městské pamětní knihy, v nichž se kromě úředních záznamů objevují také kronikářské zápisy. Tyto úřední městské knihy jsou označeny jako knihy městské správy v užším slova smyslu. Autorem dvou velice rozsáhlých památných knih byl městský písař z 16. století Jan Petřík z Benešova, jenž do úředních knih zahrnul kromě opisů privilegií a dalších listin též zápisy kronikářské povahy.⁴⁸⁹ Další knihu, již lze zařadit do této skupiny, představuje kniha opisů městských privilegií z poloviny 18. století, která obsahuje rovněž kronikářské zprávy.⁴⁹⁰ Pamětní zápisy z druhé poloviny 18. století a ze století následujícího pak poskytuje Pattbergova pamětní kniha.⁴⁹¹

⁴⁸⁸ Více k městským knihám viz Rostislav NOVÝ (ed.), *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526. Katalog*, Praha 1963 (= Acta Universitatis Carolinae (dále jen AUC). Philosophica et historica 4).

⁴⁸⁹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100; tamtéž, inv. č. 90, sign. 101.

⁴⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 91.

⁴⁹¹ Tamtéž, inv. č. 2096.

Z prostředí Českých Budějovic je známo několik případů, kdy městský písař sepsal i vlastní kroniku, pro jejíž zápisy využil znalost fungování městské kanceláře.⁴⁹² Takovým byl například Jan Strialius z Pomnouce⁴⁹³ z druhé poloviny 16. století či Jan Petr Kodýdek,⁴⁹⁴ jenž popsal návštěvu císaře ve městě roku 1732. Městský písař či jiný úředník městské kanceláře, jichž v průběhu raného novověku jakožto autorů kronik bylo také několik, měl dokumenty týkající se chodu města k dispozici. Městský písař se hlavně díky psaní knih z jednání městské správy v této oblasti dobře orientoval. Proto se v takových kronikách, kromě pamětihodných záznamů, také častěji objevují opisy městských privilegií a jiných důležitých dokumentů k významným událostem z dějin města.

Dále existují i jednotlivé někdy nahodilé pamětní zápisy v jiných knihách městské správy, jež nebyly primárně určeny k trvalému uchování paměti pro budoucí generace. Pamětní záznamy k dějinám města jsou rovněž obsaženy v pamětních knihách dalších organizací ve městě, jako byl děkanát,⁴⁹⁵ záduší⁴⁹⁶ nebo městský špitál.⁴⁹⁷ V těchto knihách jsou ovšem pamětní zápisy ve většině případů omezeny na témata spojená s těmito institucemi. Podobným případem mohou být rovněž knihy Michaela Schichellia a Cyrila Rigy, jež informují zejména o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické.

Samozřejmě nelze opomenout díla topografického charakteru,⁴⁹⁸ z nichž nejvýznamnějším počinem byla edice Jaroslava Schallera *Topographie des Königreiches Böhmen* z konce 18. století.

K dílům kronikářského charakteru lze zařadit i práce věnující se jen určitým vybraným významným událostem z dějin města. Na tomto místě by mělo opět zaznít jméno Jana Petra Kodýdka⁴⁹⁹ a jeho spisu o návštěvě Karla VI. nebo popis morové nákazy ve městě mezi lety 1680 až 1681, jehož autory byli Tomáš František Veselý a Jan Kryštof Čerlik.⁵⁰⁰

⁴⁹² Obecně viz J. HEJNIC, *Městští písaři a jejich literární a kulturní činnost v českých středověkých a raně novověkých městech*, in: *Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války*, AUC. Philosophica et historica 1, *Z pomocných věd historických* 10, 1992, s. 31–42.

⁴⁹³ Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449; tamtéž, inv. č. 1226.

⁴⁹⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1968, sign. D 159.

⁴⁹⁵ Tamtéž, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1; tamtéž, inv. č. 2; tamtéž, inv. č. 3.

⁴⁹⁶ Tamtéž, f. AM České Budějovice, inv. č. 1312.

⁴⁹⁷ Tamtéž, inv. č. 1455.

⁴⁹⁸ Více k topografiím viz Lucie STORCHOVÁ, *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenécké komunity v českých zemích*, Praha 2011.

⁴⁹⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1968, sign. D 159.

⁵⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 1965.

Pamětní zápisy k dějinám města se dále mohou nacházet v řadě dalších písemností. Je možné zmínit například pamětní záznamy uložené v makovicích městských věží. Příkladem může být Strialiovův zápis, který byl roku 1577 vložen do bání Černé věže.⁵⁰¹ Je možné jmenovat rovněž Strialiovy pamětní zápisy v tištěných kalendářích.⁵⁰² Zvláště by bylo třeba vytknout dílo Bohuslava Balbína, jež v podstatě představuje pouze přípravné poznámky pro budoucí dějiny města.⁵⁰³

Další skupinou jsou knihy vztahující se k organizaci městské správy, jež sice zachycují hlavně změny ve vedení úřadů, volby členů městské rady, obecních starších nebo cechmistrů, ale k jedné knize obnovování městské rady z let 1580 až 1595, v níž se nachází seznamy konšelů z let 1580 až 1595 a obecních starších z let 1579 až 1594, jsou připojeny stručné kronikářské záznamy z počátku 17. století.⁵⁰⁴

Nejpočetnějším druhem jsou kroniky měšťanů, jež nevznikaly v rámci výkonu úředních povinností. Nebyly sice produktem městské kanceláře, ale obsahují různé typy zpráv o městě, jež umožňují nahlédnout do světa raně novověkých městských obyvatel a jejich každodenního života.

Některé z českobudějovických měšťanských kronik mají jinou koncepci a zachycují kromě dějin města také osobní záležitosti s údaji o životě autora a jeho rodiny. Stávají se tak prostředkem uchování rodinné paměti a mohou být tudíž považovány za knihy rodinné. Tento druh knih se většinou předával dalším generacím, jež v zápisech o dějinách města a zejména o rodinných záležitostech pokračovaly. Takovou podobu má kupříkladu kronika rodin Haasovy a Schmidtovy neboli kronika Matěje Schmidta,⁵⁰⁵ českobudějovického prýmkářského mistra z druhé poloviny 18. století, dále kroniky Jana Jiřího Millauera⁵⁰⁶ a Jana Eichlera⁵⁰⁷ ze stejného období.

Kronikářské záznamy k dějinám Českých Budějovic se však nenacházejí pouze v kronikách českobudějovických měšťanů či v pamětních knihách města. Mohou být rovněž obsaženy v jiných dílech, kde tvoří pouze malou část, psanou na okraj jen jako doplněk či pozdější přípisek. V depozitáři Knihovny Národního muzea v Terezíně je

⁵⁰¹ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 57v–58v.

⁵⁰² Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449; tamtéž, inv. č. 1226.

⁵⁰³ Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, f. Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24.

⁵⁰⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 285.

⁵⁰⁵ Tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32.

⁵⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 1972.

⁵⁰⁷ Tamtéž, inv. č. 1973.

uložena již zmíněná verze Kosmovy kroniky a pokračovatelů, v níž jsou, a to v samém závěru knihy, zaznamenány kronikářské zprávy o Českých Budějovicích.⁵⁰⁸

Většina shora uvedených typů historiografických městských narativních pramenů raného novověku je uložena ve Státním okresním archivu České Budějovice v archivním fondu Archiv města České Budějovice. Děkanské pamětní knihy má ve správě rovněž okresní archiv a nacházejí se v archivním fondu Děkanský úřad České Budějovice. Menší množství rukopisů je umístěno v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích ve fondu Sběrka rukopisů, jednotliviny pak ještě v Knihovně Národního muzea konkrétně v Ústředním depozitáři Národního muzea v Terezíně, ve Sběrce rukopisů Státního oblastního archivu v Třeboni, Knihovně Královské kanonie na Strahově, Severočeském muzeu v Liberci, Národní knihovně České republiky a v Jihočeské vědecké knihovně v Oddělení historických fondů ve Zlaté Koruně.

IV. 4. Dochování

Českobudějovické kroniky se dochovaly ve velkém množství v originálech, ale též v pozdějších opisech. Je zcela jisté, že dochování kronik českobudějovických měšťanů není absolutní. Několik knih bylo s největší pravděpodobností zničeno, další se ale ještě stále mohou nacházet v soukromém vlastnictví nepoznané odbornou veřejností. Naštěstí lze alespoň k některým nezvěstným rukopisům informace o jejich existenci vcelku dobře dohledat. Většina autorů dodnes dochovaných kronik využívala pro zápisy ze starší historie města jiné rukopisy, jež se do dnešních dnů sice nezachovaly, ale díky opisům vybraných záznamů je možné jejich podobu alespoň částečně rekonstruovat. Takovým autorem, díky němuž máme možnost poznat dnes již nedochované texty, byl českobudějovický pekařský mistr z druhé poloviny 18. století Lukáš Bernard Schneider, jenž za svůj život vytvořil velké množství kronikářských zápisů, v nichž využil mimo jiné dnes nezvěstné kroniky. Patřila k nim například kronika primátora města Jana Františka Doudlebského ze Sterneku, dále pamětní kniha Českých Budějovic o špitálu svatého Václava od jeho představeného Jiřího Tomáše Köhlera, kronika obecního staršího a městského pokladníka ze 17. století Šimona Christeindla či kronika voskařského mistra a konšela Antonína Höniga. Opsal také některé pasáže z úplně první

⁵⁰⁸ KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VIII D 20.

známé českobudějovické kroniky pocházející z 16. století, jejímž autorem byl českobudějovický radní František Machnický.⁵⁰⁹

Pro České Budějovice je dochováno dvacet jedna originálů rukopisných kronik, jež mají sice různé formy, ale v každém případě se jedná o narativní texty o dějinách města. Do této kategorie lze zařadit, kromě klasických kronik, rovněž díla pojednávající o konkrétních událostech odehrávajících se ve městě. Do skupiny kronik náleží též přípravné zápisky ke kronice od Bohuslava Balbína, údaje kronikářského rázu k dějinám Českých Budějovic učiněné v Kosmově kronice či v denících Jana Strialia z Pomnouše.⁵¹⁰

Vyjma rukopisů je třeba na tomto místě uvést ještě významné tisky. Tištěné práce k dějinám města vznikaly až od 17. století a první byla kniha dominikána Michaela Schichellia z roku 1665. Hlavním tématem této knihy, jež vyšla v době vrcholící katolické protireformace, však nebyly obecné dějiny města, nýbrž historie obrazu Panny Marie Budějovické a dějiny dominikánského kláštera. Na tento tisk v roce 1767 navázal další s obdobným obsahem, jehož autorem byl opět dominikán Cyril Riga. Ještě v první polovině 18. století vznikl další významný tisk obsahující projev purkmistra k uvítání císaře Karla VI.⁵¹¹ K tištěným dílům je nutné přičíst ještě topografickou práci Jaroslava Schallera.

Dále je zachováno osm pamětních knih s kronikářskými záznamy o městě, z nichž tři tvoří děkanské pamětní knihy, jež ovšem obsahují zejména informace církevního charakteru. Dochovány jsou ještě dvě knihy městské správy se zápisy kronikářské povahy k Českým Budějovicím.⁵¹²

Především díky opisům záznamů z dějin města v dochovaných kronikách je do současnosti známo jedenáct deperdit, přičemž nejvýznamnější roli zde hraje kronikářská činnost Lukáše Bernarda Schneidera. Dále existují čtyři opisy kronikářských děl, jež vznikly v raně novověkém období. V tomto směru je potřeba

⁵⁰⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, fol. IIr–IIIv.

⁵¹⁰ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312; tamtéž, sign. R 81; Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, f. Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24; KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VIII D 20; Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449; tamtéž, inv. č. 1226; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 285; tamtéž, inv. č. 1960; tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32; tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559; tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556; tamtéž, inv. č. 1964; tamtéž, inv. č. 1965; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105; tamtéž, inv. č. 1967, sign. 27; tamtéž, inv. č. 1968, sign. D 159; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103; tamtéž, inv. č. 1972; tamtéž, inv. č. 1973; tamtéž, inv. č. 1974, sign. D 116.

⁵¹¹ Tamtéž, inv. č. 1185.

⁵¹² Tamtéž, inv. č. 89, sign. D 100; tamtéž, inv. č. 90, sign. D 101; tamtéž, inv. č. 91; tamtéž, inv. č. 1312; tamtéž, inv. č. 1455; tamtéž, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1; tamtéž, inv. č. 2; tamtéž, inv. č. 3.

zmínit opisy Schneiderových a Hammerschmidtových prací. Zvláštní pozici zde zaujímá působení Petra Kašpara Světeckého, treboňského archiváře, jehož kvaterniony poskytují český překlad dnes ztracené kroniky Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu z první poloviny 17. století.⁵¹³

Jako nezbytné se jeví připomenout ještě opisy raně novověkých kronikářských děl, jež byly sepsány až v první polovině 19. století. Roku 1821 vznikl již zmíněný opis Hammerschmidtovy kroniky od Matyáše Václava Klaudiho.⁵¹⁴ Další opis tentokrát Schneiderovy kroniky pro roky 1318 až 1780 vytvořil už shora uvedený českobudějovický měšťan Josef Metze v roce 1835.⁵¹⁵

IV. 5. Autoři

Městské dějepisné vyprávěcí prameny raného novověku představují významný zdroj informací o dějinách města a jsou též přínosem k výzkumu každodenního života měšťanů raného novověku. Kronikářské zápisy odrážejí individuální zájmy písařů, jejich myšlení, pohled na město a vnímání soudobých událostí. Písaři těchto děl by se ale také dali pojmout jako reprezentativní vzorek raně novověké měšťanské společnosti, na nějž by bylo možné vztáhnout životní hodnoty a vnímání světa celé skupiny měšťanů nebo dokonce všech obyvatel města. Autoři kronik či jiných vyprávěcích pramenů zpravidla náleželi k městské elitní vrstvě, jež působila ve správě města a vytvářela tak z velké části dějiny příslušného města. Většina písařů narativních dějepisných děl byla činná v městské radě jako konšelé nebo jako obecní starší. Vstup do městské rady mohl být také někdy důvodem k sepsání kroniky města. V Českých Budějovicích zasedali v radě a zároveň tvořili kronikářská díla František Machnický, Daniel Matyáš, Karel Fischer z Benešova a Fischachu, David Doudlebský ze Sterneku, Tomáš František Veselý, Dominik Koller, Jan Jiří II. Doudlebský ze Sterneku, Jan Eichler, Jan Antonín Eichler, Antonín Hönig, Šimon Christeindl a Jan Jiří Millauer. Nejvhodnější podmínky k tomu začít psát kroniku města měli ale ještě více než radní, městští písaři, kteří znali chod města a měli přístup k důležitým dokumentům. V raném období to byli také ti, kteří jako jedni z mála ovládali jazyky a uměli obstojně psát

⁵¹³ SOA Třeboň, f. Sběrka rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1.

⁵¹⁴ KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VII C 12.

⁵¹⁵ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 245.

a formulovat. Autory pamětních zápisů k dějinám města byli českobudějovičtí písaři Jan Petřík z Benešova, Jan Strialius z Pomnouše, Jan Petr Kodýdek nebo purkmistrovský písař Jan Jiří Millauer. Dalšími autory byli jiní úředníci městských institucí, například správce městského pivovaru Jan Antonín Eichler. Jan Jiří Millauer vykonával funkci městského pokladníka. Rovněž Tomáš František Veselý byl v průběhu života správcem různých institucí a členem různých komisí, což mu otevíralo další témata, jimiž se mohl ve své kronice zabývat.

Zbylí autoři byli alespoň ekonomicky dobře zajištění měšťané, jež dosáhli jistého stupně vzdělání, zejména řemeslníci. Vznikla zde díla pekařských mistrů Jonáše Katschnera a Lukáše Bernarda Schneidera, prýmkařského mistra Matěje Schmidta nebo tesařského mistra Matěje Pressla. Jejich ekonomické postavení muselo být dobré, když měli tolik volného času na psaní. Především Schneider byl literárně velmi produktivní. Někteří z českobudějovických kronikářů vykonávali řemeslo a zároveň zastávali funkce ve veřejné správě, například sladovník a konšel David Doudlebský ze Sterneku nebo voskařský mistr a konšel Antonín Hönig.

Autory kronikářských zápisů však mohli být i zástupci duchovní sféry. Hned nejstarší dochované pamětní záznamy pocházejí od českobudějovického faráře Jana Haydera. V Českých Budějovicích se z raně novověkého období dochovaly rovněž tři pamětní knihy děkanátu. Dalšími autory z církevního prostředí byl Michael Schichellius a Cyril Riga, dominikánští kazatelé, kteří z pověření dominikánského řádu vytvořili spisy o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické, přičemž Schichellius pocházel z Českých Budějovic, ale Riga byl původem z Brna. I další spisy z církevního prostředí byly sepsány autory pocházejícími z jiných oblastí. Kněží Bohuslav Balbín a Jan Florián Hammerschmidt byli historikové a dějiny Českých Budějovic je zaujaly v době, kdy ve městě pobývali. Hammerschmidt zde dokonce vykonával funkci kaplana v kostele svatého Mikuláše. Vzdělanci Balbínova a Hammerschmidtova formátu tvořili historiografická díla různých českých měst a České Budějovice nebyly díky svému významu královského města výjimkou. Na samém konci 18. století vznikly ještě zápisky o městě od Josefa Štěpána Claudia, jindřichohradeckého kaplana, který v Českých Budějovicích studoval.

Další autoři, které je možné vytknout, byli měšťané, kteří se v Českých Budějovicích nenarodili, ale přistěhovali se až v dospělosti. Tito měli jistě složitější podmínky a museli se snažit, aby se přičlenili k vyšší vrstvě českobudějovického měšťanstva. Tomáš František Veselý, původem z Prahy, se díky sňatku s vnučkou

bývalého primátora města Kašpara Doudlebského ze Sterneku dostal do elitní vrstvy města a z toho plynoucí finanční zajištění bylo jistě jedním z faktorů, proč bylo Veselému umožněno nerušeně psát svou kroniku. Z Českých Budějovic nepocházel ani Jonáš Katschner a městští písaři Jan Petřík z Benešova i Jan Strialius z Pomnouce, kteří získali místo v Českých Budějovicích pro své profesní kvality a velmi rychle se ve městě etablovali.

U písařů daných děl, což byli převážně českobudějovičtí měšťané, je podstatné rovněž podotknout, že většina z nich pocházela z německého prostředí a až na výjimky jsou jejich práce psané v německém jazyce. V Českých Budějovicích totiž existovaly dvě národnostní skupiny, přičemž ta německá převažovala ve vedení města i v oblasti řemeslné. Zámožné měšťanstvo bylo tedy hlavně německy mluvící. Již od 16. století se do města stěhovali původem němečtí řemeslníci a i v městské správě, kde sice působil jak německý, tak český písař, byly už od 17. století jejich zápisy nepoměrné ve prospěch toho německého. V 18. století mělo už město převážně německý charakter. Z uvedeného je tudíž patrné, že i kronikářská díla, jejichž autoři patřili k této elitní vrstvě, vznikala v německém jazyce.⁵¹⁶

Přestože autoři narativních děl o dějinách města pocházeli z vyšší měšťanské vrstvy, zastupovaly tyto osoby širší městskou společnost, protože ve svých zápisech reflektovali důležité problémy většiny městských obyvatel. Z pramenů je možné vyčíst, jaké myšlení, nálady a postoje měšťané zastávali či jaké sociální, hospodářské nebo politické problémy řešili. V tomto směru jsou nejcennějšími prameny kronikářská díla, v nichž autoři zachytili soudobé dění a vlastní vzpomínky, a tím zprostředkovali obraz určité historické skutečnosti. Ze své současnosti z pohledu očitého svědka informovali o městě téměř všichni kronikáři. Výjimku tvoří snad jen Adrian Adalbert Battista nebo Josef Štěpán Claudius.

Měšťanský původ, vzdělání a finanční zázemí udržované po generace či získané výhodným sňatkem řadilo autory kronik do vyšší vrstvy městské společnosti. Na otázku, zda mělo společenské postavení vliv na charakter zápisů v kronikách, tak nepřekvapuje odpověď, že ať už byl autorem městský písař, konšel nebo řemeslník, všichni náleželi ke vzdělané a elitní vrstvě a odlišnosti v záznamech jsou tudíž zanedbatelné. Jediné rozdíly mohly být způsobeny nedostatečným vzděláním, kdy

⁵¹⁶ Jeremy Rupert Nicolas KING, *Od Budweiserů k Čechům a Němcům*, JSH 71, 2002, s. 81–97; heslo *Češi a Němci*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cesi-a-nemci> (ověřeno 14. 5. 2018).

například Jonáš Katschner pochybil v řadě převzatých latinských i českých pasáží svého textu.

V Českých Budějovicích existuje i několik případů, kdy autoři byli rodilí českobudějovičtí měšťané, kteří pokračovali v rodinných tradicích zastávání úřadů v městské radě či v orgánu obecních starších a pokračovali i v zápisech do kronik města, jež zdělili od předků. Dominik Koller pokračoval v kronice svého dědy Tomáše Františka Veselého, Jan Antonín Eichler navázal na činnost svého otce Jana, Jan Jiří Doudlebský ze Sterneku zapisoval do kroniky po otci Davidovi a kronika rodiny Matyášů či kronika rodin Haasovy a Schmidtovy byly vedeny po dlouhé generace.

Důležitým předpokladem pro kronikářskou tvorbu bylo zejména dostatečné vzdělání, jež se měšťanům už od raného novověku dostávalo. Ve městě fungovaly dvě školy, městská škola u kostela svatého Mikuláše⁵¹⁷ a česká škola u farního, později filiálního, kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele na Starém Městě, což byly hlavní vzdělávací instituce do příchodu piaristů a počátku tereziánských reforem.⁵¹⁸ Především proto, že město bylo katolické, došlo zde k výrazně rychlejšímu rozvoji humanistických myšlenek díky kontaktům se zahraničními univerzitami, zvláště vídeňskou.⁵¹⁹ Lepší vzdělání zdejších měšťanů mohlo mít dopad na časnější výskyt kronikářských děl již od 16. století. Na městské škole byla důležitá výuka latiny, kterou více či méně využívali téměř všichni písaři alespoň ve formě latinských citátů. Po bitvě na Bílé hoře poklesla úroveň městských škol a ty byly jen jakousi přípravou na jezuitská gymnázia.⁵²⁰ Vyšší vzdělání získávali českobudějovičtí měšťané na jezuitských gymnáziích v Českém Krumlově⁵²¹ a Jindřichově Hradci,⁵²² v Praze⁵²³ nebo

⁵¹⁷ Více viz F. J. ČAPEK, *Miscellanea k dějinám nejstarší školy v Č. Budějovicích*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 17, 1980, s. 145–150, 217–221.

⁵¹⁸ Více k piaristům viz Václav BARTUŠEK, *Dějiny a historiografie piaristického řádu z hlediska rekatolizace v českých zemích*, Časopis Matice moravské (dále jen ČMM) 116, 1997, s. 441–448; TYŽ, *Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778)*, in: Ivo Navrátil (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24. – 25. června 1999 v Jičíně, Semily 2000 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší. Supplementum 5)*, s. 15–22; TYŽ, *Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století*, *Paginae historiae* 11, 2003, s. 32–68; Lucie JANDOVÁ, *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích ve druhé polovině 18. století*, in: I. Navrátil (ed.), *Minulost*, s. 139–150; Zdeněk MARTÍNEK, *Založení piaristické koleje v Českých Budějovicích*, *JSH* 50, 1981, č. 1, s. 17–23; Metoděj ZEMEK – Jan BOMBERA – Filip ALEŠ, *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, *Prievidza* 1992.

⁵¹⁹ J. HEJNIC, *Jihočeské školství v 15. – 18. století*, *JSH* 43, 1974, s. 54–60, zejm. s. 56; M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 44–59; heslo městská škola, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestska-skola> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵²⁰ J. HEJNIC, *Jihočeské školství*, s. 57.

⁵²¹ Více viz J. HEJNIC, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*, Praha 1972.

⁵²² Více viz M. NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594–1618*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= *Opera historica*

na zahraničních univerzitách.⁵²⁴ Vyššího vzdělání dosáhli zejména městští písaři, kteří nepocházeli z Českých Budějovic.⁵²⁵ Jan Petřík z Benešova získal bakalářský titul na univerzitě ve Vídni a Jan Strialius z Pomnouce studoval ve Wittenbergu. Rodilí českobudějovičtí měšťané se většinou spokojili s nižší školou ve městě nebo v okolí. Jan Jiří Millauer vystudoval českokrumlovské gymnázium, Daniel Matyáš pražskou univerzitu.⁵²⁶

Další otázka, již je třeba si položit, je problematika zjištění autorství narativních děl o dějinách města. Mnoho písařů je v knihách podepsáno, někteří o sobě a své rodině dokonce psali i podrobněji. Existuje ale i několik děl, jejichž autorství bylo nutné zjistit složitějším způsobem, například porovnáním písařských rukou nebo podle témat zápisů.

6), s. 371–386; TÝŽ, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594–1648*, in: I. Navrátil (ed.), *Minulost*, s. 129–138; František TISCHER, *Katalog jezuitského gymnasia v J. Hradci od založení až do sklonku 17. věku*, Sborník Historického kroužku (dále jen SHK) 23, 1922, s. 65–71.

⁵²³ Více viz Karel BERÁNEK, *Bakaláři a mistři promovani na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v letech 1586–1620*, Praha 1988; Ivana ČORNEJOVÁ – Anna FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986; I. ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy II., 1622–1802*, Praha 1995; TÁŽ, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1654*, Praha 1992; Michal SVATOŠ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy I., 1347/48–1622*, Praha 1995; Petr SVOBODNÝ, *Sociální a regionální struktura literárně činných absolventů pražské univerzity v letech 1500–1620*, Acta Universitatis Carolinae-Historia Universitatis Carolinae Pragensis (dále jen AUC-HUCP) 26, 1986, fasc. 1, s. 7–36; František ŠMAHEL, *Regionální původ, uplatnění a sociální mobilita graduovaných studentů pražské univerzity v letech 1433–1622*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 5–28; F. ŠMAHEL – Miroslav TRUC, *Studie k dějinám Univerzity Karlovy v letech 1433–1622*, AUC-HUCP 4, 1963, s. 19–22, 49–50; M. TRUC (ed.), *Album Academiae Pragensis Societatis Iesu 1573–1617 (1565–1624)*, Praha 1968; TÝŽ, *Jižní Čechy a jezuitská akademie pražská*, JSH 27, 1958, s. 73–80; TÝŽ, *Pražská universita a humanistická vzdělanost v českých zemích*, in: Humanistická konference 1966, Praha 1966, s. 144–160.

⁵²⁴ Více viz Ivan HLAVÁČEK – Ludmila HLAVÁČKOVÁ, *Studenti z českých zemí a Slovenska na vídeňské univerzitě I–II*, AUC-HUCP 2, 1961, č. 1, s. 97–132; 3, 1962, č. 2, s. 139–159; Karel HRDINA, *Studenti z českých zemí na vysokých školách v cizině*, VKČSN 28–29, 1919–1920, s. 32–66; Abby FAIMONOVÁ, *Dějiny školství rakouského I. Od dob nejstarších až po rok 1848*, Telč [1909]; Ferdinand MENČÍK, *Studenti z Čech a Moravy ve Wittenbergu od r. 1502 až do r. 1602*, ČČM 71, 1897, s. 250–268; Jiří PEŠEK – David ŠAMAN, *Studenti z Čech na zahraničních univerzitách v předbělohorském čtvrtstoletí*, Ústecký sborník historický 1983, s. 173–218; J. V. ŠIMÁK, *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých univerzitách v XV. – XVIII. století*, ČČM 79–80, 1905–1906, s. 290–297, 419–424.

⁵²⁵ Více viz K. PLETZER, *Českobudějovičtí vysokoškoláci v letech 1453–1526*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 31, 1994, s. 235–243.

⁵²⁶ Obecně ke školství viz další literatura I. ČORNEJOVÁ, *Organizace jezuitského školství před rokem 1773*, in: I. Navrátil (ed.), *Minulost*, s. 9–14; Josef HANZAL, *K dějinám nižšího školství před rokem 1775*, AUC-HUCP 6, 1965, s. 67–83; TÝŽ, *Nižší školy v Čechách v 17. a 18. století*, Muzejní a vlastivědná práce 10, 1972, s. 152–170; J. MARTÍNEK, *Předbělohorské školství a humanistické literární zvyklosti*, AUC-HUCP 21, 1984, č. 1, s. 7–26; M. NOVOTNÝ, *Školství v jižních Čechách v době posledních Rožmberků*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 243–255; František PALACKÝ, *Obyvatelstvo českých měst a školní vzdělání v 16. a na počátku 17. století*, Československý časopis historický 18, 1970, s. 345–370; J. PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620. (Všední dny kulturního života)*, Praha 1993; TÝŽ, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570–1620)*, ČČH 89, 1991, č. 3, s. 336–355; J. PEŠEK – Mi. SVATOŠ (edd.), *Škola a město. Sborník příspěvků z konference „Škola a město“ konané ve dnech 5. – 6. října 1992*, Praha 1993 (= Documenta Pragensia 11); Rudolf TUREK, *Počátky české vzdělanosti*, Praha 1988; Z. WINTER, *Život*.

Otázka je, zda se tito autoři nepodepsali schválně, a jaký k tomu popřípadě mohli mít důvod, nebo se rukopis pouze nedochoval v úplnosti a chyběla mu třeba úvodní strana, kde byl autor uveden. Příkladně vedenou kroniku s titulním listem, kde je uveden autor má David Doudlebský ze Sterneku: „*Davit Daudlebsky von Sternekh (1468) Verzeichnuß der jårlichen Verneuerung eines ersamen Raths der königlichen Statt Beheimischen Budtweiß angefangen im Jahr nach der Geburt Christi Jesu unßers Herren vnndt Selligmachers 1468.*“⁵²⁷ Takové jasné určení však nemají všechna díla českobudějovických kronikářů. Již v předchozích kapitolách uvedený případ bylo chybné určení kroniky Tomáše Františka Veselého, jehož zápisy citovali nebo alespoň využívali mnozí českobudějovičtí kronikáři. Nepodepsaná kronika, jež je dílem Jonáše Katschnera, který jen jako ostatní využil Veselého záznamy, byla přisouzena Veselému. Na chybu se přišlo, až když byla skutečná Veselého kronika nalezena. Skutečná kronika Veselého totiž určení autora měla, bylo tudíž jednoduché i dle písarské ruky rozpoznat, že Katschnerova práce to není.

IV. 6. Motivace

Dalším nesporně důležitým tématem, jímž by bylo dobré se rovněž zabývat, je motivace autorů k tvorbě těchto děl. U úředních písemností je daná pokynem dané instituce, ať už městské kanceláře, špitálu nebo děkanátu. U kronikářských děl, jež vznikala z vlastního rozhodnutí jejich autora, ovšem vyvstává otázka, jaké pohnutky písáře k sepsání vedly. Vliv mělo dozajista písarovo povolání. Jinou motivaci mohl mít řemeslník, jinou konšel města či úředník městské správy. Řemeslník mohl chtít do těchto knih zaznamenat a mít posléze k dispozici důležité informace, jež se týkaly jeho povolání, například zprávy o trzích, cenách nebo úrodě. Takovými autory byli sladovník Jan Jiří Doudlebský, jenž pokračoval v zápisech do kroniky svého otce Davida Doudlebského,⁵²⁸ prýmkařský mistr Matěj Schmidt,⁵²⁹ pekařský mistr Lukáš Bernard Schneider⁵³⁰ nebo tesařský mistr Matěj Pressl.⁵³¹ Tyto autory zajímaly vzhledem k jejich povolání především

⁵²⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 2r.

⁵²⁸ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559.

⁵²⁹ Tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32.

⁵³⁰ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbírká rukopisů, sign. R 312; tamtéž, sign. R 1; tamtéž, sign. R 245; SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103; tamtéž, inv. č. 1971, sign. D 104.

⁵³¹ Kronika Matěje Pressla se nedochovala.

hospodářské události, proto jejich motivací mohla být potřeba uchovat tyto informace pro obchodní účely. Člen městské rady naopak mohl chtít mít v kronice pro paměť zaneseny údaje o podstatných událostech z městské správy, které mohl potřebovat a využívat je dále ve své praxi. Příkladem může být Tomáš František Veselý,⁵³² který působil jako úředník městské správy a posléze zasedal také v radě města.

Je zcela jistě pozoruhodné, že historiografické narativní texty o městě psali nejen českobudějovičtí měšťané, kteří se zde narodili a jejichž rodiny zde měly dlouhou tradici, ale dějiny Českých Budějovic se staly tématem i pro několik osobností, které ve městě určitou dobu působily a jež místní dějiny zaujaly natolik, že k nim vytvořily samostatné texty. Jana Floriána Hammerschmidta⁵³³ nebo Bohuslava Balbína,⁵³⁴ jenž chtěl vytvořit výpisky pro budoucí sepsání dějin Českých Budějovic, vedl profesionální zájem historiků. Další písaři, jež mohli mít poněkud odlišné motivace než rodilí měšťané, byli autoři, kteří se do města přistěhovali. Tomáš František Veselý⁵³⁵ pocházel z Prahy, ale v Českých Budějovicích se velice rychle etabloval a získal měšťanské právo. Jonáš Katschner⁵³⁶ byl dokonce cizinec, ale podařilo se mu ve městě získat pozici pekařského mistra. Přestože tito lidé pocházeli odjinud, zakrátko se s městem sžili a jejich pohnutky tak mohly být podobné, jako tomu bylo u rodilých měšťanů, zejména tedy uchovat paměť na podstatné události, jež ve městě proběhly, pro budoucí generace a poukázat na starobylost města. Přesné motivace těchto autorů nicméně nemohou být spolehlivě určeny.

Některé kroniky, jež obsahovaly i rodinné záznamy, byly určeny pro budoucí generace autora, který do těchto rodinných kronik zapisoval mimo obecných dějin města také zprávy soukromé o narození či úmrtí rodinných příslušníků a další privátní události, jimiž chtěl uchovat rodinnou paměť a možná i upozornit na důležitost svého rodu pro dějiny města. V Českých Budějovicích se tento druh knih rozšířil zejména ve druhé polovině 18. století. Zprávy soukromého charakteru do svých kronik zanesli Jan Jiří Millauer,⁵³⁷ Jan Eichler a Jan Antonín Eichler. Pro Jana Eichlera mohlo být impulzem k sepsání kroniky narození syna a pro Jana Antonína Eichlera, který v otcově

⁵³² SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964.

⁵³³ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 2; SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

⁵³⁴ Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24.

⁵³⁵ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964.

⁵³⁶ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556.

⁵³⁷ Tamtéž, inv. č. 1972.

kronice pokračoval, zase úmrtí otce.⁵³⁸ Matěj Schmidt⁵³⁹ ve druhé polovině 18. století rovněž zaznamenal rodinné zprávy do kroniky města, jíž zdědil po svých předcích a jejíž počátky sahají až do první poloviny 17. století.

Častým podnětem k sepsání měšťanských kronik, jež byly vytvořeny ze soukromé iniciativy autorů, byla snaha poukázat na silnou loajalitu kronikářů, jež je pojila k městu, nebo upozornit na příslušnost rodiny k sociální vrstvě. Impulzem mohla být též významná událost v životě autora, například zisk nějaké funkce ve správě města. Důležité bylo bezpochyby jmenování konšelem města, obecním starším nebo jen oficiální přijetí za měšťana. Jan Antonín Eichler začal vést kroniku, kterou zdědil po svém otci, roku 1761, kdy získal měšťanské právo a byl zvolen do sboru obecních starších.⁵⁴⁰ Podobně David Doudlebský ze Sterneku byl v roce 1620 zvolen obecním starším a týž rok začal psát i svou kroniku.⁵⁴¹

Východiskem pro tvorbu kronikářského díla mohlo být též zajímavé dění, jež ve městě právě probíhalo a mělo být zachováno pro budoucí paměť. Takovým případem byl kupříkladu popis oslav na počest návštěvy císaře Karla VI. a jeho manželky v Českých Budějovicích od městského písaře Jana Petra Kodýdka, jenž k tomuto spisu rovněž připojil seznam výdajů a další poznámky k praktickým záležitostem přípravy panovníkovy návštěvy. Spis mohl kromě uchování paměti na tuto návštěvu sloužit rovněž jako návod, jak postupovat a které věci při podobné akci zařídit.⁵⁴²

Silnou motivací k tvorbě dějepisných děl byly dozajista i probíhající válečné konflikty. Jako příklad je možné zmínit zápisky bývalého kantora a pozdějšího sladovníka Ambrože Augustina Mathese z období stavovského povstání a válečných akcí kolem Českých Budějovic v letech 1618 až 1621.⁵⁴³ Nejen pro paměť, ale též k poučení mohl být určen spis od Tomáše Františka Veselého, tehdy ještě správce městského špitálu, a od jeho kolegy Jana Kryštofa Čerlika o moru, který město zasáhl v letech 1680 a 1681. Kniha totiž obsahuje také lékařské receptury proti nákaze.⁵⁴⁴

Příčinou vzniku kronikářského díla ale mohl být pouze čistý zájem o město a jeho dějiny. U mnoha českobudějovických kronik se lze bohužel pouze domýšlet, jaký byl pravý důvod jejich sepsání, protože nikde v knize o tom nejsou žádné zmínky.

⁵³⁸ Tamtéž, inv. č. 1973.

⁵³⁹ Tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32.

⁵⁴⁰ Tamtéž, inv. č. 1973.

⁵⁴¹ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559.

⁵⁴² Tamtéž, inv. č. 1968, sign. D 159.

⁵⁴³ Zápisky Ambrože Augustina Mathese se nedochovaly.

⁵⁴⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1965.

Důvody sepsání se většinou uváděly v předmluvách děl. Mnoho kronik se ale do současnosti nedochovalo v úplnosti a chybí jim právě titulní listy a prology. Naproti tomu k některým kronikám nebyly takovéto úvody vůbec vytvořeny. V několika případech se dochovaly předmluvy, v nichž je možné nalézt autorem sepsané motivy, jež ho vedly k tvorbě kroniky města. Karel Václav Pattberg ve svém *Vorerinnerung* uvedl: „*So angenehm es ist von dem Ursprung, Schicksal, Wachsthum und Verfall seiner Vaterstadt etwas mehr und zuverlässiger, als gewöhnlich, zu wissen; ebenso zuträglich und beynahe unentbehrlich ist es der vaterländischen Geschichte selbe durch die Begebenheiten einzeler und besonders grösserer Landstädte aufzuklären und zu ergänzen. Wer die alte Verfassung Böhmens kennet, wird mir beytreten. In vorigen Zeite[n], wo die Landesfürsten den Bürgerstand an der Regierung mehrern Antheil nehmen liessen, und durch fundamental Landesgesetze dazu berechtigten (wovon man heutiges Tages nur die Namen und den Schein noch kom[m]et) brauchte man die Einstim[m]ung der Städte und mächtiger Landesinwohner zu Ausführung wichtiger Geschäfte, und besonders zu Erhaltung der in[n]ern und äussern Sicherheit. Von der Treue als und Zuthat dieser Städte hieng das Wohl des ganzen Staates ab. Wieviel nun einjeder einzelner Ort dazu beygetragen, läßt sich aus denen in Stadtarchiven, herrschaftlichen Kanzleyen und Klosterbibliotheken aufbewahrten Urkunden am richtigsten bestim[m]en. Wie wenig diese Buellen bis hero benutzt worden, ist einem jeden, der sich in der vaterländischen Geschichte umgesehen, hin läng[lich] bekan[n]t, aber warum es geschehen seye?*

Ist eine andere Frage. Mir scheint die Beantwortung aus 3 Bestandtheilen zu bestehen.

1. den Mangel des Geschmacks an vaterländischen Alterthümern und Geschichte von Seiten der Ortsvorsteher;

2. der schlechten Wahl der Archivariusse, wen[n] es ja des herkom[m]ens wegen da und dort einige giebt; Leute! die man aus der Küche dazu ruft, folg[lich] mit einem geringen Gehaltabfertiget: von denen man aber den Vortheil hat, daß selbe nichts zum Nachtheil der Gemeinde oder der Religion aus Taglicht geben. Und diest ist die

3. Ingredienz.

Es sind mir noch mehrere Ursachen bekan[n]t, aber es lassen sich alle auf die obigen zurückführen, und man darf nur ein Glied mit dem an dern verbinden, so ist die Kette stertig.

Daß Budweis eine von diesen in naher Verbindung mit verschiedenen Landesangelegenheiten stehende Stadt sey, wird sich aus dem Verfolg der Geschichte

zeugen, daß aber auch selbe viele von vaterländischen Geschäftschreibern unbenutzte documente bis diese Stunde unverletzt aufbehalten, ist Ursach: daß selbe von den žižkysch baptischen Plünderungen freygeblieben und bisher keinen Lessniey zum Archivarius hatte. Sollte mir der Ruhen vorbehalten seye, davon Gebrauch zu machen, so wurde ich mit diesen Schätzen nicht zeigen, aber auch keinen Verschwender machen. Unterdessen habe nachstehende Sam[m]lung aus verschiedenen mir zugekom[m]enen Manuskripten und Urkunden nach alphabetischer Ordnung gemachet, und deme ein Register der besitzenden documente angehänget: um in der künftigen Ausarbeitung alles nach Erforderniss und mit Behändigkeit aufsuchen zu können. Das mehrere wird der Anlagsplan zur wirklichen Geschichte zeugen.“⁵⁴⁵

Pattberg v předmluvě napsal, jak je příjemné dozvědět se více o historii rodného města, zdůraznil velký význam měst pro dějiny celé země a posteskl si na nedostatečné využití dokumentů z městských archivů a knihoven. Zřejmě proto chtěl tyto opomíjené prameny použít a vytvořil abecední seznam zajímavých událostí z dějin města. K předmluvě připsal ještě plán své práce, v němž popsal a obhájil svůj postup oproti metodě chronologické: „*Die chronologische Methode macht ein ganzes aus, wo von Anfang bis zu Ende von Begebenheit zu Begebenheit nach den datis fortgegangen wird, woraus man auch den Geist eines jeden Jahrhunderts abstrahiren kann, jedoch muß man sich gefallen lassen, die in gar keiner Verbindung stehende Sachen neben einander zu sehen, wodurch man eine Sache in 10. auch mehr Stellen mit man[n]igfaltiger Unterbrechung, hiemit zerstücktantrift. Bey der andern Methode hat man zwar keinen solchen Faden in Ansehung des ganzen man kan[n] auch den Genius eines Zeitalters nicht so leicht übersehen, jedoch hat man von einer Hauptmaterie alles beysam[m]en, hiemit vollkom[m]ene Theile eines Ganzen, und wen[n] man diese Theile einander so viel mögl[ich] behörig unterordnet, und dan[n] chronologisch auführet, auch zuletzt Remarquen, wie das Alterthum mit itzigen Zeiten contin[n]etiret hinzufüget.*“⁵⁴⁶

Také kronika Lukáše Bernarda Schneidera obsahuje nedatovanou předmluvu *Vorbericht an dem genaigten Leser*, kde pisař popsal vznik kroniky a uvedl autory, z jejichž děl při tvorbě svého rukopisu čerpal.⁵⁴⁷ Zajímavější je však předmluva k pokračování jeho kroniky. Protože v první knize už neměl žádné volné místo, rozhodl se pokračovat v knize nové, jak nejdéle to prý bude možné, dokud mu dá Bůh život

⁵⁴⁵ Tamtéž, inv. č. 1974, sign. D 116, fol. 2r–3r.

⁵⁴⁶ Tamtéž, fol. 3v.

⁵⁴⁷ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, fol. IIr–IIIv.

a zdraví. Charakter celého textu, kde autor navíc odkazoval i na žalmy, opět dokazuje, že víra prostupovala celým životem raně novověkého člověka. Rozhodnutí sepsat dějiny rodného města podpořily i další faktory. Zmínil například, jak důležitou roli hraje odkaz budoucím generacím a zůstal podepsán jako opravdový budějovický měšťan, z čehož je zjevné, jaký citový vztah autora k městu poutal: *„Nachdeme ich in vergangenen Jahr, in dem von mir zusam[m]en getragenen Buch, wegen Mangel des Platzes, die fernere Continuation abzubrechen gezwungen worden, alß habe mir vorgenommen, so lang wie Gott daß Leben undt die Gesundtheit verleyhen wirdt, ein-und andere Begebenheit undt sonderbahren Zufahl so sich alhier zutragen wirdt, in kurtze aufzuzeichnen, auch bey müssigen Stundten, so viel mir möglich zu beschreiben, undt der Nachwelt zur Nachricht zu unterlassen.*

Weillen ich aber gar wohl ein sehr, daß es an vielfältigen dadlern nicht fählen wirdt, welche diese meine gutte Meinung nur mit hönischen Lachen undt unzählbahren Mängel Außstellungen durchziehen werden, so will nur allein denen wenigen gutt gesünten so viel zu erinieren geben, daß auch wohl gelehrte undt verständige Leuthe (unter welche ich mich gantz und gar nicht zehlen kann) so Bücher undt Historien geschriben, dannoch von Momlschen zungen nicht unbeschnarcht gebliben, sondern mehr alß zu viel durch die Hachel gezogen worden, welches mich als einen ungelehrten undt einfältigen umb so viel mehr anfrischet, mich von meinen Vornehmen nit abschröcken zu lassen.

Ich protestire daher zum vorauß, undt will nicht, daß jemandt gedencken solle, er werde hierinen all undt jedes so alhier in Budweis vorgegangen, genau verzeichneter undt außführlich beschribener antreffen, Nein! sondern ich sage nur, daß ich ein undt andere Begebenheit undt sonderbahren Zufahl aufzeichnen, anmercken, undt so viel an mir ist beschriben will, weillen ein jeder verständiger von selbst einsehen wirdt, daß ich in Ansehung meines Standes undt Profession solches zu vollziehen ausser Standt gesetzet bin, sondern solches anderen verständigeren undt geschicklicheren gantz gerne überlassen thue, habe auch gar nichts entgegen, wan ein-oder der andere, so besser als ich von einer Sachwissenschaft hat, meine auß Unwissenheit begangene Fehler corrigiren wirdt, sondern will demselben in aller Höfflichkeit ersuchet haben die wider meinen Willen eingeschlichene Mängl zu verbessern.

Die weillen ich aber wohl weiß, daß nach Außspruch des geduldigen Jobs (14. deß Menschen Täge kurtz seyndt: mich auch dessen der gecrönte Prophaet in seinen 89th Psalm am 5 V[ers] nach drucksambst erineret, da er spricht: Ihre Jahre (nemb[lich]

der Menschen) seynd den Dingen gleich, die man für nichts hält, undt widerumb am 10th V[ers] Unsere Jahre seynd zu achten wie der [?]sinnen-geweb, mir also auf ein langes Leben keine Rechnung machen kann, folgsamb dieses Buch mit der vorgehomenen Continuation nicht erfüllen werde, also will dem jenigen, welchen es etwan nach meinen Todt zu Handen kommen wirdt, gantz freundlich ersuchet haben, diese kleine Mühe auf sich zu nehmen, undt die anoch Lerre Blätter mit künfftigen Begebenheiten gar vollzuschreiben, damit unsere nachkömlinge, der alhier vorgegangenen Geschichten sich erinieren, undt mit dem Königlichen Prophaeten in seinen 77. Psalm am 7. undt 8. Vers sprechen mögen: Der Herz, hat unßeren Vättern befohlen, Ihren Kindern das alles Kundt zu thun, damit es daß folgende Geschlecht auch erkennet: Die Kinder die noch sollen gebohren werden und aufstehen, und sie sollens ihren Kindern erzehlen. Ja! Ich verspreche mir noch zum Vorauß, daß wann dießes ein-undt anderer gut gesünter Lesen wirdt, Er Christ-Catholischen Brauch nach, zum wenigsten sagen werde, Gott gebe Ihm die Ewige Ruhe, welche ich auch so wohl mir, alß allen meinen werthisten mit Burgern grundthertzigst anerwünsche, undt biß ersterbe verbleibe, gleich wie ich jederzeit geweßen.

Ein aufrichtiger Budweyßer

Lucas Bernard Schneider

*bürg[erlicher] Beckhenmeister*⁵⁴⁸

V českobudějovických kronikách z raného novověku, a to ani z jeho závěru, nebylo zvykem do předmluv či do samotného textu vyjmenovávat důvody k jejich sepsání. S počátkem 19. století je však vypisování důvodů sepsání děl v předmluvách častější, což dokládají kroniky Matyáše Václava Klaudiho.⁵⁴⁹ Vorwort v kronice z roku 1821 obsahuje sdělení o autorových pohnutkách. Zapsal zde, že poté, co daroval první rukopis muzeu, našel další materiály, z kterých by mohl čerpat. Rozhodl se tudíž z čistě dobré vůle vytvořit další dílo, doufaje ve věrné zachycení všech událostí: „*Als ich im Verlaufe des vorigen Jahres mich entschloß: Hamerschmieds „Gloriae Budvicensis“ dem böhmisch-vaterländischen Musaeo im Auszuge zu liefern, fand ich bey genauer Durchlesung jener Kompilazion, daß noch mehreres geeignet wäre, diesem Buche beygefügt zu werden.*

⁵⁴⁸ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 1–4.

⁵⁴⁹ Tamtéž, inv. č. 2810, sign. D 112; tamtéž, inv. č. 2811, sign. D 110; tamtéž, inv. č. 2812; KNM, f. Sbíрка rukopisů, sign. VII C 12.

*Da ich im Allgemeinen, nach Zulaß der Muße, vieljährig mit Durchsuchung der uralten hiesigen Registratursakten beschäftigt bin, mitunter Urkunden und Aktenstücke – die zwar das hierstädtische Interesse nicht, wohl aber das der Geschichte * betreffen – auffand, so glaubte ich sie getreulich dem Inhalte nach auszuziehen, und mit den unerschöpften Merkwürdigkeiten von Budweis liefern, ja letztere bis zu unseren Zeiten fortsetzen zu müssen. Hiedurch entstand diese Schrift, die ich einer billigen Beurtheilung – weil der Grund ihrer Entstehung blos guter Wille ist – empfehle, und nur noch beyzufügen habe: daß die allenthalben angezeigten Quellen in Wahrheit bestehen, so wie die am Schluß angehängten Urkunden getreu kopirt erscheinen.*

Budweis den 14. December 1821

Matthäus W[en]zl Klaudi

** Z[um] B[eispiel] Briefwuchsel zwischen dem Grafen Thurn und seinen Unterbefehlshabern mit dem Budweiser Stadtrathe, bey Anfang des 30 jährigen Krieges, Waldsteinische Schriften etc.“⁵⁵⁰*

IV. 7. Témata

Stěžejním problémem výzkumu raně novověkých historiografických textů k dějinám měst je otázka výběru témat autorů zmíněných děl. Zásadní roli přitom hraje osobnost písaře a záměr k sepsání konkrétního rukopisu. U knih úřední povahy se výběr témat zápisů řídil tím, jaké informace instituce požadovala. Příkladem mohou být pamětní knihy. Například pamětní knihy města Jana Petříka z Benešova z první poloviny 16. století obsahují kromě zpráv o dějinách Českých Budějovic také opisy privilegií a dalších dokumentů důležitých pro správu města.⁵⁵¹ Úřední pamětní knihy podávají svědectví o tom, co se ve městě událo, a umožňují tak nahlédnout do vývoje městské správy možná mnohem lépe než jiné úřední dokumenty, jakými byly například listiny. Pamětihodné události týkající se konkrétního úřadu jsou hlavním námětem pamětní knihy českobudějovického špitálu svatého Václava z 18. století.⁵⁵²

Naopak kronikářské práce, jež vznikaly z vlastní vůle autorů, jsou ohledně témat zpráv různé. Každá kronika je jedinečná, neboť autor si ze všech událostí, jež

⁵⁵⁰ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2810, sign. D 112, fol. [I].

⁵⁵¹ Tamtéž, inv. č. 89, sign. D 100; tamtéž, inv. č. 90, sign. D 101.

⁵⁵² Tamtéž, inv. č. 1455.

se ve městě konaly, vybíral jen některé, kterým právě on přikládal váhu. Zásadní záležitosti týkající se dějin města ale většina písařů neopominula a v různých formách zápisu o nich podala zprávu, aby se na tyto události uchovala paměť i pro budoucí generace. V kronikářských dílech českobudějovických měšťanů je však možné pozorovat rozdílné množství určitých zápisů podle profesních zájmů jejich autorů. V případě řemeslníka je v díle mnohem více zpráv hospodářského charakteru jako jsou ceny zboží, například v zápiscích Ambrože Augustina Mathese nebo v kronikách tesařského mistra Matěje Pressla a pekařských mistrů Jonáše Katschnera⁵⁵³ nebo Lukáše Bernarda Schneidera.⁵⁵⁴ V zápisech městských úředníků zase převažují zprávy ze správy města, jako u Jana Jiřího Millauera.⁵⁵⁵

Na výběr témat a podobu záznamů měla jistě vliv také doba, v níž byly zápisy vytvořeny. Klidná období sváděla k zápisům různých zajímavostí a příhod z běžného života ve městě, z nichž je dobře možné nahlížet dějiny každodennosti raně novověkého města. Pokojné časy střídaly války, přírodní pohromy nebo trestné činy. A byly to rovněž zajímavé a něčím neobvyklé události jako **panovnické návštěvy města**⁵⁵⁶ nebo podivuhodné přírodní úkazy,⁵⁵⁷ které městské obyvatele vytrhly ze všedních starostí. Záznamy o návštěvách města panovníky byly mnohdy doplněny o další události ze života vladařů. Většinou však byla uvedena jen data jejich úmrtí, dále rok, v němž potvrdili městská privilegia, nebo jiné státnické zásahy do fungování města. Již od roku 1529 byly do Českých Budějovic svolávány zemské sněmy v případě nemožnosti konání v Praze. Taková událost byla pro město významným okamžikem a zdálo by se pravděpodobné, že se o ní zmíní všichni kronikáři. Ferdinand I. město navštívil roku 1529, ale rovněž roku následujícího, kdy se zde opět konal zemský sněm. Matyáš se účastnil zemského sněmu v Českých Budějovicích roku 1614, když bylo kvůli morové epidemii nebezpečné pobývat v Praze, a při té příležitosti založil ve městě kapucínský konvent u kostela svaté Anny. Ferdinand III. svolal sněm do Českých Budějovic roku 1649. O těchto návštěvách nejpodrobněji informoval ve své kronice

⁵⁵³ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556.

⁵⁵⁴ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 312; SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103.

⁵⁵⁵ Tamtéž, inv. č. 1972.

⁵⁵⁶ Více viz K. PLETZER, *Nevydařené uvítání*; T. STERNECK – P. VOKÁČOVÁ, *Letní císařská návštěva*; heslo návštěvy panovníků a prezidentů, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/navstevy-panovniku-a-prezidentu> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁵⁷ Více viz K. PLETZER, *Senzační události*; TÝŽ, *Úkazy*; Rostislav RAJCHL, *Komety a jejich odraz v kronikách*, Malovaný kraj. Národopisný a vlastivědný časopis Slovácka 33, 1997, č. 3, s. 44–45.

Tomáš František Veselý.⁵⁵⁸ Ostatní kronikáři však nebyli tak důkladní. David Doudlebský ze Sterneku opominul panovníkovu návštěvu i konání zemského sněmu roku 1529. K tomuto roku zaznamenal pouze první obléhání Vídně Turky, což mohlo být z jeho pohledu a v širším kontextu mnohem významnější. Rovněž roku 1614 mu byla přednější událost založení kapucínského konventu místo Matyášovy návštěvy a podobně tomu bylo i v případě Ferdinanda III. roku 1649.⁵⁵⁹ Jonáš Katschner zaznamenal k roku 1529 opět pouze obléhání Turky a k roku 1614 jen založení kapucínského konventu. K návštěvě Ferdinanda III. a k zemskému sněmu z roku 1649 podal jen stručnou zprávu.⁵⁶⁰ Jan Florián Hammerschmidt připomněl k roku 1529 také pouze turecké obléhání, ale k letům 1614 a 1649 zprávu o návštěvě vladařů a zemském sněmu učinil.⁵⁶¹ Lukáš Bernard Schneider, autor nejrozsáhlejšího kronikářského díla Českých Budějovic, zaznamenal příjezd panovníka roku 1649, ale roku 1614 nikoli. Konání zemského sněmu s návštěvou města Ferdinandem I. roku 1529 zapsal mylně k roku 1528.⁵⁶²

Návštěvy panovníků při jiných příležitostech pak byly velmi časté, zejména u Ferdinanda III., jenž ve městě mezi lety 1635 až 1652 pobyl celkem osmkrát, což podrobně dokládá kronika Tomáše Františka Veselého.⁵⁶³

Kronikáři zaznamenávali krátké návštěvy panovníků, kteří městem jen projížděli a potřebovali si odpočinout při dlouhé cestě mezi Lincem a Prahou. Většinou přespávali na radnici, ale Josef II. nocoval v hostinci U Tří kohoutů, což se dovidáme například z kroniky Jana Jiřího Millauera: „*Den 11.te[n] Nov[embris] ist Ihro Kai[serlich]e Majestät Josephus II.dus von Prag allhier um 5 Uhr abends glücklich angelangt, und obwohl vor allerhöchst selbte, das hiesige Rathaus gewidmet worden, seind selbte doch, gleich wie 1768 beschehen in dem Bei 3 Hennen genannten Gasthaus eingekehrt, und der 12.te[n] dito in der Früh von hier nach Linz abgegangen.*“⁵⁶⁴

Velmi zajímavá panovnícká návštěva města proběhla v srpnu roku 1732. Karel VI. se zde zastavil se svou ženou při cestě z Vídně do Karlových Varů a město uspořádalo honosné přivítání. O této návštěvě vznikl i pamětní spis a projev purkmistra

⁵⁵⁸ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 65, 194, 265.

⁵⁵⁹ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 57, 226.

⁵⁶⁰ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 16, 68, 129.

⁵⁶¹ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 22r, 31r–31v, 43r.

⁵⁶² Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 378, 414.

⁵⁶³ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 247, 257–261, 265, 269.

⁵⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 100r.

Jiřího Doudlebského se dokonce dočkal i tištěné podoby.⁵⁶⁵ Další kronikáři, kteří o této věci informovali, byli až autoři městských kronik z druhé poloviny 18. století Jan Eichler,⁵⁶⁶ Jan Jiří Millauer⁵⁶⁷ a Dominik Koller.⁵⁶⁸ Bez povšimnutí zůstala tato událost pro Lukáše Bernarda Schneidera či Matěje Schmidta.

Nebyli to ale pouze panovníci, kteří město poctili svou návštěvou. Kronikáři informovali rovněž o návštěvách dalších významných osobností, například šlechticů, kteří obnovovali městskou radu, či duchovních, k nimž patřili biskupové a další církevní hodnostáři. O návštěvě světícího biskupa pražské arcidiecéze Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu roku 1762 při jeho visitační cestě informoval z českobudějovických kronikářů například Lukáš Bernard Schneider.⁵⁶⁹ Návštěva pomocného světícího biskupa pražského Jana Rudolfa Šporka v roce 1733 je zaznamenána v kronice Jana Jiřího Millauera.⁵⁷⁰

Zajímavé dění v **městské radě**⁵⁷¹ bylo předmětem většiny kronikářských děl. Nejdůležitější událostí bylo zajisté obnovování městské rady, jež se stalo základem kroniky Davida Doudlebského ze Sterneku nebo kroniky rodiny Matyášovy. Zásadní roli hrálo rovněž v kronikách Tomáše Františka Veselého či Jonáše Katschnera, kde byli zvolení radní uvedeni v přehledných tabulkách. Zatímco Doudlebský se spokojil s prostým výčtem jmen radních a městského rychtáře, Katschner vždy zapsal, kromě jména primase a dalších členů rady, rovněž seznam obecních starších. Veselý kupříkladu uváděl i osobnost, jež radu obnovovala. Pro autory kronik druhé poloviny 18. století nebyly obnovy rady stěžejním tématem jejich textů, proto jsou v kronikách

⁵⁶⁵ Tamtéž, inv. č. 1968, sign. D 159; tamtéž, inv. č. 1185.

⁵⁶⁶ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 59–61.

⁵⁶⁷ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 7v.

⁵⁶⁸ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 527–529.

⁵⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 15.

⁵⁷⁰ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 10v.

⁵⁷¹ O českobudějovické městské radě a jejím složení zatím jen Miroslava CTIBOROVÁ, *Urození a stateční páni Jeho Milosti císařské – pan podkomoří a pan hofrychtýř na návštěvě v Budějovicích*, Výběr 42, 2005, č. 1, s. 20–27; R. HUYER, *Eine Rathswahl in Budweis vor 200 Jahren*, Budweiser Zeitung 37, 1898, č. 97, s. 1–3, č. 98, s. 1–3; D. KOVÁŘ, *Muži*; J. KUBÁK, *Městská rada*; Jan SAHULA, *Personální složení městských rad v Českých Budějovicích v 17. století*, České Budějovice 2015 (diplomová práce); T. STERNECK, *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*, JSH 74, 2005, s. 104–150. Více k městské správě viz M. ĎURČANSKÝ, *Česká města a jejich správa za třicetileté války*, Praha 2014; TÝŽ, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624–1636*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – J. Pešek (edd.), *Osm set let pražské samosprávy*. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií FSV UK ve dnech 16. a 17. května 2000 u příležitosti výstavy *Osm století pražské samosprávy*, Praha 2002, s. 93–94; Z. ŠIMEČEK, *Vznik a vývoj úřadu městského notáře v Českých Budějovicích do poloviny 15. století*, JSH 36, 1967, s. 61–70, 130–140, 175–189; heslo *městská správa*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestska-sprava> (ověřeno 14. 5. 2018).

Eichlerů, Jana Jiřího Millauera, Lukáše Bernarda Schneidera nebo Matěje Schmidta psány se stejnou důležitostí jako ostatní zprávy, často jen na okraj a ani ne pravidelně. Z prostudování uvedených kronikářských děl však nevyplývalo, že by byl nějaký výraznější rozdíl v zápisech členů městské rady u kronikářů, kteří byli jejími členy, a těmi, kteří takovou funkci nedisponovali. Naopak právě u Jonáše Katschnera, který se živil jako pekařský mistr, byly seznamy obnov městské rady středobodem jeho zájmu. V kronice Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera, přestože první jmenovaný působil jako radní a jeho syn byl obecním starším, není brán na obnovy rady takový zřetel. Zpravidla byla k příslušnému roku uvedena jen osoba, která radu obnovovala, a pak jména nových radních: „1724 Den 17. Aug[ust] hat der Graf Tschernin⁵⁷² d[a]s erstemal dem Rat verneuert, ist ein solche Pracht und Einzug allhier gewes[en], als einmal war H[err] Donat Braegent,⁵⁷³ H[err] Simon Mardetschläger, H[err] Franz Zwickowsky seind zu Ratsherren erwählt word[en].“⁵⁷⁴

Mnoho autorů také soustředilo svou práci na opisování důležitých dokumentů, jež městská rada vyprodukovala, a na opisy privilegií udělených městu panovníkem. Patřil mezi ně samozřejmě Jan Petřík z Benešova, avšak v jeho případě bylo opisování důležitých listin dáno charakterem oficiální pamětní knihy města. Podobně tomu bylo rovněž u knihy opisů městských privilegií z poloviny 18. století. Tomáš František Veselý, Jan Florián Hammerschmidt nebo Lukáš Bernard Schneider zapsali opisy či registry městských privilegií a listin, jež považovali za důležité. Z věcí projednávaných na městské radě se do zápisů kronikářů dostaly většinou jen opisy důležitých listin nebo zvláštní pamětihodné události se širší působností. Záznamy běžných správních a hospodářských záležitostí města byly uváděny v radních manuálech.

Jistě je zajímavé, že se v kronikách nenalézají větší množství zpráv o zásazích státu do fungování městské správy. Zejména období tereziánsko-josefinských reforem je v kronikách českobudějovických měšťanů z velké části opomíjeno. Na jedné straně může být tato skutečnost dána tím, že měšťany královského města jednoduše nezajímaly reformy, jež se dotýkaly především venkovských obyvatel, ale jejich přehlédnutí mohlo značit odpor autorů k zaváděným reformám. Zejména v církevní oblasti museli být stále

⁵⁷² František Josef Černín z Chudenic (1697–1733), 1710–1733 vládl v Jindřichově Hradci, 1721–1733 dvorský sudí, dostal titul dědičného číšníka Království českého.

⁵⁷³ Donat Braegent (1690–1744), českobudějovický měšťan, od roku 1715 písař německé expedice, od roku 1724 člen městské rady, od roku 1730 primátor, roku 1732 Karlem VI. povýšen do šlechtického stavu.

⁵⁷⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 30; M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera*, s. 232.

ještě silně nábožensky smýšlející lidé z prováděných změn přinejmenším rozčarováni. Obecně se mohlo jednat o nevoli konzervativních měšťanů přijmout jakékoli změny. Lukáš Bernard Schneider v pokračování své kroniky ukončil své zápisy roku 1780, čili ještě předtím, než došlo k zásadním reformám Josefa II. Nelze však s určitostí tvrdit, že šlo o záměr úmyslně tyto události nezaznamenat. Možná už prostě jen neměl sílu pokračovat v psaní, protože následujícího roku zemřel. Kronika Jana Jiřího Millauera končí rokem 1784, ale například z roku 1781, kdy byl vydán toleranční patent či patent o zrušení nevolnictví, zaznamenal Millauer pouze několik zpráv o nepříznivém počasí.⁵⁷⁵ Kronika Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera byla dovedena dokonce až do roku 1811. Nicméně události zmíněného roku 1781 v kronice zcela chybí. O reformách není žádný záznam ani v kronice Matěje Schmidta, přestože zápisy k roku 1781 je v knize obsaženo mnoho. Pro fungování města měly nejzásadnější vliv josefinské reformy, jež se přímo dotýkaly městské správy.⁵⁷⁶ Zrušení městských rad a vytvoření magistrátních úřadů se zcela novými typy úředníků se však v zápisech kronikářů nijak nepromítlo. Stejně tak změny roku 1706, kdy vznikla tzv. hospodářská konference v čele s hospodářským inspektorem dosazeným panovníkem, jež měla na starosti městské hospodářství, nebo roku 1751, kdy se České Budějovice staly sídlem krajského úřadu, prošly bez povšimnutí městských kronikářů. Autoři kronik, z nichž většina byla zároveň mistrem některého z městských cechů, nepoznamenali do svých děl ani zprávu o přechodu cechů pod panovníkovu kontrolu.

Výrazný vliv na život všech městských obyvatel mělo **městské hospodářství**.⁵⁷⁷ V kronikách je zastoupeno převážně záznamy o odváděných daních, dlužích, o trzích, obvykle pouze s uvedením platných cen obilí a jiných potravin, soli a dalších komodit. V kronikářských dílech je právě na těchto typech záznamů nejlépe vidět, jak se ve městě v konkrétní době skutečně žilo. Každá přírodní pohroma, požár, epidemie nebo vojenský konflikt se ve velké míře, a to nejen v ekonomické rovině, odrazily na kvalitě života městských obyvatel. V takovýchto vypjatých momentech docházelo ke zvyšování berní, cen potravin, k omezování obchodních styků atd., což mělo pro měšťany velký význam.

⁵⁷⁵ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 174v.

⁵⁷⁶ Více viz Pavel BĚLINA, *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985; Jan KEPL, *Královská města česká počátkem 18. stol.*, ČČH 38, 1932, s. 260–284.

⁵⁷⁷ Více viz František KAVKA, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích v letech 1496–1570*, JSH 34, 1965, s. 31–58; heslo městské hospodářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestske-hospodarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018). Obecně Z. MARTÍNEK, *Hospodářství a správa královských měst podkomořských v Čechách v letech 1620–1784*, AUC. Philosophica et historica 1, 1992, s. 101–106.

Městské hospodářství do jisté míry formovalo život měšťanů. Participace na něm určovala jejich sociální postavení. Řemeslná výroba se sdružovala do cechů, k jejichž největšímu rozvoji došlo v 16. století. Slibný rozvoj však přibrzdily důsledky třicetileté války a také ničivý požár, který ve městě propukl v roce 1641. V kronikách českobudějovických měšťanů nejsou zprávy o vzniku jednotlivých cechů, který u většiny z nich není ani znám. Autoři narativních děl k dějinám města nezaznamenali ani zprávy o fungování cechů, přestože někteří kronikáři, jako byli Jonáš Katschner, Lukáš Bernard Schneider nebo Matěj Schmidt, byli cechovními mistry a mnoho jejich zpráv se týká městského hospodářství. V kronikách nejsou ani žádné informace o zásahu státu do činnosti cechů. Například k roku 1708, kdy Josef I. vydal dvorský dekret, jímž bylo stanoveno, že zřizování cechů, udělování různých výsad nebo potvrzování cechovních stanov náleží pouze panovníkovi, nebo k roku 1739, kdy byly Karlem VI. vydány generální cechovní artikule. Zprávy jsou omezeny na účast cechů na konání různých společenských akcí, zejména církevního charakteru, jako byla procesí, nebo různé změny v počtu členů cechu atd. Například v kronice Davida Doudlebského je v části, kterou zpracoval Davidův syn Jan Jiří, zpráva z roku 1672 o tom, že si sladovnický cech nechal zhotovit prapor užívaný právě při procesích a dalších slavnostech.⁵⁷⁸

Hospodaření města silně ovlivňovala panovníkem udělovaná městská privilegia, jež město hospodářsky zvýhodňovala, a nebylo divu, že vyvolávala spory zejména s okolními rožmberskými městy.⁵⁷⁹ České Budějovice si zachovaly silné postavení, protože neztratily svá privilegia ani po prvním protihabsburském odboji roku 1547, ani po Bílé hoře. O udělených či potvrzených privilegiích však opět většina kronik mlčí. Výjimkou jsou práce Jana Petříka z Benešova, Tomáše Františka Veselého, Jana

⁵⁷⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 147v. Více k sociální struktuře, řemeslům a cechům viz Milena BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, *Majetková a sociální struktura Českých Budějovic koncem 14. a počátkem 15. století*, SAP 14, 1964, s. 119–173; Miroslav BURIAN, *Vznik a vývoj cechu řezníků v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1934; R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 93; R. HUYER, *Zur Geschichte der Budweiser Fleischhacker Zunft*, Budweiser Zeitung 63, 1924, č. 52, s. 1–3; TÝŽ, *Zur Geschichte der Budweiser Zünfte*, Budweiser Zeitung 64, 1925, č. 25–26, s. 1–3; TÝŽ, *Zur Glockenweihe in der Altstädter Kirche*, Budweiser Zeitung 66, 1927, č. 46, s. 1–2; F. KAVKA, *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století. Příspěvek k dějinám českých měst v první polovině 16. století*, SH 4, 1956, s. 110–188; K. PLETZER, *Českobudějovičtí zlatníci, malíři a řezbáři na přelomu 15. a 16. stol.*, JSH 63, 1994, s. 15–22; heslo cechy, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cechy> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo řemesla a živnosti, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/remesla-a-zivnosti> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁷⁹ Více o Rožmbercích viz V. BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011; TÝŽ (ed.), *Život na dvoře*; Eliška FUČÍKOVÁ – Martin GAŽI – Roman LAVIČKA a kol., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011; Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové – velmoži české renesance*, Praha 1989; TÝŽ, *Vilém z Rožmberka*, Praha 1998.

Floriána Hammerschmidta a samozřejmě k tomu účelu vytvořená kniha opisů městských privilegií.⁵⁸⁰ Například Ladislavovo privilegium z roku 1457 nebo privilegium Vladislava II. Jagellonského z roku 1498, které potvrzovalo městu držení městských vsí, z čehož pro město plynul hospodářský zisk, opsali Jan Petřík z Benešova,⁵⁸¹ Jan Florián Hammerschmidt⁵⁸² a zprávu o nich podal také Tomáš František Veselý.⁵⁸³ Zprávy o potvrzení privilegií jsou dostupné rovněž v kronice Davida Doudlebského ze Sterneku. Autorem je Davidův syn Jan Jiří, který zapsal například confirmaci městských privilegií Leopoldem I. roku 1667.⁵⁸⁴

Důležitá témata městského hospodářství, jako byly odváděné berně, příjmy města, dluhy nebo půjčky, však narativní díla k dějinám města hlouběji nerozvíjela. K tomu sloužily specializované knihy, například berní knihy, purkmistrovské počty, rejstříky dluhů atd., jež uváděly konkrétní sumy. Kroniky většinou obsahují jen základní údaje o stavu financí ve snaze doložit tak hospodářskou situaci města v určité době, zejména v časech ekonomických krizí vyvolaných přírodní silou nebo válečnými útrapami.

Důležité bylo rovněž režijní hospodaření města. K nejmýnosnějším patřil prodej soli a vína,⁵⁸⁵ vaření piva a rybníkářství. V kronikářských dílech je několik zpráv týkajících se solního obchodu, který představoval jeden z hlavních městských příjmů. Většinu českobudějovických kronikářů nezajímaly události z hospodářské správy, například o zesplavnění Vltavy, ke kterému došlo kvůli potřebě přepravovat po lodích sůl, o postoupení obchodu s císařskou solí městu z roku 1571 nebo o zavedení nuceného odběru soli v 18. století. V kronikách, a to zdaleka ne ve všech, jsou pouze zprávy o ceně soli nebo nešťastných příhodách potopení lodí se solí. Například roku 1766 došlo k jedné takové nehodě, o níž však podali zprávu pouze Lukáš Bernard Schneider a Jan Jiří Millauer.⁵⁸⁶ Informaci o zesplavnění Vltavy a první lodi s nákladem soli směřující do Prahy v roce 1552 je možné nalézt snad jen v pamětním záznamu Jana Strialia

⁵⁸⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 91.

⁵⁸¹ Tamtéž, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 353r–354r, 356v–357r.

⁵⁸² Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 21v–22r, 33v–34r.

⁵⁸³ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 34, 49.

⁵⁸⁴ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 145v. Více o městských privilegiích viz heslo městská privilegia, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestska-privilegia> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁸⁵ Více viz Z. ŠIMEČEK, *Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424–1434*, SH 11, 1963, s. 7–65.

⁵⁸⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 44; tamtéž, inv. č. 1972, fol. 57r.

z Pomnouce.⁵⁸⁷ Některé údaje k hospodářské správě jsou rovněž dostupné v úředních pamětních knihách městského písaře Jana Petříka z Benešova.⁵⁸⁸ Příjmy z režijního hospodářství rostly hlavně v 16. století, kdy vzniklo také nejvíce rybníků, o jejichž založení informovala řada kronikářů.⁵⁸⁹ Tyto zprávy doplňují údaje o příjmech z vaření piva, z městských dvorů a mlýnů. Výrazněji jsou opět zastoupeny zprávy o stavbách městských mlýnů než o jejich ziskovosti. Většina autorů věnovala pozornost také stříbrným dolům v Rudolfově.⁵⁹⁰ Z běžných zpráv o vaření piva a jeho ceně vybočuje jedna kauza z konce 16. století, kdy městská rada zfalšovala počet várek z městského pivovaru a odváděla nižší daně. Bohužel se na to přišlo a město muselo zaplatit 30000 kop grošů. Nelichotivou zprávu o chování městské rady však podal pouze Lukáš Bernard Schneider.⁵⁹¹ Žádný záznam k této události nečinil David Doudlebský ze Sterneku, Tomáš František Veselý ani Jonáš Katschner. Zůstává otázkou, z jakých důvodů autoři o této události neinformovali. Minimálně Doudlebský s Veselým, kteří působili v městské radě, museli o případu vědět. Šlo spíše o záměrné zatajování ve snaze nepoškodit dobré jméno města.⁵⁹²

Po třicetileté válce a poté i v následujících letech bylo město i přes vlastnictví rozsáhlého panství stále více zadlužené, což měl vyřešit pronájem obecního statku. Zajímavé je, že o této události z poloviny 18. století informoval širěji pouze Jan Jiří

⁵⁸⁷ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 58v.

⁵⁸⁸ Např. informace o postoupení obchodu s císařskou solí městu z roku 1571 viz SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 292r. Více k obchodu se solí viz J. KUBÁK, *Českobudějovické solní spory v XVI. a XVII. století*, JSH 32, 1963, s. 7–31; K. PLETZER, *Stavba lodí v Českých Budějovicích a doprava po Vltavě*, Kulturní kalendář, 1976, únor, s. 26–27; Z. ŠIMEČEK, *Das Salztransport auf der Moldau von Budweis nach Moldautein im 16. Jahrhundert*, Jahresbuch des Oberösterreichischen Musealvereins 136, 1991, s. 223–238; TÝŽ, *Salz und das Haushaltswesen südböhmischer Städte, insbesondere von Budweis*, in: Wilhelm Rausch (ed.), *Stadt und Salz, Linz/Donau 1988*, s. 195–212; Miloslav VOLF, *Boj o solný monopol v Čechách v 16. a na počátku 17. století*, ČCH 39, 1933, s. 297–326, 505–536; Adolf WAGNER, *Beiträge zu einer Geschichte des Salzhandels von Linz nach Böhmen*, Historisches Jahrbuch der Stadt Linz, 1961, s. 31–56, 1962, s. 85–104, 1963, s. 11–42; heslo obchod solí, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/obchod-soli> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁸⁹ Více viz R. HUYER, *Die Teichwirtschaft der Stadt Budweis im 16. Jahrhundert*, Budweiser Zeitung 66, 1927, č. 59, s. 2–6; heslo městské rybníkářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestske-rybnikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁰ Více o Rudolfově viz Václav AMBROŽ, *Rudolfov. Bývalé svobodné horní město císaře Rudolfa a českobudějovické doly*, České Budějovice 1927; M. B. BÖHNEL, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1958; Jan KOŘAN – Jaromír KOUTEK, *Rudní ložiska oblasti rudolfovské a jejich dějiny*, Praha 1947.

⁵⁹¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 384.

⁵⁹² Více o pivovarnictví viz K. PLETZER – Oldřich ŠEDA, *Měštanské i městské pivovarnictví a dvě stě let Prvního českobudějovického pivovaru Samson*, České Budějovice 1995, s. 27–28; heslo aféry, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/afery> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo pivovarnictví, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/pivovarnictvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Millauer, kterého se tato změna osobně dotkla. Byl totiž správcem městského statku v Ostrolovském Újezdu a kvůli jeho pronajmutí musel zaměstnání opustit.⁵⁹³

Výrazným tématem kronikářských děl byla **městská architektura**, která vytvářela materiální obraz města.⁵⁹⁴ Urbanistický vývoj Českých Budějovic zařadila do svých děl většina autorů. Ve všech kronikách, jež svými záznamy zasahují až k počátku města, nechybí údaj o jeho založení králem Přemyslem Otakarem II. roku 1265. Lokátorem města byl zvíkovský purkrabí Hirzo, který už roku 1263 vyměřil pozemek pro dominikánský klášter.⁵⁹⁵ Kroniky tak informují o založení dominikánského konventu s kostelem Obětování Panny Marie,⁵⁹⁶ dále o vybudování kostela svatého Mikuláše,⁵⁹⁷ špitálu s kostelem svatého Václava⁵⁹⁸ a morového špitálu s kostelem Nejsvětější Trojice.⁵⁹⁹ Pro špitál svatého Václava se dokonce dochovala

⁵⁹³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 36r.

⁵⁹⁴ Více viz D. KOVÁŘ a kol., *Slavné stavby Českých Budějovic*, [Praha 2016]; heslo architektura, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/architektura> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁵ Více viz Jaroslav ČECHURA, *Počátky královského města Českých Budějovic*, JSH 53, 1984, s. 57–67; D. KOVÁŘ, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015; Jiří KUTHAN, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města – hrady – kláštery – kostely*, Vimperk 1994; TÝŽ, *Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, Praha 1975, s. 158–180; Jakub PAVEL – Eva ŠAMÁNKOVÁ, *České Budějovice*, Praha 2 1979, s. 12–19; heslo založení města, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/zalozeni-mesta> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁶ Více viz J. ČECHURA, *Historická analýza údajů ke stavební činnosti v bývalém dominikánském kostele v Českých Budějovicích*, Památky a příroda. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody 11, 1986, s. 397–402; Vladimír DENKSTEIN, *Stavební vývoj dominikánského kostela v Českých Budějovicích*, in: Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za r. 1932, Praha 1933; Petr PAVELEC, *Nové poznatky o klášterním kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích*, Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče 56, 1996, č. 9–10, s. 296–305; TÝŽ, *České Budějovice – klášterní kostel Obětování Panny Marie. Umělecko-historický průvodce*, České Budějovice 1997; Juraj THOMA, *Príspevek ke stavebnímu vývoji bývalého dominikánského kláštiera v Českých Budějovicích*, in: Archaeologia historica 22. Sborník příspěvků přednesených na 28. celostátní konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky k problematice archeologie středověku. Nitra 23. – 26. září 1996, Brno 1997, s. 49–60; Pavel VLČEK – J. THOMA, *České Budějovice. Bývalý dominikánský konvent u kostela Obětování P. Marie, později piaristická kolej*, in: Pavel Vlček – Petr Sommer – Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 198–202; heslo dominikánský konvent, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dominikansky-konvent> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁷ Více o kostele svatého Mikuláše viz Jan ADÁMEK, *Oltářnická benefícia v Českých Budějovicích v předhusitské době*, JSH 64, 1995, s. 34–73; TÝŽ a kol., *Katedrála sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2014; V. DENKSTEIN, *Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, Praha 2 1948; heslo kostel svatého Mikuláše, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kostel-svateho-mikulase> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁸ Více o špitálu viz J. KADLEC, *Špitál sv. Václava v Českých Budějovicích*, Acta regionalia, 1970–1971, s. 65–76; K. PLETZER, *Černice v donaci českobudějovickému špitálu z roku 1331*, Výběr 31, 1994, č. 3, s. 191–192; heslo špitál s kostelem sv. Václava, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/spital-s-kostelem-svateho-vaclava> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁵⁹⁹ Více viz heslo morový špitál s kostelem Nejsvětější Trojice, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/morovy-spital-s-kostelem-nejsvetejsi-trojice> (ověřeno 14. 5. 2018).

pamětní kniha, která popisuje jeho založení a dějiny až do poloviny 19. století.⁶⁰⁰ Většina autorů zahrnuje rovněž zprávy o kapucínském konventu u kostela svaté Anny. O položení základního kamene roku 1614 informovali kupříkladu David Doudlebský ze Sterneku, Tomáš František Veselý nebo Jan Florián Hammerschmidt. Vysvěcení kláštera pražským arcibiskupem roku 1621 už však Doudlebský ve své stručné kronice nezaznamenal.⁶⁰¹

Tématem církevních staveb se nejvíce zabýval Lukáš Bernard Schneider, který věnoval rozsáhlé kapitoly dominikánskému klášteru, špitálu svatého Václava, kostelu svatého Mikuláše a kapucínskému klášteru.⁶⁰² V českobudějovických kronikách jsou rovněž zápisy o vystavěných hradbách s věžemi.⁶⁰³ Významnou městskou stavbou je také Černá věž postavená v letech 1549 až 1577 u kostela svatého Mikuláše, o jejímž vybudování se zmínila většina kronikářů. Byla to tak zásadní zpráva, že ji zapsal i David Doudlebský ze Sterneku, který si k jednotlivým letům vybíral obvykle jen jednu nejdůležitější událost. Doudlebský doplnil rovněž údaj o dokončení věže roku 1577.⁶⁰⁴ Z kroniky Doudlebského čerpal Jonáš Katschner⁶⁰⁵ a z jeho zápisu zase vycházel Lukáš Bernard Schneider, který stavbu Černé věže podrobně rozebral ve čtvrté kapitole své kroniky s názvem *Von der Pfahr-Kirchen Sancti Nicolai, und dem dabey stehenden grossen Glockhen-thurn*, a pak ještě v sedmé části zabývající se dalšími pamětihodnými událostmi ve městě.⁶⁰⁶ Tomáš František Veselý, jehož záznamy jsou zpravidla rozsáhlé, informoval jen krátce o dokončení věže.⁶⁰⁷ Jan Florián Hammerschmidt zapsal zprávy o počátku výstavby věže i o jejím dokončení.⁶⁰⁸ V Hammerschmidtově kronice je ještě

⁶⁰⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1455.

⁶⁰¹ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 226; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 195, 224; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 31v, 35v. Více o kapucínském klášteře viz P. VLČEK, *České Budějovice. Bývalý konvent kapucínů u kostela sv. Anny*, in: P. Vlček – P. Sommer – D. Foltýn, *Encyklopedie*, s. 203–204; Petr ZAVŘEL, *Objev krypty v kostele sv. Anny v Českých Budějovicích*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 6, 1989, s. 209–218; heslo kapucínský konvent u kostela svaté Anny, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kapucinsky-konvent-u-kostela-svate-anny> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁰² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 1–52; tamtéž, pag. 61–110; tamtéž, pag. 111–120; tamtéž, pag. 121–128.

⁶⁰³ Více viz heslo opevnění města, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/opevneni-mesta> (ověřeno 14. 5. 2018). O opevnění také J. SCHALLER, *Topographie*.

⁶⁰⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 96, 153.

⁶⁰⁵ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 38.

⁶⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 117–118, 382.

⁶⁰⁷ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 133.

⁶⁰⁸ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 23r, 26r.

navíc opsán text o stavbě, který vytvořil Jan Strialius z Pomnouce. Originál zápisu, který byl vložen do bány Černé věže, se však nezachoval.⁶⁰⁹

Nejvýznamnější budovou ve městě byla zajisté radnice, kde byl soustředěn nejen politický, ale rovněž společenský život měšťanů. Byla místem pro zasedání městské rady a zároveň se zde konaly různé slavnosti. Z architektonického hlediska je v kronikách českobudějovických měšťanů zmíněna pouze barokní přestavba v letech 1727 až 1730. O stavbě renesanční radnice v letech 1555 až 1558 nebo o jejím poškození požáry v letech 1641 a 1655 kroniky v zásadě mlčí. Žádná zmínka není v kronice Davida Doudlebského ze Sterneku. Kronika Tomáše Františka Veselého popisuje také pouze barokní přestavbu. Stejně tak kronika Jonáše Katschnera nebo Lukáše Bernarda Schneidera, v nichž jsou například k požáru z roku 1641 rozsáhle vypsány škody na městských stavbách, avšak radnice mezi nimi není.⁶¹⁰

Mnohem více prostoru, a to zejména v kronikách barokní doby, je věnováno církevním stavbám. Popsána je přestavba kostela svatého Mikuláše. Většina kronik zmínila i stavbu kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic.⁶¹¹ Vznikem a dějinami zdejšího kostela se nejpodrobněji zabýval Lukáš Bernard Schneider.⁶¹² Stavebních úprav se roku 1772 dočkala i klášterní věž. V této době byla postavena také kolej pro řád piaristů.⁶¹³ Za zmínku stojí rovněž nově vystavená

⁶⁰⁹ Tamtéž, fol. 57v–58v. Více k Černé věži viz P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Knihy*; heslo Černá věž, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cerna-vez> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶¹⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 519; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 405–409. O stavbě radnice více M. BORSKÁ-URBANKOVÁ, *Českobudějovické náměstí koncem 14. a začátkem 15. století*, JSH 34, 1965, s. 116–127, zejm. s. 116–117; Hynek LÁTAL, *Josef Emanuel Fischer z Erlachu – "autor" barokní podoby českobudějovické radnice*, Výběr 38, 2001, č. 4, s. 310–320; heslo radnice, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/radnice> (ověřeno 14. 5. 2018). O dalších městských stavbách více Milan BINDER – Jan SCHINKO, *Českobudějovické náměstí, aneb, Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů*, České Budějovice 2007.

⁶¹¹ Podrobněji viz Vít HONYS, *Příspěvek k upřesnění podílu K. I. Dientzenhofera na realizaci poutního kostela P. Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic*, Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče 54, 1994, č. 3, s. 90–91; TÝŽ, *Dobrá Voda u Českých Budějovic. Kostel Panny Marie Bolestné*, České Budějovice 1996; K. KÖPL, *Gutwasser*, Budweiser Zeitung 18, 1879, č. 17–22, s. 1; Pavel PREISS, *Václav Vavřínek Reiner*, Praha 1970; heslo kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kostel-panny-marie-bolestne-na-dobre-vode> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶¹² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104, nová paginace pag. 55–66.

⁶¹³ Více viz Z. MARTÍNEK, *Založení*; heslo biskupská rezidence, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/biskupska-rezidence> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo piaristé, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/piariste> (ověřeno 14. 5. 2018).

Samsonova kašna na náměstí.⁶¹⁴ Velký význam mělo v kronikách také barokní sochařství zastoupené především sochařskou výzdobou kostela svatého Mikuláše a dílem Josefa Dietricha.⁶¹⁵ Obecně lze tvrdit, že profánní stavby stojí v kronikářských dílech ve stínu těch sakrálních, jež byly pro autory jako zástupce měšťanské silně nábožensky smýšlející vrstvy velmi důležité.

Kulturní paměť byla vytvářena nejen urbanistickým vývojem, jímž byl určován hmotný obraz města, ale také prostřednictvím kulturní činnosti a společenských setkání měšťanů, v nichž se odráží životní styl a hodnoty tehdejší městské společnosti. Po celý raný novověk byla **městská kultura** těsně spjata s církví. Proto byla jedním ze zásadních projevů kulturního života raně novověkých měšťanů jejich účast na církevních slavnostech, zejména kázáních, procesích či bohoslužbách. Někteří měšťané byli činní i v různých církevních spolcích. V Českých Budějovicích fungovalo bratrstvo Nanebevstoupení Panny Marie nebo literátské bratrstvo, jehož členové zpívali při bohoslužbách.⁶¹⁶

Důležitým projevem zbožnosti bylo pořádání poutí a vedení procesí.⁶¹⁷ Podíl na náboženských událostech bezesporu formoval i morální integritu obyvatel. Význam církevních událostí a zároveň i jejich počet narostl zvláště v období baroka, což je výrazně vidět i v kronikách, které z této doby přinášejí větší množství zpráv náboženské

⁶¹⁴ Více viz Pavel JANÁK, *Fontána českobudějovického náměstí*, in: Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci 11, s. 579–582; heslo Samsonova kašna, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kasna> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶¹⁵ Více viz K. PLETZER, *Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století*, JSH 60–61, 1991–1992, s. 23–34; TÝŽ, *Sochařská výzdoba Českých Budějovic*, Kulturní kalendář, 1958, prosinec, s. 15–18; heslo Dietrich Josef, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dietrich-josef> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo sochařství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/socharstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶¹⁶ Více viz Josef Antonín HŮLKA, *Církevní řády, bratrstva a spolky v diecézi česko-budějovické*, České Budějovice 1893; J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995; Karel KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od 15. věku do zrušení literátských bratrstev. I. část, XV. věk a dějiny literátských bratrstev*, Praha 1893; Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000; TÝŽ, *Náboženská bratrstva – institucionalizovaná zbožnost i smrt*, in: *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku = Church and death. The institutionalization of death in the early modern times*, Praha 2007, s. 163–186; Josef UMLAUF (ed.), *Zřízení bratrstva Literátůw w Českých Budějovicích*, Časopis českého museum 19, 1845, s. 114–122; heslo církevní spolky a společnosti, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cirkevni-spolky-a-spolcnosti> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo literátské bratrstvo, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/literatske-bratrstvo> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo římskokatolická církev, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/rimskokatolicka-cirkev> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo slavnosti, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/slavnosti> (ověřeno 14. 5. 2018). Obecně o náboženství ve městech Noemi REICHTOVÁ, *Města jako středisko náboženského života*, in: *Česká města v 16. – 18. století*, Praha 1991, s. 163–173.

⁶¹⁷ Více viz Jiří ČERNÝ, *Poutní místa Českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013; heslo poutě a procesí, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/poute-a-procesi> (ověřeno 14. 5. 2018).

povahy.⁶¹⁸ Avšak i obecně je v historiografických narativních dílech českobudějovických měšťanů velmi mnoho zpráv náboženského charakteru o konání různých procesí nebo bohoslužeb, které byly pro autory mnohem důležitější než mnohdy opomíjené politické či správní události. Významné bylo pro obyvatele města uctívání milostného obrazu Panny Marie Budějovické v dominikánském kostele Obětování Panny Marie. Například zpráva o přenesení obrazu do nové kaple v dominikánském kostele ve slavnostním procesí v květnu roku 1634 je dostupná téměř ve všech relevantních dílech. V kronice Davida Doudlebského ze Sterneku sice není k uvedenému roku zapsáno nic, ale procesí je zmíněno v dalších zásadních českobudějovických kronikách Jonáše Katschnera, Tomáše Františka Veselého, Jana Floriána Hammerschmidta či Lukáše Bernarda Schneidera. Převažují zprávy krátké, ale Schneiderův popis je velmi obsáhlý.⁶¹⁹ Vycházel totiž z knih o dějinách zázračného obrazu, jejichž autoři byli dominikáni Michael Schichellius a Cyril Riga.⁶²⁰

Další velká slavnost se konala v srpnu roku 1670, kdy pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka opětovně vysvětil kostel svatého Mikuláše, opravený po požáru z roku 1641. Druhý den byly v procesí přeneseny z kapucínského kostela svaté Anny do kostela svatého Mikuláše ostatky nového patrona města svatého Auratiána. Významná událost neunikla žádnému kronikáři a v podobném znění ji můžeme nalézt v kronikách Davida Doudlebského ze Sterneku, Jonáše Katschnera, Tomáše Františka Veselého, Jana Floriána Hammerschmidta a opět nejpodrobněji v kronice Lukáše Bernarda Schneidera.⁶²¹

Zprávy náboženského charakteru nabízí rovněž rukopisy z 18. století, kdy o nich psali Lukáš Bernard Schneider v pokračování své kroniky, Jan Jiří Millauer, Jan Eichler a jeho syn Jan Antonín, Matěj Schmidt a Dominik Koller. Ve zmíněných kronikách jsou například zprávy o protimorovém procesí roku 1713⁶²² nebo o procesí, které se konalo

⁶¹⁸ Více viz Zdeněk HOJDA, *Město. Mikrosvět českého měšťana v čase baroka*, in: Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století, Praha 2001, s. 403–407.

⁶¹⁹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 99; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 245; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 38v; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 44–48.

⁶²⁰ M. SCHICHELLIUS, *Puteus aquarum viventium*; Cyril RIGA, *Erneuerter alter Gnaden Brunn*, Prag 1767.

⁶²¹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 295; tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 175–176; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 312–313; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 47v; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 115–116.

⁶²² Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 467–468; tamtéž, inv. č. 1973, pag. 20.

u příležitosti oslav 500. výročí založení dominikánského konventu v roce 1774.⁶²³ Jestliže barokní doba byla zlatým věkem církevních slavností, je pro závěr 18. století, kdy se prosazovaly osvícenské reformy, typický střízlivější přístup k náboženským ceremoniím. Církevní reformy však byly městskou společností přijímány spíše negativně. Proto není v kronikářských dílech takřka vůbec viditelný snížený zájem o tyto události.

Silná víra v Boha je v historiografických narativních dílech českobudějovických měšťanů demonstrována nejen hojnými zápisy o stavbách církevních budov nebo pořádáním náboženských slavností, ale také způsobem psaní jednotlivých písařů. Modlitby směřované k Bohu a rovněž slova díky, často jen ve formě „*Gott sei dank*“, jsou obsaženy zejména ve zprávách o přírodních katastrofách, požárech, epidemiích či válkách. Silné náboženské citění a pobožnost dokládá, a to i v závěru 18. století, v předmluvě Jáchym Štěpanovský, který své dílo věnoval biskupu Janu Prokopovi Schaffgotschemu.⁶²⁴

Kulturním prožitkem byly pro městské obyvatele rovněž různé slavnosti pořádané k uctění významných osobností či k oslavě význačné události nebo nějakého výročí. Kromě oslav svátků spjatých s církevním rokem se jednalo o různé návštěvy duchovních osob, jejich jmenování do úřadů nebo svěcení církevních staveb. Ze světských oslav to byly například příjezdy panovníků, otevírání městských budov, cechovní slavnosti atd. Místy těchto slavností byly hlavně radnice a kostel. Z prostých setkání zdejších obyvatel nelze kromě radnice či kostela zapomenout na schůzky v místních hostincích a na tržištích. Trhy, jež se konaly na náměstí a v přilehlých ulicích, byly pro město i jeho okolí nejen hospodářskou, ale i společenskou událostí.⁶²⁵ Oslavy a kulturní akce, při nichž se mohli měšťané potkávat a udržovat tak společenské kontakty, jsou různou měrou popsány i v dílech českobudějovických kronikářů, zejména oslavy spojené s návštěvami panovníků, o nichž již byla zmínka výše.

Obraz kulturního a náboženského života minoritních skupin obyvatel města je v kronikách uváděných autorů vždy vnímán z pohledu katolicky smýšlejícího měšťana střední či vyšší vrstvy, který se obvykle podílel i na správě města. Zápisy o ostatních obyvatelích města jsou proto většinou omezeny na události negativního rázu zpravidla

⁶²³ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 129r; tamtéž, inv. č. 1973, pag. 156–157; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 129–132.

⁶²⁴ JVK, Oddělení rukopisů a starých tisků, Zlatá Koruna, sign. 1 RE 16, fol. [IIr, IVv, Vr].

⁶²⁵ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 65. Více viz heslo hostince, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hostince> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo trhy, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/trhy> (ověřeno 14. 5. 2018).

v podobě kriminálních skutků. Kroniky katolických měšťanů se nijak zvlášť nezmiňují o nekatolické menšině a o jejích problémech či projevech nespokojenosti, a to ani v pobělohorské době, kdy nastupující rekatolizace vytvářela i v Českých Budějovicích řadu rozporů.⁶²⁶

Židovská obec⁶²⁷ v Českých Budějovicích byla soustředěna do Židovské ulice (dnes ulice U Černé věže). Židé působili jako obchodníci a často poskytovali lidem půjčky. Ve městech, a v katolických Českých Budějovicích zvlášť, však byli trpěni jen kvůli ziskům, které z nich vrchnost měla. Židovská komunita byla často pronásledována pro kriminální zločiny či náboženské důvody. Roku 1505 byli českobudějovičtí Židé obviněni z účasti na rituální vraždě křesťanského chlapce z Dolních Rakous. Hlavní údajní viníci byli odsouzeni k trestu smrti upálením. Další obvinění byli utopeni a ti zbývající byli z města vyhoštěni a jejich majetek propadl městu. Židovské děti byly následně pokřtěny.⁶²⁸

O popravě Židů roku 1505 informovali všichni českobudějovičtí kronikáři, jejichž záznamy sahaly až do počátku 16. století. Tato událost byla natolik závažná, že se o ni zmínil i Jan Hayder ve svých jinak velmi stručných poznámkách k dějinám města umístěných v Kosmově kronice.⁶²⁹ Jan Petřík z Benešova tuto událost sice neuvedl přímo, ale poskytl opis majestátu Vladislava II. Jagellonského z roku 1506, jímž bylo v souvislosti s tímto případem městu uděleno právo vypovědět Židy z města, přičemž zákaz jejich osidlování ve městě platil až do roku 1848. V majestátu je přímo uveden důvod jeho udělení: „*oznamujem listem tímto všem, že jsau před velebnost naši přistaupili někteří z měšťan[ů] našich Budějovských vyslaní jsauce od opatrných purkmistra, konšelů i vší obce téhož města, nám velmi ne[s]lušný a nekřesťanský účinek židů některých Budějovských oznámivše, kterakby dítě křesťanské kaupivše zamordovati jměli a krev tu do Budějovic mezi některé židy přiněsti i také přitom škody a záhuby*

⁶²⁶ Více viz T. STERNECK, *Konfesijní minorita ve městě "náboženství papežského". Českobudějovičtí nekatolíci na počátku 17. století a jejich politická vystoupení*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století. Stati a rozšířené příspěvky z 31. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i., a Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 2012 v Clam-Gallasově paláci v Praze, Praha 2014, s. 223–267.*

⁶²⁷ Více k židovské problematice viz K. PLETZER, *Hospodářské aktivity českobudějovických Židů na přelomu 15. a 16. století*, in: Jan Podlešák (ed.), *Naše dny se naplnily. Z historie Židů v jižních Čechách, České Budějovice 2002, s. 7–21*; TÝŽ, *Zánik židovské obce v Českých Budějovicích roku 1505*, JSH 44, 1975, s. 8–21; Milena URBÁNKOVÁ, *Židé a Židovská ulice v Českých Budějovicích koncem 14. a počátkem 15. století*, JSH 55, 1986, č. 4, s. 197–201.

⁶²⁸ Heslo *Židé*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/zhide> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶²⁹ KNM, f. Sbirka rukopisů, sign. VIII D 20, fol. 131r.

a své mnohé obtížnosti, které na ně od mnohých let skrze též židy přicházely jsau a po dnes přicházejí, oznamující také, že znamenitě město a obec ta hynula a chudla a o své živnosti a statky přicházela.⁶³⁰ V kronice Davida Doudlebského ze Sterneku, v níž je ke každému roku uvedena pouze jedna nejvýznamnější událost, je k roku 1505 stručná zpráva o upálení odsouzených Židů a k roku 1506 ještě křtění židovských dětí.⁶³¹ Podobné a rovněž strohé zprávy poskytli další českobudějovičtí kronikáři, dokonce i jindy horlivý pisatel Tomáš František Veselý.⁶³² V kronice Lukáše Bernarda Schneidera, respektive v jejím doplněném opisu, lze kromě toho nalézt přepis výslechu českobudějovických Židů ve jmenovaném případě.⁶³³ O křtech židovských dětí jsou zmínky i z dob pozdějších. Například k roku 1767 uvedl Jan Jiří Millauer křest židovského chlapce: „Den 4.te[n] Januarii ist in allhiesiger Pfarrkirche ein Judenknabe von 17 Jahren aus Hungarn gebürtig von Ihro hochwürden Herrn Francisco Eichler Decano mit schön gehaltenen Zeremonien getauft worden.“⁶³⁴

V kronikářských dílech českobudějovických měšťanů se ve velké míře objevují záznamy o **válečných událostech**,⁶³⁵ jež město a jeho obyvatele zasáhly, a to nejenom o konkrétních bitvách, ale především o důsledcích průtahů vojsk, jež měly silný vliv na běžný chod města, zejména na jeho hospodaření a psychiku obyvatel. Nebyl to tedy výlučně strach o ztrátu vlastního života v boji, ale byly zde přítomné i otázky obživy v nepokojných letech nebo násilností plynoucích z pobytu vojáků ve městě. Samozřejmě, že kronikáři neuváděli veškeré vojenské operace a jejich následky se všemi podrobnostmi, avšak i prosté připomenutí bitev, průtahů vojsk městem, zabavení potravin vojenskou hotovostí a zejména zohlednění finančních dopadů na běžné obyvatele dokládá, jak dalece tyto události ovlivnily životy lidí. V záznamech je jasně patrné vnímání nebezpečí a všudypřítomný strach o budoucnost města, ale zároveň i víra v boží prozřetelnost. Válečné útrapy byly pro raně novověké obyvatele božím trestem. Pro člověka, který nemohl do rozhodování o bojích nikterak zasáhnout, proto byla jediná možnost, jak se s tím vyrovnat, snažit se dosáhnout klidu a míru péčí o svůj duchovní život a obracet se se svými prosbami k Bohu. Ve válkách letech

⁶³⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100, fol. 357v–358r.

⁶³¹ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 16v, 17r.

⁶³² Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 52, 53.

⁶³³ Tamtéž, inv. č. 1971, sign. D 104, nová paginace pag. 72–84.

⁶³⁴ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 64r.

⁶³⁵ Obecně více viz Jean DELUMEAU, *Strach na západě ve 14. – 18. století I–II.*, Praha 1997–1999; Jan KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, České Budějovice 2008; Josef POLIŠENSKÝ (ed.), *Knihy o bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik 17. století*, Praha 1948; Zdenka TICHÁ, *Kroniky válečných dob*, Praha 1975.

se v kronikách objevuje řada záznamů o provedených pobožnostech, konaných procesích nebo o stavbě církevních budov. Větší množství podobných zpráv je doloženo během třicetileté války a válek o rakouské dědictví, což je ale jistě dáno také dobou barokní spojenou s rekatolizačním úsilím.

Válečné události byly někdy dokonce motivací autorů pro vznik kronikářského díla k dějinám města, k jehož sepsání je vedla potřeba vypsát se z prožitého utrpení. Spis sladovníka Ambrože Augustina Mathese z období stavovského povstání roku 1618 je toho důkazem. Na druhou stranu kronika Davida Doudlebského ze Sterneku vznikla s největší pravděpodobností roku 1620, ale žádné zprávy o tomto bouřlivém roce kromě seznamu radních nepřináší. Vystává tedy otázka, z jakého důvodu autor nezapsal důležité události, kterými zcela jistě žilo celé město. Při studiu dalších záznamů z let třicetileté války je jasné, že autor válečné události záměrně zcela opominul a až po jejich skončení zapsal k roku 1650 zprávu o díkuvzdání za ukončení bojů místních obyvatel prostřednictvím písně *Te Deum laudamus* ve farním kostele.⁶³⁶

V některých dílech je možné nalézt i zprávy o vojenských zásazích ze vzdálenějších míst, které však mohly město nebo zemi ohrozit. V případě například tureckých válek se jednalo zejména o ohrožení finanční, neboť již od první turecké války byla královská města zatížena novou berní.⁶³⁷

Raně novověcí autoři kronikářských děl se ve svých záznamech samozřejmě vraceli i do daleké minulosti a připomněli důležité události rožmberských výpadů nebo husitských válek. Takové zápisy byly většinou stručné. Mnohem důležitější, a to zejména pro předkládaný výzkum, byly záznamy soudobých válečných událostí od očitých svědků, kteří zmiňované hrůzy sami zažili. Z takových záznamů by měly být mnohem lépe čitelné pocity a obavy autorů daných děl, jež se však s jistotou dají vztáhnout na celou městskou komunitu. Nejvýraznějšími raně novověkými válečnými událostmi byl vpád Pasovských do města v lednu roku 1611, třicetiletá válka a války o rakouské dědictví, jež zasáhly České Budějovice zejména v letech 1741 až 1744.

O vpádu Pasovských učinili záznam všichni kronikáři, jejichž díla dosahovala až do počátku 17. století. Po dlouhém veskrze klidném období 16. století to byl první vojenský zásah, který museli v Českých Budějovicích řešit. Klid tu byl rovněž při

⁶³⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 279.

⁶³⁷ Více viz J. KUBÁK, *Rejstřík turecké daně v Českých Budějovicích*, ČSPS 64, 1956, č. 4, s. 204–209.

prvním protihabsburském odboji roku 1547,⁶³⁸ neboť město stálo na straně krále. Proto musel být vpád nepřátelských vojsk po letech klidu pro obyvatele města jistě velký šok. České Budějovice se tehdy pro svou výhodnou polohu staly hlavním opěrným bodem pasovského vojska až do jeho odchodu ze země v červnu roku 1611. Město bylo obsazeno dlouhých pět měsíců, což pro jeho obyvatele znamenalo mnohé nesnáze. Ve městě se usadila vojenská posádka a zabavila zásoby potravin a vojenský materiál. Měšťané museli navíc slíbit poslušnost arciknížeti Leopoldovi V. Habsburskému a museli rovněž finančně přispívat na vydržování nepřátelského vojska.⁶³⁹

V době třicetileté války byly České Budějovice základnou císařských vojsk. Přestože zůstali věrní Habsburkům, existovaly určité snahy městské rady přejít na druhou stranu. Tato nejednotnost postojů měla na obyvatele města dozajista také výrazný vliv. Ať už císařské vojsko pod vedením Karla Bonaventury de Longueval à Vaux hraběte Buquoye a poté Baltasara de Marradase nebo stavovská armáda Jindřicha Matyáše hraběte z Thurnu způsobovaly místním obyvatelům mnohé potíže. Nejvíce město vyčerpávalo přezimování vojska v letech 1618 až 1619, kdy měšťané trpěli hladem a nemocemi. Odchodem spojené armády hraběte Buquoye a bavorského vévody Maxmiliána I. do Prahy v září roku 1620 skončila pro Budějovice první etapa třicetileté války.

Ve třicátých letech získaly České Budějovice významné postavení, protože se sem přestěhovaly nejvyšší zemské úřady a roku 1632 se zde konal i zemský sněm, protože Praha byla tehdy obsazena saským vojskem. Byly zde rovněž uloženy korunovační klenoty, zemské desky a zemská privilegia. O svolání zemského sněmu do města v lednu roku 1632 se zmínili téměř všichni nejdůležitější kronikáři města Jonáš Katschner, Tomáš František Veselý, Jan Florián Hammerschmidt i Lukáš Bernard

⁶³⁸ Více viz B. JANOUŠEK, *K otázce*; T. STERNECK, *Královské město České Budějovice a předepra stavovského odboje proti Ferdinandovi I.*, in: J. Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, sv. 1, Praha 2007, s. 217–224.

⁶³⁹ Více viz F. J. ČAPEK, *Pasovští na Budějovicích v roce 1611*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 18, 1981, č. 1, s. 1–12; K. PLETZER, *Okupace Čes. Budějovic pasovským vojskem v roce 1611*, Kulturní kalendář, 1962, únor, s. 11–13; T. STERNECK, *Zwischen Bruderzwist und Einfall des Passauer Kriegsvolks. Reflexion der politischen Turbulenzen von 1608–1611 in einer königlichen Stadt am Beispiel von Budweis*, in: V. Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608–1611)*, České Budějovice 2010 (= Opera historica 14), s. 449–472; TÝŽ, *Ochránci katolické víry versus obyvatelé katolického města. Vpád Pasovských a českobudějovičtí měšťané*, in: *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014, s. 47–65; heslo *vpád Pasovských 1611*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vpad-pasovskych-1611> (ověřeno 14. 5. 2018).

Schneider.⁶⁴⁰ Jen kronika Davida Doudlebského ze Sterneku k uvedenému roku nemá žádnou kronikářskou zprávu. Hodna zaznamenání byla jistě i poprava Kryštofa Čabelického ze Soutic, zrádce, který se obrátil proti Habsburkům. O popravě, jež byla vykonána na náměstí, napsal například Tomáš František Veselý⁶⁴¹ nebo Jan Jiří Millauer: „Anno 1632 den 2te[n] April ist der General Kobellitzky auf dem Platz auf einer Bühne enthauptet worden. Den 11te[n] Maii dessen zwei Diener auf der Richtstätte enthauptet worden, deren Köpfe auf das Prager und Schweintzer Tor angespiest worden.“⁶⁴² Pozoruhodné jistě je, že žádná z dochovaných kronik českobudějovických měšťanů nevznikla přímo v době třicetileté války, s výjimkou již zmíněné kroniky Davida Doudlebského ze Sterneku, který se ale o válečných útrapách vůbec nezmínil. Obdobně je tomu u kroniky Matěje Schmidta, která vznikla již roku 1624, ale většina zpráv pochází až z druhé poloviny 18. století. V této rodinné kronice Schmidtův předek události třicetileté války zcela opominul a místo nich pravděpodobně záměrně uvedl zejména události církevního charakteru. Rozsáhlé zprávy k válečným letům sice podává kronika Tomáše Františka Veselého⁶⁴³ nebo kronika Jonáše Katschnera,⁶⁴⁴ ovšem ty vznikly až ve druhé polovině sledovaného století čili po skončení třicetileté války. Samozřejmě se těmito událostmi zabývali rovněž kronikáři 18. století, kteří však události vnímali jinak, s odstupem. Není tak dobře možné na jejich záznamech sledovat jakékoliv citové zaujetí, protože se v jejich případech jednalo o události již dávno minulé.⁶⁴⁵

⁶⁴⁰ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 95; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 242; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 38r; tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 403.

⁶⁴¹ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 243.

⁶⁴² Tamtéž, inv. č. 1972, fol. IIIv.

⁶⁴³ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 204–262.

⁶⁴⁴ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 71–127.

⁶⁴⁵ Více viz M. BURIAN, *Jindřich Matyáš z Thurnu před Č. Budějovicemi*, Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské při Městském museu v Českých Budějovicích za rok 1935, s. 5–15; J. KUBÁK, *České Budějovice za švédské války v l. 1631–1635*, ČSPS 66, 1958, s. 72–81; K. PLETZER, *Obležení Českých Budějovic za stavovského povstání*, Kulturní kalendář, 1972, říjen, s. 21–23; TÝŽ, *Uhři u Českých Budějovic o božím těle roku 1620*, Výběr 32, 1995, č. 3, s. 180–182; T. STERNECK, *Budějovická pře vodňanského gubernátora Servatia hurdome de la Fossa. Obrázek z královského města v době saského vpádu do Čech*, in: *Staré Budějovice, Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1*, 2005, s. 45–80; TÝŽ, *Der Böhmisches Aufstand 1618–1620 und die königliche Stadt Budweis*, Glaube und Heimat. Monatsschrift der heimatvertriebenen Böhmerwäldler, Freunde des Böhmerwaldes und des Böhmerwaldsmuseums Passau 63, 2011, č. 5, s. 6–11; TÝŽ, *Dorota rozená Öllerová, budějovické stromy a kácení u Dasného léta páně 1632. Příspěvek k poznání vztahů mezi předním jihočeským královským městem a generálem Marradasem*, Výběr 49, 2012, č. 2, s. 124–139; TÝŽ, *K jarnímu durchcuku císařských vojsk českobudějovickem léta páně 1627. Kaplický list komisaře Lukáše Kořenského z Terešova z 13. dubna 1627 pro budějovickou městskou radu*, Výběr 49, 2012, č. 4, s. 251–267; TÝŽ, „*Koně a voli že zase vydání býti mají*“. *Marginálie z doby obléhání Českých Budějovic stavovským vojskem*, Výběr 50, 2013, č. 1, s. 40–50; TÝŽ, *Munice královského vojska v Českých*

Během první slezské války probíhající v letech 1740 až 1742 byly České Budějovice nakrátko obsazeny armádou bavorského kurfiřta Karla Albrechta. Město jistě zasáhlo i přezimování rakouského vojska pod vedením prince Karla Alexandra Lotrinského. V kronikách českobudějovických měšťanů byla zmíněna i důležitá bitva u Zahájí roku 1742, kde francouzská armáda porazila rakouská vojska, která se musela stáhnout do Českých Budějovic. Zajímavě tuto akci popsali Jan Eichler⁶⁴⁶ nebo Lukáš Bernard Schneider.⁶⁴⁷ V průběhu druhé slezské války pruské oddíly opět obsadily město, ale rakouská armáda je donutila k ústupu, čehož se v říjnu roku 1744 zhostil plukovník Franz von Trenck s jednotkou nechvalně známých pandurů, což byli původem jihoslovanští vojáci. Tuto situaci opět nejlépe popsal Lukáš Bernard Schneider.⁶⁴⁸ Válečný rok 1741 je velmi podrobně připomenut Dominikem Kollerem v kronice Tomáše Františka Veselého. Do dalších let však již kronika nezasahuje.⁶⁴⁹ Nejucelenější pohled na události válek o rakouské dědictví dotýkající se města mezi lety 1741 a 1744 je možné získat z první kroniky Lukáše Bernarda Schneidera, jež zachycuje období let 1717 až 1749.⁶⁵⁰ Jan Jiří Millauer⁶⁵¹ připojil k těmto významným událostem ještě zajímavé tabulky s cenami potravin, které se kvůli obléhání razantně zvýšily.⁶⁵²

Budějovicích v červenci 1619, Výběr 40, 2003, č. 3, s. 291–298; TÝŽ, *Svědectví z rozbořeného města. (Relace o českobudějovických událostech v polovině roku 1618)*, JSH 84, 2015, s. 351–381; TÝŽ, „V dobrém pokoji, svornosti a rozumnosti zůstáváme a zůstávati chceme“. *Korespondence Jindřicha Matyáše hraběte z Thurnu a Valsassiny s Českými Budějovicemi z června 1618*, Výběr 51, 2014, č. 2, s. 97–112; TÝŽ, *Vabank budějovického primátora. "Vždy věrné" královské město a stavovské povstání 1618–1620*, Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 31, 2009, č. 2, s. 22–25; TÝŽ, *Vetřelci, nebo partneři? Důstojníci v očích městske elity na příkladu Dona Baltazara de Marradas y Vique a Servatia Hurdome de la Fossa v Českých Budějovicích za třicetileté války*, Historie – Otázky – Problémy 3, 2011, č. 1, s. 57–66; TÝŽ, *Vojáci českobudějovického praporce na počátku třicetileté války. K personálnímu zázemí kompanie Jana Aulnera z Birkenfelsu a Zdeňka Lva Libštejnského z Kolovrat*, in: *Staré Budějovice, Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic* 5, 2013, s. 43–54; TÝŽ, *Žoldněřský praporec Jana Aulnera z Birkenfelsu a Zdeňka Lva Libštejnského z Kolovrat na počátku třicetileté války. K osudům vojenské jednotky verbované na Českobudějovicku v polovině roku 1618*, JSH 81, 2012, s. 128–163; M. VOLF, *Bitva u Velkého Záblatí a její následky*, JSH 31, 1962, s. 123–134; TÝŽ, *Druhá polovina roku 1619 na jihočeských bojištích*, JSH 32, 1963, s. 79–91; TÝŽ, *Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618*, JSH 29, 1960, s. 18–22, 82–92; TÝŽ, *Jižní Čechy v létě 1620 a příprava konečného střetnutí*, JSH 35, 1966, s. 8–23; TÝŽ, *Pokus budějovického patriciátu připojit se k českému povstání r. 1618*, ČSPSČ 69, 1961, s. 151–160; TÝŽ, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618–1619*, JSH 30, 1961, s. 102–114; TÝŽ, *Zásahy ozbrojených houfů do stavovského povstání 1618–1620*, JSH 33, 1964, s. 1–11; heslo *třicetiletá válka*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/tricetileta-valka> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁴⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 91–93.

⁶⁴⁷ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 56.

⁶⁴⁸ Tamtéž, pag. 98–99.

⁶⁴⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 548–555.

⁶⁵⁰ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 35–99.

⁶⁵¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 30v–33v.

⁶⁵² Více viz D. KOVÁŘ, *Zahájí*, Rudolfov 1998; Lubor LUDVÍK, *Francouzská armáda v jižních Čechách (1741–42)*, Výběr 38, 2001, č. 1, s. 38–63; Franz MARDETSCHLÄGER, *Osudy města*

V českobudějovických kronikách z válečných let je mnohem více bezútěšných zpráv než v letech míru. Zprávy o bojích jsou doprovázeny nehodami, krádežemi, zdražováním a dalšími škodami způsobenými vojáky, ale také přírodními pohromami. Mnohdy se zdá, že kronikáři vršili jednu negativní zprávu za druhou, jakoby se nic dobrého vůbec nestalo. Lidé museli mít v těchto dobách silný pocit beznaděje, a proto není divu, že když se situace zlepšila, neváhali demonstrovat pozitivní náladu, a to zvláště v rámci církevního života. Po skončení bojů bylo pravidlem vzdát díky Bohu ve farním kostele. V případě válek o rakouské dědictví k tomu došlo hned v roce 1745, což zapsal Schneider do své kroniky.⁶⁵³ Rovněž další kronikáři zaznamenali k témuž roku příznivé zprávy, například o stavbě sochy Jana Nepomuckého na mostě u Svinenské brány.⁶⁵⁴ Obecně je v kronikách vždy zřetelný emoční rozdíl v zápisech válečných a těch, jež po nich těsně následují.

Důležitým tématem českobudějovických kronik byla také **kriminalita** ve městě a s ní spojené tresty, jež byly plně v kompetenci městské rady.⁶⁵⁵ V záznamech jsou obsaženy nejen obavy zdejších obyvatel z lupičů či vrahů, ale rovněž je zde zmíněno potrestání viníků. Zejména tresty smrti jsou mnohdy popsány velice barvitě. Cílem trestů, a pravděpodobně i záměrem kronikářů, kteří uchovávali paměť na tyto události, bylo udržet ve společnosti získané morální hodnoty, vzbudit v lidech víru ve spravedlnost a v dobré konání městské správy. Vykonaný trest měl znovu nastolit řád ve společnosti. Zároveň bylo zásadním předpokladem uváděných teatrálních poprav šířit mezi lidmi strach z kapitálních trestů, aby bylo možno odsouzené považovat za odstrašující případy nehodné následování.⁶⁵⁶

Nejnámější popravy byly zejména ty hromadné, o nichž kronikáři činily podrobné záznamy. Roku 1478 bylo popraveno deset tovaryšů obviněných z odporu proti rychtáři. Tuto událost si jako jedinou z uvedeného roku vybral k zaznamenání

Budějovic za války o následnictví v zemích Rakouských, Budivoj, 1877, č. 74, s. [1–2], č. 75, s. [1–2], č. 77, s. [1–2], č. 78, s. [1–2]; heslo války o rakouské dědictví, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/valky-o-rakouske-dedictvi> (ověřeno 14. 5. 2018); Jan VOGELTANZ, *Jižní Čechy za války o dědictví rakouské 1740–1748*, <https://www.primaplana.cz/news/jizni-cechy-za-valky-o-dedictvi-rakouske-1740-1748/> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁵³ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbírká rukopisů, sign. R 312, pag. 100.

⁶⁵⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 106; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbírká rukopisů, sign. R 312, pag. 104.

⁶⁵⁵ Více viz D. KOVÁŘ, *Vojenská popraviště*; K. PLETZER, *Kde se v Českých Budějovicích*; J. POLIŠENSKÝ (ed.), *Knihy*; heslo kat, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kat> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo popraviště a popravy, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/popraviste-a-popravy> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁵⁶ Více viz R. van DÜLMEN, *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*, Praha 2001.

David Doudlebský ze Sterneku.⁶⁵⁷ Rovněž Lukáš Bernard Schneider zařadil do své kroniky obsáhlou zprávu o této popravě. Její význam dokládá i to, že z celého 15. století zapsal Schneider jen šest záznamů, jež v knize zabírají pouhé jedno folio, a poprava tovaryšů byla jedním z nich.⁶⁵⁸ Zdálo by se pravděpodobné, že o této události podal zprávu každý českobudějovický kronikář, ale opak je pravdou. Z neznámých důvodů ji vynechal Tomáš František Veselý, přestože jeho současník Jonáš Katschner zprávu učinil.⁶⁵⁹ Zásadní roli zde hrály nejspíše jiné zdroje, z nichž kronikáři čerpali starší zprávy. Proto ani Jan Florián Hammerschmidt, který využil kroniku Veselého, tuto popravu nezmínil.

Další hromadnou popravou, o níž informovala většina kronikářů, bylo upálení zdejších Židů pro svatokrádež a rituální vraždu roku 1505, o čemž již byla zmínka výše. O popravě tří žen, které byly odsouzeny za čarodějnictví roku 1578, napsali David Doudlebský ze Sterneku,⁶⁶⁰ Zikmund Karel Fischer z Benešova a Fischbachu⁶⁶¹ a Tomáš František Veselý,⁶⁶² od nichž zprávu převzali i mladší kronikáři, například Lukáš Bernard Schneider⁶⁶³ nebo Jan Jiří Millauer.⁶⁶⁴ A nakonec zprávu o popravě roku 1611, kdy bylo na příkaz velitele pasovského vojska popraveno na radnici pro zradu devět jeho důstojníků, nevynechala řada kronikářů, jež popisovala útrapy spojené s vpádem pasovského vojska. Roku 1621 byli za krádež pověšeni dva vojáci. Tato událost je uvedena v kronikách Tomáše Františka Veselého⁶⁶⁵ a Jonáše Katschnera.⁶⁶⁶ David Doudlebský ze Sterneku k tomuto roku nezaznamenal žádnou pamětihodnou událost a obecně se válečným dějům v kronice vyhýbal. Ani další českobudějovičtí kronikáři snad jen s výjimkou Jana Floriána Hammerschmidta⁶⁶⁷ od nich do svých děl zprávu nepřevzali.

V kronikách je také věnována zvláštní pozornost ženským trestům. Za vraždu, většinou vlastního dítěte, byly ženy buď utopeny nebo pohřbeny zaživa a probodnuty kůlem. Přestože se počet poprav za vlády osvícenských panovníků snižoval, probíhaly stále až do zrušení trestu smrti Josefem II. roku 1787. Ještě roku 1773 byla matka

⁶⁵⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 3v.

⁶⁵⁸ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 375.

⁶⁵⁹ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 3.

⁶⁶⁰ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 77r.

⁶⁶¹ SOA Třeboň, f. Sbíрка rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1, pag. 459.

⁶⁶² SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 135.

⁶⁶³ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 382.

⁶⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 1972, [fol. IIv].

⁶⁶⁵ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 224.

⁶⁶⁶ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 81.

⁶⁶⁷ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 35r.

za vraždu svého dítěte probodnuta kulem, což se dovídáme z kronik Lukáše Bernarda Schneidera nebo Jana Jiřího Millauera.⁶⁶⁸ Podrobně byly zapsány významné popravy, průběh samotných vražd nebo krádeží. Například loupežné přepadení a vraždu v jednom z měšťanských domů z roku 1737 zaznamenali kronikáři 18. století Jan Eichler,⁶⁶⁹ Jan Jiří Millauer,⁶⁷⁰ Dominik Koller⁶⁷¹ i Lukáš Bernard Schneider.⁶⁷²

Důležitým tématem kronik byly také sebevraždy místních obyvatel nebo nešťastné nehody, ke kterým docházelo při požárech či jiných přírodních pohromách. Častá byla i smrt způsobená utonutím v řece nebo v některém z nedalekých rybníků. Například Jan Jiří Millauer zapsal k roku 1770 zprávu o utonutí devítiletého chlapce, který spadl z lodě do Vltavy.⁶⁷³

Dalším typem událostí, jež většina písařů do svých kronik zaznamenala, jsou různé katastrofy, které město postihly. Kromě válečných konfliktů nebo kriminálních záležitostí narušujících běžný život městských obyvatel se často jednalo o **přírodní pohromy**.⁶⁷⁴ Povodně měly několikrát na svědomí poškození mostů, mlýnů nebo opevnění města. Pokaždé však byly velké škody na úrodě. Daniel Kovář, který se přírodními jevy, a povodněmi zvláště, zabýval, zmínil velkou vodu z roku 1336, při níž byla voda až na náměstí. Uvedl, že tato zpráva není zcela věrohodná.⁶⁷⁵ Skutečně je o této události zápis pouze v kronice Františka Xavera Illinga z počátku 19. století.⁶⁷⁶ Ve starších kronikách o ní zpráva není. Velké množství vody ve městě bylo celkem časté. Je tedy možné, a porovnání jednotlivých kronik to také dosvědčuje, že autoři zaznamenávali jen některé povodně. Povodeň, která zasáhla město roku 1505, většina kronikářů opominula. Více pamětihodná nejspíš byla zpráva o hromadné popravě místních Židů. Lukáš Bernard Schneider se o povodni ve svém textu také nezmínil. Záznam ovšem doplnil v poznámkách, které převzal z kroniky Františka Machnického.⁶⁷⁷ Stručnou zprávu podal také Jan Eichler, a je tedy možné, že oba

⁶⁶⁸ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 125; tamtéž, inv. č. 1972, fol. 125v.

⁶⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 68–72.

⁶⁷⁰ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 23v–24v.

⁶⁷¹ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 536–537.

⁶⁷² Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 18–20.

⁶⁷³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 95r.

⁶⁷⁴ Více viz D. KOVÁŘ, *Budějovice*; TÝŽ, *Budějovický poutník, aneb, Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006, s. 233–236; TÝŽ, *Požáry*; K. PLETZER, *Kobylky*; J. POLIŠENSKÝ (ed.), *Knihy*; heslo povodně, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/povodne> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁷⁵ D. KOVÁŘ, *Budějovice*, s. 6; TÝŽ, *Budějovický poutník*, s. 233.

⁶⁷⁶ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2813, sign. D 106,6, fol. 25v.

⁶⁷⁷ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 414a.

čerпали z Machnického spisu.⁶⁷⁸ Ničivé povodně proběhly roku 1592, a to dokonce třikrát. Stručné zprávy o nich podali Tomáš František Veselý, Jonáš Katschner i Jan Florián Hammerschmidt. Nejpodrobněji popsal událost překvapivě David Doudlebský ze Sterneku, jehož kronika je na rozdíl od předchozích na kronikářské záznamy skromná. Základní údaj doplnil o smutnou zprávu o tom, že bednář Štěpán Wurtzer vezl v rozvodněných ulicích na loďce mrtvolu svého dítěte až ke hřbitovu. Lukáš Bernard Schneider o povodních v tomto roce neinformoval vůbec, přestože jeho kronikářská činnost byla nejrozsáhlejší.⁶⁷⁹ Velká voda v roce 1635 přišla v době, kdy byl ve městě Ferdinand II., který kvůli tomu musel absolvovat nebezpečnou cestu přes Vltavu po Dlouhém mostě. Toto zajímavé dění popsali Jonáš Katschner, Tomáš František Veselý, Jan Florián Hammerschmidt i Lukáš Bernard Schneider.⁶⁸⁰ Všichni kromě Jonáše Katschnera zapsali také krátkou zprávu o velké vodě z června 1675.⁶⁸¹ O následcích únorové povodně z roku 1709, kdy se ve vodě rozpustilo velké množství císařské soli a pivovar přišel o několik sudů piva, podali zprávu Tomáš František Veselý a Jan Florián Hammerschmidt.⁶⁸² Roku 1736 se dle kronikářů Jana Jiřího Millauera a Lukáše Bernarda Schneidera vyplnila pranostika na svatého Medarda, kdy začalo pršet a déšť trval čtyřicet dnů. Eichlerova kronika uvedla jen stručnou zprávu s vyčíslením škody způsobené povodní.⁶⁸³

Dalším typem zvláštní události bylo zemětřesení. Například zemětřesení z roku 1768 zaznamenal Lukáš Bernard Schneider a Jan Jiří Millauer. V Eichlerově kronice je z neznámých důvodů mezera mezi lety 1765 a 1770.⁶⁸⁴ Zvláště Jan Jiří Millauer měl tento druh záznamů velmi v oblibě. Do své kroniky přejímal informace z různých novin. Z frankfurtských novin z roku 1769 získal zprávu o kometě, o které však věděl i Lukáš Bernard Schneider.⁶⁸⁵ Z rezenských novin přejal Millauer zprávu o polární záři z roku

⁶⁷⁸ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 4.

⁶⁷⁹ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 183–184; tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 51; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 154; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 27r; tamtéž, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1, fol. 135r.

⁶⁸⁰ Tamtéž, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 100; tamtéž, inv. č. 1964, pag. 247; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 38v; tamtéž, inv. č. 1969, pag. 404–405. J. F. Hammerschmidt uvedl chybně krále Ferdinanda III. Stejně popsáno i v děkanské pamětní knize viz SOKA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1, fol. 139r.

⁶⁸¹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 333; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 49v; tamtéž, inv. č. 1969, pag. 414h.

⁶⁸² Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 463; tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 60r.

⁶⁸³ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 21r; tamtéž, inv. č. 1973, pag. 67; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbirka rukopisů, sign. R 312, pag. 18.

⁶⁸⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 75r; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 55.

⁶⁸⁵ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 84v; tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 68.

1777.⁶⁸⁶ Záznam o vichřici z května roku 1772, která svrhla sochu svatého Jana Nepomuckého na mostě před Pražskou branou, zapsali pouze Lukáš Bernard Schneider a Jan Jiří Millauer.⁶⁸⁷ Matěj Schmidt a Jan Antonín Eichler, jejichž kroniky také zasahují až do druhé poloviny 18. století, u zmíněného roku uvedli jiná sdělení. Při popisu hrálo velkou roli opět náboženské cítění měšťanů a víra v pověry. Při zmínce o přírodních pohromách následovaly také modlitby za zlepšení stavu a informace o konaných procesích. Dobrým příkladem pověrečné zprávy byl záznam k roku 1612, kdy město zasáhl silný vítr a způsobil značné škody. Tomáš František Veselý zdůvodnil silný vítr tím, že se oběsil jeden luteránský kněz, a při spálení těla si ho chtěl z ohně vzít čert.⁶⁸⁸

Zprávy o přírodních katastrofách stejně jako údaje o velké zimě v letních měsících nebo naopak teple v zimě, velkém suchu atd., byly většinou spojeny s údaji o škodách na úrodě. Proto na toto místo patří také záznamy o náletech kobylek či přesněji řečeno sarančat, jež způsobovaly velké škody na polích. Nálety kobylek byly pokládány za boží trest. O jejich pustošení v srpnu roku 1545 se však zmínil pouze Tomáš František Veselý a Lukáš Bernard Schneider, který v návaznosti na tuto událost popsal i konané procesí a přidal i dovětek: „*Gott behüte unß vor solchen Übel.*“⁶⁸⁹ V polovině 18. století přiletěly kobylky dokonce dva roky po sobě a způsobily velké škody na úrodě. O přiletu roku 1748 informovali Jan Jiří Millauer a Lukáš Bernard Schneider.⁶⁹⁰ Následující rok 1749 byl popsán v kronice Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera a Matěje Schmidta.⁶⁹¹ V kronikách se hojně vyskytují záznamy o počasí, v případě, že se nějakým způsobem vymykalo normálu. Výjimkou je práce Jana Strialia z Pomnouce, který průběžně zaznamenával stav klimatických podmínek.

Jednou z katastrof, která mohla město postihnout, byla **epidemie**⁶⁹² nějaké závažné infekční choroby, jež se po městě rychle šířila a měla za následek úmrtí mnoha

⁶⁸⁶ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 138r–138v.

⁶⁸⁷ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 121; tamtéž, inv. č. 1972, fol. 105r.

⁶⁸⁸ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 188, 191. Stručně také v SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 31r; tamtéž, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1, fol. 136r.

⁶⁸⁹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 87; tamtéž, inv. č. 1969, pag. 414c.

⁶⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 42r; Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sbíрка rukopisů, sign. R 312, pag. 139–141.

⁶⁹¹ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973, pag. 112; tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32, pag. 45.

⁶⁹² Více viz Eliška ČAŇOVÁ, *Mor v Čechách v roce 1680*, SAP 31, 1981, č. 2, s. 265–339; Monika HÖHL, *Die Pest in Hildesheim. Krankheit als Krisenfaktor im städtischen Leben des Mittelalters und der Frühen Neuzeit (1350–1750)*, Hildesheim 2002; Martina HOLASOVÁ, *Každodenní život městského obyvatelstva za časů morové epidemie v 16. a 17. století (České Budějovice 1680)*, Historická demografie

osob. K tomu se přidaly ještě další faktory jako pokles řemeslné činnosti a obchodu, jež byly pro městský život důležité. Morové rány tak představovaly velký zásah do fungování města jako celku. Proto o nich učinila zápis většina kronikářů města. První mor, o němž je dochován zápis například v kronikách Davida Doudlebského ze Sterneku,⁶⁹³ Jana Floriána Hammerschmidta⁶⁹⁴ nebo Adriana Adalberta Battisty,⁶⁹⁵ proběhl roku 1495 a zemřelo na něj prý 3472 lidí, což byl podle tehdejší lidnatosti dosti velký počet. Další kronikáři, jako byly třeba Tomáš František Veselý nebo Lukáš Bernard Schneider, uvedli dokonce počet 3477 osob.⁶⁹⁶ Na druhou stranu Jonáš Katschner se o události nezmínil vůbec. Další mory město zasáhly v letech 1520 až 1521 a 1584. Morová epidemie, o níž kronikář Tomáš František Veselý vytvořil zprávu pro městskou radu,⁶⁹⁷ proběhla od září roku 1680 do ledna následujícího roku. Tehdy městská rada dlouho nechtěla uznat závažnost situace, aby nedošlo k rušení trhů a město nebylo odříznuto od okolí, dokonce nechtěla ani zveřejnit počet zemřelých osob.⁶⁹⁸ Možná, že z toho důvodu téměř žádný kronikář popisující období druhé poloviny 17. století se o tomto moru vůbec nezmínil. Krátkou zprávu podal Lukáš Bernard Schneider, který popsal prováděné náboženské obřady a modlitby, jež měly město od moru ochránit s dovětkem „*Gott sey Dank die Stadt von solchen Übel befreyet verbliben.*“⁶⁹⁹ Roku 1713 se obyvatelé města opět báli, že propukne morová epidemie, a aby se tak nestalo, slíbili, že postaví sochu Panny Marie Budějovické. Tato informace se objevuje v kronikách Tomáše Františka Veselého,⁷⁰⁰ Eichlerů⁷⁰¹ a Lukáše Bernarda Schneidera.⁷⁰² Z výše uvedeného je vidět, že víra v Boha byla všudypřítomná.

29, 2005, s. 5–28; R. HUYER, *Zwei Pestverordnungen aus alter Zeit (1582 und 1679)*, Budweiser Kreisblatt 48, 1899, č. 1–2, s. 1–2; F. MAREŠ, *Veliký mor*; Lenka MATUŠÍKOVÁ, *Mor v Čechách roku 1680*, in: Ponížení a odstrčení. Města versus katastrofy. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990 a 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy ve dnech 3. a 4. října 1995, Praha 1998, s. 235–240; K. PLETZER, *Morová epidemie*; J. POLIŠENSKÝ (ed.), *Kniha*; Václav SCHULZ, *Příspěvky k dějinám moru v zemích českých z let 1531–1746*, Praha 1901; heslo epidemie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/epidemie> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁹³ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 11v.

⁶⁹⁴ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 17r.

⁶⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 1967, sign. 27, fol. 22r.

⁶⁹⁶ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 47 (chybně uvedený rok); tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 376.

⁶⁹⁷ Tamtéž, inv. č. 1965.

⁶⁹⁸ Heslo epidemie, in: Encyklopedie Českých Budějovic <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/epidemie> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁶⁹⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 588.

⁷⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 467–468.

⁷⁰¹ Tamtéž, pag. 20.

⁷⁰² Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 589–590.

Podobně devastující vliv měly na městské obyvatele hladomory. O tzv. velkém hladomoru z let 1771 až 1772 informovali všichni kronikáři z druhé poloviny 18. století, Jan Antonín Eichler,⁷⁰³ Lukáš Bernard Schneider,⁷⁰⁴ Matěj Schmidt, který srovnával ceny obilí z předcházejícího roku 1770 a roku 1771,⁷⁰⁵ a Jan Jiří Millauer,⁷⁰⁶ který zprávy o neúrodném roku doplnil žádostí směřující k Bohu, což opět dokládá silný význam náboženství i ve druhé polovině 18. století: „*Nun ist das 1771te Jahr mit Gottesgnade zum Ende gediehen, dahero wünschen wir von gantzen Hertzen, Gott der allenächtige wolle uns kein dergleichen armes Hunger volles Jahr mehr erleben laßen, wohl aber uns arme in den eintretenden 1772t[e]n Jahr mit einer gesegneten Feldfrüchtens Fechßung zu unseren nötigen Unterhalt erfragen.*“⁷⁰⁷

Katastrofální následky měly pro město i **požáry**,⁷⁰⁸ které se ve městě s převážně dřevěnými stavbami rychle šířily. Velký požár z 24. července 1641,⁷⁰⁹ k němuž došlo neopatrností v domě dlaždiče Řehoře Müllera v Krajinské třídě, popsali David Doudlebský ze Sterneku,⁷¹⁰ Tomáš František Veselý,⁷¹¹ Jonáš Katschner,⁷¹² Jan Florián Hammerschmidt,⁷¹³ Lukáš Bernard Schneider⁷¹⁴ a dokonce na více místech své kroniky Jan Jiří Millauer.⁷¹⁵ V kronice Eichlerů o požáru zmínka není. U Doudlebského, Katschnera a Schneidera je záznam o požáru doplněn dvanácti body s uvedením poničených městských staveb. Šlo hlavně o špitál s kostelem svatého Václava, kostel svatého Mikuláše, kapli svatého Jakuba, část Kněžské ulice, Svinenskou bránu, hradební věže a 226 domů. Na předměstí tehdy shořelo 64 hospodářských stavení a v sýpkách obilí pro císařské vojsko. Tento záznam může sloužit pro srovnání, z jakých zdrojů kronikáři vycházeli. Z uvedeného je jasně patrné, že Doudlebského zápisy využil Jonáš Katschner a jeho kroniku měl zase k dispozici Schneider. Kronikáři informovali i o menších požárech, které neměly tak ničivý charakter. Požár z roku 1463, kdy

⁷⁰³ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 148.

⁷⁰⁴ Tamtéž, inv. č. 1970, sign. D 103, pag. 81–82, 116–118.

⁷⁰⁵ Tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32, pag. 69–71.

⁷⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 97v–101r.

⁷⁰⁷ Tamtéž, fol. 100v.

⁷⁰⁸ Více viz D. KOVÁŘ, *Požáry*; K. PLETZER, *K požáru*; TÝŽ, *Zhoubný požár*; heslo požáry, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/pozary> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁷⁰⁹ Více viz D. KOVÁŘ, *Požáry*, s. 31–38.

⁷¹⁰ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 271–276.

⁷¹¹ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 254.

⁷¹² Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 104–106.

⁷¹³ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 39v. Také v přívazku děkanské pamětní knihy SOkA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1, fol. 139r–139v.

⁷¹⁴ SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 405–409.

⁷¹⁵ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. IIIv, 28r.

po zásahu blesku shořel kostel a věž dominikánského konventu, ke svým záznamům zařadili Tomáš František Veselý⁷¹⁶ nebo Jan Eichler.⁷¹⁷ Jan Florián Hammerschmidt, který rovněž popisoval události ještě z 15. století, však zprávu o tomto požáru nepodal. O velkém požáru v roce 1728, jenž propukl na náměstí a poničil 18 sousedních domů a dominikánský konvent, se zmínili všichni kronikáři, kteří měli možnost požár vidět, Lukáš Bernard Schneider již ve svém prvním kronikářském díle,⁷¹⁸ dále Matěj Schmidt,⁷¹⁹ Jan Eichler⁷²⁰ a Jan Jiří Millauer.⁷²¹ Karel Václav Pattberg zanechal ve své abecedně řazené knize u nadpisu *Feuersbrunst* pouze prázdné místo a o žádných požárech neinformoval.⁷²²

V několika kronikách českobudějovických měšťanů, v nichž se samozřejmě většina zápisů týká dějin města, je věnován menší prostor také **rodinným zápisům**. Zpravidla v úvodu kroniky nebo na jejím konci se objevují záznamy o autorovi knihy, jež zahrnují jeho narození, zaměstnání, sňatek a narození jeho dětí nebo jejich úmrtí. U mnohých jsou připsána i jména kmotrů dětí. Některé kroniky obsahují i další informace o činnosti písařových dětí v dospělosti nebo o dalších rodinných záležitostech. V kronice Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera je například zmínka o požáru rodinné stodoly v roce 1792.⁷²³ Údaje rodinného charakteru jsou obsaženy v kronikách Jana Jiřího Millauera, Matěje Schmidta a zmíněné kronice Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera z druhé poloviny 18. století.⁷²⁴ O svých profesních úspěších podali zprávu například Tomáš František Veselý nebo jeho vnuk Dominik Koller.⁷²⁵ Nejblíže rodinné kronice s velkým množstvím zpráv soukromé povahy, kde jsou tyto zprávy protkány celým textem, je kronika Matěje Schmidta. Rodinné zprávy jsou samozřejmě rovněž v zápisech Jana Strialia z Pomnouše, které mají charakter deníku.⁷²⁶

Řada narativních děl k dějinám města obsahuje zprávy i o jiných **obyvatelích města**. Většinou se jedná o důležité osoby městské správy, jako byli radní, obecní starší a důležití duchovní. V kronikách je možné se dovědět o jejich jmenování do úřadů

⁷¹⁶ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 36.

⁷¹⁷ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 1.

⁷¹⁸ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312, pag. 4–5.

⁷¹⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32, pag. 41.

⁷²⁰ Tamtéž, inv. č. 1973, pag. 41–42.

⁷²¹ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. 2v–3r.

⁷²² Tamtéž, inv. č. 1974, sign. D 116, fol. 15r.

⁷²³ Tamtéž, inv. č. 1973, fol. 221v.

⁷²⁴ Tamtéž, inv. č. 1972; tamtéž, inv. č. 1961, sign. 32; tamtéž, inv. č. 1973.

⁷²⁵ Tamtéž, inv. č. 1964.

⁷²⁶ Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449; tamtéž, inv. č. 1226.

nebo úmrtí. Kroniky Jonáše Katschnera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera obsahují dále i statistické údaje o narozeních, sňatcích a úmrtích obyvatel města.⁷²⁷ O konkrétních lidech je asi nejvíce zpráv právě v kronice Jonáše Katschnera. Zapsal například úmrtí vybraných osob při moru roku 1625.⁷²⁸ Zajímavé bylo i poznamenání o zvláštních lidech. Roku 1623 jel přes město člověk, slovy Katschnera „*monstrum*“, který byl bezruký a měl jen jednu nohu, s nímž dokázal různé věci, dokonce i hrát karty.⁷²⁹ Obecně však jména městských obyvatel v kronikách vystupují obvykle pouze v případě překročení zákona, nebo v případě, že se jim stala nějaká nehoda či větší škoda na majetku. Například u již zmíněného požáru z roku 1641 poznamenali kronikáři David Doudlebský ze Sterneku,⁷³⁰ Tomáš František Veselý,⁷³¹ Jonáš Katschner,⁷³² Jan Florián Hammerschmidt,⁷³³ Lukáš Bernard Schneider⁷³⁴ a Jan Jiří Millauer⁷³⁵ i jméno dlaždiče Řehoře Müllera, v jehož domě v Krajinské třídě oheň vznikl.

Zajímavou skupinou záznamů jsou zápisy událostí z **jiných lokalit** méně či více vzdálených městu. Zatímco v některých rukopisech, jako v kronikách rodiny Matyášů, Davida Doudlebského ze Sterneku, Adriana Adalberta Battisty nebo v kronice rodiny Eichlerovy, nebyly takové zprávy zahrnuty vůbec nebo alespoň ne ve velké míře, v jiných, například v kronice Jonáše Katschnera, Tomáše Františka Veselého nebo Jana Jiřího Millauera se uvedené záznamy staly nezanedbatelnou složkou celého díla. Ve většině kronik byla zmíněna nedaleká místa, která měla s městem nějakou spojitost. Takto byla uvedena například těžba stříbra v Rudolfově nebo poutě a procesí směřující na Dobrou Vodu.

Zprávy ze vzdálenějších míst a ze zahraničí přebírali kronikáři většinou z letákových novin. Zpravidla šlo o informace týkající se habsburského rodu nebo církevních představitelů. Důležité byly rovněž vojenské události, zejména boje s Turky. Často se v kronikách objevují i zápisy o Praze jakožto hlavním městě království. V dochovaném zlomku budějovické kroniky z počátku 17. století jsou zmíněny turecké

⁷²⁷ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556; tamtéž, inv. č. 1973.

⁷²⁸ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 90.

⁷²⁹ Tamtéž, pag. 85.

⁷³⁰ Tamtéž, inv. č. 1962, sign. 559, pag. 271–276.

⁷³¹ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 254.

⁷³² Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 104–106.

⁷³³ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 39v.

⁷³⁴ Tamtéž, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 405–409.

⁷³⁵ Tamtéž, inv. č. 1972, fol. IIIv, 28r.

války, Habsburkové i město Praha.⁷³⁶ Jonáš Katschner zapsal kromě jiných například zprávu o vyplenění města Plzně roku 1618.⁷³⁷ David Koller se v kronice svého děda Tomáše Františka Veselého věnoval kromě Českých Budějovic také dalším českým a zvláště jihočeským městům. V kronice jsou rovněž záznamy o tureckých válkách, například o příměří s Turky v roce 1718,⁷³⁸ o Habsburcích nebo o papeži, například o volbě Inocence XIII. roku 1721 a jeho úmrtí roku 1724.⁷³⁹ Vyskytují se zde také zprávy, jež se nikterak nedotýkaly ani českobudějovických měšťanů, ani celé země, například smrt španělského krále Karla II. roku 1700 nebo korunovace francouzského krále Ludvíka XV. roku 1722.⁷⁴⁰ Rovněž Jan Florián Hammerschmidt informoval o Habsburcích, o jiných městech, například o moru, který propukl ve Vídni roku 1679,⁷⁴¹ o tureckých válkách i jiných válkách v západní Evropě. Uvedl například zprávu o míru mezi Anglií a Holandskem uzavřeném roku 1674, který ukončil třetí anglicko-nizozemskou válku, jež byla částí francouzsko-nizozemské války.⁷⁴² V díle Josefa Štěpána Claudia z konce 18. století je vyjma údajů o Českých Budějovicích i jedna informace o městu Třeboň.⁷⁴³ Geograficky nejdál se dostal Jan Jiří Millauer, který převzal z jedné pražských novin zprávu o zemětřesení na ostrově Martinik v roce 1766 a expresivně popsal i škody, které způsobilo.⁷⁴⁴ Millauera zajímal také jezuitský řád, o jehož zrušení papežem Klementem XIV. roku 1773 informoval. Zprávu doplnil opisem dopisu o jezuitech od papeže francouzskému králi, který přejal z frankfurtských novin. Dále uvedl počet jezuitů v portugalských, španělských a francouzských koloniích.⁷⁴⁵

Důležité je také jmenovat díla, jejichž hlavním cílem nebyly pouze dějiny Českých Budějovic, ale i jiných měst či záležitosti celozemského významu. Vyzdvihnout by se mohly kupříkladu kvaterny Petra Kašpara Světeckého, v nichž jsou kronikářské zprávy z různých českých měst, Balbínovy výpisky, jež jsou součástí rozsáhlého díla s opisy listin a kronikářskými výpisky k událostem z různých částí země, nebo deníky Jana Strialia z Pomnouce, které rovněž nesledovaly primárně dějiny

⁷³⁶ Tamtéž, inv. č. 285.

⁷³⁷ Tamtéž, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 73.

⁷³⁸ Tamtéž, inv. č. 1964, pag. 487.

⁷³⁹ Tamtéž, pag. 498, 511.

⁷⁴⁰ Tamtéž, pag. 453, 502.

⁷⁴¹ Tamtéž, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. 53r.

⁷⁴² Tamtéž, fol. 48v.

⁷⁴³ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 81, pag. 17.

⁷⁴⁴ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972, fol. 59r–62r.

⁷⁴⁵ Tamtéž, fol. 66r–74r, 90v–91v, 126r–126v.

Českých Budějovic, ale spíše Straliův život a místa spjatá s jeho působením, jako byly Wittenberg, Žatec nebo Litoměřice. I zde je však věnován prostor vzdáleným místům v západní Evropě nebo tureckým válkám.

V. KRONIKÁŘSTVÍ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH MĚST RANÉHO NOVOVĚKU SE ZŘETELEM KE KOMPARACI S NARATIVNÍMI PRAMENY K DĚJINÁM ČESKÝCH BUDĚJOVIC

V. 1. *Narativní prameny z 16. století*

Přestože kronikářské či spíše ještě analistické zprávy k dějinám měst vznikaly již od husitských válek, k výraznému rozvoji městského kronikářství v Čechách a na Moravě došlo až v 16. století. Nástup humanismu a renesance měl vliv také na rozšíření vzdělání mezi širší vrstvy. Autory městských narativních děl byli zpočátku vzdělaní radní písaři, kteří měli přístup do městského archivu a mohli být pověřováni městskou radou sepsáním dějin města. V takových případech kroniky přejímaly oficiální politiku města, obsahovaly často opisy důležitých dokumentů z městské správy, zejména privilegií udělených panovníkem či jinými městskými vrchnostmi. Osobní zprávy o autorovi či jeho rodině v těchto dílech většinou chybí. Příkladem může být kronika **Šimona Plachého z Třebnice**, plzeňského městského písaře, později i primátora, který se těšil velké důvěry města a zastupoval ho i na českých zemských sněmech.⁷⁴⁶ V Českých Budějovicích vznikly z pověření městské rady pamětní knihy Jana Petříka z Benešova, který měl podobnou úlohu, například rovněž zastupoval město na jednání sněmů.

Oficiální podobu, kde se autor snažil podat zprávy objektivně bez osobního zaujetí, však mohly mít i další kroniky, které nevznikly na objednávku městské rady, ale úcta autora k politickým zástupcům města ho vedla k vytvoření kroniky, kterou městské radě věnoval. Takto vznikla nejstarší dochovaná kronika města Chebu z druhé poloviny 16. století, jejímž autorem byl školní správce **Pankrác Engelhard z Haselbachu**.⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ Josef STRNAD (ed.), *M. Šimona Plachého z Třebnice Paměti Plzeňské*, Plzeň 1883. Více viz J. STRNAD, *M. Šimon Plachý z Třebnice a jeho paměti o Plzni*, ČČM 56, 1882, s. 437–445; TÝŽ, *Nový rukopis Paměti plzeňských M. Šimona Plachého z Třebnice*, Sborník městského historického musea v Plzni 7, 1923, s. 25–43; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 171–177. Více k dílům uloženým v Archivu města Plzně viz Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Archív města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách*, Plzeň 1987.

⁷⁴⁷ H. GRADL (ed.), *Die Chroniken*. Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 87–93; TÁŽ, *Narativní prameny k dějinám českých měst z období raného novověku ve Sbírce rukopisů Archivu Národního muzea*, Studie o rukopisech 41, 2011, s. 99–101. Více o chebském kronikářství raného novověku I. HLAVÁČEK, *Nástin historiografie města Chebu a Chebska*, Sborník Chebského muzea 1997, s. 132–140.

Dalšími autory byli profesionální humanističtí historici či básníci, kteří měli zkušenost s literární činností. Taková díla měla ambice vejít v širší povědomost a dočkat se tištěného vydání. Historik a humanistický básník, rektor chomutovské školy a také člen chomutovské městské rady **Matyáš Meissner** se věnoval dějinám Chomutova, Mostu, ale i Litoměřic. Jeho dílo, v němž je kladen důraz na literární zpracování, bylo psáno bez hodnocení a osoba autora v něm nikterak nevystupuje, bylo totiž určeno pro veřejnost.⁷⁴⁸ Vydání tiskem se dočkala kronika města Jáchymova, v níž je popsán rozvoj města v 16. století, který souvisel s těžbou stříbra. Jejím autorem byl správce knihovny, humanista a pastor **Johan Mathesius**.⁷⁴⁹ Roli historika lze připsat rovněž staroměstskému měšťanu **Sixtu z Ottersdorfu**, který ve svých *Acta rerum gestarum* popsal nepokojné roky 1546 a 1547. Jeho emotivní popis událostí však postrádá objektivní pohled.⁷⁵⁰ Sborníky **Marka Bydžovského z Florentina**, univerzitního mistra a rektora Karlovy univerzity, se snažily naopak o objektivní přístup. O své osobě se autor nezmínil vůbec a o událostech informoval bez jakéhokoli kritického komentáře.⁷⁵¹ S vydáním tiskem možná počítal také další staroměstský měšťan **Jan Pilát Rakovnický z Jenštejna**, který na přelomu 16. a 17. století sepsal svou *Pamětnou knížku*. Ze zápisů je patrné, že se snažil vyhnout palčivým problémům tehdejší doby, nezajímal se o náboženské otázky a k podaným zprávám nezaujímal žádné stanovisko.⁷⁵²

⁷⁴⁸ Karl GÖRNER (ed.), *Eine handschriftliche Chronik von Komotau*, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen (dále jen MVGDB) 23, 1885, s. 246–264. Jiný spis s názvem *Collectanea ac lucubratiuncula* pojednává také o Litoměřicích (viz K. GÖRNER, *Eine Handschrift des Mathäus Meisner*, MVGDB 23, 1884, s. 372–378). Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 99–104, 132–133, 166–168.

⁷⁴⁹ Karl SIEGL (ed.), *Die Joachimsthaler Chronik von 1516–1617 mit einer Lebensgeschichte des Johannes Mathesius als Einleitung (Mit einem Bildnis des Johannes Mathesius)*, Schlackenwerth 1923. Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 106–108; TÁŽ, *Raně novověké narativní prameny k dějinám Jáchymova*, Studie o rukopisech 42, 2012, s. 54; Jan URBAN, *Pokračovatelé Mathesiovi. Kronika císařského svobodného horního města Jáchymova, které se dříve nazývalo Conradsgrün. 1564–1617*, Praha 1984; Josef VOLF, *Jana Mathesia Jáchymovského česká Postilla*, ČČM 96, 1922, s. 79.

⁷⁵⁰ F. DVORSKÝ (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. Diarium sněmu roku 1575*, in: *Sněmy české v roce 1886*, s. 318–392; Josef JANÁČEK (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950; Josef TEIGE (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. Knihy památné o nepokojných letech 1546 a 1547*, Praha 1918. Více viz Zdeněk BENEŠ, *Akta aneb Knihy památné čili historie Sixta z Ottersdorfu*, ČČH 90, 1992, s. 188–203; TÝŽ, *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepiscetví*, Praha 1993, s. 77–88; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 189–194.

⁷⁵¹ Jaroslav KOLÁR (ed.), *Marek Bydžovský z Florentina. Svět za tři králů*, Praha 1987. Více viz J. KOLÁR, *Český kronikář Marek Bydžovský z Florentina*, Strahovská knihovna 12–13, 1977–1988, s. 17–56; TÝŽ, *Zápisky Marka Bydžovského z Florentina a Paprockého Diadochus*, Sborník prací FF brněnské univerzity D 32, 1985, 59–63; Josef MATOUŠEK, *M. Marka Bydžovského z Florentina Rudolphus rex Bohemiae XXI*, Časopis Archivní školy 8, 1930, s. 151–168; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 200–201.

⁷⁵² Jiří DVORSKÝ (ed.), *Pražské paměti Jana Piláta Rakovnického z Jenštejna z let 1575–1605*, Pražský sborník historický (dále jen PSH) 7, 1972, s. 161–172; J. KOLÁR (ed.), *„Pamětná knížka“ Jana*

Řada prací však vznikla i z vlastní iniciativy autorů, kteří chtěli zachovat pro paměť budoucím generacím důležité události. Zejména vypjaté momenty, které ovlivnily jejich život, líčili tito autoři emotivně a ze záznamů jsou patrné jejich politické či náboženské názory. Dobře viditelná je tato skutečnost ve městech, která se těžko smířovala se změnami po nástupu Habsburků, nebo ve městech, kde probíhaly náboženské nepokoje. **Kronika Bartoše písaře** zachycuje období náboženských rozporů v Praze mezi kališníky a luterány v letech 1524 až 1530 z pohledu luteránského staroměstského písaře. Převrat v pražských městech roku 1524 vedený Janem Paškem z Vratu vnímal písař, který byl donucen opustit město, značně emotivně.⁷⁵³ Osobní zaujetí je patrné i v popisu let 1546 a 1547 od **Sixta z Ottersdorfu**.

Výše zmíněné se však nedá tvrdit o Českých Budějovicích, které byly již od nástupu Ferdinanda I. na český trůn věrné Habsburkům. Důvěra panovníka se projevovala například občasným konáním zemských sněmů ve městě. Svou loajalitu dokázaly České Budějovice i podporou panovníka za prvního protihabsburského odboje, což pro ně znamenalo, že nebyly jako většina ostatních českých královských měst postiženy konfiskacemi a ani zásah státu do fungování městské správy se zde neprojevil v takové míře. Hospodářský a kulturní rozvoj města v 16. století, jež je doložen obchodem se solí, mincovnou nebo novou renesanční výstavbou, se odrazil i v kronikářských zprávách, například v zápiscích Jana Strialia z Pomnouše.⁷⁵⁴

Autorem kronikářského díla mohl být také měšťan, který chtěl zachytit události konané ve městě, ale rovněž rodinné údaje. V 16. století vznikly kutnohorské rodinné paměti rodin Prácheňských a Dačických dovedené až do roku 1626, známé pod pojmenováním **Paměti Mikuláše Dačického z Heslova**. Právě Dačický doplňoval starší rodinné kronikářské záznamy vlastními komentáři, čímž lze získat představu o životě a mentalitě tehdejších měšťanů. Jakožto stoupenec reformace ostře vystoupil

Rakovnického z let 1575–1605 a české paměti 16. – 17. století, LF 90, 1967, s. 394–403. Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 194–198.

⁷⁵³ K. J. ERBEN (ed.), *Bartošova kronika Pražská od léta Páně 1524 až do konce léta 1530*, Praha 1851; J. V. ŠIMÁK (ed.), *Prameny dějin českých VI.*, Praha 1907. Více viz J. V. ŠIMÁK, *Bartoš písař*, ČČH 7, 1901, s. 311–314; TÝŽ, *Kronika Bartoše písaře*, *Věstník České akademie věd a umění* (dále jen VČAVU) 12, 1903, s. 241–257, 333–343, 463–484, 551–576, 645–671; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 185–189.

⁷⁵⁴ Heslo dějiny města, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dejiny-mesta> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo obchod solí, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/obchod-soli> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo ražba mincí, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/razba-minci> (ověřeno 14. 5. 2018); heslo renesance, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/renesance> (ověřeno 14. 5. 2018).

proti rekatolizaci, zmínil také boje s Turky, kterých se sám účastnil.⁷⁵⁵ Velké množství rodinných zpráv obsahují také **Paměti Řehoře Smrčky ze Sabinova**, soběslavského měšťana, který se zajímal především o správu města a hospodářství, zřejmě kvůli svému podnikání, a zaujímal k zapisovaným událostem vlastní stanovisko.⁷⁵⁶ Litoměřický měšťan **Jan Adam Nožič mladší** vytvořil kronikářské zápisy na přelomu 16. a 17. století. Mnoho zpráv o sobě samém sice nevedl, ale zprávy o rodině byly četné.⁷⁵⁷ Zápisy rodinného charakteru obsahují i paměti olomoucké rodiny **Hoblových** z let 1529 až 1629.⁷⁵⁸ Z českobudějovických pramenů údaje o sobě uváděl Jan Strialius z Pomnouce, který si své zážitky ve formě deníku zapisoval do příručních kalendářů. Podobné zápisy deníkového typu o rodinném životě, ale také o životě ve městě zapsal ve druhé polovině 16. století lékárník a radní města Brna **Jiří Ludwig z Liebenecku**.⁷⁵⁹

Většina autorů 16. století zapisovala události ze své současnosti nebo alespoň soudobé události byly zaznamenány mnohem podrobněji než zprávy starší. Na přelomu 16. a 17. století zapisoval události, které sám zažil nebo o kterých se doslechl, **Jan Pilát Rakovnický z Jenštejna** nebo také lounský měšťan **Pavel Mikšovic**.⁷⁶⁰ Motivací sepsat

⁷⁵⁵ J. MIKULEC (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti*, Praha 1996; F. PALACKÝ (ed.), *Výpisy z paměti p. Mikuláše Dačického z Heslova*, ČČM 1–3, 1827–1829; Eduard PETRŮ – Emil PRAŽÁK (edd.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Prostopravda – Paměti*, Praha 1955; E. PRAŽÁK (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova*, Praha 1975; Antonín REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, I–II*, Praha 1878 a 1880. Více viz Jan FIALA, *Rodinná kronika Dačických z Heslova*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 3, 1927, s. 92–98; J. JANÁČEK, *Mikuláš Dačický z Heslova. Očítý svědek české renesance*, Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 14, 1992, s. 24–29; Jan MALURA, *Dvě literární reprezentace jednoho města. Kutná Hora Mikuláše Dačického z Heslova a Jana Kořínka*, in: Česká literatura. Časopis pro literární vědu 61, č. 1, Praha 2013, s. 5–28; J. V. ŠIMÁK, *Dodatky k „Pamětem Mikuláše Dačického z Heslova“*, VČAVU 21, 1912, s. 71–76; Jiří ŠPĚT, *Neznámé doplňky k Pamětem Mikuláše Dačického z Heslova*, LF 88, 1965, s. 56–62; Karel ŠTROBL, *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova a odraz zahraničních událostí v nich v rozmezí let 1575–1626*, Kutnohorské 2000, č. 3, s. 4–11; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 116–126.

⁷⁵⁶ F. MENČÍK (ed.), *Řehoře Smrčky Letopisy města Soběslavě*, Musejní sborník 4, 1901, s. 21–71. Více viz M. HRADLOVÁ, *Narativní prameny k dějinám města Soběslavi*, Tábořský archiv 11, 2002, s. 191–194; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 218–226.

⁷⁵⁷ Edice viz Alice VEBROVÁ, *Kronika Jana Adama Nožiče v kontextu dobové sociálně politické situace*, Ústí nad Labem 2013 (diplomová práce). Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 133–136.

⁷⁵⁸ L. SPÁČILOVÁ (ed.), *Chronik; TÁŽ, Kronika*, s. 151–154. Více viz J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 163. Olomoucké pamětní a kronikářské záznamy jsou zpřístupněny v digitálním archivu ZA v Opavě, viz <http://digi.archives.cz/da/searchlink?fcAr=227102010-0&fcDb=10048> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁷⁵⁹ Peter von CHLUMECKÝ (ed.), *Des Rathsherrn und Apothekers Georg Ludwig Chronik von Brünn (1555–1604)*, in: Christian d'Elvert (ed.), *Mährische und schlesische Chroniken I*, Brünn 1861, s. I–XII + 1–112. Více viz Jaroslav DRÍMAL, *Archiv města Brna – průvodce po fondech a sbírkách*, Praha 1956; Michaela ANTONÍN MALANÍKOVÁ – Jan DVOŘÁK, *Brněnská městská historiografie do roku 1800. Soupis dochovaných pramenů*, in: Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna 27, Brno 2014, s. 280, č. 6; J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 25; Ludmila SULITKOVÁ – Jana ŠKOPOVÁ, *Dosud neevidované záznamy z kroniky brněnského lékárníka Jiřího Ludwiga (1574–1603)*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, C40, 1993, s. 143–159.

⁷⁶⁰ Matěj KOVÁŘ (ed.), *Pavel Mikšovic a jeho kronika lounská*, SHK 1–16, 1900–1915. Více viz B. ROEDL, *Lounský kronikář Pavel Mikšovic*, in: Kulturní měsíčník Lounska 2–3, 1986; TÝŽ, *Praha v kronice Pavla Mikšovic*, Sborník okresního archivu v Lounech 2, 1988, s. 59–65; B. ROEDL –

kronikářské dílo mohly být napjaté události politické nebo náboženské. Někteří autoři si však všimli i každodenního života ve městě, například již zmíněný lounský měšťan Pavel Mikšovic.

Mnoho prací z tohoto období není dochováno v originále, ale pouze v pozdějších opisech. U těchto děl je tudíž velice nesnadné odhalit jejich původní podobu, protože opisy nemusely obsáhnout vše a některé údaje se mohly v závislosti na politické či náboženské situaci upravovat. Pouze z pozdějších opisů je dodnes známa například **Pamětná knížka Jana Piláta Rakovnického z Jenštejna, Kronika Bartoše Písaře** nebo **Paměti Řehoře Smrčky ze Sabinova**. Z Českých Budějovic lze zmínit kroniku Františka Machnického, z jehož záznamů čerpali pozdější kronikáři města. V některých městech vznikala kronikářská díla ještě dříve než v 16. století, ale mnoho se jich nedochovalo. Jejich existence je pak doložitelná pouze v případě, že byly vytvořeny jejich opisy nebo z nich čerpali pozdější kronikáři a ve svých dílech své zdroje jmenovali. V ostatních městech, kde se takové texty nedají doložit, je možné jejich existenci pouze odhadovat. Například v Chebu je nejstarší dochovaná kronika **Pankráce Engelharda z Haselbachu**, ke které mimochodem vznikla řada opisů, až z druhé poloviny 16. století. Existuje však předpoklad, že kronikářské práce v Chebu vznikaly již dříve, ale nedochovaly se. Stejně tak lze usuzovat v případě Českých Budějovic.

V. 2. Narativní prameny ze 17. století

Rovněž v 17. století vznikala kronikářská díla s podobnými záměry jako v 16. věku. Příznivý vývoj městské historiografie však přerušily válečné konflikty. Nejprve zemi zasáhl vpád pasovského vojska roku 1611, zanedlouho následovala třicetiletá válka. I po jejím skončení se řada měst musela vyrovnávat s dalšími problémy zejména hospodářské povahy. Některá města řešila závažné otázky náboženské nebo jazykové. V průběhu třicetileté války došlo také k emigraci části městského obyvatelstva včetně vzdělaných vrstev. Všechny tyto záležitosti měly výrazný vliv na úpadek dějepisné produkce. České Budějovice zůstaly i nadále věrné Habsburkům, tudíž se jich zaváděné změny, například vydání Obnoveného zřízení zemského z roku 1627, rekatolizace nebo

O. KOTYZA, *Rejstřík k neznámé kronice v kontextu lounského raně novověkého dějepisectví*, Porta Bohemica 5, 2009, s. 42–89; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 146–151.

hospodářský a politický úpadek měst nedotkly tak výrazně.⁷⁶¹ Město za svou loajalitu získalo řadu výsad a privilegií, takže následky třicetileté války neznamenal pro město takovou zátěž. Nejvíce škody vlastně způsobil až požár z roku 1641, ale panovník věrnému městu alespoň odpustil všechny dluhy, aby se z nepříznivé situace mohlo co nejdříve dostat.⁷⁶²

Není proto divu, že v Českých Budějovicích během třicetileté války nevznikla žádná významná kronikářská práce, která by líčila válečné děje a jejich následky s výraznějším zaujetím. Zápisky Ambrože Augustina Mathese věnující se rokům 1618 až 1621 se naneštěstí nedochovaly a David Doudlebský ze Sterneku se těmto událostem vyhnul zcela. Válečné události popsali až ve druhé polovině století Jonáš Katschner nebo Tomáš František Veselý.

Většina kronikářských děl měst ze 17. století vznikala v návaznosti na válečné události.⁷⁶³ Jejich hlavním úkolem bylo zajisté zachovat paměť pro budoucí generace, které by se z jednání a chyb svých předků měly poučit. Zprávy z doby třicetileté války zapsali například litoměřický radní písař **Samuel Nymburský**⁷⁶⁴ nebo exulant **Václav Nosidlo z Geblic**, které taktéž pocházel z Litoměřic.⁷⁶⁵ Také kronika **Jiřího Kezelia Bydžovského**, radního písaře a primátora Mladé Boleslavi, který však musel roku 1627 kvůli své víře opustit město a odejít do exilu, obsahuje zprávy o třicetileté válce. Přestože se autor snažil být objektivní, neubráníl se citovému zaujetí, zvláště když byl po návratu do města uvězněn a musel přestoupit na katolickou víru.⁷⁶⁶ Období třicetileté války je zahrnuto také v zápiscích rodiny **Dvorských z Gryfí Hory**, která si do Veleslavína *Kalendáře historického* zapisovala rodinné události, jež obohatila o záznamy událostí ve městě i ve světě z pohledu katolíků.⁷⁶⁷ Zajímavé zprávy o švédské okupaci města Olomouce v letech 1642 až 1650 podali ve svých kronikách městský písař a notář **Friedrich Flade** nebo představený minoritského kláštera **Pavel**

⁷⁶¹ Více o královských městech za třicetileté války viz M. ĎURČANSKÝ, *Česká města*.

⁷⁶² Heslo dějiny města, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dejiny-mesta> (ověřeno 14. 5. 2018).

⁷⁶³ Více viz František Xaver HALAS, *Čeští měšťanští dějepisci třicetileté války*, ČMM 98, 1979, s. 137–162.

⁷⁶⁴ Isidor Theodor ZAHRADNÍK (ed.), *Samuele Nymburského „Paměti Litoměřické“*, SHK 1, 1900, s. 22–27. Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 138–139; TÁŽ, *Letopisecké záznamy z Litoměřic z první poloviny 17. století*, Studie o rukopisech 44, 2014, s. 418.

⁷⁶⁵ Více viz Josef MARTÍNEK, *Svědectví nově objeveného rukopisu o povaze a rozsahu Nosidlových pamětí*, Strahovská knihovna 9, 1974, s. 99–113; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 139; TÁŽ, *Letopisecké záznamy*, s. 418.

⁷⁶⁶ Zdeněk KAMPER (ed.), *Kronika mladoboleslavská od Mistra Jiřího Bydžovského sepsaná*, Mladá Boleslav 1935. Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 155–165.

⁷⁶⁷ Více viz O. FEJTOVÁ, *Veleslavínův Kalendář historický z majetku pražského rodu Dvorských z Gryfí Hory*, Miscellanea 15, 1998, s. 97–124; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 198–200.

Zaczkowicz.⁷⁶⁸ Podobné texty vznikly rovněž o švédském obležení města Brna. Autorem byl radní a písař **Pavel Jeroným Skřivánek z Blanska.**⁷⁶⁹ Jihlavská kronika, jejímž autorem byl **Martin Leupold von Löwenthal**, městský písař, který se účastnil protihabsburského povstání v letech 1619 až 1620, obsahuje zajímavé poznámky z druhé poloviny 17. století proti luteránům od neznámých písařů.⁷⁷⁰

Zajímavou kronikou zvláště pro období počátku 17. století je anonymní hebrejská kronika, která přináší zcela jiný pohled na židovskou otázku v Praze.⁷⁷¹

Zájmy autorů však mohly být i jiné. V litoměřickém sborníku **Viktorína Šermera** z první poloviny 17. století se kromě kronikářských zpráv objevují také lékařské recepty, hospodářské rady, pranostiky a jiné zajímavosti.⁷⁷²

Díky nastupujícímu baroknímu slohu byla vytvářena také díla převážně církevního charakteru k dějinám kostelů nebo klášterů na objednávku církevních institucí. Tudíž i autorů z tohoto prostředí bylo mnohem více než dříve. A protože se na taková díla kladl velký důraz, vycházela často i tiskem. Například českobudějovický dominikán Michael Schichellius tiskem vydal knihu o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické. Zde by nemělo uniknout jméno významného barokního kněze Bohuslava Balbína, který se kromě jiného věnoval i dějinám Českých Budějovic.

⁷⁶⁸ Běda DUDÍK (ed.), *Chronik des Minoriten-Guardians des St. Jakobs-Klosters in Olmütz, P. Paulinus Zackovic, über die Schwedenherrschaft in Olmütz von 1642 bis 1650*, Wien 1881; TÝŽ, *Tagebuch des feindlichen Einfalls des Schweden in das Markgrathum Mähren während ihres Aufenthaltes in der Stadt Olmütz 1642–1650*, Wien 1884. Více viz J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 174–176; A. KOSTLÁN – S. PETR – M. TOŠNEROVÁ, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice I.*, s. 146; Lucie ŠAFRÁNKOVÁ, *Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642–1650*, Olomouc 1999 (diplomová práce).

⁷⁶⁹ Více viz J. DRÍMAL, *Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské*, Brno v minulosti a dnes 3, 1961, s. 102–104; M. ANTONÍN MALANÍKOVÁ – J. DVOŘÁK, *Brněnská městská historiografie*, s. 284–285, č. 15, 16; J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 27–28; Hana JORDÁNKOVÁ – L. SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie)*, SAP 45, 1995, s. 334–337; TĚŽ, *Městští písaři a vrcholná politika čtvrtého stavu (na příkladu královského města Brna)*, ČMM 125, 2006, č. 2, s. 367–396; Irena ZACHOVÁ – S. PETR, *Soupis sbírky rukopisů Antonína Bedřicha Mitrovského v Archivu města Brna*, Praha – Brno 1999.

⁷⁷⁰ Ch. D'ELVERT (ed.), *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607) vom Iglauer Stadtschreiber Martin Leupold von Löwenthal*, Brünn 1861. Více ke kronice i k pozdějším opisům viz F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze II*, s. 18; František HOFFMANN, *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy. Od počátků do roku 1848*, Jihlava 1999, s. 123–124; TÝŽ, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001, s. 88, č. 71, s. 137–138, č. 143, s. 417; Ladislav HOSÁK, *Středověké vyprávění prameny k dějinám Moravy do konce 15. století III*, in: Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci 4, 1957, s. 123–124; František MAREK, *Jihlavští humanisté*, Jihlava 1964, s. 13–14; J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 93–96; Emanuel SCHWAB, *Die Iglauer Chroniken. Ein vorläufiger Bericht*, Igel-Land, Příloha Mährischer Grenzbote, Jihlava 1926–1927.

⁷⁷¹ Abraham DAVID (ed.), *Anonymní hebrejská kronika z raně novověké Prahy*, Praha 2013.

⁷⁷² M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 136–138; TÁŽ, *Letopisecké záznamy*, s. 418–424.

Někteří autoři zamýšleli popsat dějiny svého města již od jeho počátku. Například **Jan Tanner** sepsal ve druhé polovině 17. století dějiny Plzně od nejstarších dob až do své současnosti. Kniha byla určena k vydání tiskem, ale nakonec k tomu nedošlo.⁷⁷³ Jiní autoři však chtěli zaznamenat pouze události, které sami zažili. Paměti sedlčanského měšťana, mydláře a knížecího rychtáře **Jana Procházky** z druhé poloviny 17. století jsou textem, v němž jsou primárně popsány události z města Sedlčan ze současnosti autora, který vzhledem ke svému postavení měl přístup k úředním dokumentům a mohl z nich vycházet pro své vyprávění.⁷⁷⁴

Stejně jako v předcházejícím století ani v tomto období nebyla jasná hranice mezi prameny úřední a soukromé povahy. Zápisky **Zikmunda Turnovského z Turnštejna a jeho zetě Tobiáše Rumpála z Kunratic** obsahují kronikářské zápisy k dějinám města až do roku 1650. Autoři zápisků pocházeli z bohaté vrstvy prachatických měšťanů, kteří obchodovali se solí. Proto je v textu mnoho záznamů o tomto obchodu. Přestože jsou v rukopisu i záznamy rodinného charakteru, mnohem více je zde kronikářských a úředních zpráv.⁷⁷⁵

V některých dílech jsou rovněž zápisy rodinných událostí. Kronika jihlavské měšťanské rodiny **Letscherů**, jejímž hlavním autorem byl Abraham Letscher obsahuje různé zápisy k městskému právu, k radničním záležitostem či soukenickému cechu. Součástí rukopisu je také rodinná kronika z let 1642 až 1687 od Tobiase Letschera.⁷⁷⁶ Z Českých Budějovic se v tomto období o sobě zmínil Tomáš František Veselý, ale rozsah soukromých zpráv je v rámci kroniky města zanedbatelný.

V. 3. Narativní prameny z 18. století

Městská historiografie zaznamenala v 18. století výrazný rozvoj. Města se již v zásadě vzpamatovala z následků třicetileté války a na mnoha místech i důsledků násilné rekatolizace. Zejména díky působení katolického školství vzrůstalo postupně historické

⁷⁷³ Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 177; TÁŽ, *Narativní prameny*, s. 107–108.

⁷⁷⁴ Šárka MAŠKOVÁ JANOTOVÁ – M. TOŠNEROVÁ, *Sedlčanské paměti ze 17. století*, Příbram 2017 (zde i edice); M. TOŠNEROVÁ, *Narativní prameny*, s. 109.

⁷⁷⁵ Edice viz Petra TOMEČKOVÁ, *Solní obchod v pamětech prachatických měšťanů*, České Budějovice 2007 (diplomová práce). Více viz M. TOŠNEROVÁ, *Narativní prameny*, s. 108.

⁷⁷⁶ Franz WURZINGER (ed.), *Chronik der Stadt Iglau (1563–1685) des Tuchmachermeisters Abraham Letscher*, Iglau 1912. Více viz F. HOFFMANN, *Soupis*, s. 101–103, č. 94; J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 97–98; E. SCHWAB, *Die Iglauer Chroniken*, s. 48, č. 5.

povědomí i v širší vrstvě společnosti. Rovněž barokní zbožnost mohla vyvolat větší zájem o literární činnost. V poměrně hojném počtu se dochovaly pamětní zápisy oslavující barokní stavby či přestavby církevních budov, zejména kostelních věží. Zde je možné připomenout například dějiny stavby kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci z let 1712 až 1714⁷⁷⁷ nebo zprávy o opravě věže kostela svatého Jakuba v Brně v roce 1724.⁷⁷⁸ V Českých Budějovicích sice nevznikla žádná kronika, jež by se zabývala pouze těmito tématy, ale nejvýrazněji se jim věnoval Lukáš Bernard Schneider, který ve své kronice připomněl dominikánský klášter a kostel Obětování Panny Marie, špitál svatého Václava a špitální kostel, farní kostel svatého Mikuláše a kapucínský klášter s kostelem svaté Anny.⁷⁷⁹

K tvorbě kronikářských prací mohla autory vést i snaha či potřeba vyrovnat se s novými skutečnostmi, jež městské obyvatele v průběhu 18. století postihly. Už v první polovině století se české země opět ocitly ve válečném konfliktu, z čehož pro ně vyplývaly nejen obavy z válečného běsnění, ale rovněž finanční a hospodářské problémy, čímž města vždy trpěla mnohem více než lidé na venkově. Například v Olomouci vzniklo hned několik knih pojednávajících o pruském obležení města v roce 1758.⁷⁸⁰ V kronikách se však zpravidla objevovaly pouze ty vojenské události, které se konkrétního města přímo dotýkaly. Celospolečenským problémům se městské kroniky obvykle vyhýbaly. V Českých Budějovicích se válečným událostem takto věnovaly zejména kroniky Lukáše Bernarda Schneidera a Jan Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera.

Správné změny vyvolané tereziánskými a josefinskými reformami mohly mít rovněž vliv na vzestup dějepisné produkce. Osvícenský absolutismus zřetelně zasáhl do fungování měst, přičemž tradičně konzervativní města většinu změn přijímala s nelibostí, zejména zásahy do náboženského života jako bylo rušení církevních svátků nebo náboženských bratrstev. Autoři se s uvedenými změnami vyrovnávali různě. Někdo je líčil velice podrobně, jiný svou kritiku poměrů dával najevo tím, že o událostech neinformoval vůbec. Dalším důvodem opomíjení zásadních reforem,

⁷⁷⁷ SOKA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1737, inv. č. 5708.

⁷⁷⁸ Archiv města Brna (dále jen AMB), f. A 1/5, k. 147, inv. č. 346/1; tamtéž, inv. č. 346/2. Soupis viz M. ANTONÍN MALANÍKOVÁ – J. DVOŘÁK, *Brněnská městská historiografie*, s. 293–294; J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 43–44.

⁷⁷⁹ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 1–52, 61–110, 111–120, 121–128.

⁷⁸⁰ SOKA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1733, inv. č. 5711; tamtéž, sign. 1734, inv. č. 5712; tamtéž, sign. 1735, inv. č. 5713; tamtéž, sign. 1755, inv. č. 5714; tamtéž, sign. 1867, inv. č. 5715; tamtéž, sign. 1874, inv. č. 5716; tamtéž, sign. 1534, inv. č. 5717. Více viz J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 186–187.

například patentu o zrušení nevolnictví, je ten, že měšťané neměli na těchto věcech žádný zájem. Zmiňovány byly často jen ty události, jež měšťany nějakým způsobem ovlivňovaly. Reformy Josefa II. byly negativně přijímány kupříkladu v kronice rodiny **Sudovy z Jindřichova Hradce**.⁷⁸¹ Velké množství zpráv o reformách Josefa II. je i v pelhřimovských pamětech hlásného **Filipa Ignáce Dremsy**.⁷⁸² Poněkud odlišné reakce lze pozorovat v poddanských a královských městech. České Budějovice byly královským městem. Měšťany nejspíš nijak zvlášť nezajímalo, co se děje na venkově, o čemž svědčí i lhostejnost zdejších kronikářů k zaznamenání reforem, které se jich netýkaly. Jiná situace byla s náboženskými reformami a dalšími přímými zásahy státu do správy města, které sice nepřijímali s radostí, ale víra v panovníka z boží milosti jim nedovolila se proti němu přímo ohradit nebo vyjádřit ostrý nesouhlas se zaváděnými změnami. V Českých Budějovicích byla odlišná situace než v mnoha jiných městech, což bylo dáno rozdílným dějinným vývojem. České Budějovice vždy stály na straně panovníka, vždy byly katolické, a proto se zde řada změn zřetelně patrných v jiných městech neprojevovala v takové míře.

Avšak osvěcenské myšlenky měly i pozitivní účinek, a to právě na úrovni dějepisné práce. V tomto období docházelo k postupnému prosazování vědeckého přístupu k pramenům. Samozřejmě, že autoři z venkovských měst, kteří se neřadili mezi profesionální historiky, pokračovali i nadále po celé 18. století ve staré tradici psaní a přejímali zcela nekriticky práce svých předchůdců, čili jejich kroniky se nijak výrazně neliší od těch předbělohorských. Dobře je to vidět především u zápisů válečných událostí, přírodních katastrof či epidemií, kde i v závěru 18. století je u většiny autorů kronik přítomná víra v zázraky a nadpřirozeno. Například v letopisu pražského rodáka **Františka Václava Felíře** z let 1723 až 1756 jsou popisována neobvyklá nebeská znamení, kterým byla přikládána zvláštní moc.⁷⁸³ Protože lidé nemohli nešťastné události nikterak ovlivnit, obraceli se k víře v Boha a pověrám. Vysvětlení hledali v tom, že je Bůh trestá za jejich hříchy a věřili, že jim pomohou různá procesí nebo bohoslužby. Osvěcenské ideje, které měly lidi zbavit náboženských pověr, se tak prosazovaly jen velmi pomalu. Rovněž v kronikách Českých Budějovic hrála i na konci 18. století víra v Boha velkou roli a využívání pramenů bez kritického zhodnocení bylo

⁷⁸¹ Více viz J. MUK, *Zápisky rodiny Sudovy o J. Hradci v letech 1773–1862*, Ohlas od Nežárky 62, 1932, č. 47, s. 1–2, č. 50, s. 1–2, č. 52, s. 2; 63, 1933, č. 1, s. 2., č. 2, s. 1–2, č. 3, s. 2, č. 5, s. 1–2, č. 6, s. 1–2; Antonín ROBEK, *Městské lidové zdroje národního obrození*, Praha 1977, s. 35–37.

⁷⁸² Lenka MARTÍNKOVÁ (ed.), *Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století. Filip Ignác Dremsa & Antonín Štěpán*, Brno – Pelhřimov 2005.

⁷⁸³ J. VOGELTANZ (ed.), *František Václav Felíř. Letopis 1723–1756*, Praha 2011.

také běžné. Například Lukáš Bernard Schneider, který ve svých dílech řešil události staršího data, přejímal zprávy k dějinám města od několika autorů avšak bez hlubšího posouzení jejich objektivitu.⁷⁸⁴

V 18. století vznikala řada nových děl, ale také opisy starších pramenů. Mnohdy pouze díky opisovačské činnosti máme povědomí o existenci dnes již nedochovaných rukopisů. Například třeboňský archivář Petr Kašpar Světecký vytvořil čtyři svazky, tzv. kvaterny, v nichž opsal řadu listin a kronikářských zpráv k dějinám českých měst, jež se do dnešních dnů nedochovaly.⁷⁸⁵ Například čtvrtý svazek obsahuje soubor litoměřických pamětních záznamů o původu jména města a další zprávy z let 1507 až 1643.⁷⁸⁶ Podobně v prvním svazku je opsána kronika Českých Budějovic od Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu z let 1642 až 1649.⁷⁸⁷

Většina kronikářských prací v 18. století nebyla zhotovena z popudu městské rady a nabízí tak mnohem více osobních poznámek a zajímavostí z každodenního života města, protože autorem mohl být kdokoli. Nemusel to být nutně městský písař, který dosáhl vyššího stupně vzdělání, nebo odborný historik. Literární úroveň textů proto značně kolísá. Na jedné straně stojí práce dějepisců, převážně ještě z církevního prostředí, na druhé regionální autoři často řemeslné profese, jež k psaní dějin mohlo vést citové pouto k městu, nebo se kronikářské zprávy mohly stát součástí měšťanských rodinných pamětí. Jako zástupce první skupiny lze jmenovat **Jana Floriána Hammerschmidta**, českého barokního kněze, který vytvořil řadu spisů k dějinám českých měst. Již roku 1699 vyšla *Historie klatovská v sedm dílů rozdělená*. Roku 1723 byl vydán *Prodromus gloriae Pragenae* a v první polovině 18. století byly sepsány i dějiny Českých Budějovic⁷⁸⁸ a dalších měst.⁷⁸⁹

Příkladem obyčejného měšťana, jenž si zaznamenával dějinné události svého města, byl turnovský pekař **Kristián Josef Vejrich**. Stěžejním tématem Vejrichových pamětí byl spor města Turnova s Valdštejnou na počátku 18. století, kterého se autor sám

⁷⁸⁴ Více viz P. BĚLINA, *Česká města*; R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 61–121; J. KEPL, *Královská města*, s. 260–284; Otakar NAHODIL – A. ROBEK, *České lidové kronikářství*, Praha 1960; A. ROBEK, *Městské lidové zdroje*; M. TOŠNEROVÁ, *Městské kroniky jako významný pramen pro historiografii měst*, *Středočeský sborník historický* (dále jen SSH) 41, Praha 2015, s. 89–106; Valentin URFUS, *Josefínský osvícený absolutismus, jeho reformy a regulace magistrátů*, *Documenta Pragensia* 4, Praha 1984, s. 322–329; TÝŽ, *Právní postavení českých měst a rakouský absolutismus v období národního obrození*, SAP 19, 1969, č. 2, s. 386–440.

⁷⁸⁵ SOA Třeboň, f. Sbirka rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1–4. Více viz J. WEBER – P. SPUNAR – J. TRÍSKA, *Soupis*, s. 217–218.

⁷⁸⁶ SOA Třeboň, f. Sbirka rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/4, pag. 421–429.

⁷⁸⁷ Tamtéž, inv. č. A 22/1, pag. 134–150, 458–475.

⁷⁸⁸ SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.

⁷⁸⁹ J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, s. 97–104.

účastnil. Kromě boje města proti vrchnosti zapsal Vejrich v letech 1707 až 1736 do svých pamětí i další důležité události, zejména požáry, přírodní pohromy, epidemie nebo hospodářské záležitosti. Text je zajímavý také tím, že je psán v ich-formě, a tím blíže seznamuje čtenáře s událostmi, jež autor prožíval.⁷⁹⁰ V Českých Budějovicích se pro 18. století dochovalo několik kronik, jejichž autoři pocházeli z řemeslnického prostředí například Lukáš Bernard Schneider nebo Matěj Schmidt, ale byli zde i autoři, kteří se pohybovali v prostředí městské správy. Přesto ani jejich díla nebyla vytvořena z popudu městské rady a nijak výrazně se od předchozích neliší.

Mezi tzv. ego dokumenty můžeme zařadit například měšťanské paměti horažďovického měšťana **Jana Malkovského** zachycující události let 1679 až 1740.⁷⁹¹ Podobně i Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán ve svých pamětech města Pelhřimova z konce 18. a počátku 19. století doplnili rodinné zápisy údaji o životě ve městě.⁷⁹² Za ryze rodinnou kroniku vedenou po několik generací lze považovat kroniku sušické rodiny **Podlešnoviců a Kratochvílů** z let 1740 až 1895.⁷⁹³ Dalším vhodným příkladem rodinné kroniky s velkým množstvím zápisů osobní povahy je kronika českokrumlovského pekařského mistra **Vojtěcha Josefa Tuschla** z let 1757 až 1788.⁷⁹⁴ Rukopis obsahuje jak rodinné zápisky, tak kronikářské zprávy k dějinám Českého Krumlova. První záznam informuje o autorově narození roku 1726 a zápisy pokračují až do roku 1786. Autor se nevracel hlouběji do minulosti města a popsal pouze události ze své současnosti. Je zajímavé, že přestože se jedná o rodinnou kroniku, nezůstala po Tuschlově smrti v rukou rodiny, ale autorem dalších zpráv byl českokrumlovský pekařský mistr Filip Anderle a jeho potomci, kteří učinili zápisy k dějinám Českého Krumlova pro roky 1792 až 1921. V Českých Budějovicích je takovýmto textům nejspodobnější asi kronika Matěje Schmidta, která kombinuje kronikářské záznamy o událostech ve městě s těmi rodinnými a byla též vedena po několik generací od první poloviny 17. století až do počátku 19. století.

Nicméně prameny městské historiografie nelze pevně rozdělit do určených skupin. Například kronika chomutovského měšťana a městského písaře **Johanna**

⁷⁹⁰ Jan ČERNÝ (ed.), *Kronika turnovská první doby XVIII. století. Psána svědkem událostí Kristiánem Josefem Vejrichem měšťanem turnovským*, Praha 1864.

⁷⁹¹ Více viz Marcela KALAŠOVÁ – Adéla ŠMILAUEROVÁ, *Paměti horažďovického měšťana Jana Malkovského (1672–1739)*, *Minulostí Západočeského kraje* (dále jen MZČK) 48, 2013, s. 55–102.

⁷⁹² L. MARTÍNKOVÁ (ed.), *Paměti*.

⁷⁹³ Více viz Jan LHOTÁK, *Kronikářské záznamy sušické rodiny Podlešnoviců a Kratochvílů z let 1740–1895*, *Zlatá stezka*, roč. 23, 2016, č. 2, s. 481–501, edice na s. 488–500.

⁷⁹⁴ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, f. Sbírká rukopisů, *Zápisky Vojtěcha Josefa Tuschla, krumlovského pekaře, z let 1757–1788*, bez sign.

Josepha Urtiky pojednává jak o historii města včetně opisů důležitých úředních dokumentů, tak o osobě autora.⁷⁹⁵ Existují rovněž kroniky měst s menším počtem záznamů soukromého charakteru, které autor zapisoval na začátek či konec knihy. Takovou kroniku vytvořil ve druhé polovině 18. století například litoměřický radní **Antonín Gottfried Schmidt**.⁷⁹⁶ Stejnou podobu mají také kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera nebo Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Můžeme jmenovat i několik prací, jež stojí na pomezí městské knihy a městské kroniky, kde nenalezneme žádné informace o autorovi. V širším měřítku jsou zde naopak zastoupeny události ze správy města s opisy důležitých úředních dokumentů. Zde je možné uvést zápisky obročního písaře v Soběslavi **Jana Libry**.⁷⁹⁷ Podobné texty jako jsou soběslavské paměti, kde nejsou žádné osobní zápisky, vznikly také pro Chrudim nebo Velké Meziříčí.⁷⁹⁸ Existují také texty, jež mají jinou podobu. Například rukopis, v němž se nacházejí paměti třeboňského radního, měšťana a barvířského mistra **Josefa Pospíšila**. Pospíšilovy záznamy však zabírají pouze menší část souboru. Kniha dále obsahuje opisy starších třeboňských listin od roku 1580 a privilegií od roku 1376 a na volných listech ještě opisy výnosů třeboňského magistrátu z let 1798 až 1801.⁷⁹⁹

Události v kronikářských dílech byly většinou popsány stručně a bez hodnocení. Existuje i několik prací, kde vystupuje osoba autora velice výrazně, kupříkladu v již zmíněných pamětech **Kristiána Josefa Vejricha** nebo v kronice Velkého Meziříčí od **Františka Ignáce Konteka**, v níž sice nejsou zapsány žádné soukromé údaje, ale ze zápisů jsou jasně patrné autorovy vlastenecké názory a postoje. V případě Českých Budějovic však individuální názory autorů kronikářských děl nejsou na první pohled znát a čtenář by si musel všimnout drobných nuancí v zápisech, aby je odhalil. Dalo by

⁷⁹⁵ J. ZOUHAR, *Die Komotauer Chronik des Bürgers Johann Joseph Urtika (1710–1784). Ein Beitrag zur frühneuzeitlichen deutschsprachigen Geschichtsschreibung in den böhmischen Ländern*, Červený Kostelec 2016.

⁷⁹⁶ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, f. AM Litoměřice, k. 7, sign. IV B 3a, inv. č. 9. Více viz Eduard DONEK, *Pisatelé pamětí a kronik litoměřických v století XVI–XVIII*, Časopis musejního spolku v Litoměřicích 1, 1929, s. 13; Wenzel KATZEROWSKY, *Die meteorologische Aufzeichnungen der Leitmeritzer Rathsverwandten Anton Gottfried Schmidt aus den Jahren 1500 bis 1761*, Prag 1887; O. KOTYZA, *Skutkům*, s. 41, 60, 62; J. SMETANA, *Soupis*, s. 249, č. 204; TÝŽ, *Vyprávěcí prameny*, s. 245, 283; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 140.

⁷⁹⁷ KNM, f. Sbirka rukopisů, sign. IV C 23. Více viz M. ĎURČANSKÝ, *Kolektivní paměť*, s. 377; M. HRADILOVÁ, *Narativní prameny*, s. 194; Michaela ZRONKOVÁ, *Paměť o městě (Soběslav v měšťanských pamětech 1632–1752)*, České Budějovice 2007 (diplomová práce).

⁷⁹⁸ Více viz Tilman BERGER – Tomáš MALÝ (edd.), *Josef Cereghetti. Historya Chrudimska, w níž se wipisuge počátek Města Chrudimě, gakož také skáza, a zase poznowú wistaweni, a wsselikých wěcy w něm zběhlých*, Chrudim 2005; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka. Městská kronika barokní Moravy*, Tišnov 2004.

⁷⁹⁹ SOA Třeboň, f. Sbirka rukopisů Třeboň, inv. č. A 24. Více viz J. WEBER – P. SPUNAR – J. TRÍSKA, *Soupis*, s. 219.

se říci, že v tomto směru byly názory a hodnoty českobudějovických kronikářů velmi podobné a společné pro celou městskou komunitu.

Jen nepatrné množství kronikářských děl z 18. století bylo vydáno tiskem. Většina zůstala v rukopisech, například paměti klatovského měšťana **Václava Vojtěcha Voříška** z první poloviny 18. století.⁸⁰⁰ Taktéž rozsáhlá kronikářská činnost českobudějovického pekařského mistra Lukáše Bernarda Schneidera, při níž využil řadu starších dnes již nedochovaných pramenů, zůstala bez povšimnutí a vydání tiskem se ani jedna z jeho kronik nedočkala.⁸⁰¹ V barokní době byl zájem především o díla církevního charakteru, proto byla tiskem vydána například práce dominikána Cyrila Rigy o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické. V závěru 18. století vznikaly také topografie měst. Nejvýznamnějším autorem byl **Jaroslav Schaller**, který v letech 1785 až 1791 vytvořil 16 dílů *Topographie des Königreiches Böhmen*, jež byly vydány tiskem. Jsou zde popsány jednotlivé kraje, přičemž uvedená města jsou doplněna rozsáhlým komentářem.

I pro 18. století stále platí terminologická neukotvenost. Záznamy kronikářského charakteru k dějinám příslušného města mohly být zapsány v oficiálních či soukromých kronikách měst, pamětech, v rodinných kronikách, tištěných kalendářích. Také názvy, jimiž autoři knihy nadepisovali, byly různé bez ohledu na užitý jazyk. Objevovaly se klasické tituly, například chebská *Chronik Salomona Grubera* z roku 1743,⁸⁰² *Gedenkbuch, Beschreibung*, nebo jen *Geschichte* například města Českých Budějovic od Jáchyma Štěpanovského ze samotného závěru století.⁸⁰³ Netradičním *Augenzeugliche Begebenheiten* začíná název paměti olomouckého měšťana **Josefa Leitmetzera** z let 1778 až 1829.⁸⁰⁴ Neobvykle začíná i kronika **Františka Ignáce Konteka**: „*Město Velká Mezeříč nad řekou Oslavou v Jihlavském kraji*“.

Velký význam mají zejména vyprávění ze současnosti autorů, u nichž nebylo potřeba využívat starší prameny, a je proto možné tyto události považovat za věrohodné. Avšak i zde je nutné posuzovat míru subjektivnosti každého pisáře. Dobové události popsali kupříkladu **Filip Ignác Dremsa** a **Antonín Štěpán** nebo

⁸⁰⁰ SOKA Klatovy, f. AM Klatovy, inv. č. 123 a 124; KNM, f. Sbirka rukopisů, sign. IV B 1. Více viz F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze I*, Praha 1926, s. 185, č. 957.

⁸⁰¹ M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider*, s. 93–123.

⁸⁰² SOKA Cheb, f. AM Cheb, sign. 533, inv. č. 1020.

⁸⁰³ JVK, Oddělení rukopisů a starých tisků, Zlatá Koruna, sign. 1 RE 16.

⁸⁰⁴ Josef PRUCEK (ed.), *Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829*, Olomouc 2001. Více viz J. MILLER a kol., *Soupis*, s. 189–190.

Vojtěch Josef Tuschl. Z českobudějovických autorů je nutné zmínit zejména Dominika Kollera, Jana Jiřího Millauera, Jana Antonína Eichlera a Lukáše Bernarda Schneidera.

Zajímavá je také otázka důvodů, jež autory k sepsání kroniky města vedly. Čistý zájem o historii města vedl mělnického měšťana **Jana Josefa Albrechta**⁸⁰⁵ nebo autory zmíněných soběslavských pamětí. Kroniky Českých Budějovic z 18. století byly rovněž vytvořeny ze soukromé iniciativy autorů. Výjimku tvoří práce Dominika Rigy, jež vznikla při oslavách 500. výročí založení dominikánského konventu. Na objednávku městské rady vznikly například kroniky Velkého Meziříčí od **Františka Ignáce Konteka**, který popsal dějiny města od roku 1401 až do roku 1723 nebo chrudimská kronika **Josefa Ceregettiho** dovedená do roku 1789.

Jen mimořádné události byly zaznamenány v Kontekově kronice nebo v pamětech roudnických měšťanů.⁸⁰⁶ Většina kronik, a platí to i pro všechna českobudějovická díla 18. století, však kromě výjimečných událostí zaznamenává i běžné zprávy různého charakteru například o počasí, o pravidelných mších o trzích atd.

Městské kronikářství 18. století se v současné době těší větší pozornosti. Doposud sice nevznikla žádná syntetizující práce, jež by se zabývala obecnějšími problémy městské historiografické tvorby tohoto období, ale v posledních letech bylo připraveno několik zdařilých edic městských narativních pramenů různých českých a moravských měst, u nichž lze pozorovat mnoho shodných rysů.⁸⁰⁷ Největší množství kronik z 18. století se dochovalo zejména v centrech s dlouhou tradicí kronikářských děl, jakými byly Praha, České Budějovice, Jihlava, Cheb, Litoměřice nebo Olomouc. Kroniku psal zpravidla měšťan o svém městě. Podle toho, jaké měl možnosti, využíval více či méně starší kronikářská díla či úřední dokumenty. Přestože každá kronika je jedinečná, většina si je velmi podobná a sleduje stejné cíle, přičemž tím hlavním bylo uchovat paměť na dějinné události města pro budoucí generace.

⁸⁰⁵ J. KILIÁN (ed.), *Mělnická kronika Jana Josefa Albrechta ze sklonku baroka*, Mělník 2005.

⁸⁰⁶ Petr KOPIČKA – O. KOTYZA (edd.), *Paměti roudnických měšťanů z 18. století*. Brodští & Jilkové, Litoměřice – Praha 2009.

⁸⁰⁷ T. BERGER – T. MALÝ (edd.), *Josef Ceregetti*; J. KILIÁN (ed.), *Mělnická kronika*; P. KOPIČKA – O. KOTYZA (edd.), *Paměti*; J. LHOTÁK, *Kronikářské záznamy*, s. 481–501; Bořivoj LŮŽEK (ed.), *Jan Mojžíš. Letopisy města Luna v nich dobrá i zlá správa městská vypsána jest k naučení a ku příkladu potomkům téhož města, aby vlast svou pobožně, pokojně, užitečně a spravedlivě řídili a zlých věcí se vystříhali*, Praha 1970; L. MARTÍNKOVÁ (ed.), *Paměti*; M. ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*; J. VOGELTANZ (ed.), *František Václav Feliš*.

VI. ZÁVĚR

České Budějovice patří společně s Prahou, Litoměřicemi, Chebem, Jihlavou, Olomoucí a Brnem k českým a moravským městům, pro která se zachovalo větší množství narativních dějepisných děl, z nichž je možné pozorovat historiografický obraz raně novověké městské společnosti. V práci byla věnována pozornost nejen jednotlivým textům, jež vznikly v období raného novověku, ale nebyl opomenut ani další vývoj českobudějovických narativních pramenů v 19. století a badatelský zájem o tyto písemnosti až do současnosti. V některých kronikářských dílech jsou totiž záznamy dovedené dál než do konce raného novověku. Navíc v 19. století také vzniklo několik zajímavých děl, v nichž jsou opsány raně novověké práce.

Nejnáléhavější úkol, který bylo nutno vyřešit, tkvěl v určení relevantních pramenů, v nichž by se mohly nacházet zprávy s historiografickým obsahem. Kronikářské záznamy k dějinám Českých Budějovic jsou obsaženy v různých dílech soukromého či úředního charakteru. Ze soukromé iniciativy vznikaly kroniky měšťanů, kterých se dochovalo nejvíce. Patří sem rovněž rodinné kroniky, jež vedle soukromých zpráv obsahují pamětní záznamy k dějinám města. Z úředních knih jde zejména o pamětní knihy města, jejichž autoři byli městskými písaři. Dochovány jsou také pamětní knihy dalších organizací ve městě, jako bylo děkanství, záduší nebo městský špitál. V jedné z úředních knih vztahující se k organizaci městské správy, která primárně zachycuje obnovování městské rady, jsou připojeny kronikářské záznamy z počátku 17. století. Zahrnuty musely být také topografie či materiály, jež byly uloženy v makovici městské věže, či pamětní zápisy v tištěných kalendářích. Zvláštní skupinu tvoří díla, jež vznikla k oslavě či připomenutí nějaké významné události, například popis návštěvy panovníka Karla VI. roku 1732 od městského písaře Jana Petra Kodýdka. Kronikářské záznamy k dějinám Českých Budějovic jsou rovněž obsaženy v dílech jiné než městské proveniencí, v nichž nejsou hlavním námětem. Například v jednom exempláři Kosmovy kroniky tvoří zápisy k dějinám Českých Budějovic pouze pozdější doplněk majitele knihy. Podobně Balbínovy poznámky k dějinám města představují jen malou část jeho výpisků k různým tématům.

Dalším úkolem bylo pokusit se určit formy dochování narativních pramenů k dějinám města. Mnoho z nich se dochovalo v originále, ale i v pozdějších opisech. Některá díla zvláštního významu se dočkala také tištěné podoby. V barokní době byl

zájem především o díla církevního charakteru, proto byly vydány práce dominikánů Michaela Schichellia a Cyrila Rigy o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické. V závěru 18. století pak vyšla topografie města Jaroslava Schallera. Kroniky měšťanů, přestože zejména činnost Lukáše Bernarda Schneidera byla velkolepá, se tisku nedočkaly. K vydání nedošlo ani u textů církevních představitelů, ale hlavně historiků Bohuslava Balbína či Jana Floriána Hammerschmidta, kteří to jistě zamýšleli. Řada dnes nezvěstných děl je částečně opsána v dochovaných rukopisech, i když nikdy nebude jejich původní podoba jednoznačně prokázána, protože opis nemusel být úplný. Opisy dnes nezvěstných rukopisů podali ve druhé polovině 18. století například Lukáš Bernard Schneider, který v úvodu své práce vyjmenoval autory, z jejichž textů vycházel, nebo třeboňský archivář Petr Kašpar Světecký, jenž opsal dnes nezvěstnou kroniku Českých Budějovic od Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu. Podrobným výzkumem jednotlivých zápisů, a to i v případě, že sami autoři své zdroje neuvedli, bylo zjištěno, z jakých materiálů písaři vycházeli. Z velké části to byly právě opisy starších kronikářských děl. Soupis pramenů, který tvoří jednu z příloh předkládané práce, reflektuje ono přebírání zpráv dalšími autory a obsahuje rovněž seznam deperdit. Povědomí o vytvořených opisech, pohřešovaných či zničených rukopisech tak umožnilo rekonstruovat vzájemné ovlivňování jednotlivých autorů.

Popsány byly také životní dráhy autorů, v případě, že byli písaři známi. Autory historiografických děl byli zpočátku radní písaři, kteří dosáhli vyššího vzdělání a měli rovněž dobrý přístup k informacím. Z pověření městské rady vznikly pamětní knihy Jana Petříka z Benešova. Autory se stávali také zástupci městské elity, kteří zasedali v městské radě či měli jiné důležité funkce ve správě města. Později, nejvíce v 18. století, vytvářeli svá kronikářská díla měšťané, zejména vzdělaní řemeslníci jako Lukáš Bernard Schneider nebo Matěj Schmidt. Přesto se nijak zvlášť neliší od kronik, jejichž autoři figurovali v městské správě. Kroniky o dějinách města vytvořili i další autoři, kteří se v Českých Budějovicích nenarodili, ale přistěhovali se až v dospělosti a získali zde měšťanské právo, například Tomáš František Veselý nebo Jonáš Katschner. Nicméně rozdíl ve vedených kronikářských dílech mezi rodilými a přistěhovalými měšťany nejsou patrné. Autory kronikářských zápisů byli rovněž duchovní, kteří zaznamenávali důležité události do děkanských pamětních knih, dominikáni, kteří sepsali svá díla o obrazu Panny Marie Budějovické na objednávku církve, a historikové Bohuslav Balbín a Jan Florián Hammerschmidt, kteří chtěli

vytvořit dějiny Českých Budějovic. Většina autorů však náležela k elitní vrstvě zasedající v městské radě. Kronikářské zápisy odrážejí individuální zájmy písařů, jejich myšlení, pohled na město a vnímání soudobých událostí, které ale bylo po prostudování jednotlivých děl u všech více méně totožné. Přestože většina narativních dějepisných děl vznikla z vlastního rozhodnutí autora, kopírují i tyto politiku města a snaží se o objektivní zprávy, vždy však vedené úctou k městu. Autoři, kteří si sami zvolili, že vytvoří kroniku města, nebyli vázáni žádnými pravidly a jejich texty mohly mít jakoukoli podobu a věnovat se jakýmkoli tématům. Vliv mělo také získané vzdělání. Tomu, jakého vzdělání dosáhl autor konkrétního textu, odpovídá i jeho úroveň. Například Jonáš Katschner se ve své kronice pokoušel opisovat latinské a české zprávy a dopustil se mnoha pochybení. Většina autorů zanechala své jméno na stranách svých rukopisů, ale u některých, například u kroniky rodin Haasovy a Schmidtovy nebo u kroniky rodiny Matyášovy, se jejich autorství muselo zjistit porovnáním písařských rukou nebo podle témat zápisů. Také nepodepsaná kronika Jonáše Katschnera byla považována za kroniku Tomáše Františka Veselého a na omyl se přišlo, až když byla pravá Veselého kronika nalezena.

Důležitou složkou výzkumu bylo také zjištění motivací k sepsání daných děl. U úředních knih byla daná požadavky konkrétní instituce, stejně tak u prací vzniklých na objednávku. U kronikářských děl, jež vznikala z autorovy iniciativy, mohly být důvody sepsání různé. Vliv mělo písařovo povolání. Jiné pohnutky měl řemeslník, jiné konšel města či úředník městské správy. Řemeslníky zajímaly především hospodářské události, jako zprávy o trzích, cenách nebo úrodě. Člen městské rady nebo městský úředník zapisoval více údaje o podstatných událostech z městské správy, protože k nim měl snazší přístup. Historikové, kteří nepocházeli z města a neměli k němu tudíž žádné emoční pouto, vedl profesionální zájem vytvořit dějiny významného královského města.

Záměrem všech autorů bylo v první řadě uchovat paměť na důležité události pro budoucí generace. Některé záznamy mohly sloužit také k poučení. Kroniky, jež obsahovaly i rodinné záznamy, byly určeny hlavně pro potomky autora, který jimi chtěl uchovat rodinnou paměť a vyzdvihnout postavení své rodiny ve městě. Jelikož nebyly ve většině raně novověkých českobudějovických kronik do předmluv vypsány důvody k jejich sepsání, zůstávají skryty. Mohlo jít o zájem o město a touhu měšťana zaznamenat důležité události, jež by měly být zachovány do budoucna. Motivací autorů mohly být válečné události či jiné katastrofy, které se ve městě přihodily. Autor tak mohl cítit potřebu vypsát se z prožitého utrpení. Během třicetileté války vznikla kronika

Davida Doudlebského ze Sterneku, v níž se však záznamy o válečných událostech nenacházejí. Nicméně i tato absence mohla být reakcí na válečné útrapy. Motivace mohla být i osobní, například jmenování konšelem města či přijetí za měšťana. Sepsání kroniky tak bylo výrazem vděčnosti a lásky k městu. Každopádně je ve všech studovaných kronikách zřetelná loajalita písařů k městu.

Nejzásadnějším úkolem, kterým bylo třeba se při studiu narativních pramenů k dějinám města zabývat, bylo důkladně prozkoumat tematické okruhy, jimiž se autoři zabývali. Právě otázky výběru témat či způsobu jejich zaznamenání hrají důležitou roli při studiu obrazu raně novověkého města. Každý jednotlivý autor si vybíral dle jeho názoru důležité zprávy. Zásadní události však zapsali téměř všichni autoři, liší se ale například v četnosti záznamů podle profesních zájmů. Převažují zprávy něčím neobvyklé, které znamenaly nějaký zásah do běžného fungování města.

Většina kronikářů zaznamenala panovnické návštěvy města, panovníkem udělená privilegia, dále dění v městské radě, zejména její obnovování, přičemž zde nebyl výraznější rozdíl v zápisech členů městské rady a například řemeslníků. Obecně se v kronikách nenalézají mnoho zpráv o běžném fungování městské správy či o zásazích státu do jejího fungování. Zejména tereziánsko-josefínské reformy nejsou v kronikách výrazně připomenuty. Měšťany královského města nezajímaly reformy, jež se jich nedotýkaly. A protože konzervativní měšťané, kteří si zakládali na tradičních hodnotách, neměli rádi jakékoli změny, ignorovali i ty turbulence, které se jich nějakým způsobem dotknout musely. Zvláště náboženské reformy musely vyvolat u duchovně silně založených měšťanů velkou nevoli. Přesto se o nich kroniky výrazně nezmiňují. Jejich opominutí zřejmě značilo nedůvěru, ale patrně úcta k panovníkovi jim nedovolila vyjádřit svůj nesouhlas.

Městské hospodářství je zmíněno zejména v dobách přírodních pohrom, požárů, epidemií nebo válek, které na něj měly vliv. V kronikách jsou četné zápisy o trzích, úrodě nebo o cenách. Méně jsou popsány berně, příjmy, dluhy nebo půjčky či režijní hospodaření města.

Zprávy o městské architektuře, která vytvářela materiální obraz města, zařadila do svých děl většina autorů. Zejména v kronikách barokní doby je věnováno mnoho prostoru církevním stavbám. Ovšem i obecně se dá říci, že se v kronikářských dílech více psalo o církevních stavbách, jež byly pro měšťany, jejichž život byl řízen vírou v Boha, velmi důležité. Obraz města však vytvářely také různé ceremonie, zejména církevního charakteru, jako byla procesí a poutě, o nichž je v kronikách měšťanů velmi

mnoho zpráv. Autoři dokonce dávali těmto zprávám přednost před jinými politickými či správními událostmi, které by se z dnešního pohledu zdály důležitější. Zprávy církevního charakteru byly v hojném počtu zapisovány po celý raný novověk, zvláště v barokním období. I v závěru 18. století, kdy se ve společnosti začaly prosazovat osvícenské myšlenky, byl zájem o tyto události v kronikářských dílech takřka stejný. Víra v Boha, která prostupovala celý život raně novověkého člověka, se v kronikách demonstrovala také způsobem psaní písařů, což je patrné zejména ve zprávách o přírodních katastrofách, požárech, epidemiích či válkách. V těchto vypjatých momentech se písaři obraceli k Bohu s modlitbou, aby je od dalších podobných starostí a utrpení uchránil.

Obraz kulturního a náboženského života minoritních skupin obyvatel města je v kronikách vnímán z pohledu katolicky smýšlejícího měšťana, který se mnohdy podílel i na správě města a jemuž šlo o zachování jednoty v městské komunitě. Zápisy o jiných obyvatelích města, zejména o nekatolické menšině v předbělohorské době, se obvykle týkají jejich kriminálních deliktů ve snaze ukázat, že do města tito lidé nepatří. Jediný nekatolík mezi autory zpráv k dějinám města Jan Strialius z Pomnouše, který si však získal respekt mětské rady a působil zde jako městský písař, zmínil proběhlé události včetně náboženských poměrů ve městě nezaujatým pohledem městského úředníka.

Zápisy o válečných událostech jsou jedním z nejdůležitějších typů záznamů, na nichž se dají sledovat názory a myšlení raně novověkých měšťanů. Válka a především její důsledky v záznamech kronikářů jasně ukazují strach obyvatel o život a o budoucnost města. Hlavní snahou, jak se s nastalou situací vyrovnat, bylo obrátit se k Bohu. Raně novověký člověk vnímal války, ale vlastně i jiné katastrofy včetně přírodních pohrom a požárů, jako boží trest. V těchto vypjatých momentech se v kronikách objevuje mnohem více záznamů o konaných procesích nebo o stavbě církevních budov než v pokojných dobách. Nejvíce takových zpráv je zapsáno v letech třicetileté války a válek o rakouské dědictví, což je ale také dáno barokní dobou. Při studiu jednotlivých záznamů z válečných let se zdá, že je zde mnohem více negativních zpráv než v letech míru. Zprávy o bojích střídají zápisy o krádežích nebo přírodních pohromách. Ihned po skončení války je i v záznamech kronikářů viditelný značný emoční rozdíl.

V kronikách byla také hojně popsána kriminalita ve městě a s ní spojené tresty, jejichž cílem a ostatně také záměrem kronikářů bylo udržet ve společnosti morální hodnoty, vzbudit v lidech strach, ale i víru ve spravedlnost.

Často jsou v kronikách zmíněny přírodní pohromy, jež pravidelně způsobovaly velké škody na úrodě. Při jejich popisu hrála velkou roli víra v Boha, protože je lidé vnímali jako boží trest. Proto stejně jako u válečných událostí i u přírodních pohrom následovaly zpravidla také modlitby a informace o konaných procesích. Ještě v 18. století bylo mnoho těchto zpráv značně pověrečných. Ve všech kronikářských dílech se hojně vyskytují záznamy o počasí, a to zejména v případě, že se nějakým způsobem vymykalo normě. Výjimkou jsou záznamy Jana Strialia z Pomnouce, který do svých deníků průběžně zaznamenával údaje o počasí. Morová epidemie, jako další pohroma, která mohla město postihnout, znamenala pro město nejen značnou ztrátu na životech, ale i pokles řemeslné činnosti a obchodu, jež byly pro městský život důležité. Zápisy o morových ranách jsou opět doplněny zprávami o vykonaných náboženských obřadech, jež by měly město od moru ochránit. Stejně tak se dělo v případě hladomoru.

Zajímavé jsou zprávy o konkrétních lidech v městských kronikách. Některé kroniky k dějinám města obsahují také stručné rodinné zápisky umístěné v úvodu či v závěru kroniky. Takto o sobě informovali například Tomáš František Veselý, Jan Jiří Millauer či Jan Eichler a jeho syn Jan Antonín Eichler, ovšem rozsahem se soukromé zprávy nevyrovnají těm kronikářským. Mnohem více soukromých zpráv uváděl ve svých denících Jan Strialius z Pomnouce či Matěj Schmidt v rodinné kronice. Zprávy o jiných obyvatelích města se omezují na důležité osoby městské správy. Někteří autoři, například Jonáš Katschner, měli v oblibě demografické údaje pro jednotlivé roky. Obecně však jména městských obyvatel v kronikách vystupují jen při překročení zákona, nebo v případě, že byli obětí nějaké nehody.

Nejvíce zpráv městských kronik se týká samotného města, ale některé informují také o jiných místech, ke kterým měli českobudějovičtí měšťané nějaký vztah. Výjimku tvoří zprávy ze vzdálenějších míst, které uvedl například Jan Jiří Millauer, přejaté z letákových novin jen z důvodu jejich zajímavosti či celozemské důležitosti.

Raně novověké narativní dějepisné prameny o Českých Budějovicích, jež vypovídají o chodu města a o životě jeho obyvatel, rozšiřují naše znalosti o historiografii města a představují tudíž důležitý pramen k regionálním dějinám. Detailní rozbor konkrétních kronikářských a pamětních zápisů tvoří významný přínos k výzkumu každodenního života českobudějovických měšťanů v období od 16. století do sklonku 18. století. Některé kroniky kromě výjimečných událostí zaznamenávaly i běžné zprávy různého charakteru, například o počasí, pravidelných mších či o trzích,

a ukazovaly tím běžný každodenní život ve městě v raně novověkém období. Navíc většina českobudějovických kronikářských prací nebyla zhotovena z popudu městské rady a nabízí tak mnohem více osobních poznámek a zajímavostí z každodenního života města, protože autorem mohl být kdokoli. Nemusel to být nutně městský písař, který dosáhl vyššího stupně vzdělání, nebo odborný historik. Dějepisné vyprávěcí prameny představují vhodné prameny ke zkoumání historicko-antropologických otázek. Kronikářské zápisy reflektují postoje a způsob myšlení raně novověkých měšťanů.

Jedním z cílů práce bylo zaměřit se na kategorii identity. V zápisech se odráží nejen individuální zájmy autora, ale především kolektivně sdílené hodnoty celé městské komunity. Kroniky měšťanů formovaly identitu města stejně jako městské stavby, sochy, obrazy či jiné symboly nebo slavnosti, přičemž snahou bylo ukázat obraz městské komunity v její ideální podobě. Proto byly některé zprávy zamlčovány. Například o kauze z konce 16. století, kdy městská rada zfalšovala počet várek z městského pivovaru a odváděla nižší daně, informoval pouze Lukáš Bernard Schneider. Nejsnáze viditelná je soudržnost komunity v pamětních záznamech vypjatých momentů, zejména válečných konfliktů nebo přírodních katastrof, v nichž zřetelně vystupují tradiční hodnoty a společné cíle obyvatel města. V kronikářských dílech jsou patrná jednotná stanoviska celé komunity a rozlišování na vlastní a cizí. Okolní společnost či jiné názory a pohledy na fungování společnosti autoři zpravidla nezaznamenali vůbec nebo v negativním smyslu. Minulé děje byly vnímány vždy pozitivněji než současnost. Důležitým úkolem narativních dějepisných děl bylo obracet se k minulosti a hledat v ní poučení. Kronikáři vyjadřovali ve svých dílech mnohem více identitu celé městské komunity, k níž náleželi, než svou vlastní, osobní či rodinnou, jež je obsažena spíše v zápisech rodinného charakteru než v pamětních zápisech k dějinám města. Jedinec byl tedy značně ovlivněn společností, ve které žil, a v zápisech se jeho konkrétní individuum neodrží zdaleka tolik, jak by se mohlo předpokládat. Na základě rozboru kronikářských záznamů a jejich vzájemné komparace byly zjištěny jen drobné odlišnosti ve vnímání událostí jednotlivými kronikáři dané v prvé řadě jiným sociálním statusem pisatelů respektive jejich povoláním. Řemeslník zapisoval častěji zprávy hospodářského charakteru, které měly pro jeho povolání význam. Úředník či radní zase více řešil události týkající se správy města. Rozdíly jsou však pouze v jejich četnosti.

Další odlišnosti jsou dané dobou, v níž záznamy vznikaly. V případě kronikářských záznamů z Českých Budějovic lze porovnat prameny z celého období

raného novověku. Stanoviska písařů i celé městské komunity nebo alespoň okruhy zájmů se musely v průběhu doby částečně pozměnit. Klidné 16. století, kdy do města pronikaly humanistické myšlenky a vzdělání bylo stále dostupnější, nastartovalo rychlý rozvoj městského kronikářství. Na počátku 17. století ovšem zejména vpád pasovského vojska do města a třicetiletá válka znamenaly úpadek dějepisné produkce. České Budějovice sice zůstaly jako jedno z mála měst věrné Habsburkům a získaly za to mnoho výsad včetně přijetí mezi královská privilegovaná města, ale hospodářské problémy se nevyhnuly ani jim. Zátěž to nicméně nebyla taková, a proto v Českých Budějovicích během třicetileté války nevznikla žádná významná kronikářská práce, která by se věnovala válečným událostem z pohledu očitého svědka.

V barokním období vznikala také díla církevního charakteru na objednávku církevních institucí, jejichž autoři byli církevními představiteli, například dominikáni Michael Schichellius a Dominik Riga. Barokní kněz Bohuslav Balbín chtěl vytvořit dějiny Českých Budějovic, ale zůstalo pouze u přípravných poznámek. Barokní zbožnost vyvolala větší zájem o literární činnost i mezi měšťany. V 18. století vznikala řada pamětních zápisů oslavujících barokní církevní stavby, například Lukáš Bernard Schneider ve své kronice detailně popsal dějiny církevních staveb ve městě. Na konci 18. století postupně docházelo k prosazování vědeckého přístupu k pramenům. V Českých Budějovicích ale pokračovali autoři ve starém způsobu psaní a přejímali starší práce bez kritických připomínek. Zejména u zápisů válečných událostí, přírodních katastrof či epidemií byla i v závěru 18. století přítomná víra v zázraky, nadpřirozeno a pověry. Lidé nemohli nešťastné události ovlivnit, proto se obraceli k Bohu a pověrám. Věřili, že je Bůh trestá za jejich hříchy a že jim pomohou různá procesí nebo bohoslužby. Osvícenské ideje, které měly lidi zbavit náboženských pověr, se tak prosazovaly velmi pomalu. Například Lukáš Bernard Schneider přejímal zprávy k dějinám města od několika autorů, avšak bez snahy o jejich verifikaci. V průběhu tří staletí nedošlo v českobudějovických vyprávěcích pramenech dějepisné povahy k výraznější změně názorů jednotlivých autorů, protože ani postoj města se neměnil a osvícenské myšlenky se zde také nijak zvlášť neprojevovaly. Snad jen barokní zbožnost měla vliv na vzrůstající počet záznamů náboženského charakteru.

Pro předkládaný výzkum byla klíčová zejména díla, v nichž se autoři věnovali své současnosti. Zápisy dávno proběhlých dějů byly zpravidla tendenčně přebírány ze starších prací. Naopak právě probíhající události zaznamenané přímými účastníky mohou nejlépe posloužit ke zjištění, jakým způsobem autoři vnímali svou současnost.

Jejich názory na společenské dění je právě v těchto záznamech nejvíce znatelné. Zajímavé zprávy ze své současnosti podali zejména autoři 18. století Dominik Koller, Jan Jiří Millauer, Jan Antonín Eichler a Lukáš Bernard Schneider. Avšak i u zápisů ze současnosti autorů je nutné přihlídnout k subjektivním názorům každého písaře. Dalším problémem je otázka věrohodnosti. Porovnáním kronikářských záznamů jednotlivých autorů bylo zjištěno, že jsou více méně shodné. Verifikaci údajů by jistě usnadnilo porovnání s prameny úřední povahy. Dochované radní manuály ale mnoho pamětních záznamů nenabízejí.

Kdyby bylo pro zkoumání těchto otázek vybráno jiné město, které nemělo vždy pozitivní vztah k panovníkovi a v němž probíhaly konfesní spory, nebo poddanské město, které nemělo dobré vztahy s vrchností, byl by výsledek zjištění patrně zcela jiný. Písařem by mohl být člověk, který nesouhlasil s politikou svého města nebo vrchnosti a v zápisech by byly jeho rozdílné myšlenky a názory jistě dobře vidět, protože ukázat svou nespokojenost s místními poměry byl zřejmě i důvod sepsání celého díla. Toto ale pro České Budějovice neplatí. Zajímavé bylo porovnání s ostatními významnými centry městského kronikářství, jako byly Cheb, Jihlava, Litoměřice, Olomouc, Praha a další města, v nichž byla vytvořena narativní dějepisná díla. Obecně lze tvrdit, že vývoj byl ve všech lokalitách velmi podobný. Vznikaly zde práce nejrůznějšího charakteru avšak se stejným cílem, uchovat paměť na dějiny města. Drobné odlišnosti nastaly samozřejmě zejména ve městech, která měla jiná náboženská a politická stanoviska a po Bílé hoře se musela vyrovnávat s mnohými změnami. České Budějovice vždy stály na straně panovníka, vždy navenek vystupovaly jako katolické město, a proto se zde řada změn zřetelně patrných v jiných městech neprojevovala v takové míře.

Městské historiografické narativní prameny vytvářely městskou identitu zejména v krizových obdobích, kdy bylo potřeba upevnit v myslích měšťanů pocit sounáležitosti a zdůraznit jednotu celého města v politických i náboženských postojích. Dějepisná vyprávěcí díla městské provenience, byla jedním z faktorů, jež formovaly obraz města. Hlavní přínos práce spočívá v prohloubení bádání o historiografických narativních pramenech měst a z nich plynoucích dalších otázkách o myšlení a jednání raně novověkých městských obyvatel. Výrazným přínosem předkládané práce je soupis raně novověkých narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic, který je důležitý pro dobrou orientaci ve zkoumané problematice a může podnítit další výzkum o dějinách města.

VII. PŘÍLOHY

VII. 1. *Soupis narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic*

Komentovaný soupis dochovaných, ale též deperditních raně novověkých narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic, v němž je možné nalézt informace o vnějších znacích, ale rovněž o obsahové stránce zkoumaných pramenů, obsahuje rukopisy a staré tisky v celkovém počtu 50 položek. Jejich řazení v soupisu je chronologické, ale deperdita jsou vyčleněna až na jeho konci. Jednotlivá díla jsou oddělena pořadovými čísly. U každého spisu nechybí údaj o jeho uložení v archivu, muzeu, knihovně či na jiném místě. Dále jsou stručně popsány vnější znaky pramene zahrnující časové vymezení jeho vzniku, psací látku, počet folií či pagin, rozměry knihy a poznámku o vazbě, zejména o jejím dochování a materiálu. Poté následuje širší rozbor pramene, například údaje o zvláštních přípiscích, ex libris pozdějších majitelů, razítka institucí, jež měly dílo v majetku atd. U každého rukopisu či tisku je zapsán také užitý jazyk a písmo, v němž je text vyveden, přičemž při užití více jazyků jsou tyto seřazeny v pořadí dle frekvence jejich výskytu. Dále mohou být připsány důležité informace o autorovi či autorech s časovým vymezením jimi učiněných záznamů. Následně je uveden autor a název díla, obsah rukopisu či tisku a v závěru odkazy na příslušnou literaturu, v níž je věnován prostor konkrétnímu dílu nebo jeho autorovi. Poznatky uvedené v soupisu jsou čerpány přímo z konkrétních děl a z příslušné literatury. Nezanedbatelnou pomůckou jsou samozřejmě také inventáře (zejména inventáře Archivu města České Budějovice), kartotéky (karty II. evidence rukopisů ve Sbírce rukopisů Jihočeského muzea v Českých Budějovicích) a v neposlední řadě rovněž již publikované soupisy rukopisů a starých tisků, jež byly porovnány s originály a případné omyly byly opraveny.

1

Praha, Knihovna Národního muzea, fond Sbírka rukopisů, sign. VIII D 20

ok. 1410 (ne před 1406; ne po 1415) + XVIⁱⁿ. (1519–1539), papír, II ff. + 133 ff., 30x20,5 cm, vazba kožená, soudobá s puklicemi

Na vazbě nedochované tkanice ani spony. Ve vazbě zbytky starého popsaného pergamenu. Na hřbetu bílý štítek s nápisem „*Cosme Chronic*“ a další bílý štítek s perforovaným okrajem a modrým pruhem s nápisem „- + č. 20“. Na předním příděšním štítku s erbem a nápisem „*MUSEUM REGNI BOHEMIAE*“

a sign. „VIII D 20“. Dále na přidešší tužkou psané poznámky a nápis „B VI b 76“. Přední i zadní předsádka torzo starého tisku a na něm růžové oválné razítko s erbem a opisem „MUSEUM REGNI BOHEMIAE“ (dále na fol. Ir, Iir, 1r, 125r, 131v, 133v). Na fol. 131r hnědé oválné razítko s opisem „MUSEUM NATIONALE“. V knize je použit černý a červený inkoust. Na fol. 132r tužkou kresba býka. Text je rovněž na předním a zadním přidešší. Fol. 13 chybí.

Na závěr rukopisu obsahujícího Kosmovu kroniku jsou na fol. 131v zaznamenány ve dvou sloupcích kronikářské záznamy z Českých Budějovic neznámého autora, nejspíše faráře Jana Haydera z let 1519–1539, 10 záznamů o událostech ve městě v období 1500–1535. Rukopis objevil až kaplan Antonín Krejčí a roku 1846 jej věnoval Muzeu Království českého v Praze.

Latinsky, česky; humanistické písmo

Kosmas s pokračovateli

[Jan Hayder, Kronikářské zápisky z Českých Budějovic z let 1500–1535]

Obsah: fol. 13r–72v: Cronica Bohemorum, quam composuit Cosmas, Pragensis ecclesie decanus. Post diluvii effusionem x constat intronisatum fuisse.

fol. 72v–85r: [Pokračování kroniky Kosmovy tzv. Kanovníka vyšehradského]

fol. 85r–123v: [Stručné pokračování kroniky Kosmovy o letech 1142–1283]

fol. 124v–129v: Cronica Bohemorum ... de multis excerpta aliis ... Primus inventor terre Bohemie x (1416) versa est.

fol. 130r–131r: [Výpisek o počátcích křesťanství, přípisek o r. 1529 a 1531 a budějovické zápisky z let 1500–1535]

Literatura:

F. M. BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze II*, Praha 1927, s. 78, 79, č. 2270.

B. BRETHOLZ – W. WEINBERGER (edd.), *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag (Cosmae Pragensis Chronica Boemorum)*, in: MGH SRG NS II, Berlin 1923.

J. EMLER (ed.), *Prameny dějin českých II. Kosmův letopis český s pokračovateli*, Praha 1874.

K. J. ERBEN, *Rukopis muzejní letopisů Kosmových a jeho pokračovatelů*, ČČM 21, 1847, s. 173–188, 235–249.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 179–181.

Heslo církevní správa, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/cirkevni-sprava> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Krejčí Antonín, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/krejci-antonin> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

2

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Děkanský úřad České Budějovice, inv. č. 1

1466–1674, XVII², papír, IV ff. + 143 ff., 31,5x21,5 cm, vazba soudobá, polokožená

Vazba o čtyřech vazech zdobena slepotiskem. Na hřbetu bílý štítek s modrým okrajem s nápisem „2“. Na přední straně desek bílý štítek s nápisem „*Liber Memorabilium Decanatus Bohemo Budvicens Nro. I.*“ a v kroužku „*Inv. 22*“. Na předním přideštití nápisy „*8-XV/132B*“, „*F9*“ a „*B155/2*“. Na fol. Ir tužkou nahoře nápis „*Rkp. D 132*“, a dole „*19/VI 1886 Sgt.*“ a oválné razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“. Na fol. 78v je umístěno oválné černé razítko s opisem „*HIS STAT RESPUBLICA*“. Číslování folií tužkou přeškrtnuté. Archiváři foliováno červenou pastelkou.

Latinsky, německy, česky; humanistické písmo, gotická kurzíva, novogotická kurzíva

Pamětní kniha českobudějovického děkanátu pro roky 1307–1674 s přívazkem kronikářských zpráv Tomáše Františka Veselého od Jana Floriána Hammerschmidta pro roky 1327–1646.

Liber Memorabilium Decanatus Bohemo Budvicensis inchoatus Anno Domini 1466

Obsah: fol. I: [Titulní list]

fol. IIr–IIIv: Index

fol. IVr–127v, 140r–142r: [Pamětní kniha českobudějovického děkanátu s opisem listin a jejich registry 1307–1674]

fol. 128r–139v: *Notata de Regia Civitate Boemo Budvicensi* [Přívazek kronikářských záznamů Jana Floriána Hammerschmidta 1327–1646]

Literatura:

V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2/I (H–J), Praha 1993, s. 51–53.

- R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 32, s. 3.
- J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, ČSPS 61, 1953, č. 2, s. 94–104.
- J. KADLEC, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, ČSPS 62, 1954, č. 1, s. 61–62.
- M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 14, 15.
- M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 53.
- K. PLETZER, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, JSH 26, 1957, s. 14–19.
- K. PLETZER, *Kronikáři a historikové Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, Kulturní kalendář, 1962, prosinec, s. 15.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 84, 85.
- Heslo Hammerschmidt Jan Florian in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hammerschmidt-jan-florian> (ověřeno 14. 5. 2018).
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

3

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100

XVI²–1840, papír, 380 ff. (recte 347 ff.), 20,5x33,5 cm, vazba soudobá, kožená

Tmavě hnědá kožená vazba s dřevěnými deskami, poškozená, zdobena na krajích slepotiskovými linkami. Dochovány dva trny, spony nedochovány. Hřbet na šest vazů. Vazba na hřbetu odtržena a uložena v knize. Nápis na hřbetu „*Gedenkbuch von Joh. Petrik Stadtschreiber Budweis*“. Počáteční folia chybí, původní foliace začíná číslem 27. Z některých folií se dochovala pouze torza. Václav Matyáš Klaudi nechal knihu převázat a sestavil věcný rejstřík umístěný na začátku knihy. Na předním přidešti texty „*Gedenkbuch. Geführt von Joh. Petrik budweiser Stadtschreiber sieh fol. 69 in Jahren 1556*“ a „*Gefunden in den unordentlich verworfenen Schriften der alten Registratur 1818 von M. Klaudi*“. Na předním přidešti tužkou sign. „D 100“, černé blíže neurčené razítko (též na fol. 380v), červený razítkový nápis „*Archiv města České Budějovice*“ (též na fol. 328r, 329r, zadní přidešti). Na fol. [1r] tužkou v pravém horním rohu sign. „D 100“ a červené kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV*“

v *Čes. Budějovicích*“ (též na fol. [2r], [5r], 27r, 31r, 46r, 79r, 110r, 127r, 163r, 175r, 226v, 227r, 253r, 265r, 292r, 306r, 306v, 348v, 353r, 358r, 368r, 374r).

Česky, latinsky, německy; novogotická kurzíva, humanistické písmo, gotická kurzíva

Kniha městského písaře Jana Petříka z Benešova obsahující opisy privilegií a různé zprávy k dějinám města od roku 1265 až do roku 1840 má úřední charakter, převažují opisy listin a listů, mezi které je vloženo několik kronikářských záznamů (fol. 29r, 30r, 31r–32v, 37v, 53r, 72v, 102r, 154v) a tři souvislejší texty.

Jan Petřík z Benešova, Gedenkbuch von Joh. Petrik Stadtschreiber Budweis

Obsah: fol. [1–6]: Registerium alphabeticum

fol. [27r–377r]: [Pamětní kniha s opisy privilegií a zprávami k dějinám města 1265–1840]

fol. 102v–107r: Tragedia Andreae Puklicz Buduicen[sis]

fol. 110v–111v: Chronicon Baronu[m], principu[m] et regu[m] Bohemiae
[1038–1516]

fol. 129v–130r: O zpuosobu czasuow. A[nn]o 1555

Literatura:

F. J. ČAPEK, *Některé drobnosti o kronikářských zprávách Jana Petříka z Benešova*, Výběr 25, 1988, č. 2, s. 29–33.

F. DVORSKÝ, *Petřík Jan z Benešova*, ČČM 58, 1884, s. 304.

K. J. ERBEN, *Ondřej Puklice ze Vstuh, měšténin Budějovický (†1467)*, ČČM 20, 1846, s. 163–211.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 9, s. 1–3.

K. KÖPL, *Erbové řemeslníkův Pražských*, SH 2, 1884, s. 316, 317.

K. KÖPL, *Naučení Jakuba Fikara z Vratu, dané Budějovickým l. 1541 o vedení věci městských*, SH 2, 1884, s. 373–376.

K. KÖPL, *O některých staročeských měrách*, SH 4, 1886, s. 184, 185.

K. KÖPL, *O soudu mezním*, SH 2, 1884, s. 248.

K. KÖPL, *O způsobu časův r. 1555*, SH 3, 1885, s. 305–307.

K. KÖPL, *Staročeské námluvy svatební*, SH 3, 1885, s. 303–305.

D. KOVÁŘ, *Tragédie Ondřeje Puklice. Budějovický purkmistr a jeho zavraždění 25. května 1467*, České Budějovice 2007, s. 47, 48.

K. PLETZER, *Českobudějovický písař Jan Petřík z Benešova. (Příspěvek k dějinám české literatury 16. století)*, JSH 28, 1959, s. 17–24, 40–47.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 17, 74–79.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Petřík z Benešova Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/petrik-z-benesova-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

4

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 90, sign. D 101

1542–1802, papír, [I] ff. + 349 ff. (recte 352 ff.), 21x30,5 cm, vazba nová, kožená

Kožená vazba zdobena slepotiskem s linkami a florálními motivy. Vazba zhotovena Petrem Haindlem v roce 1679. Hřbet o šesti vazech s nápisem „*Gedenk- und Urkunden Buch, A[nno] 1498 bis 1791 II*“. Na hřbetu zbytky dvou bílých štítků s modrým okrajem a vepsanými blíže neurčenými čísly. Nápis na přední desce „*N. VII, Inv. 17 (v kroužku), Kniha Czerwena 1500 Merabilium Buch v[on] Budweis II. gesammelt [...]*“. Zde připsáno Karlem Václavem Pattbergem ve 2. pol. 18. století „*goldenés Buch für Budweis*“. Na předním přideští tužkou sign. „*D 101*“, „*č. 90*“, červené kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“ (též na fol. 2r). Na fol. [Ir] fialové kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“ (též na fol. 7r, 13r, 20r, 30r, 37r, 53r, 59r, 69r, 85r, 107r, 119r, 127r, 135r, 148r, 153r, 163r, 177r, 188r, 192r, 199r, 209r, 214r, 219r, 228r, 233r, 259r, 268r, 272r, 278r, 294r, 329r, 330r, 335r, 339r, 342r, 343r, 347r). Na fol. 2r černé blíže neurčené razítko (též na fol. 344v) a modré oválné razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“ (též na fol. 6r). Na některé nadpisy použit červený inkoust. Na konci knihy rejstříky.

Německy, česky, latinsky, francouzsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo, gotická kurzíva

Pamětní kniha Jana Petříka z Benešova (kniha památná zvaná červená), obsahující zápisy s opisy privilegií a zprávy k dějinám města pro roky 1498–1791 (recte 1350–1802).

Jan Petřík z Benešova, Liber memorabilium Budvicensium de A[nno] 1500, alias Liber ruber dictus

Obsah: fol. 2r: [Záznam z roku 1784 od Karla Václava Pattberga]

fol. 3r–328r: [Pamětní kniha obsahující zápisy s opisy privilegií a zprávy k dějinám města 1498–1791 (recte 1350–1802)]

fol. 329r–335r: Registrum tiechto knih

fol. 336r–343r: Nachschlagsregister

fol. 345–347: Registrum Super-librum Memorabilium rubrum

Literatura:

F. J. ČAPEK, *Některé drobnosti o kronikářských zprávách Jana Petříka z Benešova*, Výběr 25, 1988, č. 2, s. 29–33.

F. DVORSKÝ, *Petřík Jan z Benešova*, ČČM 58, 1884, s. 304.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 9, s. 1–3.

K. PLETZER, *Českobudějovický písař Jan Petřík z Benešova. (Příspěvek k dějinám české literatury 16. století)*, JSH 28, 1959, s. 17–24, 40–47.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 74–79.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Petřík z Benešova Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/petrik-z-benesova-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

5

Liberec, Severočeské muzeum v Liberci, fond Strialova knihovna, inv. č. 1449

1558–1570, papír, nečíslováno, 15x23 cm, vazba renesanční

Na přední desce vytačovaný letopočet „1557“, na titulní straně perem připsal „*Loci Capucinatorum Satecii 1695*“. Kniha opatřena vlastnickými poznámkami a supralibros „*M. I. S. Z.*“ (M. Iohanes Strialius Zatecenus), „*B. S. AP.*“ (Bohuslaus Strialius a Pomnauss). Záznamy psány na volná místa v knize včetně předešlé.

Jedná se o deník městského písaře v Českých Budějovicích v letech 1567–1580 Jana Strialia z Pomnouše. Záznamy pochází z let 1558–1570 a jsou zapsané v příručním tištěném kalendáři *Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1554 ad annum 1570, Coloniae Agrippinae 1556*. Knihu zdědil Strialiův syn Bohuslav (1573 – po 1631) a po jeho smrti kniha přešla do vlastnictví žateckých kapucínů, o čemž svědčí jejich vlastnická poznámka na titulní straně „*loci kapucinatorum Zatecii 1695*“. Po roce 1945 odtud kniha putovala do knihovny pražské univerzity (dnes Národní knihovny) a roku 1965 byla část této knihovny přesunuta do Libereckého muzea. Knihu, do níž si Strialius činil poznámky, získal zřejmě během svých studií ve Wittenbergu. V deníku jsou zaznamenány události osobního charakteru a také události z dějin města, například o náboženských poměrech ve městě, záznamy

o narození, sňatku či úmrtí významných osob města, události městské správy, důležité návštěvy, záznamy o cenách obilí, hladomoru, zprávy o českobudějovické mincovně, o počasí. Jsou zde ale i zprávy o událostech širšího dosahu, například turecké války, události v západní Evropě, zasedání českého sněmu, životní data významných spisovatelů, astronomické a astrologické poznámky, pranostiky, zábavy a hry panovnického rodu atd. Deník zahrnuje události zejména z Českých Budějovic, Wittenbergu, Mísně, Prahy, Žatce a Litoměřic.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Ioannes Stadius, Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1554 ad annum 1570, Coloniae Agrippinae 1556

Jan Strialius z Pomnouce, [Zápisky do příručního kalendáře]

Obsah: [Zápisky Jana Strialia z Pomnouce do příručního kalendáře pro roky 1558–1570]

Literatura:

M. BEKEŠOVÁ – A. FIDLEROVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách III/1 (K–L)*, Praha 2008, s. 334.

R. BRÁZDIL – O. KOTYZA, *History of Weather and Climate in the Czech Lands III. Daily Weather Records in the Czech Lands in the Sixteenth Century II*, Brno 1999, s. 19–46, 82–102, 120–180.

M. HOLÝ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011, s. 300–301.

M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010, s. 19, 85, 86, 221, 222, 306, 317.

O. KOTYZA, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: H. Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška*, Praha 2006, s. 37.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7.

J. MARTÍNEK, *Humanistica*, LF 96, 1973, s. 109–112, LF 97, 1974, s. 160.

- J. MARTÍNEK, *Vztahy žateckého rodu Strialiiů k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26.
- P. MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 104.
- J. MATYÁŠ a kol., *Dějiny žateckého gymnázia. Schola Zatecensis*, Žatec 2009, s. 25, 329.
- J. MUNZAR, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, Meteorologické zprávy 51, 1998, s. 149–153.
- K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31, 32.
- B. ROEDL, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997, s. 143.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 17, 33, 75, 242.
- A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. 5, S–Ž*, Praha 1982, s. 224–226.
- Z. WINTER, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Kulturně-historický obraz*, Praha 1901, s. 330.
- Heslo Strialius z Pomnouse Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouse-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

6

Liberec, Severočeské muzeum v Liberci, fond Strialova knihovna, inv. č. 1226

1571–1582, 1595–1596, papír, nečíslováno, 15x23 cm, vazba renesanční

Knihopis opatřena supralibros „*M. I. S. Z.*“ (M. Iohanes Strialius Zatecenus), „*B. S. AP.*“ (Bohuslaus Strialius a Pomnauss). Titulní list chybí. Na frontispise vlastnická poznámka Bohuslava Strialia „*Bohuslaus Strialius a Pomnauss*“. Na titulním listu k roku 1571 nápis „*Loci capucinatorum Satecii 1695.*“ a vlastnická poznámka Jana Strialia „*Liber Magistri Johannis Strialii de Pomnauss, a quo nonnulla in his ephemeribus annotata leges. Non sis alterius. Budvicii 1570.*“

Jedná se o deník městského písaře v Českých Budějovicích v letech 1567–1580 Jana Strialia z Pomnouse. Záznamy pochází z let 1571–1582, 1595–1596 a jsou zapsané v příručném tištěném kalendáři *Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii ab anno 1571 ad annum 1600, Coloniae Agrippinae 1570*. Knihu zdědil Strialiiův syn Bohuslav (1573 – po 1631) a po jeho smrti kniha přešla

do vlastnictví žateckých kapucínů, o čemž svědčí jejich vlastnická poznámka na titulní straně „*loci kapucinorum Zatecii 1695*“. Po roce 1945 odtud kniha putovala do knihovny pražské univerzity (dnes Národní knihovny) a roku 1965 byla část této knihovny přesunuta do Libereckého muzea. Ve druhém deníku je autorova vlastnická poznámka „*Budvicii 1570*“, jež odkazuje na místo a dobu získání knihy, kterou mu odkázal českobudějovický měšťan Colman Seemilner. Ve druhém deníku jsou obdobné zprávy jako v prvním (viz dokument č. 5). Po smrti otce zapsal syn zprávu o jeho úmrtí a dále záznamy k letům 1595–1596.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

**Ioannes Stadius, Ephemerides novae et exactae Ioannis Stadii Leonnovthesii
ab anno 1571 ad annum 1600, Coloniae Agrippinae 1570**

Jan Strialius z Pomnouše, [Zápisky do příručního kalendáře]

Obsah: [Zápisky Jana Strialia z Pomnouše do příručního kalendáře pro roky 1571–1582 a zápisky jeho syna Bohuslava pro roky 1595–1596]

Literatura:

R. BRÁZDIL – O. KOTYZA, *History of Weather and Climate in the Czech Lands III. Daily Weather Records in the Czech Lands in the Sixteenth Century II*, Brno 1999, s. 19–46, 82–102, 120–180.

M. HOLÝ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011, s. 300–301.

M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010, s. 19, 85, 86, 221, 222, 306, 317.

O. KOTYZA, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: H. Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška*, Praha 2006, s. 37.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7.

J. MARTÍNEK, *Humanistica*, LF 96, 1973, s. 109–112, LF 97, 1974, s. 160.

- J. MARTÍNEK, *Vztahy žateckého rodu Strialiiů k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26.
- P. MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 104.
- J. MATYÁŠ a kol., *Dějiny žateckého gymnázia. Schola Zatecensis*, Žatec 2009, s. 25, 329.
- J. MUNZAR, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, Meteorologické zprávy 51, 1998, s. 149–153.
- K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31, 32.
- B. ROEDL, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997, s. 143.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 17, 33, 75, 242.
- A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. 5, S–Ž*, Praha 1982, s. 224–226.
- Z. WINTER, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Kulturně-historický obraz*, Praha 1901, s. 330.
- Heslo Strialius z Pomnouse Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouse-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

7

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Děkanský úřad České Budějovice, inv. č. 3

1600–1870, papír, [II] ff. + 85 ff. (recte 274 ff.), 32,5x22,5 cm, vazba soudobá, dřevěná a plátěná
 Dřevěná vazba na pět vazů polepená zelenou tkaninou, zlatá ořízka. Kniha zabalena do kartonového obalu s nápisem „Pamětní kniha kostelní“. Na hřbetu obalu uveden nápis „LIBER MEMORABILIUM ECCLESIAE ARTICULOS LITERATORUM de anno 1610 continens“. Na předním příděti tužkou nápis „B 155/3“, na fol. [Ir] tužkou nápis „DÚ ČB/3“. Fialové kulaté razítko s opisem „MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích“ uvedeno na fol. [Ir], 3r, 11r, 15r, 26r, 29r, 36r, 37r, 39r, 42r, 48r, 51r, 55r, 59r, 64r, 71r, 80r. Mezi fol. [I] a [II] vystřižen list. Dvojí foliace nahoře perem a dole tužkou.
 Česky, latinsky, německy; gotická kurzíva, novogotická kurzíva, humanistické písmo

Pamětní kniha děkanátu České Budějovice z let 1600–1870 pro roky 1297–1870 s uvedením pořádku literátského bratrstva.

Kirchen Gedenkbuch der K[öniglichen] Stadt Budweis von 1600

Obsah: fol. 2: [Titulní list]

fol. 3r–12r: [Abecední rejstřík]

fol. 13r–17r: Articuli Literatorum [Pořádek literátského bratrstva]

fol. 17v–67v: [Opisy listin a papežských bul a regesta z nich z let 1297–1870]

8

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 285

XVIIⁱⁿ, papír, 14 ff., 21,5x16,5 cm, sešit, poškozený, bez vazby

Kniha obnovování městské rady z let 1580–1595, připojeny stručné kronikářské záznamy (bez označení). Většina zpráv se týká událostí z dějin města (přírodní úkazy, kriminální záležitosti). Zmíněna jsou i jiná místa například Praha, zprávy o Habsburcích, boje s Turky.

Uvnitř složky chybí list se jmény starších v roce 1580 a konšelů z roku 1581, roku 1584 se obnovování pro nebezpečí moru nekonalo. Seznamy jsou kromě seniorů v roce 1583 psány jednou rukou, kronikářské záznamy pocházejí od čtyř písařů. Zlomek rukopisu zachránil z hromady papíru určeného do sběru učitel František Rada a odevzdal jej v roce 1968 do českobudějovického archivu.

Německy; novogotická kurzíva

Zlomek budějovické kroniky

Obsah: fol. 1r–14v: [Seznamy českobudějovických konšelů z let 1580–1595 a obecních starších z let 1579–1594 doplněné kronikářskými záznamy]

Literatura:

K. PLETZER, *Nově nalezený zlomek českobudějovické kroniky*, Výběr 6, 1969, č. 2, s. 15–18.

K. PLETZER, *Zlomek českobudějovické kroniky z let 1579–1595*, Výběr 35, 1998, č. 3, s. 152–161.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 80.

9

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1960

XVIIⁱⁿ.–1892, papír, [I] ff. + 116 ff., 16x11 cm, vazba i předsádky nové

Tmavě hnědá plátěná vazba. Na fol. [Iv] nahoře tužkou „č. 1960“ a černým inkoustem staré označení knihy v kroužku „Inv. 31“. Uprostřed modré kulaté razítko s opisem „MĚSTSKÝ ARCHIV ČESKÉ BUDĚJOVICE“ (též na fol. 116r). Na fol. 1r modré oválné razítko s opisem „ARCHIVUM BUDVICENCE“ (též na fol. 2r).

Latinsky, německy, česky; novogotická kurzíva, humanistické písmo, bastarda

Obsahuje soupisy radních z let 1484–1626 a od roku 1498 stručné kronikářské záznamy k historii města. Titulní list chybí. Psaná minimálně třemi písaři. První zapsal události do roku 1574 a připsal všechny marginální poznámky. Druhý zaznamenal události v letech 1575–1623 a analistické zprávy pod seznamy. První písař psal převážně německy, ale jména zanechával v jejich české podobě. Jméno písaře sice uvedeno není, ale mnohokrát je zmíněno příjmení Mattiäsch. Autorem mohl být Daniel Matyáš, který působil jako obecní starší a konšel. Druhý písař psal hlavně latinsky včetně latinizovaných jmen členů městské rady a už nezapisoval jména úředníků, kteří obnovovali radu. Autor mohl být příslušníkem rodin Hirschů a Schnedlů.

V roce 1892 objevil tuto kroniku českobudějovický archivář Georg Seegert, který na zadní předsádku dopsal záznam o renovaci městské rady z roku 1737.

[Kronika rodiny Matyášovy]

Obsah: fol. 1r–115v: [Seznamy členů městské rady a kronikářské zprávy z dějin města z let 1484–1626]

fol. 116r: [Záznam o obnově českobudějovické městské rady v roce 1737]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 15, s. 1, 2.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7, 9.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921.

K. PLETZER, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, JSH 28, 1959, s. 113, 114.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 188–194.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 38, 81.

Heslo patricijské rodiny, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/patricijske-rodiny> (ověřeno 14. 5. 2018).

10

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559

XVII^{med.} (1620–1672) – 1892, papír, 148 ff. (recte [IV] ff. + 149 ff.), 19,5x15,5 cm, mladší vazba i předsádky

Hnědofialová nová vazba, plátěná, s krupičkovým zrněním. Hřbet na pět vazů na něm pět slepotiskových linek, desky také orámovány linkou. Na fol. [Iv] napsána sign. „CB 559“ a tužkou „1962“. Na fol. [IIr] modré oválné razítko s opisem „ARCHIVUM BUDVICENSE“ (též na fol. 2r).

Německy; novogotická kurzíva

Kronika sladovníka a konšela Davida Doudlebského ze Sterneku obsahuje zprávy o dějinách města a seznamy členů městské rady pro roky 1468–1676 a roky 1756 a 1761. Kromě seznamů konšelů a od roku 1531 seznamů obecních starších jsou v letech 1468–1643 uvedena také jména rychtářů. Události z 16. století byly čerpány z kroniky rodiny Matyášů, jejíž zápisy Doudlebský doplňoval. Latinský text překládal do němčiny. Do roku 1643 psáno Doudlebským. Po jeho smrti (†1648) pokračoval v kronice jeho syn Jan Jiří s nepravidelnými zprávami pro roky 1649–1676. Poslední zápis k roku 1676 byl však do kroniky zanesen až roku 1703. Na titulní straně je vlastnická poznámka obchodníka Jana Ruperta Gassnera z 2. pol. 18. století. Na konci knihy na novém fol. [III] jsou zápisy o složení městské rady v roce 1761 a 1756 z roku 1892.

David Doudlebský von Sterneck, Verzeichnuß der jårlichen Verneuru[n]g eines ersamen Raths der königlichen Statt Beheimischen Budtweiß angefangen im Jahr nach der Geburt Christi Jesu vnßers Herren vnnndt Selligmachers 1468

Obsah: fol. 2: [Titulní list]

fol. 3r–138r: [Soupisy radních z let 1468–1643 (od roku 1531 i členů sboru obecních starších) s kronikářskými záznamy od Davida Doudlebského ze Sterneku]

fol. 138v–147v: [Soupisy radních a kronikářské zprávy z let 1649–1676 od dalších písařů]

fol. [III]: [Soupisy radních z let 1756 a 1761]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, *Budweiser Zeitung* 65, 1926, č. 15, s. 3.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, *Kuděj* 15, 2014, č. 2, s. 9, 10.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921.

K. PLETZER, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, *JSH* 28, 1959, s. 113–118.

K. PLETZER, *Českobudějovičtí kronikáři v období třicetileté války*, *Kulturní kalendář*, 1962, září, s. 17.

T. STERNECK, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Daudlebských ze Sternecku*, Brno 2009, s. 167, 168.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 81, 82.

Heslo kronikářství, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

11

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32

1624–1831, papír, 306 pp. (recte 324 pp.), 14x8,5 cm, vazba soudobá, kožená, torzo

Z vazby dochován pouze hřbet o třech vazech z tmavě hnědé kůže. Na hřbetu je bílý štítek s perforovaným okrajem s modrým rámečkem s uvedením st. sign. „32“. Kniha má zlatou ořízku. Rukopis je poškozen, písmo špatně čitelné. Pravděpodobně nedochován v úplnosti, začíná pag. 3. Na pag. 73 barevný obraz dvou andělů. Na první pagině (pag. 3) modré oválné razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Těž zvaná kronika prýmkařského mistra Matěje Schmidta obsahuje zprávy k dějinám města pro roky 1478–1831. Kronika vznikla roku 1624, ale většina zápisů pochází z 2. pol. 18. století a jejich autorem je Matěj Schmidt. V knize jsou zastoupeny i zprávy rodinného charakteru.

[Kronika rodiny Haasovy a Schmidtovy]

Obsah: pag. 3–11: [Kronikářské záznamy 1478–1649]

pag. 12–306: [Kronikářské záznamy 1653–1831]

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 22.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 38.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

12

Praha – tisk, Národní knihovna České republiky, sign. 51 F 000064

1665, papír, [XVI] pp. + 320 pp. + [XVI] pp., vazba papírová

Dominikánský kazatel Michael Schichellius sepsal k 400. výročí založení dominikánského konventu knihu o zázračném působení obrazu Panny Marie Budějovické. Psal ji v letech 1660–1664 a vytištěna byla roku 1665 v tiskařské dílně Urbana Baltazara Goliáše v Praze. Kniha má tři základní oddíly. V prvním jsou popsány počátky dominikánského řádu a jeho příchod do Čech a dále založení a dějiny kláštera v Českých Budějovicích, druhý zásadní oddíl pojednává o historii obrazu Panny Marie Budějovické a ve třetím jsou uvedeny zázraky, které se staly na její přímluvu. Prostor zde byl věnován rovněž poznámkám o založení města, původu jeho jména, poloze a opevnění. Pro sepsání knihy využil Schichellius kroniku konventu, která se však nedochovala a z městských písemností dva rukopisy, zřejmě nějaký listinář a blíže neurčenou kroniku města. Kromě titulního a posledního listu je v knize rozmístěno dalších 13 obrazů s šesti motivy (pag. 82, 103, 161, 171, 186, 194, 210, 220, 226, 230, 243, 248, 265). Jedná se o mědirytiny Daniela Wussina, jež v knize oddělují jednotlivé kapitoly. Na neočíslovaných stranách (pag. III–VIII) na začátku knihy je uvedena dedikace. Na dalších nečíslovaných stranách vzadu je umístěn rejstřík (pag. I–XIII) a seznam omylů (pag. XIV–XVI). V roce 1767 byla práce, tentokrát při oslavách 500. výročí založení konventu a města rozšířena a přeložena do němčiny pod názvem *Erneuerter alter Gnaden Brunn*. Jejím autorem byl dominikán Cyril Riga.

Tisky obou autorů měl k dispozici Lukáš Bernard Schneider při tvorbě opisů své kroniky, jež byly doplněny o další informace. Oba dominikány uvádí v předmluvě svých děl (viz dokumenty č. 33, 34). Schichelliovu práci využil rovněž Jan Florián Hammerschmidt.

Německy, latinsky; fraktura, humanistické písmo

Pro více informací k obsahu knihy viz:

Michael Schichellius, Puteus aquarum viventium oder ein Brun[n] des lebendigen Wassers, Prag 1665

Obsah: pag. [I]: [Titulní strana]

pag. [III–VIII]: Epistola Dedicatoria

pag. [IX–XI]: Imprimatur

pag. [XII–XVI]: Inhalt dieses Büchleins

pag. 1–8: Die Vorrede an den Leser

pag. 9–103: Der Erste Theil. Von Vrsprung deß Prediger Ordens / absonderlich deß Klosters vnd der Statt Budweiß im Königreich Böhmeimb

pag. 9–35: 1. Cap: Von dem Vrsprung / Auff-vnd Abnemmung deß Prediger Ordens im Königreich Böhmeimb

pag. 36–82: 2. Cap: Von Vrsprung / Auffnehmung / Andacht / Ablaß / deß Klosters vnd der Kirchen Vnser Frawen / im Gnaden-Bild zu Budweiß in Böhmen / Prediger Ordens

pag. 83–103: 3. Cap: Von Vrsprung vnd Gelegenheit der Königlichen befreyten / Catholischen Berg-Statt Böhmischen Budweiß

pag. 104–161: Der Ander Theil. Von Vrsprung deß Marianischen Gnaden-Bilds in der Prediger-Kirchen zu Böhmischen Budweiß

pag. 104–127: 1. Cap: Ob nothwendig ist zu einem Gnaden-Bild / daß es ein Original-Bild sey

pag. 127–147: 2. Cap: Von Vrsprung deß Wunderthätigen Mariae-Bilds vnser Frawen Auffopfferung zu Budweiß

pag. 147–161: 3. Cap: Von der Translation Liebhabern vn[d] Gutthättern dieses Marianischen Gnaden-Bilds

pag. 162–298: Der dritte Theil. Von den Gnaden / Wunder-vnd Gutthaten der Allerseeligsten Jungfrawen in Budweiß

pag. 162–167: 1. Cap: Auß was Grund die nachfolgende Erzählung der Gnaden wird genommen

pag. 167–171: 2. Cap: Augenweh

pag. 172–180: 3 Cap.

pag. 181–190: 4 Cap.

- pag. 191–194: 5 Cap: Dürresucht
- pag. 195–210: 6 Cap.
- pag. 211–230: 7 Cap.
- pag. 231–234: 8 Cap: Haupt-vnd Hertzwehe
- pag. 235–243: 9 Cap: Krancke Kinder
- pag. 244–231: 10 Cap.
- pag. 232–255: 11 Cap: Meer-Sturm
- pag. 256–260: 12 Cap: Offene Schäden
- pag. 261–265: 13 Cap: Pest
- pag. 266–268: 14 Cap: Reissen in allen Glidern
- pag. 269–276: 15 Cap: Schwere Kranckheiten
- pag. 276–282: 16 Cap: Tödliche Kranckheiten
- pag. 282–285: 17 Cap: Vnglück zu Kinder erziehen
- pag. 286–293: 18 Cap: Weibs-Personen / denen sie in der Geburth beygesprungen
- pag. 293–298: 19 Cap: Zahnweh
- pag. 299–305: Drey Andächtige Gebett zu dem Gnaden-Brunn der gebenedeytesten Jungfraw MARIAE Auffopfferung in der Prediger Kirchen zu Budweiß in Böhmen
- pag. 306–320: Instrumentum publicum
- pag. [I–XIII]: Register vber die Historien vnser Frawen zu Budweis nach dem Teutschen Alphabet
- pag. [XIV–XVI]: Errata

Literatura:

- K. PLETZER, *České Budějovice a historiografie*, Kulturní kalendář, 1965, leden, s. 14.
- K. PLETZER, *Nejstarší publikace o Českých Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1962, říjen, s. 11–12.
- E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 245.
- J. WATZL, *Orodovnice před svatyní svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu P. Marie v kostele OO. Redemptoristů v Č. Budějovicích 1410–1910*, [Český] Krumlov [1910], s. 18–23, 26, 112.

Heslo historiografie, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schichelius Michael, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schichelius-michael> (ověřeno 14. 5. 2018).

13

Praha, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, fond Balbiniana Tom. IX., sign. DH I. 24

1666–1683, papír, II pp. + 792 pp. (recte 835 pp.), 20,5x33 cm, vazba papírová

Lepenkové desky potažené papírem, hřbet přelepen potřhaným a odřeným fragmentem pergamenového notovaného rukopisu asi z 15.–16. století (dnes odlepený). Na přední desce titul „*Miscellanea M. S. Balbini N. X majus*“. Na předním přideštlí štítek s tištěným odkazem na umístění se současnou signaturou doplněnou perem „*BIBLIOTHECA REGIAE CANONIAE STRAHOV PRAGAE Sign. D. H. I. 24*“. Na předním přideštlí dále bílý štítek s modrým perforovaným okrajem se starší strahovskou signaturou „*Lat. VIII. A. 15*“. Na zadní desce bílý štítek s modrým perforovaným okrajem a sign. „*D. H. I. 24*“. Starší strahovské značení „*Gr. Kasten 7*“ (podle inventáře DK III 24 pag. XXXI, LX–LXII).

Paginace 18. století, provedená před vazbou, některé části mají navíc paginaci samostatnou. Přeskočeny pp. 165–167, 441–454, 525, 535, 726–738. Do paginace obvykle nejsou pojaty prázdné strany, které tvoří část vícenásobně číslovaných listů, u některých vícenásobných listů jde o vlepené lístky různého formátu (pp. 570, 612, 773). Některé části byly při vazbě přeházeny: pp. 109–112 jsou vevázány za pag. 144, pp. 165–167 jsou vevázány za pag. 172, pp. 145–151 jsou vevázány (obsahově náležitě) za pag. 202. Větší část pag. 222 odříznuta, části pp. 276–277 utrženy, pp. 300–301 rozříznuty a slepeny, některé listy na okrajích natřeny. Pp. 338–353 na horním okraji ohořelé. Pp. 402–423 do vazby jen vlepeny, některé z nich zčásti, jiné zcela uvolněny. Prázdné pp. 389, 440, jakož i po pp. 3, 115, 122, 151, 161, 167, 172, 218, 222, 227, 304, 313, 320, 323, 414, 422, 430, 433, 437, 464, 474bis, 475, 477, 477ter, 548, 552bis, 557, 559, 560, 597, 616, 667, 682bis, 708, 721, 715bis, 761, 780. Kresby erbů na pp. 326, 345–348, 356–360, 433, 554–557.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Autograf Balbínových velmi stručných asi osmdesáti latinských registů latinských, českých a německých budějovických privilegií městských a klášterních z let 1335–1615 (pp. 751–761) a autograf konceptu Balbínovy kapitoly, chystané pro *Liber civilis* o Českých Budějovicích (pp. 762–769). Balbínovy přípravné materiály našel v jeho pozůstalosti Josef Vítězslav Šimák. Excerpta vycházejí z kroniky Tomáše Františka Veselého. Balbín pořídil své výpisky v jezuitské koleji v Českém Krumlově v listopadu roku 1664.

Podrobný popis rukopisu viz B. Ryba, *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze. Díl 4, Strahovské rukopisy DH–DK (čís. 1822–2425)*, Praha 1970, s. 27–35 (č. 1845) a též databáze Manuscriptorium viz

**Bohuslav Balbín, Miscellanea m[anu] s[cripta] Bohuslai BALBINI, N[umer]°
X Majus [Miscellanea historica]**

Obsah: pag. 1–3: [Boh. BALBINUS, De Comitii Regni Bohemiae]

pag. 4–11: [Excerpta e veteribus Tabulis terrestribus, ad annos 1406–1501 pertinentia]

pag. 12–19: [ZIKMUNDŮv zápis, daný v Jihlavě 20. VII. 1436]

pag. 20–27: König PRIMISLAI Ottocari Schreiben an den Bapst, [gegeben Prag 8. X. 1260]

pag. 28–31: [FERDINAND II. bestätigt die Privilegien Böhmens, gegeben Wien 28. V. 1627]

pag. 113–115: [WENCESLAI IV. litterae, datae Pragae 17. IV. 1388]

pag. 116–122: [Sněmovní usnesení pražské 29. I. 1440]

pag. 123–128: [Sněmovní usnesení pražská 22. XII. 1479 a 2. X. 1490]

pag. 129–144: [Vilém SLAVATA z Chlumu a Košumberka, Paměti (zlomek)]

pag. 145–151: [Boh. BALBINI Excerpta historica]

pag. 152–159: [Boh. BALBINUS,] De Marchionatu Moraviae ad Bohemiae Coronam spectante

pag. 160–212: [Boh. BALBINI Excerpta historica]

pag. 213–214, 219: [Boh. BALBINUS,] Ducatus Oppaviensis

pag. 215–217: [Auszüge aus Troppauer Stadtchronik 1124–1600]

pag. 218: [Ex litteris Mathiae Benedicti BOLELUCZKY, datis Pragae 17. 8. 1675]

pag. 223–224: [Boh. BALBINUS,] De Lusatia, olim Bohemiae Regni Provincia

pag. 234–235: [Litterae ad Balbinum datae de statu ecclesiarum et populi in Lusatia]

pag. 236–308: [Litterae ad Lusatiam, Egram, Misniam pertinentes]

pag. 309–313: [Sněmovní usnesení pelhřimovské 12. VI. 1446]

pag. 314–320: [Zápis VLADISLAVA II. stavům českým z 16. I. 1471]

pag. 321–337: [Boh. BALBINI Excerpta varia]

pag. 338–361: [Boh. BALBINI excerpta] Ex grandi Volumine MS. Familiae Zdiarskianae

pag. 362–363: [Descriptio picturarum et inscriptionum arcis Falkenstein in Austria]

pag. 363: Epitaphia vetustiora in Templo B. V[irginis] Assumptae Plagensi

pag. 363–364: [De fundatione et insignibus monasterii Plagensis et de] Bibliotheca Plagensi

pag. 365–393: [Boh. BALBINUS,] Syntagma Czabelitzkianum seu Summarium quoddam Glorae pervetustae et Inclytae Stirpis Czabelitzkiorum de Sutitz vel Sauticz...

pag. 394–397: [Boh. BALBINUS, Miscellaneorum Dec. II. Lib. I, cap. 3–4]

pag. 398–401: Genealogicae Tabellae tres ultimorum Baronum de Wartemberg, stirpis jam desinentis et tandem nostra vel patrum aetate extinctae, concinnatae a P. Bohuslao BALBINO Soc. Iesu

pag. 402–411, 413: [Boh. BALBINI Excerpta e duobus operibus manu scriptis genealogiam Swihoviorum concernentia]

pag. 414–423: [Boh. BALBINI Notae genealogicae]

pag. 424–425: [Litterae Caroli PRŽICHOWSKY, datae Clattoviae 15. III. 1670]

pag. 426–427: [De vita et morte Theodori Hartmanni, Liberi Baronis de Clarstain]

pag. 428–430: Boh. BALBINUS, Memoriae et Documenta quaedam Generosissimae Stirpis Heroum Haugwitziorum de Biskupicz

pag. 431–433: Memoriae Pfefferkornianae

pag. 434–437: [Boh. BALBINUS, Ad genealogiam familiae Bibersteinianae et Wrssowecio-Sekerkianae]

pag. 438–439: [Ioannes BUCELLINUS,] Genealogia DD. Comitum Schlick

pag. 455–465ter: Descriptio Praefationis Libri Apiariorum Mathematicorum

pag. 466–467: Privilegia Gentis Martinitzianae

pag. 468–474: [Boh. BALBINUS,] Vestigium Glorae Illustrissimae et Excellentissimae Stirpis Comitum de Trauttmansdorff, Qvi nostra memoria in Bohemia consederunt

pag. 475, 477ter: [Ahnentafel des Herrn Wenzel Wilhelm Tschernin von Chudenitz]

pag. 476, 477: [Ahnentafel des Herrn Joseph Anthon Rudolph Tschernin von Chudenitz]

pag. 478–534: [Boh. BALBINUS, Syntagma Illustrissimae Familiae Comitum de Kolowrat]

pag. 536–539: [Boh. BALBINUS,] Caput XVII. De Clementia Veterum Bohemiae Procerum

pag. 540–548: [FERDINAND III. Diploma pro Würben, gegeben in Wien 31. I. 1652]

pag. 549–550: [Boh. BALBINI Regesta litterarum FERDINANDI III. Christophoro Rudolpho Carolo seniori de Swarowa Pragae 23. IX. 1656, Ratisbonae 18. III. 1654, s. 1. 10. III. 1654 datarum]

pag. 551–552: [Boh. BALBINUS,] Tabula X. quae exhibet vicinissimam et intimam cognationem sanguinis ... Comitum de Guttenstein cum Czerninijs de Chudienicz, Baronibus et Comitibus

pag. 553–560: Memoriae DD. Boriniorum de Lhota, collectae primum A. 1600 ab Generoso Eqvite Joanne Borinie Lhotty de Lhotta ... reconcinnatae sunt A. 1623 a Joanne David Boreň Lhotta de Lhota

pag. 561–564: Boh. BALBINUS, Memoriae et Documenta quaedam Generosissimae Stirpis Heroum Haugwitziorum de Biskupicz

pag. 565–597: Boh. BALBINUS, Syntagma Rodowskiorum

pag. 569–570: Svědomí ... odemně Alžběty Mateřovský z Hustiřan... 6. Majj Léta 1620 s přilepeným lístkem, týkajícím se Karla Leopolda Rodovského z Hustiřan

pag. 598–613: [Boh. BALBINUS,] De Praga Bohemiae Metropoli

pag. 617–620: [Boh. BALBINUS,] Archivum Carlsteinense

pag. 621–624: [Boh. BALBINI Regesta Privilegiorum Antiquae civitatis Pragensis]

pag. 625–650: [Boh. BALBINI] Plsnensis Historia M. Simonis Plachy de Trzebnicz Consularis Syndici Bohemice

pag. 650: [Boh. BALBINI alia excerpta Plznam concernentia]

pag. 651–654: [Boh. BALBINUS,] De Catholica et fidissima semper Regnantibus Urbe Plsnensi

pag. 655–656: [GREGORII XIII. litterae Plznensibus datae Romae 1. X. 1578 et initium litterarum GREGORII XV. Plznensibus datarum]

pag. 657–663: [SIGISMUNDI regis litterae Plznensibus datae Ratisbonae 19. IX. 1434]

pag. 665–669: Responsum ad petita Reverendi Patris Balbini

pag. 670–683: [Boh. BALBINUS,] Historia Regiae Urbis Clatoviensis compendio recitata

pag. 684–691: [Boh. BALBINUS,] Res Cuttenbergenses

pag. 692–695: [WLADISLAI II. regis litterae Cuthnensibus datae Pragae 13. III. 1479]

pag. 696–697: [De Egra]

pag. 711bis–725bis, 709, 711, 712, 716–725: Civitatum Regni Bohemiae Litterae De Successione Ordinaria Filiorum Regum Bohemiae

pag. 698–703, 709, 710, 712–713, 714–717: Litterae Nonnullarum Civitatum, Qvem Numerum Armorum Regibus Boemiae asservare teneantur

pag. 704–708, 712, 713–714, 717–721: Litterae nonnullarum Civitatum et Monasteriorum de numero Frumentorum Regibus Boemiae asservandorum

pag. 739–750: [Zápis na mír zemský sjezdu čáslavského ze 17. III. 1440]

pag. 751–761: Budwicensia

pag. 762–769: [Boh. BALBINUS,] Budwicensis historiae compendium

pag. 770–773: [Boh. BALBINUS,] Zatecensis Urbis Historiae summa

pag. 774–780: [Boh. Balbinus,] Aliarum qvarundam Regiarum Urbium maiora qvaedam gesta, fortuna, clades et caetera hujusmodi ad historiam Civitatum spectantia

pag. 781–782: [Litterae BAVARI de Straconicz, datae in Straconicz 8. XII. 1367]

pag. 783–786: [Dvojí instrukce, posílaná od místodržících hejtmanům kraje Prácheňského; dány na hradě Pražském 21. III. a 30. V. 1664]

pag. 787–788: Extract v příčině obrazu Blahoslavené Rodičky Boží v Farním kostele [sv. Bartoloměje v Plzni] Z historie Městské učiněn

pag. 789–792: Augustissimae Maiestates [Leopoldus I. et Eleonora Neoburgica Ponium advenientes salutantur]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 44, s. 1.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 13, 14, 23.

- K. PLETZER, *Balbínova excerpta z českobudějovické kroniky*, JSH 24, 1955, s. 52–59.
- E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 245.
- B. RYBA, *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze. Díl 4, Strahovské rukopisy DH–DK (čís. 1822–2425)*, Praha 1970, s. 27–35 (č. 1845).
- J. V. ŠIMÁK (ed.), *Balbínovy výpisy z dvou ztracených kronik*, VKČSN 1913, č. 3.
- J. V. ŠIMÁK, *Zpráva o literární pozůstalosti B. Balbína uložené v knihovnách kanonie strahovské a Musea král. Českého*, Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 24, (1915), s. 82–110, s. 159–192, č. 116, 515, 516.
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

14

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1312

1669–1754, 52 ff., 31,5x19,5 cm, vazba pergamenová s latinským textem a notami

Na přední předsádce tužkou nápis „1665–1674 (1754) *Liber Albus ecclesiarum manuale notabilium rerum inchoatum 1672 sub primatore Georg Jul.[!] Hartl*“. V levém horním rohu tužkou sign. „1312“ a v pravém horním rohu červenou pastelkou číslo „289“.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Pamětní kniha záduší se zápisy k církevním záležitostem (tzv. kniha bílá kostelů).

Liber albus ecclesiarum

Obsah: fol. 1–52: [Pamětní kniha záduší se záznamy pro roky 1635–1754]

15

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556

XVII² + 1724–1728, 1891, papír, [IV] ff. + 188 pp., 17x21 cm, vazba i předsádky mladší, plátěná

Mladší plátěnou tmavě hnědou vazbu dal kronice českobudějovický archivář Georg Seegert. Na přední desce fragment štítku s perforovaným modrým okrajem. Přideštiny a předsádky z papíru s barevným vzorem. Do knihy byly nově vevázány vepředu i vzadu dva volné listy. Titulní list chybí. Na fol. [IIr] modré oválné razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“ (též na pag. 4), na fol. [IIv] perem sign. „556“ a tužkou „1963“. První strana rukopisu je označena pag. 2 a je na ní umístěno černé kulaté blíže neurčené razítko. St. sign. Nro. 29.

Německy, latinsky, česky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Obsahuje zápisy z let 1468–1670 a let 1724–1728, 1774. Seznamy členů městské rady jsou doplněny krátkými kronikářskými zápisy. Z let 1648–1669 zahrnuje kronika zprávy o počtu sňatků, narození a úmrtí v každém roce. Byla též nazývána nepravá kronika Tomáše Františka Veselého. Na pag. 188 je zápis o obnově městské rady v roce 1774 z roku 1891. Do roku 1670 psáno jednou rukou, nejspíše pekařského mistra Jonáše Katschnera, dále se pak střídají písařské ruce z mladšího období. Autor využil a opsal zápisky bývalého kantora a pozdějšího sladovníka Ambrože Augustina Mathese z období stavovského povstání a válečných akcí kolem Českých Budějovic v letech 1618–1621. Dále čerpal z kronik Davida Doudlebského ze Sterneku a Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu.

[Jonáš Katschner, Kronika]

Obsah: pag. 2–177: [Kronikářské záznamy 1468–1670]

pag. 178–187: [Kronikářské záznamy 1724–1728]

pag. 188: [Zápis o obnově rady v roce 1774]

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 10, 12.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 222–229.

K. PLETZER, *Kronikáři a historikové Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, Kulturní kalendář, 1962, prosinec, s. 14.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 121–129.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 80, 83.

Heslo Katschner Jonáš, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/katschner-jonas> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

16

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1964

XVII²–1741, papír, 564 pp. (recte 610 pp.), 20x16 cm, vazba soudobá, kožená, poškozená

Vazba ze starého popsaného pergamenu obalena hnědým papírem. Dochována jedna tkanice. Na předních deskách červený vosk. Na hřbetu o dvou vazech bílý štítek s nápisem „*Gedenkbuch von Tom. Franz Wesely 1468*“. Na předním přidešti jsou kromě titulu knihy s uvedením autora tužkou nápisy „*D 557*“ (st. sign.), „*č. 1964*“ a v dolní části roky „*1660, 1661, 1678*“. Nahoře ještě ex libris pozdějšího majitele knihy Dominika Kollera. Paginace zahrnuje přední (pag. 2) i zadní přidešti a pouze popsané strany. Na pag. 3 je umístěno blíže neurčené černé kulaté razítko (též na poslední straně pag. 563). V rukopisu jsou tři vložené paginované listy s rukopisnými záznamy a jeden tisk s grafikou a nápisem „*Tempus nulli permittit quietem*“. Na zadním přidešti nápis „*Rudolphstadtr Bergbau angefangne 1547 unter Ferdinand I.*“.

Německy, latinsky, česky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Obsahuje seznamy členů městské rady z let 1468–1730, dále opisy a registry městských privilegií a důležitých listin a kronikářské záznamy nejen o Českých Budějovicích od bájných počátků roku 653 do roku 1741. Od roku 1713 vedl kroniku vnuk prvního písaře konšela Tomáše Františka Veselého Dominik Koller, místní regenschori. Po něm převzal knihu jeho syn František Vojtěch, jako P. Albericus profesor kláštera ve Zlaté Koruně, který ji nechal v klášterní knihovně. Později se kronika dostala do pražské univerzitní knihovny a na počátku 19. století se nacházela v českobudějovickém archivu, protože z ní čerpal Matyáš Václav Klauďi při doplňování kroniky Jana Floriána Hammerschmidta. Pak byl rukopis na dlouho považován za ztracený, a proto František Mareš při tvorbě Kroniky budějovské považoval kroniku Jonáše Katschnera za kroniku Veselého.

Tomáš František Veselý, Historia Boemo Budvicensis ab Anno 1468. Qvales Renovations et p[er] qvem factae. Item qvibus annis Serennissimi Reges, Imperatoresq[vae] ob merita huic vrbi contulere Privilegia, Indulta, Concessionones et Jura

Obsah: pag. 3–5: [Soupis panovníků v Čechách od sv. Václava (poté uvedena bájná knížata) až po císaře Františka II. (dopsáno jinou rukou)]

pag. 6–10: Fvndationes et origines praecipvarum Regni Boemiae, eidemq[ve] adiunctarum aliquot vrbium. Auct[or] Davide Crinito Nepomuceno a Hlavaczova. Anno Salutis 1575

pag. 11–305: [Kronikářské záznamy Tomáše Františka Veselého 1265–1669]

pag. 306–563: [Kronikářské záznamy Dominika Kollera a dalších mladších autorů 1670–1741]

Literatura:

J. HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví I.*, Praha 1966, s. 475.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 32, s. 1–3.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 12, 13.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921, s. 5–8.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 222–229.

K. PLETZER, *Kronikáři a historikové Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, Kulturní kalendář, 1962, prosinec, s. 14, 15.

K. PLETZER, *Nově nalezený zlomek českobudějovické kroniky*, Výběr 6, 1969, č. 2, s. 16.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 121–129.

T. STERNECK, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Daudlebských ze Sternecku*, Brno 2009, s. 172.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 80, 83–85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Veselý Tomáš František, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/vesely-tomas-frantisek> (ověřeno 14. 5. 2018).

17

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1965

1681, 1683, papír, 44 ff. (recte 43 ff.), 30,5x20,5 cm, vazba soudobá, kožená

Tmavě hnědá kožená vazba zdobena slepotiskem. Hřbet na pět vazů, dvě dochované zelené tkanice. Na předním přidešti tužkou sign. „1965“. Nápis na titulní straně vytváří chronogram 1680. Foliace začíná číslem 2. Na titulní straně (fol. 2r) červený razítkový nápis „Archiv města České Budějovice“. Červené kulaté razítko s opisem „MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích“ na ff. 3r, 7r, 11r, 13r, 16r, 19r, 22r, 27r, 31r, 43v. Na fol. 43v je červená pritištěná pečeť.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Popis průběhu morové nákazy v Českých Budějovicích a okolí z let 1680–1681 od Tomáše Františka Veselého a Jana Kryštofa Čerlika. Kniha informuje o nákladech a počtech obětí v jednotlivých městských čtvrtích a poskytuje lékařské receptury proti nákaze.

Tomáš František Veselý, Jan Kryštof Čerlik, Budweiserische Infection 1680–1681

Obsah: fol. 2–29: [Popis morové nákazy]

fol. 31–43: Was bey dieser Pestilenzischen Infection vor Medicin tam in praeservativis qvam Curativis, nutzlich gebrauchet worden; weißen folgende Recepten Sub N[umer]is 27.

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 13.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921, s. 6.

F. MAREŠ, *Veliký mor v letech 1679 a 1680*, SH 1, 1883, s. 397–419.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 84.

18

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1455

1716–1794, 1849, papír, 283 pp., 31x20,5, vazba soudobá, kožená, poškozená

Na hřbetu knihy bílý štítek s nápisem „Wenzl Spital Gedenk Buch“. Na pp. 1, 3, 19, 31, 43, 67, 132, 197, 221, 235 červený razítkový text „Archiv města České Budějovice“. Na pp. 1, 3, 11, 43, 63, 84, 126, 132,

153, 158, 170, 178, 199, 216, 223, 230 kulaté fialové razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Leonard Camerer, Memoriabilien Buch über die Geschichte u[nd] Gründung des St. Wenzl Spital zu Budweis von Leonard Camerer

Obsah: pag. 1–235: [Pamětní kniha Špitálu sv. Václava pro roky 1265–1849]

19

České Budějovice, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, fond Sběrka rukopisů, sign. R 312

1717–1876, papír, [II] pp. + 165 pp. (mladší paginace červeným inkoustem, zahrnuje i zadní přideštlí), 20,2x16,7 cm, vazba soudobá, polokožená

Soudobá polokožená vazba má na deskách tmavohnědý odřený papír. Kozené růžky a hřbet o třech vazech z poloviny utržen. Na titulním listě pag. [I] je přes začerněné razítko nalepen štítek s perforovaným okrajem a modrým rámečkem s vytištěným nápisem jména „*Dr. Stecker*“. Na druhé straně titulního listu pag. [II] je umístěno červené kulaté razítko s opisem „*JIHOČESKÉ MUZEUM České Budějovice*“ (též na pag. 165) a perem sign. „*R 312*“. Na pag. 1 je opět začerněné vlastnické razítko. Mezi pag. 134 a 135 jsou vystrženy tři listy, z nichž dva mají zachován popis obsahu. Mezi pag. 162 a 163 jsou vyříznuty také tři listy a dva listy mezi pag. 164 a 165.

Německy; novogotická kurzíva

Lukáš Bernard Schneider převzal tuto knihu od svého otce v roce 1737 a zapsal do ní chronologicky uspořádané zprávy pro roky 1718–1749. Kronika však obsahuje i pozdější přípisky několika dalších nezjištěných písařů.

Rukopis muzeu daroval syn Františka Miroslava Čapka, vlastivědného pracovníka a po r. 1918 přechodného správce městského archivu.

Lucas Bernard Schneider, Register der Merck-würdigsten Begebenheiten so alhier in der königl[ichen] Bergstatt Böhmisch Budweis von anno sibenzehen Hundert und sibenzehenten Jahr biß zu jetziger Zeit zugetragen, beschriben von <mir> Lvcas Bernhart Schneider

Obsah: pag. 1–144: [Kronika L. B. Schneidera 1717–1749]

pag. 144–158: Erneuerung von Jahr 1784. Was sich Mereres zugetragen [Přípisy z let 1784–1834 od pozdějších majitelů]

pag. 158–165: [Přípisy z let 1868–1876 od pozdějších majitelů]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 56, s. 1–4.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 16, 17.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 118–120.

J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1, a–f*, Praha 2003, s. 290, 291, č. 530/138.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 223.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 126.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 182, 183.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 126–127, 309.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

20

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Děkanský úřad České Budějovice, inv. č. 2

1720–1904, papír, 46 ff. (recte 341 ff.), 32,5x22 cm, vazba soudobá, kožená

Vazba na pět vazů z tmavohnědé kůže. Na krajích a hřbetu zdobena slepotiskem, poškozená, čtyři tkanice, v rámečku na předních deskách uveden titul „*Liber Memorabilium Decanatus Boh[emo] Budvicensis, Nro. II.*“. Na hřbetu zlacený nápis „*PROTHOCOLLUM DECANATUS BOEMO BUDVICENSIS*“. Na předním přidešti tužkou nápis „*B 155/2*“. Na fol. 1r tužkou „*DÚ ČB/2*“. Na fol. 1v tužkou psaný český nápis o zápisech děkana Jana Víta Schwantleho. Do knihy vloženo šest kusů volně popsaných výstřižků.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Pamětní kniha děkanátu České Budějovice z let 1720–1904 se seznamy děkanů a kaplanů a pamětními záznamy pro roky 1343–1904.

Liber Memorabilium Decanatus Bohemo Budvicensis ab Anno 1720 Nro. II.

Obsah: fol. 2r: [Titulní strana]

fol. 2v: *Conspectus Hujus Libri Memorabilium* [Obsah]

fol. 3r: *Protocollum Decanatus Boemo Buduicensis*

fol. 4r: [Odkaz na první pamětní knihu děkanátu]

fol. 5r–7r: *Series Dominorum Decanorum Boemo Budvicensium* [1343–1899]

fol. 8r–13v: *Series Dominorum Capellanorum Boemo Budvicensium* [1601–1904]

fol. 15r–46r: *Memorabilia ex Ordine annorum inserta* [Pamětní zápisy českobudějovického děkanátu 1720–1816]

21

Třeboň, Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Sběrka rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1, kvaterniony Světeckého I.

1759, papír, 733 pp. (recte 740 pp.), 27,5x41 cm, kožená soudobá vazba

Hnědá kožená vazba zdobená slepotiskovými linkami, vpředu jedna kovová rožnice a jedna spona, vzadu jedna kovová rožnice. Na vazbě bílý štítek s nápisem „*A N 22 I Band*“. Hřbet na sedm vazů poškozen. Na předním přidešti nápis „*N III.*“. Na zadním přidešti tužkou psané poznámky. Vložen list s tiskem. Vložen plán Prahy od Jana Nep. Breyera, vyrytý Ignácem Saltzerem. Fialové razítko s nápisem „*ARCHIVUM TREBONENSE*“ na pag. 1 (2x) a na vloženém plánu Prahy (2x).

Česky; novogotická kurzíva

Český překlad dnes ztracené kroniky českobudějovického konšela Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu z let 1642–1649 od archiváře Petra Kašpara Světeckého, který Fischerovu knihu získal roku 1741. Fischer vypsál záznamy ze starší kroniky od roku 1468 a doplnil je osobními pamětními zápisky pouze z krátkého období let 1642–1649.

**Petr Kašpar Světecký, Erster Carmasin Rother Kwatern Historischer Nachrichten
Zikmund Karel Fischer z Benešova a Fischbachu, [Kronika Českých Budějovic]**

Obsah: pag. 1: Erster Carmasin Rother Kwatern Historischer Nachrichten meistens zu behuf und Verbesserung auch Continuation des Paprocky aus dem berühmten Wittingauerischen alt und neuen sonsten so genandten Rosenbergischen Archiw auch von anderwärts gesamblet, in sich enthaltend die Nachrichten von etlichen Päbsten, Kaysern, Königen, Landesfürsten, Ertz- und Bischöffen, allen Ständen, Clöstern, Schlößern, Kirchen, Spitälern, Städten, Städtln, Marktfleken und Dörffern im Königreich Böheimb, auch zum Theil von selben in außwärtigen Ländern nebst anderen denk und merkwürdigkeiten, wie auch familien von gemeinen Burgern und Bauersleuthen angeleget auf meine eigene unkösten A[nn]o 1759 von mir Peter Swieteczky m[anu prop]ria [Titulní strana]

pag. 2: Vorrede

pag. 3–710: [Historické zprávy Petra Kašpara Světeckého]

pag. 134–150 a pag. 458–475: [Opis kroniky Zikmunda Karla Fischera z Benešova a Fischbachu]

pag. 711–783: [Rejstřík]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 44, s. 2.

B. JEVREINOV, *Petr Kašpar Světecký*, Centralnaja Jevropa 5, 1932, s. 98–100.

F. MAREŠ (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921.

F. MAREŠ, *Petr Kašpar Světecký*, ČČM 53, 1879, s. 424–428.

F. MAREŠ, *Výpisy ze starého rukopisu Petra Světeckého z roku 1754*, Světozor 10, 1876, č. 41, s. 555.

K. PLETZER, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, JSH 28, 1959, s. 116, 117.

K. PLETZER, *Českobudějovičtí kronikáři v období třicetileté války*, Kulturní kalendář, 1962, září, s. 17–18.

J. WEBER – P. SPUNAR – J. TŘÍSKA, *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1958, s. 217, 218.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

22

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105

XVIIIⁱⁿ, (+1821), papír, [III] ff. + 213 ff., 35x22 cm, vazba novodobá, prkénková potažena papírem

Prkénková vazba potažena novodobým barevným papírem. Hřbet značně poškozen obalen šedým papírem. Na hřbetě o čtyřech vazech je bílý štítek s nápisem „*Gedenkbuch von Florian Hammerschmidt*“. Na předsádce tužkou sign. „1966“ a perem „2“. Fialové kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“ vždy na rectech folií [Ir], [IIr], [IIIr], Liber I. 1–53r, Liber II. 24–134r, 136–151r. Černé blíže neurčené kulaté razítko na fol. [IIIr], [151v], na fol. [IIv] červená přitištěná pečeť.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Obsahuje zápisy kněze a kaplana v kostele sv. Mikuláše Jana Floriána Hammerschmidta z dějin města z let 1265–1709, 1715, 1821 a také opisy městských privilegií a dějiny dominikánského kláštera.

První knihu Hammerschmidt dokončil zřejmě v roce 1710. Kniha je rozvržena do kapitol podle jednotlivých panovníků od Jana Lucemburského až k Leopoldovi I. Druhá kniha opisuje městská privilegia v původním jazyce listiny. Třetí kniha je rozdělena do čtyř kapitol (založení kláštera a jeho historie, popis ostatků a milostí, zázračný obraz Panny Marie a zázraky).

Hammerschmidt v roce 1715 předal prostřednictvím renovačního komisaře Františka Ignáce Vratislava z Mitrovic kroniku městské radě k vydání tiskem. Rada ovšem vydání odmítla, ale alespoň vznikly její opisy. Do současnosti se dochovaly dva z 18. století. Originál kroniky se až do začátku 19. století nacházel v Praze. V roce 1805 se díky českobudějovickému městskému agentovi Kalinovi dostal originál zpět do Českých Budějovic. Václav Matyáš Klauďi opsal první knihu z Hammerschmidtovy kroniky. Kronika byla chvíli považována za nezvěstnou.

Jan Florián Hammerschmidt, Gloria regiae liberaeque montanae urbis Boemo-Budvicensis

Obsah: fol. [Ir–IIv]: [Dopis českobudějovické městské rady z roku 1715 komisaři Františku Ignáci Vratislavovi z Mitrovic]

fol. [III]: [Titulní list]

fol. 1r–60r: Liber I. De Boemo-Budvicio regia libera montana civitate in regno Boemiae ad superiorem Austriam sita

fol. 1r–131r: Liber II. Boemo-Budvicium regia, libera montana civitas in regno Bohemiae ad superiorem Austriam sita, ... Privilegia regiae liberae montanae civitatis Boemo-Budvicensis a regibus Boemiae et Rom[anorum] Imperatoribus concessa

fol. 131v–147r: Liber III. De monasterio R[everendorum] P[atrum] Dominicanorum Boemo-Budvicii

Literatura:

V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2/I (H–J), Praha 1993, s. 51–53.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, *Budweiser Zeitung* 65, 1926, č. 32, s. 3, č. 44, s. 2, 3.

J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, *ČSPS* 61, 1953, č. 2, s. 94–104.

J. KADLEC, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, *ČSPS* 62, 1954, č. 1, s. 61–62.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, *Kuděj* 15, 2014, č. 2, s. 14, 15.

M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 53.

K. PLETZER, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, *JSH* 26, 1957, s. 14–19.

K. PLETZER, *Kronikáři a historikové Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, *Kulturní kalendář*, 1962, prosinec, s. 15.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 84, 85.

Heslo Hammerschmidt Jan Florian in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hammerschmidt-jan-florian> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo kronikářství, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1973

1735–1811, papír, 212 pp. (recte 268 pp.), 20x16,5 cm, vazba soudobá, polokožená

Dřevěná vazba, potažena papírem, poškozená. Hřbet a rúžky kožené. Hřbet na tři vazy. Na přední desce uprostřed je v bílém rámečku uveden titul rukopisu. Červenou pastelkou „291a“ (číslo uvedeno v kroužku). Popsána také přideští. Na pag. 1 tužkou sign. „1973“ a v dolní části st. sign. „44:260/291a“.

Německy; novogotická kurzíva

Obsahuje kronikářské záznamy obecné i rodinné pro roky 1450–1811. Kronika nebyla opatřena titulním listem, ale text začíná už na přideští knihy, kam konšel a hostinský Jan Eichler zapsal údaj o svém narození. Jeho zápisy začínají rokem 1450 a končí rokem 1761. Další zápisy až do roku 1811 patří jeho synovi Janu Antonínovi, správci městského pivovaru a obecnímu staršímu. Kronika je zřejmě opisem nedochované kroniky z roku 1735. Na předním přideští je vlastnická poznámka z 2. pol. 19. století od českobudějovického učitele Františka Engelberta Vollgrubera, který ji dostal jako dar od Anny Lustigové. Vollgruber připsal ještě základní životopisné údaje obou autorů.

Jan a Jan Antonín Eichler, Denkwürtigkeiten von 1450 so sich alhier in Budweis zuegetragen

Obsah: pag. 1–268: [Kronikářské a rodinné záznamy rodiny Eichlerů 1450–1811]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 77, s. 1, 2.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 20, 21.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Analýza dvou kronik měšťanů Českých Budějovic z druhé poloviny 18. století*, JSH 85, 2016, s. 403–433 (zvl. 415–424).

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 35.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1968, sign. D 159

1732, 1733, papír, 55 ff., 31,5x21 cm, vazba soudobá, kožená

Desky z tvrdého kartonu potažené tmavě hnědou koženou vazbou zdobenou po okrajích slepotiskovou linkou. Na hřbetu o čtyřech vazech bílý štítek s označením knihy černým a červeným inkoustem. Na předních deskách špatně čitelný nápis černým inkoustem „*Material[?] Buch VI 1732 N. XXI*“. Na předním přideštlí tužkou sign. „1968“ a perem je zde uveden titul rukopisu. Na předsádce nápis „*N. XXI*“. Mezi fol. 22 a 23 na perforovaném papírku přivěšená červená pečeť na žlutočerném provázku. Na fol. 22v přitištěná červená pečeť. Veškerý text do fol. 22 vsazen v červeném rámci. Střídání černého a červeného inkoustu.

Německy; novogotická kurzíva

Popis oslav na počest návštěvy císaře Karla VI. a jeho manželky v Českých Budějovicích od městského písaře Jana Petra Kodýdka. Samotný popis oslav je doplněn poznámkami k návštěvě vladaře, dále je zde upomínka na přípravy návštěvy a seznam potřebných potravin na oslavu. Do rukopisu je vevázan tisk na ff. 33r–36r o návštěvě císaře, jehož autorem byl českobudějovický purkmistr Jiří Doudlebský. Závěr knihy je věnován seznamu výdajů, které město vynaložilo k uctění císaře.

Johann Peter Kodydek, Beschreibung über die Feierlichkeiten bei der Anwesenheit Seiner k. k. Majestät Karl des VI.ten samt Gemahlin Christine zu Budweis am 21. August 1732

Obsah: fol.1r–22v: [Popis oslav na počest návštěvy císaře Karla VI. a jeho manželky v Českých Budějovicích v roce 1732]

fol. 23r–49r: [Poznámky k přípravě návštěvy]

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 16.

T. STERNECK – P. VOKÁČOVÁ, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 85.

České Budějovice – tisk, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1185

1732, papír, 4 ff., 32x20,5 cm, vazba papírová

Tisk opatřen deskami a titulním listem. Titulní list má rukopisný nadpis „*Beneventirungs-Anrede abgeleget und vorgetragen vom Bürgermeister u[nd] Rath bei Ankunfft der Majestaeten Karl VI und Elisabeth Christina in Budweis am 21. August 1732*“. Na titulním listu modré oválné razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“. V levém horním rohu nalepen štítek s modrým okrajem a číslem 18. Nad ním tužkou „*Rkp. 278*“.

Německy, latinsky; fraktura, humanistické písmo

Purkmistr Jan Jiří II. Doudlebský přednesl 21. srpna 1732 projev k uvítání císaře Karla VI. s chotí při jejich návštěvě města. Zároveň jim předal dva výtisky projevu, který byl vydán v Kynclově tiskárně jako první tisk českobudějovické provenience.

Jan Jiří II. Doudlebský, Die In der Stärcke und Beständigkeit, Lieb und Hoffnung Verfaete, Höchst: Erfreulichste vndt Allerdemüettigste Beneventirungs Anrede. Weliche Ihro Röm[ischen] Kayserliche[n] / wie auch in Germanien / Hispanien / Hungarn / und Böhheimb Königl[ichen] Majestät. CAROLO DEM SECHSTEN. Dann Ihro Röm[ischen] Kayserlichen / wie auch in Germanien / Hispanien / Hungarn / und Böhheimb Königlichen Majestät ELISABETHAE CHRISTINAE. Bey Dero Selben den 21. Monaths Tag Augusti 1732. Aller Höchsten ankunpfft In die Vnverruckt Getreüe Königl[iche] Befreyte-Bergstatt Böhmisich Budweiß Von Burgermeister undt Rath daselbst. In allerunterthänigster Devotion abgeleget vndt Vorgetragen Worden.

Obsah: fol. 1–4: [Projev purkmistra k uvítání císaře Karla VI. a jeho manželky při jejich návštěvě v Českých Budějovicích dne 21. srpna 1732]

Literatura:

T. STERNECK – P. VOKÁČOVÁ, *Letní císařská návštěva v královském městě. Průjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207.

Heslo Daublebští ze Sternecku, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/daublebsti-ze-sternecku> (ověřeno 14. 5. 2018).

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 91

XVIII^{med.}, papír, 121 ff. (recte 120 ff.), 20x17 cm, vazba soudobá, kožená

Kožená vazba zelené barvy se zbytky čtyř zelených tkanic. Hřbet o třech vazech. Na předním přideščí tužkou sign. „91“, nápis „*Archiv probošství v Jindř. Hradci*“ a fialové kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“ (též na fol. 3r, zadním přideščí). Na fol. 3r tužkou v pravém horním rohu nápis „1263“. Na fol. 6r razítko Adalberta Juhna, rektora biskupského semináře v Českých Budějovicích a pozdějšího probošta v Jindřichově Hradci. Na ff. 73r, 106r razítko „*Claudius*“, jež patřilo Josefu Štěpánu Claudiovi, kaplanu v Jindřichově Hradci. Mezi fol. 30 a 31 čtyři vystřižené listy. Mezi fol. 14 a 15 neočíslovaný fragment folia. Dva neznámí písaři. Na fol. 118r zápis Josefa Štěpána Claudia o založení města roku 1265.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Kniha opisů městských privilegií a jejich regestů od roku 1265. Zápisy městského majetku, zápisy fundací k oltáři sv. Doroty v kostele sv. Mikuláše, přehledy povinností obyvatel městských vsí, barvířské recepty, několik zápisů kronikářské povahy (bez označení v různých kapitolách rukopisu).

[Kniha opisů městských privilegií]

Obsah: fol. 5r–32v: [Barvířské recepty]

fol. 33v–46r: [Regesta privilegií, listin a přípisů od roku 1394 řazené do skupin dle králů]

fol. 46v–56v: Extract [Výpisy z listin o městském majetku (koupě statků, povinnosti obyvatel poddanských vsí)]

fol. 58r: Fundatio St. Dorothea

fol. 64v–68v: Kurtzer Inhalt der Kayßer[lichen] und König[lichen] auff's Neye Anno 1667 den 6. April allergnädigst Confirmierten Privil[egien] der Stadt Böhm[isch] Budweiß

fol. 71r–121v: [Opisy privilegií]

Praha – tisk, Národní knihovna České republiky, sign. 46 G 000446

1767, papír, [XVI] pp. + 352 pp., vazba papírová, lepenková

Jedná se o doplněnou reedici tisku Michaela Schichellia, *Puteus aqvarum viventium oder ein Brun[n] des lebendigen Wassers* z roku 1665. Kniha, jejímž vydavatelem byl Franz Gerzabek, vyšla roku 1767 pod

názvem *Erneuerter alter Gnaden Brunn* (Obnovená stará studnice milosti). Jejím autorem byl dominikán Cyril Riga, který se v textu představil pouze jako služebník Panny Marie. Rigův text se objevil v knize Josefa Watzla, kněze řádu redemptoristů, s názvem *Orodovnice před svatyní svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu Panny Marie v kostele OO. Redemptoristů v Českých Budějovicích 1410–1910*. Watzl zde odhalil jeho jméno. Riga vycházel ze Schichelliovy knihy. Rigův text měl k dispozici českobudějovický kronikář 2. pol. 18. století Lukáš Bernard Schneider při tvorbě opisů své kroniky.

Německy, latinsky; fraktura, humanistické písmo

Rigův tisk je přístupný online:

<https://books.google.cz/books?vid=NKP:1002299852&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
(ověřeno 14. 5. 2018).

[Cyrillus Riga], Erneuerter alter Gnaden-Brunn Oder Das Wunderbare Gnaden-Bild Der allerseeligsten im Tempel zu Jerusalem geopferten Jungfrauen MARIAE Welches in Der Prediger-Ordens-Kirchen, der Königlichen Befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweiß, schon in das vierdte Jahr-Hundert, andächtig verehrt wird, und mit Wunder-Zeichen leuchtet. Auf ein Neues, durch Beschreibung dessen Ursprungs, Verehrung, und erhaltener Gnaden, der Verehrung andächtiger Christglaubigen vorgetragen. Von einem deren mindesten Dienern MARIAE, und Verehrern dieses Gnaden-Bilds, aus dem Heiligen Prediger-Orden, Prag 1767

Obsah: pag. [I]: [Titulní strana]

pag. [III–X]: Der Allerhöchsten Frauen Himmels und der Erden MARIAE Einer allgemeinen Schutz-Frauen Der ganzen Christenheit, Und Besondern Schutz-Halterin Ihres Auserwählten Gnaden-Orts In Böhmisch-Budweiß. Zuschrift

pag. [XI]: CENSURA

pag. [XII–XVI]: Vorrede An den geneigten Marianischen Leser

pag. 1–45: Der Erste Theil. Von dem Ursprung des Prediger-Ordens, absonderlich des Closters und der Stadt Budweiß im Königreich Böhmeim

pag. 1–13: 1. Cap: Von dem Ursprung, Auf-und Abnehmung des Prediger-Ordens im Königreich Böhmeim

pag. 13–36: 2. Cap: Von Ursprung, Aufnehmung, Andacht, Ablassen, des Closters / und der Kirchen Unser Lieben Frauen zu Budweiß

pag. 36–45: 3. Cap: Von der Königlichen, befreyten, Catholischen Berg-Stadt Böhmisch-Budweiß

pag. 46–152: Der Anderte Theil. Von dem Ursprung des Marianischen Gnaden-Bilds in der Prediger-Kirchen zu Budweiß und denen allda erhaltenen Gnaden

pag. 46–58: 1. Cap: Von Verehrung deren Bildern insgemein

pag. 58–66: 2. Cap: Von dem Ursprung des Wunderthätigen Gnaden-Bilds MARIAE Opferung zu Budweiß

pag. 66–87: 3. Cap: Von der Übersetzung, und Verehrung dieses Marianischen Gnaden-Bilds

pag. 88–152: 4. Cap: Von denen Wunderwercken, und besondern Gnaden und Gutthaten, welche Gott der Herz gewürcket, und jenen verliehen, so die Allerseeligste Jungfrau in dieser ihrer Bildnuß andächtig verehret haben

pag. 153–159: Der Dritte Theil. Enthaltend die Weise MARIAM in diesem ihren Gnaden-Bild mit besonderer Andacht zu verehren

pag. 160–161: Tag-Zeiten Von Der Uberseeligsten Jungfrauen, Und Gottes Gebährerin MARIA Nach dem gewöhnlichen Kirchen-Amt, und uralten Gebrauch des Heil[igen] Prediger-Ordens

pag. 162–246: INVITATORIUM Oder Einladung zum Lobe Gottes

pag. 247–271: Trostreiche Weiß und Manier Den Allerheiligsten Und Allersüssesten Namen MARIAE Durch folgende fünff Psalmen, deren ein jeder von einem besonderen Buchstaben des Namens MARIA in Lateinischer Sprach anfanget, nebst eben so viel Antiphonen, nach uraltem Gebrauch des Heiligen Prediger-Ordens, zu verehren

pag. 272–275: Litanen von dem Allersüssesten Namen JESU, welche gemeiniglich am anderten Monat-Sonntag bey der Bruderschafftlichen Procession pfllegt gesungen zu werden

pag. 276–283: Kurtze Morgen-Gebetter

pag. 284–301: Kurtze Meß-Gebetter

pag. 302–328: Kurtze Bericht-und Com[m]union-Gebetter

pag. 329–349: Kurtze andächtige Abend-Gebetter

pag. 350–352: Anmüthiges Gesang Zu der Allerseeligsten Jungfrau MARIA

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 32, s. 1.
H. LEMBERG, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Band III. Lieferung 6, Re-Ri (1991)*, s. 466.

K. PLETZER, *Nejstarší publikace o Českých Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1962, říjen, s. 12.

J. WATZL, *Orodovnice před svatyní svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu P. Marie v kostele OO. Redemptoristů v Č. Budějovicích 1410–1910*, [Český] Krumlov [1910], s. 18, 22, 26.

J. ZOUHAR, *Cyrril Riga OP (1689–1758). Ein Dominikaner zwischen Historiographie und Hagiographie*, in: *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa. Gestaltung und Wandlung des institutionalen und persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit. Referate der gleichnamigen Tagung in St. Pölten von 22. bis 23. September 2014*, Praha 2015, s. 286–310.

J. ZOUHAR, *Cyrril Riga OP (1689–1758). Zapomenutý brněnský kazatel*, in: *Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna*, sv. 29, Brno 2016, s. 137–156.

Heslo historiografie, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/historiografie> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Panna Maria Budějovická, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/panna-maria-budejovicka> (ověřeno 14. 5. 2018).

Kohoutí kříž: https://www.kohoutikriz.org/data/w_riga.php (ověřeno 14. 5. 2018);

<https://www.kohoutikriz.org/priloha/riga.php> (ověřeno 14. 5. 2018).

28

Praha, Národní knihovna České republiky, sign. I. A 31

1738–1785, papír, 205 ff. (recte 219 ff.), 44x30 cm, prkénková kožená vazba, poškozená

Prkénková kožená vazba zdobená po obvodu vytlačovanými linkami, zbytky kovových spon. Hřbet na šest vazů, poškozen. Na hřbetu nápis „[PROTOCOLLU]M [CONVEN]TUS [B]OEMO [BUD]VICENSIS Anno [1]614, [P]ars I, II.“. Na hřbetu štítek s uvedením signatury „A. 31“. Na předním přideštlí štítek s uvedením signatury „I A. 31“. Rukopis, tisk, střídání černého a červeného inkoustu. Mnoho písařských rukou. Paginace původní v horních rozích; foliace tužkou v pravém horním rohu, označeno jen každé desáté folio. Na ff. 1r, 6r černé kulaté razítko s opisem „REGIAE BIBLIOTH. ACAD. PRAGEN.“. Mezi fol. 9 a 10 vložen tisk „TABULA Serutniorum Capituli Generalis Ord. FF. Min. S. P. Franc. Capucinatorum Romae die 31. Maji 1754 celebrati. PRAESIDENTE Eminentissimo Cardinale CAVALCHINI, ejusdem Orginis Protectore.“ Mezi fol. 34 a 35 vložen rukopis o kapucínském řádu o 2 ff. (opis listiny Benedikta XIV. z roku 1756). Mezi fol. 69 a 70 vložen tisk z roku 1678

se zprávou o zázracích od kapucína Františka Ludvíka Felixe. Mezi fol. 69 a 70, 80 a 81, 86 a 87 vyříznuté listy.

Latinsky; humanistické písmo

V rukopise je obsažen opis Hammerschmidtovy kroniky, který vytvořili českobudějovičtí kapucíni. Je součástí souboru textů k dějinám kapucínského řádu v Národní knihovně České republiky. Kromě dějin města, opisů privilegií a dějin dominikánského kláštera je zde zapsána i historie kapucínského kláštera, jíž zřejmě sepsal Hammerschmidt a kapucíni ji opsali.

[Documenta conventum FF. minorum S. Francisci Capucinatorum Bohemo-Budvicensem nec non historiam et privilegia civitatis Budvicensis concernentia collecta magna ex parte ex archivio praefati conventus]

Obsah: fol. 1: Protocollum conventus FF. minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böemo-Budvicensis ad S. Annam [Titulní list]

fol. 2r–111r: Pars I. [Dějiny kapucínského konventu 1614–1785]

fol. 112r–141r: Pars II. [Dějiny Českých Budějovic 1265–1709]

fol. 142r–186v: Pars III. Privilegia Regiae Liberae Montanae Civitatis Boemo Budvicen[sis] a Regibus Boemiae et Romanorum Imperatorib[us] Concessa

fol. 187r–196v: Pars IV. [Dějiny dominikánského kláštera v Českých Budějovicích 1263–1784]

fol. 197r–199r: Cathalogus Rerum in Archivio Secundum Fasciculos Collectus

fol. 200r–205v: Index

Literatura:

V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2/I (H–J), Praha 1993, s. 51–53.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, *Budweiser Zeitung* 65, 1926, č. 32, s. 3, č. 44, s. 2, 3.

J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, *ČSPS* 61, 1953, č. 2, s. 94–104.

J. KADLEC, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, *ČSPS* 62, 1954, č. 1, s. 61–62.

M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 53.

K. PLETZER, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, *JSH* 26, 1957, s. 14–19.

J. TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I.*, Praha 1905, s. 10, č. 41, sign. I A 31.

Heslo Hammerschmidt Jan Florian in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hammerschmidt-jan-florian> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=RTRTR3-NKCR_I_A_31_1GVTAQC-xx#search (ověřeno 14. 5. 2018).

29

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 2096

1784–1869, papír, XIII ff. + 445 ff. (recte 441 ff.), 21x33 cm, vazba soudobá, celokožená

Kožená vazba se třemi dochovanými tkanicemi. Na deskách v bílém rámečku titul knihy „*Liber II. Memorabilium Budvicen. de 1700*“ a v kroužku st. inv. č. „*Inv 19*“. Hřbet na pět vazů. Na hřbetu v bílém rámečku také uveden titul knihy. Na předním přideščí tužkou sign. „*2096*“. Fialové kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích*“ na ff. Ir, VIIr, IXr, Xr, XIr, XIIr, 1r, 2r, 3r, 5r, 7r, 11r, 13r, 18r, 20r, 21r, 23r, 24r, 25r, 26r, 29r, 31r, 33r, 35r, 39r, 46r, 56r, 61r, 64r, 69r, 71r, 80r, 91r, 97r, 104r, 114r, 121r, 125r, 135r, 146r, 172v, 177r, 186r, 198r, 206r, 215r. Kniha má mnoho volných nepopsaných folií 117v–120v, 219v–445v.

Německy, česky, latinsky, francouzsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Pamětní kniha úředního charakteru pro roky 1729–1869.

Karel Václav Pattberg, Liber II. Memorabilium Budvicen[sium] de 1700

Obsah: fol. I: Liber Memorabilium et Diversarum Relationum inchoatus A[nn]o 1700
[Titulní list]

fol. Iir–XIIIv: [Abecední věcný rejstřík]

fol. 1r–219r: [Kniha památná se zprávami z let 1729–1869]

České Budějovice, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, fond Sběrka rukopisů, sign. R 2

XVIII², papír, 231 ff., 31,8x20,2 cm, vazba soudobá, lepenková

Původní, lepenková vazba potažená hnědou kůží, desky zdobené vytlačovaným rámečkem z trojlinky, zadní deska byla ve spodní části značně poškozena, a proto se přikročilo k její opravě. Části původní vazby jsou přiloženy ke knize ve foliových deskách. Hřbet o čtyřech vazech, zvýrazněných vytlačovanými trojlinkami, modrá ořízka. Při restaurování doplněna poškozená místa listů knihy. Na předním přidešti štítek s předtištěným textem „*N[árodopisná] V[ystava] Č[eskoslovenská] Praha 1895. Z. P.*“, perem doplněno „*651/63 Sušice Soc 4/414*“, červené kulaté razítko s opisem „*JIHOČESKÉ MUZEUM České Budějovice*“, perem sign. „*R2*“, modrou pastelkou č. „*63.*“, fialový razítkový text „*MĚSTSKÉ MUZEUM V SUŠICI.*“ (2x, též na ff. 1r, 6r, 18r, 22r, 24r, 33r, 40r, 45r 2x, 51r, 55r, 56r, 68r 2x, 75r, 82r, 94r, 104r, 110r, 122r, 130r, 133r, 141r, 148r, 160r, 166r, 169r, 190r, 191r, 202r, 207r, 218r, 221r, 231v) a perem údaj o autorovi (rukou hlavního písaře rukopisu): „*Joan[n]es Florianus Ham[m]erschmidt S[acrosanctae] Theol[ogiae] D[oc]tor, Proto-Notarius Apost[olicus], Comes Palat[inus], Aur[eus] mil[es] Eques, in Wissehrad et Vetro-Boles[laviensi] Canon[icus], et Pragae in Teyn Curatus, hujus Codicis manuscripti author et compiler.*“, na fol. 1r perem připsal „*<Ex libris Adriani Battista Primatoris Budviczii>*“. Opis psán jednou rukou neznámého písaře. Titulní list opisu chybí. Text doveden k r. 1709. První část zahrnuje historii města z let 1265–1709, druhá část městská privilegia a třetí část text o dominikánském klášteře. Nepravdělné okraje pro marginálie perem či vytlačované, občasné poznámky a podtrhy, fol. 217v prázdné, mezi fol. 217 a 218 vyříznuty tři listy. Do rukopisu je vložen titulní list tisku Georga Lauterbecka, *Politia Historica. O vrchnostech a správčích světských knihy patery*, Praha 1584 s mědirytinou českého lva na verso a formulář na telegram.

Latinsky, česky, německy; humanistické písmo, novogotická kurzíva

Jan Florián Hammerschmidt, [Gloria regiae liberaeque montanae urbis Boemo-Budvicensis]

Obsah: fol. 1r–76r: Liber I. De Boemo-Budvicio regia libera montana civitate in regno Boemiae ad superiorem Austriam sita

fol. 77r–217r: Liber II. Boemo-Budviciium regia, libera montana civitas in regno Boemiae ad superiorem Austriam sita, [...] Privilegia regiae liberae montanae civitatis Boemo Budvicensis a regibus Boemiae, et Rom[anorum] Imperatoribus concessa

fol. 218r–231r: Liber III. De monasterio R[everendorum] P[atrum] Dominicanorum Boemo-Budvicii

Literatura:

V. FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 2/I (H–J)*, Praha 1993, s. 51–53.

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, *Budweiser Zeitung* 65, 1926, č. 32, s. 3, č. 44, s. 2, 3.

J. KADLEC, *Jan Florian Hammerschmidt*, *ČSPS* 61, 1953, č. 2, s. 94–104.

J. KADLEC, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, *ČSPS* 62, 1954, č. 1, s. 61–62.

J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1, a–f*, Praha 2003, s. 219, 220, č. 394/2.

M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 53.

K. PLETZER, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, *JSH* 26, 1957, s. 14–19.

Heslo Hammerschmidt Jan Florian in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hammerschmidt-jan-florian> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo kronikářství, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

31

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102

XVIII², papír, VI ff. + 746 pp. (recte 762 pp.), 38x23 cm, vazba soudobá, kožená

Kožená vazba zdobena slepotiskem, hřbet na šest vazů, dvě kovové petlice k uzavírání. Na hřbetě nápis „*Böhm. Budweiß*“. Kulaté fialové razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Českých Budějovicích*“ je otištěno na fol. VIr a pp. 19, 47, 73, 91, 107, 121, 135, 155, 203, 225, 263, 305, 331, 377, 445, 469, 519, 593, 685, 723 a na obálce vložené do knihy.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Kronika pekařského mistra Lukáše Bernarda Schneidera obsahuje zápisy z let 1253–1768. Starší zápisy čerpal autor ze zápisů Jana Františka Doudlebského ze Sterneku, Jiřího Tomáše Köhlera, z nedochovaných kronik Šimona Christeindla, Antonína Höniga, Františka Machnického a z dochované kroniky Jonáše Katschnera. Na začátku knihy je plán města s vyznačením náměstí, kostelů, klášterů

a městských bran. Do rukopisu je vložena prázdná obálka s červenou přitištěnou pečetí adresovaná českobudějovickému měšťanu Jiřímu Millauerovi.

Lucas Bernard Schneider, Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch Budweis, wie und von wem solche sambt denen daselbst befindlichen Klöstern, Spital und Kirchen erbauet, wie und was sie vor Grundstücke, an Dörffern, Aeckern, Wißen, Teicht- und Waldungen besitzt, wie ihr solche zukommen und endlich, was sich zu verschiedenen Zeiten daselbst denckwürdiges zugetragen und eraignet. Aus viellen zerstreuten Schriften versamlet; von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen Beckenmeister alda.

Obsah: fol. Iv: Žalmy

fol. Iir–IIIv: Vorbericht an dem geneigten Leser

fol. IVr–VIv: Inhalt dießes Buchs

pag. 1–52 : I. Von Ursprung und Stiftung des Klosters und Kirchen Prediger Ordens

pag. 53–60: II. Von den Nahmen, Ursprung und Anfang der königlichen befreyten berg-Stadt böhmisch Budweis

pag. 61–110: III. Von dem Spital S[anc]ti Wenceslai

pag. 111–120: IV. Von der Pfahr-Kirchen Sancti Nicolai, und dem dabey stehenden grossen Glockhen-thurn

pag. 121–128: V. Von dem Capuciner-Kloster Sanct Annae genandt

pag. 131–364 + a–b Notta: VI. Notandum über die meiste Gütter der Stadt Budweis

pag. 375–414 + a–h Notta: VII. Unterschiedliche Denckwürdigkeiten, so sich alhier zu verschiedenen Zeiten eraignet

pag. 415–577: VIII. Beschreibung des, mit dem Magistratt, geführten Burgerlichen Process, sambt dessen Außgang

pag. 578–684: [IX.] Continuation. Was sich Ferners alhier denckwürdiges zugetragen

pag. 685–746: [X.] Nachtrag. Die Stiftung und Einführung des Ordens deren Wohl-Ehrwürdigen Patrum Piarum Scholarum betreffend

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 56, s. 1–4.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 16, 17.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 100–105.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 223.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 126.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 182, 183.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 126–127, 309.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

32

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103

1769–1780, papír, [VIII] pp. + 1–56, 5–80 pp. + [IV] ff. + 81–406 pp., 35x22,5 cm, vazba soudobá, kožená

Vazba z bílé kůže se slepotiskem na bukových destičkách se zešíkmenými hranami, hřbet na pět vazů, jednotlivá pole oddělena trojlinkami, protínajícími se na deskách. K výzdobě použito rolí s filigránským ornamentem, na horní desce navíc role s kvítkem a rustikou, desky orámovány a členěny v obdélníky trojlinkou. Rohy zdobený kolkem karafiátu, středy kosočtverečným kolkem. Růžová ořízka. Na frontispisu ilustrace Schneiderova domu č. p. 17 s chronogramem 1769. Původní paginace 1–56

a nová 5–190, pp. 191–406 jsou prázdné. Mezi pag. 80 a 81 jsou čtyři neoznačená folia s tiskem. Kulaté fialové razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Českých Budějovicích*“ je umístěno na pp. 5, 23, 45, 49, nová paginace pp. 25, 71, 81, 177.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Kronika Lukáše Bernarda Schneidera obsahuje zprávy o dějinách města z let 1760–1780.

Lucas Bernard Schneider, Continuation oder Fortsetzung, was sich in der königlichen befreyten Bergstadt Böhmisch Budweis von anno 1760 anfangend ferners an verschiedenen Begebenheiten und sonderbahren Zufählen merckwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschriben von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen Beckenmeister alda.

Obsah: pag. 1–4: Vorbericht an dem geneigten Leser

pag. 5–56: [Neúplný opis poslední kapitoly prvního dílu Schneiderovy kroniky o piaristech]

pag. 5–190: [Pokračování kroniky Lukáše Bernarda Schneidera 1760–1780]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 56, s. 1–4.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 16, 17.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 105–108.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 223.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 126.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 182, 183.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 126–127, 309.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

33

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104

XVIII²–1823, papír, [IX] pp. + 591 pp. (recte 453 pp. + 138 pp.), 36x24 cm, vazba soudobá, polokožená
Polokožená poškozená vazba má jen jednu dochovanou tkanici. Na přední straně desek je černým inkoustem uveden titul knihy. Na předním přidešti je nečitelná vlastnická poznámka pozdějšího majitele. Ve spodní části přidešti je uvedena zkratka „P. A. S. B. C.“. Původní paginace 453, po které následuje číslování od 1 do 138. V celé knize je pak otištěno několik druhů razítek. Na předním přidešti, pag. [V], nová paginace pag. 138 je nečitelné černé kulaté razítko. Fialové kulaté razítko s opisem „*MĚSTSKÝ ARCHIV v Českých Budějovicích*“ je na pp. [I], [IX], 24, 54, 62, 88, 120, 152, 180, 206, 214, 224, 234, 250, 278, 292, 344, 374, 394, 424, nová paginace pp. 1, 21, 39, 49, 63, 87.

Německy, česky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Upravený a doplněný opis Schneiderovy kroniky obsahuje zprávy k dějinám města od roku 1200 do roku 1793 a poté z 1. pol. 19. století, zejména z let 1822–1823 od pozdějších majitelů. Počáteční strana je věnována rodu Vítkovů. Pak následuje opis originálu kroniky doplněný o další zprávy.

Starší zápisy čerpal autor stejně jako v originále kroniky ze zápisů Jana Františka Doudlebského ze Sterneku, Jiřího Tomáše Köhlera, z nedochovaných kronik Šimona Christeindla, Antonína Höniga, Františka Machnického a z dochované kroniky Jonáše Katschnera. V opise uvedl jako zdroj informací ještě dominikány Cyrila Rigu a Michaela Schichellia.

Lucas Bernard Schneider, Geschichte von Budweis von Lucas Bernhard Schneider hierortigen Bäcker bis 1793

Obsah: pag. [I]: [Zprávy o rodu Vítkovců]

pag. [II–IV]: Vorerrinnerung

pag. [V–VIII]: Inhalt dieses Buchs

pag. 1–5: I. Von dem Namen, Ursprung, und Anfang der könig[lichen] Stadt
Budweis

pag. 5–33: II. Von Ursprung und Stiftung des Klosters und Kirchen Prediger
Ordens

pag. 33–37: III. Von dem Kapuziner Kloster St. Anna genannt

pag. 37–66: IV. Von Stiftung und Einführung deren Patrum Scholarum Piarum

pag. 66–82: V. Von der Pfarrkirchen S. Nicolai und dem dabey stehenden
grossen Glocken Thurn

pag. 82–106: VI. Von dem bürgerlichen Spital S. Wenceslai

pag. 106–151: VII. Von Rudolphstadt und dem daselbstigen Bergbau

pag. 151–257: VIII. Von denen der Stadt Budweis zugehörigen Dörfern,
Mayerhöffen und Waldungen

pag. 257–342: IX. Bericht von dem mit dem Magistrat geführten Bürger[lichen]
Process

pag. 346–449: X. Unterschiedliche Denkwürdigkeiten, so sich allhier
zu verschiedenen Zeiten zugetragen, und ereignet haben

pag. 1–138: [Další zprávy k dějinám města, registry listin, události z let 1822
a 1823, vznik a dějiny kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých
Budějovic, výpisky ze zpracování dějin města Českých Budějovic a Rudolfova
od Matyáše Václava Klaudiho, graficky znázorněný obsah knihy.]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 56,
s. 1–4.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15,
2014, č. 2, s. 16, 17.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie
o rukopisech 47, 2017, s. 108–110.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner
a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 223.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955,
s. 126.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 182,
183.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 126–127, 309.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

34

České Budějovice, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, fond Sběrka rukopisů, sign. R 1

XVIII²–1815, papír, [XVI] pp. + 916 pp., 36,5x24 cm, vazba soudobá, prkénková potažena pergamenem
Prkénková vazba z bukového dřeva je potažena pergamenem, desky zdobeny slepotiskem v rámcové kompozici z dvoj- a trojlinek, hřbet o pěti vazech značně poškozen, osm ocelových nárožnic trojúhelníkového tvaru, které jsou k desce přichyceny pomocí nýtů, v hraně přední desky jsou trny od kovových spon, na zadní desce zbytky usňových řemíků přidělaných pomocí hřebů, červeně zbarvená ořízka. Na hřbetě částečně utržený štítek s perforovaným okrajem, modrým rámečkem a perem vepsanou st. sign. „M. V. Q. II. 146“. Na předním přidešti tužkou napsány krátké číselné údaje ve dvanácti řádcích pod sebou a modrý razítkový text „*Museumsverein in Budweis*“ (též na pp. [I], [III], [V], [VII], [XI], [XIII], 773, 777, 791, 801, 804, 807, 808, 815, 901, 904, 909, 914, 916 a na zadním přidešti). Na pag. [II] a [III] jsou celostránkové lavírované perokresby se starým erbem Českých Budějovic s Pannou Marií obklopenou sv. Trojicí a s jeho novou verzí „vylepšenou“ („verbesserte“) Ferdinandem III. Pod erby jsou nápisy „*Alte Wappen der königlichen Stadt Böhmisch Budweis*“ a „*Neuere und von Kayser Ferdinando III^{to} verbesserte Wappen der königl[ichen] Befreyten Berg-Stadt Böhmisch Budweis*“. Na pag. [XI] je původní označení knihy „*Q II. N. 146 a IV–A No–22*“. Mezi pag. 6 a 7 je vevázána mědirytina kombinovaná s leptem. V horní části je latinský nápis „*Prospectus Conventus Budovicensis Sac[ri] Ord[inis] Predic[atorum] A[nno] 1779 escusus*“. Na pag. 445 je kresba rytíře na koni, dole je tužkou připsáno „*Rüiter Ebrahim*“. Na poslední straně vlastnická poznámka pozdějšího majitele.

Německy, latinsky, česky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Opis Schneiderovy kroniky pro období let 1717–1782 s pozdějšími doplňky do roku 1815, což je však napsáno cizí rukou, dosud neidentifikovaného kronikáře.

Autor čerpal informace do kroniky z děl dominikánů Cyrila Rigy a Michaela Schichellia a českobudějovických měšťanů Jana Františka Doudlebského, Jiřího Tomáše Köhlera, Františka Machnického, Šimona Christeindla, Antonína Höniga a Jonáše Katschnera.

Lucas Bernard Schneider, Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch Budweis, wie und wann solche, sambt denen daselbst befindlichen Klöstern, Spital und Kirchen erbauet, was sie vor Grundstücke an Dörffern, Aeckern, Wißen, Teicht- und Waldungen besitzt, wie ihr solche zukommen und endlich, was sich zu verschiedenen Zeiten daselbst denckwürdiges zugetragen und ereignet. Aus viellen zerstreuten Schrifften versam[m]let von Lucas Bernard Schneider, burgerlichen Beckyenmeister alda.

Obsah: pag. [II–III]: [Ilustrace]

pag. [V]: [Titulní strana]

pag. [VI]: [Žalmy], Dem Beschnarcher

pag. [VII–X]: Vorbericht

pag. [XII]: [Verše]

pag. [XIII–XVI]: Inhalt dießes Buchs

pag. 1–6: I. Von dem Nahmen und Anfang der königlichen Stadt Budweis

pag. 7–53: II. Von Ursprung und Stiftung des Klosters und Kirchen Predigerordens

pag. 67–73: III. Von dem Capuciner Kloster Sanct Annae genant

pag. 91–138: IV. Von Stiftung und Einführung deren Patrum Piarum Scholarum

pag. 151–178: V. Von der Pfahr-Kirchen St. Nicolai, und dem dabey stehenden grossen Glocken-Thurn

pag. 187–228: VI. Von dem Burgerlichen Spital St. Wenceslai

pag. 235–301: VII. Von Rudolph-Stadt, und dem daselbstigen Bergwerckh

pag. 307–436: VIII. Von denen der Stadt Budweis zugehörigen Dörffern, Mayer-Höffen und Wäldern

pag. 451–566: IX. Bericht, von den mit dem Magistrat geführten Burgerlichen Process

pag. 567–772: X. Unterschiedliche Denckwürdigkeiten, so sich alhier zu verschiedenen Zeiten zugetragen und ereignet

pag. 773–815: [Dodatky k rokům 1784, 1805, 1806 a 1815]

pag. 901–904: Nachtrag Einiger Begebenheiten so mir anoch zu Handen gekom[m]en, und nicht mehr der Ordnung nach können eingetragen werden

pag. 909–914: Register. Über die in diesen Buch befindliche Privilegien, Patenten, Missiven, Decreten, Comissions-Fundations-Transactions- und Conventions-Instrumenten, wie auch Specificationen und Extracten, und anderen gerichtlichen Saatz-Schriften

pag. 916: [Vlastnická poznámka]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 56, s. 1–4.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 16, 17.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 110–113.

J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1, a–f*, Praha 2003, s. 218, 219, č. 393/1.

K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 223.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 126.

K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 182, 183.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisches-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 126–127, 309.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 79, 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Schneider Lukáš Bernard, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/schneider-lukas-bernard> (ověřeno 14. 5. 2018).

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1972

XVIII², papír, VIII ff. (recte VI ff.) + 250 ff., tisk 11 ff., 19x17 cm, vazba soudobá, papírová

Hnědá papírová vazba, na přední desce modrou pastelkou st. sign. „584“ (v kroužku). Hřbet o pěti vazech ze starého pergamenu. Na hřbetě hnědý štítek s nápisem „Manuskript“. Kronika nemá titulní list. Popsána i přídešší knihy. Na předním přídešší vlastnická poznámka Franze Metzeho a údaj o přenechání knihy v archivu. Na předsádce tužkou „Georg Millauers Chronik 1. 3. 177“, st. sign. „584“ (v kroužku) a sign. „1972“. Červenou pastelkou v kroužku přeškrtnuté číslo „10,4“. Na druhé straně tužkou „44:260/194 10,4“ (č. 10,4 v kroužku). Do knihy vložen tisk po fol. 126 „Pabst Clemens XIV.“.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Obsahuje kronikářské záznamy obecné i rodinné od písaře a koňšela Jana Jiřího Millauera pro roky 1448–1784.

Jan Jiří Millauer, [Kronika]

Obsah: fol. Ir–250v: [Kronikářské a rodinné záznamy Jana Jiřího Millauera 1448–1784]

Literatura:

- R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 77, s. 1.
- M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 17–20.
- M. KVĚTOVÁ, *Kroniky Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Analýza dvou kronik měšťanů Českých Budějovic z druhé poloviny 18. století*, JSH 85, 2016, s. 403–433 (zvl. 405–414).
- K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 34.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 244.
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1967, sign. 27

1775, papír, 27 ff. (recte 76 pp.), 36,5x23 cm, vazba soudobá, papírová

Kraj papírové vazby olemován modrým papírem. Na přední desce bílý štítek s perforovaným okrajem a modrým rámečkem s číslem st. sign. „27“. Na přední desce černé kulaté blíže neurčené razítko (též na pag. 76) a modré oválné razítko s opisem „ARCHIVUM BUDVICENSE“ (též na pag. 1). Kulaté fialové razítko s opisem „MĚSTSKÝ ARCHIV v Čes. Budějovicích“ na pp. 5, 9, 15, 27, 31, 39, 43, 47, 55, 63, 67, 71, 75. Na hřbetě dva nalepené štítky s nápisy „Gedenkbuch von Karl Wenzl Pattberg“ (chybný název) a „von [1]460 bis [1]660“. Na přidešti sign. „1967“. V kronice chybně uveden rok vzniku 1715 místo 1775.

Německy, latinsky; novogotická kurzíva, humanistické písmo

Heslovité abecedně uspořádané údaje k městu České Budějovice pro roky 1463–1656. Autorem je Adrian Adalbert Battista, českobudějovický kriminální a magistrátní rada a primátor města.

Adrian Adalbert Battista, Gedenkbuch über Budweis nach alphabetischen Schlagwörtern von hiesigen Magistrats- u[nd] Kriminalrath Adrian Albert Battista, hierortigen Primator u[nd] Corp[oris] Christi Bruderschaft Rector

Obsah: fol. 1–27: [Kronikářské záznamy Adriana Adalberta Battisty 1463–1656]

Literatura:

- R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 92, s. 2.
- D. KOVÁŘ, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008, s. 46, 47.
- M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 22, 23.
- K. PLETZER, *Balbínova excerpta z českobudějovické kroniky*, JSH 24, 1955, s. 55.
- K. PLETZER, *Českobudějovická analistika XVII. století*, České Budějovice 1955, s. 24.
- K. PLETZER, *K záznamu českobudějovické kroniky z roku 1482*, JSH 36, 1967, s. 52–54.
- K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 125.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 85.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

37

České Budějovice, Státní okresní archiv České Budějovice, fond Archiv města České Budějovice, inv. č. 1974, sign. D 116

1779–1787, papír, 59 ff., 31x20,5 cm, vazba soudobá, polokožená

Vazba z tvrdšího kartonu s koženým hřbetem. Na hřbetě dva štítky s nápisy „*Materialen zu Budweis. Geschichte von Karl W. Pattberg*“ a „*An[n]o 1779*“. Na přední desce bílý štítek s perforovaným okrajem a modrým rámečkem s uvedením st. sign. „28“, dále na přední desce černým inkoustem titul knihy „*N. XXIV Materialien Buch zur Geschichte v[on] Budweis von Karl Wenzl Pattberg 1779*“ a pod ním oválné modré razítko s opisem „*ARCHIVUM BUDVICENSE*“ (též na ff. 1r, 2r). Část desek přelepena béžovou lepenkou. Na předním přideščí tužkou sign. „*D 116*“ a „*1974*“. Černé kulaté blíže neurčené razítko na ff. 1r, 59v.

Německy; novogotická kurzíva

Abecedně řazené záznamy k dějinám města vztahující se k letům 1262–1787 od magistrátního rady Karla Václava Pattberga. Mnoho vynechaných stránek pouze s nadpisy.

Karl Wenzl Pattberg, *Materialien-Buch zur Geschichte von Budweis von Karl Wenzl Pattberg 1779* / *Materialien zur Geschichte der könig[lichen] befreiyten Bergstadt Böhmisoh Budweis nach alphabetischer Ordnung gesam[m]let von Karl Wenzel Pattberg 1779*

Obsah: fol. 1: [Titulní list]

fol. 2r–3r: Vorerin[n]erung

fol. 3v–4r: Plan

fol. 5r–52r: [Abecední hesla k dějinám města 1262–1787]

fol. 55r: Confirmation der Privilegien [nadpis]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, *Budweiser Zeitung* 65, 1926, č. 92, s. 2.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, *Kuděj* 15, 2014, č. 2, s. 23.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 85, 86.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

38

Praha – tisk, Národní knihovna České republiky, sign. I 039812/T.13

1797, papír, [XIV] pp. + 203 pp. + [2] pp., 20x13 cm), vazba papírová, lepenková

Lepenkové desky pokryté tragantovým papírem, mramorovaná ořízka, hřbet a rohy potaženy textilií. Na hřbetu zlacení a štítky s názvem a označením svazku. Na přední desce štítek se signaturou. Na přední předsádce razítko kurzívou „*Carl Ferd. Seidler*“. Na titulní straně mědirytina 5,9x7,5 cm s vyobrazením města Českých Budějovic, razítkový text se jménem dřívějšího majitele „*CARL FERD. SEIDLER*“ a číslo „1383“. Na rubu titulního listu razítko se jménem dalšího majitele knihy Jaroslava Preisse „*Preiss*“ a tužkou přírůstkové číslo „*D 1332/52*“. Tamtéž malé kulaté razítko Národní knihovny a signatura „*NK I 39812 – 11. 2. 52*“. Nakladatel a tiskař byl Jan Nepomuk Ferdinand Schönfeld. Obsahuje poznámky pod čarou, živé záhlaví. Impresum: „*Prag und; Wien: in der von Schönfeldschen Handlung, 1797*“. Obsahuje přívazek: Josef František Jaroslav Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen ... 14. Theil*, Prag – Wien: in der von Schönfeldschen Handlung, 1790.

Německy, latinsky; fraktura, humanistické písmo

Více viz Knihopis, K15341. Kniha dostupná online:

<https://books.google.cz/books?vid=NKP:1002040085&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (ověřeno 14. 5. 2018);

nebo v Manuscriptoriu viz

http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPGGL-NKCR_I039812T13_01KXD72-cs#search (ověřeno 14. 5. 2018).

První vydání z roku 1789 je také online:

https://books.google.cz/books?id=POkBAAAAMAAJ&pg=PP9&hl=cs&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (ověřeno 14. 5. 2018).

Drobné rozdíly v prvním vydání: Vydavatel W. Piskaczek, 1789. Na pag. [V] a 1 mědirytina.

Josef František Jaroslav Schaller je autorem edice *Topographie des Königreiches Böhmen*, jež je věnována historické topografii Čech a skládá se z 16 dílů vyšlých v letech 1785–1791. Třináctý díl topografie obsahuje údaje k Budějovickému kraji. Po obecném popisu kraje následují přehledy měst (České Budějovice, pp. 6–26) a panství v kraji s uvedením obcí. Kniha obsahuje přehled použité literatury, pramenů a také rejstříky. V oddíle k Českým Budějovicím jsou v odkazech na prameny uvedena jména kronikářů písčích o dějinách města: Jan Strialius z Pomnouce, Jan Florián Hammerschmidt a Michael Schichellius.

Jaroslava Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlößer, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlößer und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen sammt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden. Dreyzehnter Theil. Budweiser Kreis, Prag – Wien 1797

Obsah: pag. [III]: [Titulní strana]

pag. [V–X]: [Dedikace]

pag. [XI–XII]: Vorrede

pag. [XIII–XIV]: Summarischer Inhalt der sämtlichen Städte, Flecken, Herrschaften, Güter und Dörfer, die im Budweiser Kreise vorkommen

pag. 1–203: Budweiser Kreis

pag. 6–26: Böhmisches Budweis

Literatura:

L. MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 4/I (S–T)*, Praha 2008, s. 100–101.

A. ZÁŘICKÝ – M. ZÁVODNÁ, *Topografové zlaté éry historické topografie v českých zemích*, in: *Historik a literát v provincii*, Ostrava 2015, s. 76–85.

F. ROUBÍK, *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940, s. 26–28.

39

České Budějovice, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, fond Sběrka rukopisů, sign. R 81

XVIII², papír, 15,1x27,9 cm, 20 pp. (novodobě), desky z šedého polohrubého papíru

Přes hřbet přelepen štítek s perem vepsaným textem „[Ze] starých zápisků Bu[dějo]vických. 145[4–]1781. a[...]³“ a perem st. sign. „R 26“, na předním přidešti červené kulaté razítko s opisem „JIHOČESKÉ MUZEUM České Budějovice“ (též na pag. 20), perem sign. „R 81“ a tužkou přír. č. „153/50“ (též na pag. 20), na pag. 1 červené oválné razítko s opisem „MĚSTSKÉ MUSEUM V JINDŘ. HRADCI.“ a perem vepsanou sign. „R 26“, na pag. 20 černé obdélníkové razítko s textem „M. MUSEUM Č. Budějovice“. Roku 1950 získalo rukopis Jihočeské muzeum od Vlastivědného muzea v Jindřichově Hradci. Neobsahuje výpisky z deníku, ale kronikářské záznamy o událostech v Českých Budějovicích z let 1454–1680 a o události v Třeboni z roku 1781.

Josef Štěpán Claudius vstoupil do biskupského semináře v Českých Budějovicích, kde byl roku 1800 vysvěcen na kněze. Působil v rodném Jindřichově Hradci jako městský kaplan a dvakrát i jako administrátor probošství.

Claudiův sešit s výpisky vznikl nejpozději v roce 1800. Předlohou k zápiskům mohly být kroniky Jonáše Katschnera a Tomáše Františka Veselého.

Německy; novogotická kurzíva

[Josef Štěpán Claudius], Aus einem alten Tagebüche – Budweis

Obsah: pag. 1–17: [Kronikářské zápisy či výpisky z blíže neurčené budějovické kroniky z let 1454–1680 a zápis z roku 1781]

pag. 1–2: [Kronikářské zápisy z 15.–16. století]

pag. 2–15: [Kronikářské zápisy z let 1611–1680]

pag. 17: [Zápis z 12. června 1781 o třeboňském požáru]

pag. 16 a 18–19: prázdné

Literatura:

J. LINDA – A. STICH – A. FIDLEROVÁ – M. ŠULCKOVÁ a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1, a–f*, Praha 2003, s. 238, č. 428/36.

J. MUK, *Paměti Českých Budějovic z let 1454–1781*, Republikán 18, 1936, č. 52, s. 2, č. 53, s. 2–3.

K. PLETZER, *Výpisky Josefa Štěpána Claudia z českobudějovické kroniky*, Zprávy muzeí Jihočeského kraje 4, 1964, s. 33–35.

40

České Budějovice – deperditum

XVI

Kronika konšela Františka Machnického se záznamy o dějinách města z let 1450–1578 se nedochovala. Částečně převzata do kroniky Lukáše Bernarda Schneidera (viz dokument č. 31) do kapitoly *Unterschiedliche Denkwürdigkeiten so sich alhier zu verschiedene Zeiten ereignet*. Čerpal z ní i Dominik Koller do kroniky Tomáše Františka Veselého (viz dokument č. 16).

Německy

František Machnický, [Kronika]

Literatura:

- R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 15, s. 1.
- M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7, 13, 16.
- M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 101, 102, 111.
- K. PLETZER, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 225.
- K. PLETZER, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 181–188.
- M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 36, 79, 85.
- Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

41

České Budějovice – deperditum

Pamětní zápis, který byl vložený roku 1577 do ořechu báně Černé věže a při její opravě roku 1694 vyjmut, se nedochoval. Zřejmě česky psaný text zápisu byl však přeložen do latiny a je dostupný v kronice Jana Floriána Hammerschmidta (viz dokument č. 22, ff. 57v–58v). Obsahuje záznamy zejména pro roky stavby Černé věže 1549–1577.

Jan Strialius z Pomnouce, Pamětní zápis z báně Černé věže

Literatura:

O. KOTYZA, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: H. Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech*. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí

nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška, Praha 2006, s. 37.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7.

J. MARTÍNEK, *Vztahy žateckého rodu Strialiiů k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26.

J. MUNZAR, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, Meteorologické zprávy 51, 1998, s. 149–153.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31, 32.

B. ROEDL, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997, s. 143.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 17, 33, 75, 242.

A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. 5, S–Ž*, Praha 1982, s. 224–226.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Strialius z Pomnouse Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouse-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

42

České Budějovice – deperditum

XVI

Jediná zmínka o spisu je v knize Jana Petra Cerroniho *Scriptores Regni Bohemiae cum eorum vitae et scriptorum tum typi expressorum quam manu exaratorum, ab illis relictorum enarratione*.

Jan Strialius z Pomnouse, *Historia civitatis Bohemobudwicensis*

Literatura:

O. KOTYZA, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: H. Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001*

v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška, Praha 2006, s. 37.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 7.

J. MARTÍNEK, *Vztahy žateckého rodu Strialiu k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26.

J. MUNZAR, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, Meteorologické zprávy 51, 1998, s. 149–153.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31, 32.

B. ROEDL, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997, s. 143.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 17, 33, 75, 242.

A. TRUHLÁŘ a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. 5, S–Ž*, Praha 1982, s. 224–226.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

Heslo Strialius z Pomnouse Jan, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/strialius-z-pomnouse-jan> (ověřeno 14. 5. 2018).

43

České Budějovice – deperditum

XVIIⁱⁿ.

Kronika městského pokladníka a obecního staršího Šimona Christeindla, která je od roku 1945 nezvěstná. Pro sepsání své kroniky ji ve 2. pol. 18. století využil Lukáš Bernard Schneider (viz dokument č. 31).

Šimon Christeindl, [Kronika]

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 13, 16.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 102, 111, 121.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 32, 33.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 30, 273.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

44

České Budějovice – deperditum

1617–1621

Ambrož Augustin Mathes byl rektor latinské školy v Českých Budějovicích, sladovník, v letech 1625–1632 výběrčí mýta a na konci života také člen širší městské rady. Do důlní účetní knihy z roku 1553 zapisoval události týkající se města pro roky 1618–1621. Roku 1820 využil zápisky Matyáš Václav Klaudi a poté ještě Reinhold Huyer. Pak byly listy z knihy vytrhány a jsou nezvěstné. Jejich opis je k dispozici v kronice Jonáše Katschnera (viz dokument č. 15).

Ambrož Augustin Mathes, Acta und Geschichten, so geschehen ab Anno 1617, etwas zusammen colligiert worden von mir Ambrosio Augustino Mathes [Kronikářské záznamy v důlní účetní knize]

Literatura:

R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 15, s. 2, 3.

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 9, 12, 24.

K. PLETZER, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, JSH 28, 1959, s. 118–120.

K. PLETZER, *Českobudějovičtí kronikáři v období třicetileté války*, Kulturní kalendář, 1962, září, s. 17.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 32.

K. PLETZER, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 128.

M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, s. 80.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

45

České Budějovice – deperditum

XVIIIⁱⁿ.

Kronika voskařského mistra a konšela Antonína Höniga se nedochovala. Její částečný opis je v kronice Lukáše Bernarda Schneidera (viz dokument č. 31).

Antonín Hönig, [Kronika]

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 15.

M. KVĚTOVÁ, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 102, 111, 121.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 33.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

46

České Budějovice – deperditum

1738–1740

Rukopis obsahoval kronikářské zprávy z Českých Budějovic, jeho autorem mohl být některý z českobudějovických dominikánů, byl uložen v knihovně bývalého dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Část této knihovny byla převzata do univerzitní knihovny v Praze, ale již bez tohoto rukopisu. Zprávu o něm zachoval soupis knih *Catalogus librorum bibliothecae conventus Praedicatorum Budvicensis*, který byl sepsán při likvidaci kláštera v roce 1785. Dnes je uložen v oddělení rukopisů Národní knihovny. Kronikářské zprávy jsou uvedeny v oddílu Historici in quarto, Nro. 81.

Kurzgefasste historische Nachrichten auf das Jahr 1738, 1739, 1740

Literatura:

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 33.

J. TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur II.*, Praha 1906, s. 20, č. 1754, sign. IX D 14.

47

České Budějovice – deperditum

XVIII^{med.}

Autor kroniky není znám, ale mohl žít asi v pol. 18. století. Ernst Franz Richter se v publikaci (E. F. Richter – E. J. Richter, *Südböhmische Sagen und Geschichten*, Korneuburg 1881, s. 243) zmínil o staré kronice města, kterou mu půjčil českobudějovický pekař Josef Littmann. Po jeho smrti roku 1889 se však kronika ztratila.

Kronika z majetku Josefa Littmanna

Literatura:

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 34.

E. F. RICHTER – E. J. RICHTER, *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis*, Korneuburg 1881, s. 243.

48

České Budějovice – deperditum (torzo Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Oddělení rukopisů a starých tisků, Zlatá Koruna, sign. 1 RE 16)

po r. 1786, papír, VIII ff. + 16 pp., 35,8x23,5 cm, vloženo do černých lepenkových desek 37x24 cm
Paginace (1–16) původní, foliace (I–VIII) z r. 1979. Ff. Iv, IIv, VIv, VIIIv, pp. 1–2 prázdné. Na přední desce v levém horním rohu bílý štítek s modrým okrajem a nápisem „Svět[ové] děj[iny] něm[ecké] č. 2“. Na předním přideščí sign. „1 RE 16“. Na fol. Ir oválné razítko českobudějovických redemptoristů „Bibliotheca Collegii C. S. S. R. Budvicensis“; pod ním perem „č. 2“. Přílohou rukopisu je obálka s nadepsaným titulem knihy a poznámkou „Něm[ecké] svět[ové] děj[iny] č. 2“.

Autorem je Jáchym Štěpanovský, varhaník v českobudějovickém kostele svatého Mikuláše a později katedrální regenschori a magistrátní prokolista. Na jeho dějiny města upozornil právník a archeolog Matyáš Kalina z Jäthenštejna. V knihovně kláštera redemptoristů v Českých Budějovicích se uchoval zlomek rukopisu, avšak je zde uvedena pouze předmluva a osnova díla. Dějiny města začal psát roku 1786 a měly končit závěrem 18. století. Spis měl mít pět kapitol (uvádí na fol. VIIv): I. 1265–1497, II. 1498–1619, III. 1620–1777, IV. 1778–1785, V. 1786 a násl. Každý oddíl (uvádí na fol. VIIIr) měl mít XII paragrafů: I. dějiny města a získané svobody, II. statky, III. soud a městská rada, IV. pamětihodnosti, V. změny, VI. obchod se solí a zbožím, VII. dějiny dominikánů, VIII. dějiny farního a katedrálního kostela, IX. kapucíni, X. piaristé, XI. chudobinec, XII. pohromy. Dochováno je jen torzo I. oddílu § I za roky 1265 (recte 1262) – 1364 „§ I. Von der Stadt und ihren Begebenheiten“.

Rukopis měl být dle přání autora uložen v konsistorním archivu, ale prozatím je považován za nezvěstný a k dispozici máme jen předmluvu s osnovou.

Joachim STIEPANOWSKÝ, Geschichte der Stadt Budweis

Obsah: fol. Ir: Geschichte der Stadt Budweis [Titulní strana]

fol. IIr: [Dedikace biskupu Janu Prokopu Schaffgotschovi]

fol. IIIr–VIr: [Předmluva]

fol. VIIr–VIIIr: Eintheilung der Geschichte in Zeitraume [Osnova a obsah]

pag. 3–16: § I. Von der Stadt, und ihren Begebenheiten

Literatura:

L. NĚMEC, *Jáchym Štěpanovský (1738–1801), Missa pastoritia in D.*, Brno 2009 (bakalářská práce).

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 36.

B. RYBA, *Soupis rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1985, s. 29–30.

Heslo Štěpanovský Jáchym, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/stepanovsky-jachym> (ověřeno 14. 5. 2018).

49

České Budějovice – deperditum

XVIII²–XIXⁱⁿ.

Matěj Pressl, českobudějovický tesařský mistr, vytvořil kroniku o dějinách města v letech 1313–1796. Kromě opisu nějakého staršího rukopisu, zapisoval Pressl do své kroniky hlavně události, které sám zažil

a které se ho jako tesařského mistra týkaly. Po Presslově smrti pokračoval mezi lety 1796–1807 v zápisech jeho syn. Rukopisy poté vlastnil František Engelbert Vollgruber, po jehož smrti se kronika ztratila.

Matěj Pressl, Chronologische Begebenheiten der k. Bergstadt Böh. Budweis vom Jahre 1313 bis 1796

Literatura:

M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 21, 22.

K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 35, 36.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

50

České Budějovice – deperditum

XVIII²–XIXⁱⁿ.

Kronika magistrátního kancelisty Františka Mardetschlägera, který dovedl svou kroniku do roku 1805, se nedochovala. Opis kroniky pořídil jeho syn František, děkan ve Slavkově na Českokrumlovsku.

František Mardetschläger, [Kronika]

Literatura:

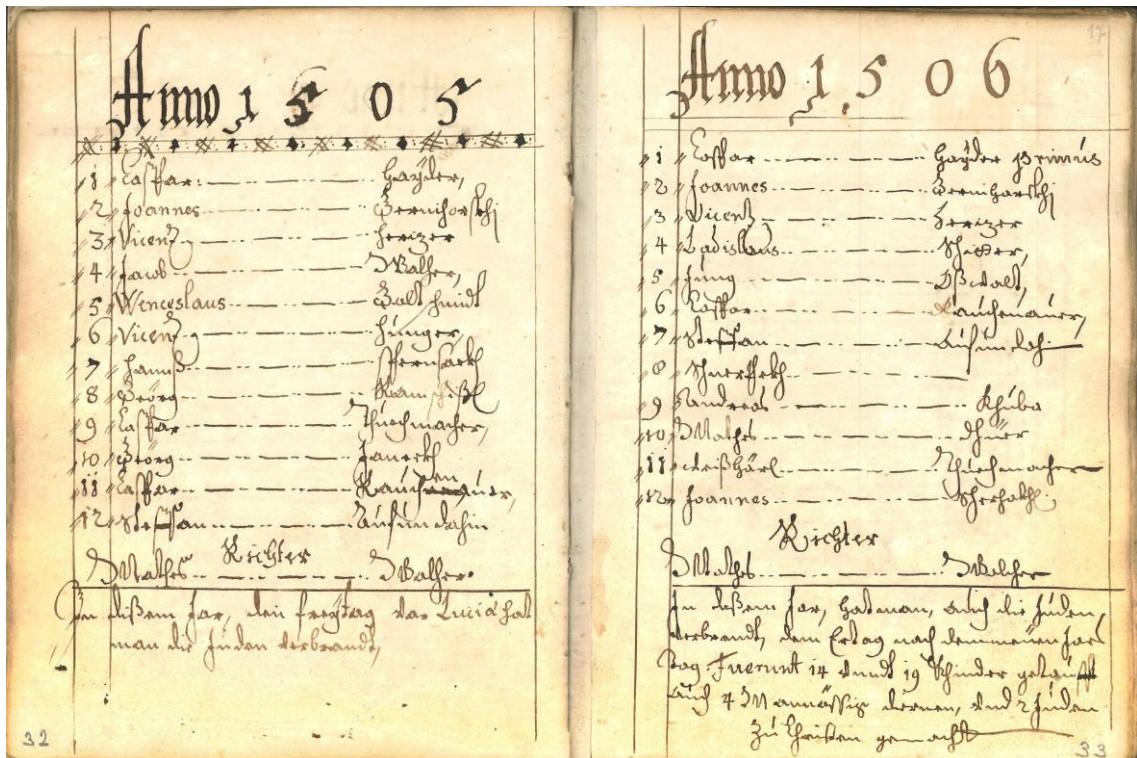
M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 22.

Heslo kronikářství, in: Encyklopedie Českých Budějovic, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/kronikarstvi> (ověřeno 14. 5. 2018).

VII. 2. Obrazová příloha

Příloha č. 1

Zápisy o popravě Židů v letech 1505 a 1506 v kronice Davida Doudlebského ze Sterneku (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 16v–17r).

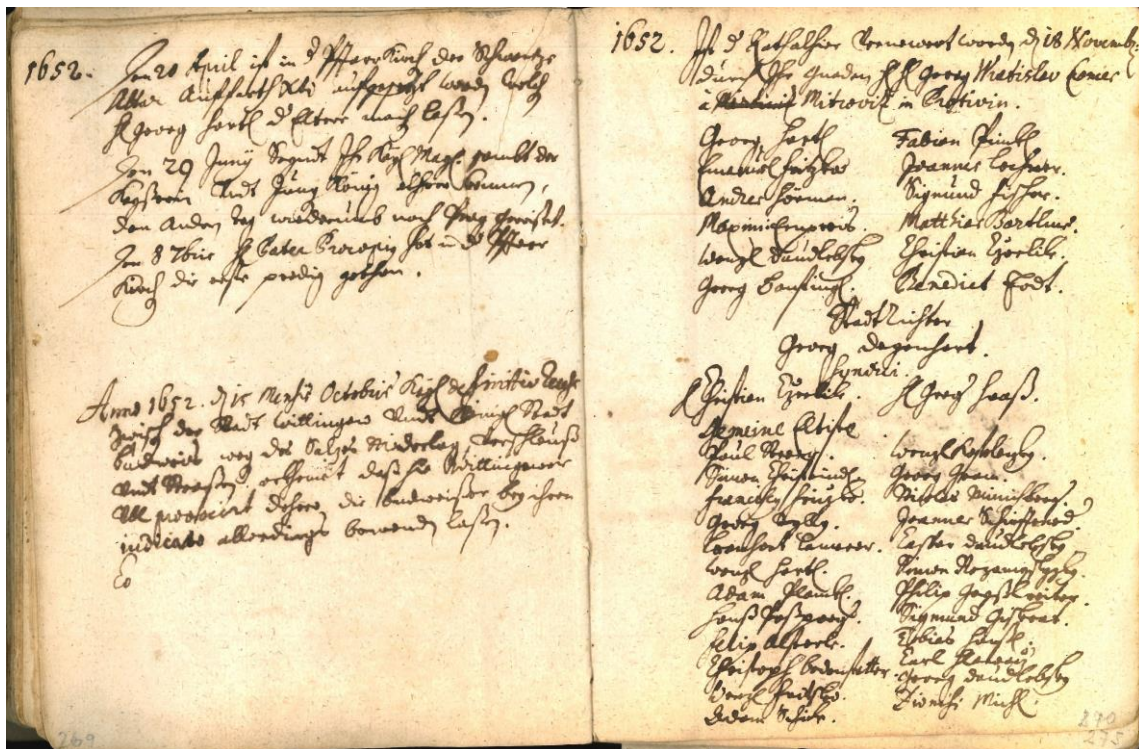
Příloha č. 2

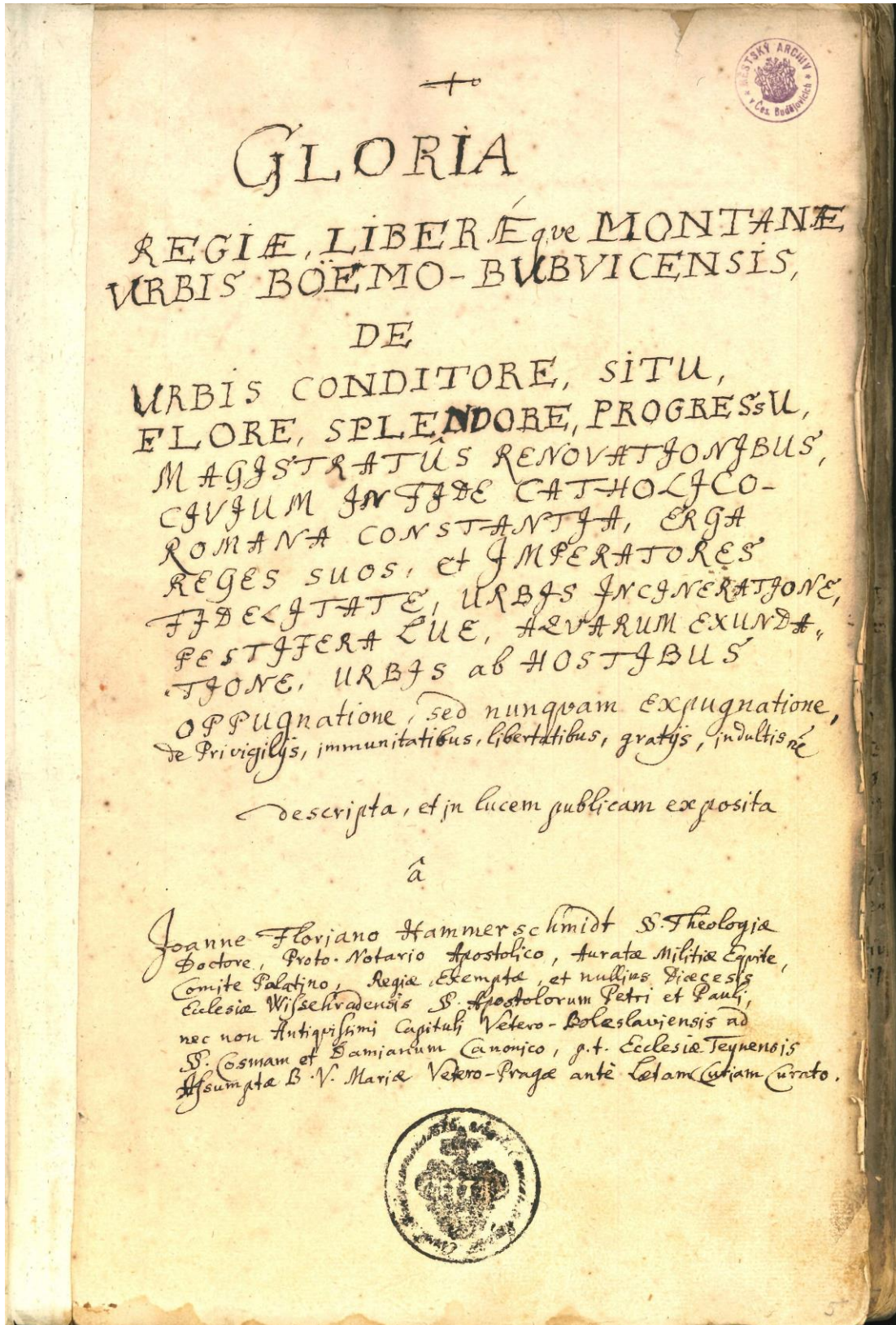
Ukázka zápisů v kronice Jonáše Katschnera (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 3–4).

Příloha č. 3

Ukázka z kroniky Tomáš Františka Veselého (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 269–270).

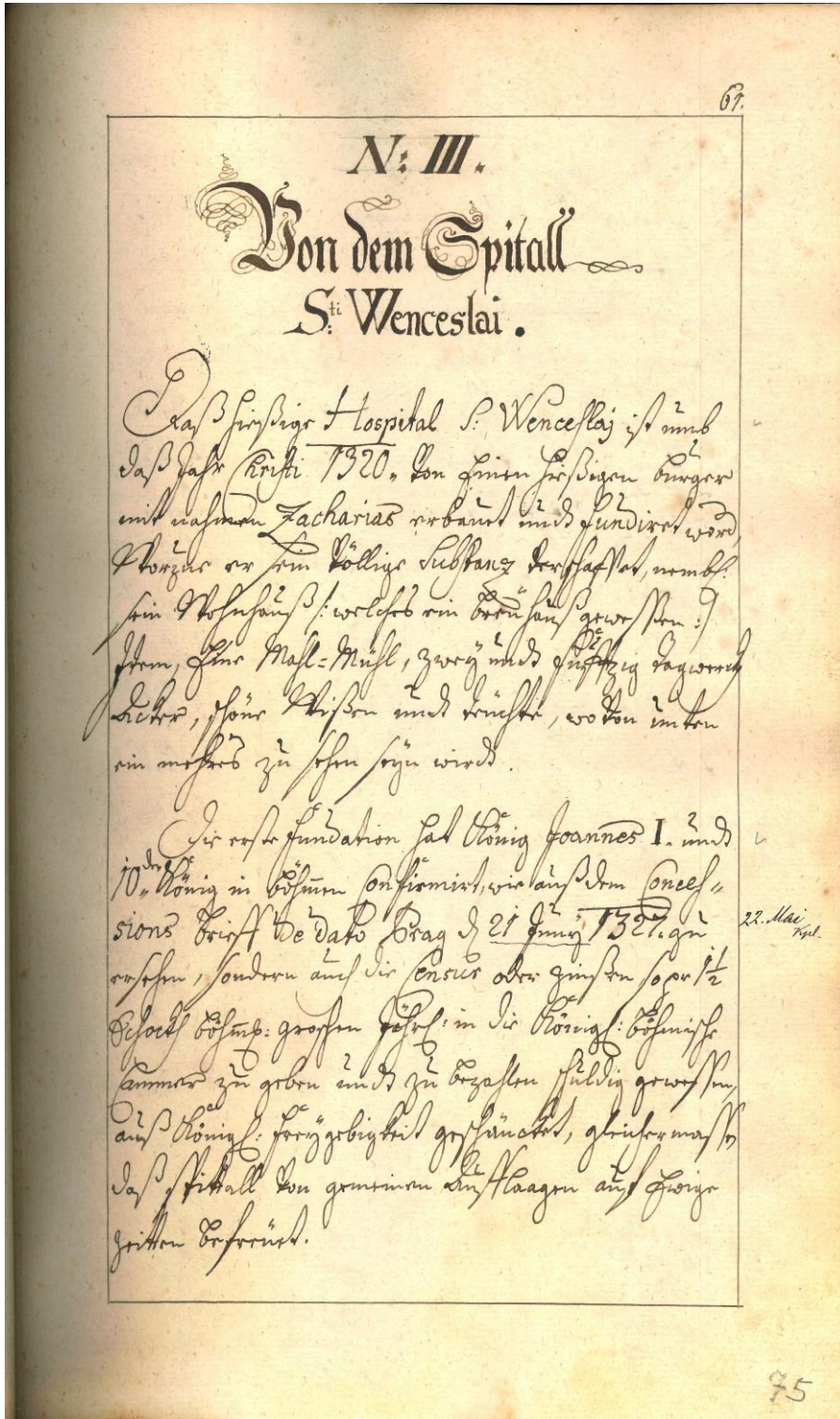

Příloha č. 5

Ukázka z kroniky Matěje Schmidta (SOka České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32, pag. 72–73).

Ukázka z kroniky Lukáše Bernarda Schneidera s počátkem třetí kapitoly o špitálu svatého Václava (SOKA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 61).

VIII. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

VIII. 1. *Prameny nevydané*

AMB, f. A 1/5, k. 147, inv. č. 346/1.

AMB, f. A 1/5, k. 147, inv. č. 346/2.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 1.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 2.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 81.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 245.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka rukopisů, sign. R 312.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, f. Sběrka starých tisků, sign. ST B 1084.

JVK, Oddělení rukopisů a starých tisků, Zlatá Koruna, sign. 1 RE 16.

Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, f. Balbiniana Tom. IX., sign.

DH I. 24.

KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. IV B 1.

KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. IV C 23.

KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VII C 12.

KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VIII C 23.

KNM, f. Sběrka rukopisů, sign. VIII D 20.

MZA Brno, f. G12, Cerroniho sběrka, sign. I 119.

NK ČR, sign. I. A 31.

Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1226.

Severočeské muzeum v Liberci, f. Strialova knihovna, inv. č. 1449.

SOA Třeboň, f. Biskupský seminář, k. 30, sign. IV A 1a.

SOA Třeboň, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1673–1695), kn. č. 6.

SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1696–1715), kn. č. 7.

SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1716–1726), kn. č. 8.

SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1726–1734), kn. č. 9.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1734–1741), kn. č. 10.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1742–1749), kn. č. 11.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1750–1759), kn. č. 12.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1760–1768), kn. č. 13.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1786–1794), kn. č. 15.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika narozených (1785–1848), kn. č. 53.

SOA Třeboň, f. Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1647–1661), kn. č. 55.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1722–1738), kn. č. 58.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1738–1754), kn. č. 59.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika oddaných (1755–1784), kn. č. 60.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1753–1793), kn. č. 97.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1794–1821), kn. č. 98.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1822–1848), kn. č. 99.

SOA Třeboň, Sbíрка matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, FÚ České Budějovice, Matrika zemřelých (1898–1904), kn. č. 106.

SOA Třeboň, f. Sbíрка rukopisů Třeboň, inv. č. A 22/1–4.

SOA Třeboň, f. Sbíрка rukopisů Třeboň, inv. č. A 24.

SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, Zápisky Vojtěcha Josefa Tuschla, krumlovského pekaře, z let 1757–1788, bez sign.

SOkA České Budějovice, f. IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika 1884–1890, sign. B 107, inv. č. 1, kn. č. 1.

SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 89, sign. D 100.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 90, sign. D 101.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 91.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 92–272.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 285.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 897.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1185.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1312.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1455.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1960.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1965.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1967, sign. 27.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1968, sign. D 159.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1971, sign. D 104.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1972.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1973.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1974, sign. D 116.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2096.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2810, sign. D 112.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2811, sign. D 110.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2812.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2813, sign. D 106,6.
SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 2814, sign. D 279,28.
SOkA České Budějovice, f. Cech pekařů České Budějovice, kn. č. 2.
SOkA České Budějovice, f. Cech pekařů České Budějovice, kn. č. 3.
SOkA České Budějovice, f. Cech pekařů České Budějovice, kn. č. 6.
SOkA České Budějovice, f. Cech pekařů České Budějovice, kn. č. 9.

SOkA České Budějovice, f. Cech prýmkařů, kart. 1, sign. I/2.
SOkA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 1.
SOkA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 2.
SOkA České Budějovice, f. DÚ České Budějovice, inv. č. 3.
SOkA Cheb, f. AM Cheb, sign. 533, inv. č. 1020.
SOkA Klatovy, f. AM Klatovy, inv. č. 123.
SOkA Klatovy, f. AM Klatovy, inv. č. 124.
SOkA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, f. AM Litoměřice, k. 7, sign. IV B 3a,
inv. č. 9.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1534, inv. č. 5717.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1733, inv. č. 5711.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1734, inv. č. 5712.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1735, inv. č. 5713.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1737, inv. č. 5708.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1755, inv. č. 5714.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1867, inv. č. 5715.
SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, sign. 1874, inv. č. 5716.

Staré tisky:

RIGA, Cyril, *Erneuerter alter Gnaden Brunn*, Prag 1767.

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlößer, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlößer und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen sammt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden. Dreyzehnter Theil. Budweiser Kreis*, Prag – Wien 1797.

SCHICHELLIUS, Michael, *Puteus aqvarum viventium oder ein Brun[n] des lebendigen Wassers*, Prag 1665.

VIII. 2. *Prameny vydané*

BERGER, Tilman – MALÝ, Tomáš (edd.), *Josef Cereghetti. Historia Chrudimska, w niž se wipisuge počátek Města Chrudimě, gakož také skáza, a zase poznowú wistaweni, a wsselikých wěcy w něm zběhlých*, Chrudim 2005.

BRETHOLZ, Bertold – WEINBERGER, Wilhelm (edd.), *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag (Cosmae Pragensis Chronica Boemorum)*, in: MGH SRG NS II, Berlin 1923.

ČERNÝ, Jan (ed.), *Kronika turnovská první doby XVIII. století. Psána svědkem událostí Kristiánem Josefem Vejrichem měšťanem turnovským*, Praha 1864.

DAVID, Abraham (ed.), *Anonymní hebrejská kronika z raně novověké Prahy*, Praha 2013.

DUDÍK, Béda (ed.), *Chronik des Minoriten-Guardians des St. Jakobs-Klosters in Olmütz, P. Paulinus Zackovic, über die Schwedenherrschaft in Olmütz von 1642 bis 1650*, Wien 1881.

DUDÍK, Béda (ed.), *Tagebuch des feindlichen Einfalls des Schweden in das Markgrafthum Mähren während ihres Aufenthaltes in der Stadt Olmütz 1642–1650*, Wien 1884.

DVORSKÝ, František (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. Diarium sněmu roku 1575*, in: Sněmy české v roce 1886, s. 318–392.

DVORSKÝ, Jiří (ed.), *Pražské paměti Jana Piláta Rakovnického z Jenštejna z let 1575–1605*, PSH 7, 1972, s. 161–172.

ELVERT, Christian d' (ed.), *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607) vom Iglauer Stadtschreiber Martin Leupold von Löwenthal*, Brünn 1861.

EMLER, Josef (ed.), *Prameny dějin českých II. Kosmův letopis český s pokračovateli*, Praha 1874.

ERBEN, Karel Jaromír (ed.), *Bartošova kronika Pražská od léta Páně 1524 až do konce léta 1530*, Praha 1851.

GÖRNER, Karl (ed.), *Eine handschriftliche Chronik von Komotau*, MVGDB 23, 1885, s. 246–264.

GRADL, Heinrich (ed.), *Die Chroniken der Stadt Eger, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band III.*, Prag 1884.

- CHLUMECKY, Peter von (ed.), *Des Rathsherrn und Apothekers Georg Ludwig Chronik von Brünn (1555–1604)*, in: Christian d'Elvert (ed.), *Mährische und schlesische Chroniken I*, Brünn 1861, s. I–XII + 1–112.
- JANÁČEK, Josef (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950.
- KAMPER, Zdeněk (ed.), *Kronika mladoboleslavská od Mistra Jiřího Bydžovského sepsaná*, Mladá Boleslav 1935.
- KILIÁN, Jan (ed.), *Mělnická kronika Jana Josefa Albrechta ze sklonku baroka*, Mělník 2005.
- KOLÁR, Jaroslav (ed.), „*Pamětná knížka*“ *Jana Rakovnického z let 1575–1605 a české paměti 16. – 17. století*, LF 90, 1967, s. 394–403.
- KOLÁR, Jaroslav (ed.), *Marek Bydžovský z Florentina. Svět za tři krále*, Praha 1987.
- KOPIČKA, Petr – KOTYZA, Oldřich (edd.), *Paměti roudnických měšťanů z 18. století. Brodští & Jílkové*, Litoměřice – Praha 2009.
- KOVÁŘ, Matěj (ed.), *Pavel Mikšovic a jeho kronika lounská*, SHK 1–16, 1900–1915.
- LŮŽEK, Bořivoj (ed.), *Jan Mojžíš. Letopisy města Luna v nich dobrá i zlá správa městská vypsaná jest k naučení a ku příkladu potomkům téhož města, aby vlast svou pobožně, pokojně, užitečně a spravedlivě řídili a zlých věcí se vystříhali*, Praha 1970.
- MAREŠ, František (ed.), *Kronika budějovská*, zvl. otisk z VKČSN na r. 1921.
- MARTÍNKOVÁ, Lenka (ed.), *Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století. Filip Ignác Dremsa & Antonín Štěpán*, Brno – Pelhřimov 2005.
- MIKULEC, Jiří (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti*, Praha 1996.
- PALACKÝ, František (ed.), *Výpisy z pamětí p. Mikuláše Dačického z Heslova*, ČČM 1–3, 1827–1829.
- PETRŮ, Eduard – PRAŽÁK, Emil (edd.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Prostopravda – Paměti*, Praha 1955.
- POLIŠENSKÝ, Josef (ed.), *Knih o bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik 17. století*, Praha 1948.
- PRAŽÁK, Emil (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova*, Praha 1975.
- PRUCEK, Josef (ed.), *Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829*, Olomouc 2001.
- REZEK, Antonín (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, I-II*, Praha 1878 a 1880.
- SCHLESINGER, Ludwig (ed.), *Die Chronik der Stadt Elbogen (1471–1504)*, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band I., Prag 1879.

- SCHLESINGER, Ludwig (ed.), *Simon Hüttels Chronik der Stadt Trautenau (1484–1601)*, Deutsche Chroniken aus Böhmen. Band II., Prag 1881.
- SIEGL, Karl (ed.), *Die Joachimsthaler Chronik von 1516–1617 mit einer Lebensgeschichte des Johannes Mathesius als Einleitung (Mit einem Bildnis des Johannes Mathesius)*, Schlackenwerth 1923.
- SPÁČIL, Vladimír – KROBOTOVÁ, Milena – SPÁČILOVÁ, Libuše (edd.), *Charakteristische Beyträge zur Kenntniss der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz von Johann Alexius Eckberger/Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera*, Olomouc 1998.
- SPÁČIL, Vladimír – SPÁČILOVÁ, Libuše (edd.), *Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Florianem Josefem Louckým roku 1746*, Olomouc 1991.
- SPÁČIL, Vladimír (ed.), *Františka Jiřího Eberla, olomouckého magistrátního rady, Pragmatické dějiny města Olomouce*, Olomouc 1994.
- SPÁČILOVÁ, Libuše (ed.), *Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530–1629). Ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen in Olmütz*, Olomouc 2005.
- STRNAD, Josef (ed.), *M. Šimona Plachého z Třebnice Paměti Plzeňské*, Plzeň 1883.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Balbínovy výpisy z dvou ztracených kronik*, VKČSN 1913.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Prameny dějin českých VI.*, Praha 1907.
- ŠTINDL, Martin (ed.), *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka. Městská kronika barokní Moravy*, Tišnov 2004.
- TEIGE, Josef (ed.), *Sixt z Ottersdorfu. Knihy památné o nepokojných letech 1546 a 1547*, Praha 1918.
- TRUC, Miroslav (ed.), *Album Academiae Pragensis Societatis Iesu 1573–1617 (1565–1624)*, Praha 1968.
- UMLAUF, Josef (ed.), *Zřízení bratrstwa Literátůw w Českých Budějowicích*, Časopis českého museum 19, 1845, s. 114–122.
- VOGELTANZ, Jan (ed.), *František Václav Feliř. Letopis 1723–1756*, Praha 2011.
- WURZINGER, Franz (ed.), *Chronik der Stadt Iglau (1563–1685) des Tuchmachermeisters Abraham Letscher*, Iglau 1912.
- ZAHRADNÍK, Isidor Theodor (ed.), *Samuele Nymburského „Paměti Litoměřické“*, SHK 1, 1900, s. 22–27.

VIII. 3. Literatura

- ADÁMEK, Jan a kol., *Katedrála sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2014.
- ADÁMEK, Jan, *Oltářnická benefícia v Českých Budějovicích v předhusitské době*, JSH 64, 1995, s. 34–73.
- AMBROŽ, Václav, *Rudolfov. Bývalé svobodné horní město císaře Rudolfa a českobudějovické doly*, České Budějovice 1927.
- ANTONÍN MALANÍKOVÁ, Michaela – DVOŘÁK, Jan, *Brněnská městská historiografie do roku 1800. Soupis dochovaných pramenů*, in: Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna 27, Brno 2014, s. 273–311.
- ASSMANN, Jan, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München 2002.
- BAHLCKE, Joachim – STROHMEYER, Arno (edd.), *Die Konstruktion der Vergangenheit. Geschichtsdenken, Traditionsbildung und Selbstdarstellung in frühneuzeitlichen Europa*, Berlin 2002.
- BARTOŠ, František Michálek, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze I–II*, Praha 1926–1927.
- BARTUŠEK, Václav, *Dějiny a historiografie piaristického řádu z hlediska rekatolizace v českých zemích*, ČMM 116, 1997, s. 441–448.
- BARTUŠEK, Václav, *Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778)*, in: Ivo Navrátil (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24. – 25. června 1999 v Jičíně, Semily 2000 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší. Supplementum 5)*, s. 15–22.
- BARTUŠEK, Václav, *Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století*, *Paginae historiae* 11, 2003, s. 32–68.
- BEKEŠOVÁ, Martina – FIDLEROVÁ, Alena a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II/1 (K–L)*, Praha 2008.
- BĚLINA, Pavel, *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Archív města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách*, Plzeň 1987.

- BENEŠ, Zdeněk, *Akta aneb Knihy památné čili historie Sixta z Ottersdorfu*, ČČH 90, 1992, s. 188–203.
- BENEŠ, Zdeněk, *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*, Praha 1993.
- BERÁNEK, Karel, *Bakaláři a mistři promovaní na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v letech 1586–1620*, Praha 1988.
- BINDER, Milan – SCHINKO, Jan, *Českobudějovické náměstí, aneb, Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů*, České Budějovice 2007.
- BÖHNEL, Miroslav Bedřich, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1958
- BÖHNEL, Miroslav Bedřich, *Z minulosti zmizelých jihočeských osad Vstuh a Ortvínovic a Nicovy Hory*, České Budějovice 1937.
- BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, Milena, *Českobudějovické náměstí koncem 14. a začátkem 15. století*, JSH 34, 1965, s. 116–127.
- BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, Milena, *Majetková a sociální struktura Českých Budějovic koncem 14. a počátkem 15. století*, SAP 14, 1964, s. 119–173.
- BRANDT, Hartwin – POHL, Benjamin – SPRAGUE, William Maurice – HÖRL, Lina (edd.), *Erfahren, Erzählen, Erinnern. Narrative Konstruktionen von Gedächtnis und Generation in Antike und Mittelalter*, Bamberg 2012.
- BRÄUER, Helmut, *Region und Land im Blick der sächsisch-lausitzischen Städtechronisten während der frühen Neuzeit*, in: Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates. VI, Terra – Ducatus – Marchionatus – Regio. Die Bildung und Entwicklung der Regionen im Rahmen der Krone des Königreichs Böhmen, Praha 2013, s. 358–374.
- BRÄUER, Helmut, *Stadtchroniken des 15. und 16. Jahrhunderts als Bestandteil sich entfaltender bürgerlicher Ideologie*, in: Konrad Fritze a kol. (edd.), *Autonomie, Wirtschaft und Kultur der Hansestädte*, Hansische Studien VI, Weimar 1984, s. 20–213.
- BRÄUER, Helmut, *Stadtchronistik und städtische Gesellschaft. Über die Widerspiegelung sozialer Strukturen in der obersächsisch-lausitzischen Stadtchronistik der frühen Neuzeit*, Leipzig 2009.
- BRÁZDIL, Rudolf – KOTYZA, Oldřich, *History of Weather and Climate in the Czech Lands III. Daily Weather Records in the Czech Lands in the Sixteenth Century II*, Brno 1999.

- BRODSKÝ, Pavel – HRADILOVÁ, Marta – PETR, Stanislav – TOŠNEROVÁ, Marie, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice II. Rukopisné fondy archivů v České republice*, Praha 1998.
- BRODSKÝ, Pavel – HRADILOVÁ, Marta – PETR, Stanislav – TOŠNEROVÁ, Marie, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice III. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice*, Praha 2001.
- BRODSKÝ, Pavel – HRADILOVÁ, Marta – PETR, Stanislav – TOŠNEROVÁ, Marie, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*, Praha 2004.
- BURGHARTZ, Susanna – CHRISTADLER, Maike – NOLDE, Dorothea (edd.), *Berichten, Erzählen, Beherrschen. Wahrnehmung und Repräsentation in der frühen Kolonialgeschichte Europas*, Frankfurt am Main 2005.
- BURIAN, Miroslav, *Jindřich Matyáš z Thurnu před Č. Budějovicemi*, Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské při Městském museu v Českých Budějovicích za rok 1935, s. 5–15.
- BURIAN, Miroslav, *Vznik a vývoj cechu řezníků v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1934.
- BŮŽEK, Václav (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3).
- BŮŽEK, Václav a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- CORETH, Anna, *Österreichische Geschichtsschreibung in der Barockzeit (1620–1740)*, Wien 1950.
- CTIBOROVÁ, Miroslava, *Urození a stateční páni Jeho Milosti císařské – pan podkomoří a pan hofrychtýř na návštěvě v Budějovicích*, Výběr 42, 2005, č. 1, s. 20–27.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *Mor v Čechách v roce 1680*, SAP 31, 1981, č. 2, s. 265–339.
- ČAPEK, František Josef, *Miscellanea k dějinám nejstarší školy v Č. Budějovicích*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 17, 1980, s. 145–150, 217–221.
- ČAPEK, František Josef, *Některé drobnosti o kronikářských zprávách Jana Petřika z Benešova*, Výběr 25, 1988, č. 2, s. 29–33.
- ČAPEK, František Josef, *Pasovští na Budějovicku v roce 1611*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 18, 1981, č. 1, s. 1–12.

- ČECHURA, Jaroslav, *Historická analýza údajů ke stavební činnosti v bývalém dominikánském kostele v Českých Budějovicích*, Památky a příroda. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody 11, 1986, s. 397–402.
- ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa Českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013.
- ČECHURA, Jaroslav, *Počátky královského města Českých Budějovic*, JSH 53, 1984, s. 57–67.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – FECHTNEROVÁ, Anna, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986.
- ČORNEJOVÁ, Ivana (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy II., 1622–1802*, Praha 1995.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1654*, Praha 1992.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Organizace jezuitského školství před rokem 1773*, in: Ivo Navrátil (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24. – 25. června 1999 v Jičíně, Semily 2000* (= Z Českého ráje a Podkrkonoší. Supplementum 5), s. 9–14.
- DARTMANN, Christoph – MEYER, Carla (edd.), *Identität und Krise? Konzepte zur Deutung vormoderner Selbst-, Welt- und Fremderfahrungen*, Münster 2007 (= Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme 17).
- DELUMEAU, Jean, *Strach na západě ve 14. – 18. století I–II.*, Praha 1997–1999.
- DENKSTEIN, Vladimír, *Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, Praha 2¹⁹⁴⁸.
- DENKSTEIN, Vladimír, *Stavební vývoj dominikánského kostela v Českých Budějovicích*, in: Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za r. 1932, Praha 1933.
- DONEK, Eduard, *Pisatelé pamětí a kronik litoměřických v století XVI.–XVIII.*, Časopis musejního spolku v Litoměřicích 1, 1929, s. 9–13.
- DŘÍMAL, Jaroslav, *Archiv města Brna – průvodce po fondech a sbírkách*, Praha 1956.
- DŘÍMAL, Jaroslav, *Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské*, Brno v minulosti a dnes 2, 1960, s. 82–124; 3, 1961, s. 93–108.
- DÜLMEN, Richard van, *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*, Praha 2001.
- DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, Problémy, úkoly*, Praha 2002.
- DÜLMEN, Richard van, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století). II, Vesnice a město*, Praha 2006.
- ŘURČANSKÝ, Marek, *Česká města a jejich správa za třicetileté války*, Praha 2014.

- ĐURČANSKÝ, Marek, *Kolektivní paměť měst? Narativní prameny městské provenience, jejich autoři a vztah k pramenům diplomatické povahy na příkladu středních Čech v první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526–1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 375–388.
- ĐURČANSKÝ, Marek, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624–1636*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Osm set let pražské samosprávy. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií FSV UK ve dnech 16. a 17. května 2000 u příležitosti výstavy Osm století pražské samosprávy*, Praha 2002, s. 93–101.
- DVORSKÝ, František, *Petrík Jan z Benešova*, ČČM 58, 1884, s. 304.
- DVOŘÁK, Ladislav, *Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1905.
- DVOŘÁKOVÁ, Květoslava, *Archiv města České Budějovice. Knihy úřední. Fondové oddělení 1375–1787*, České Budějovice 2007 (Dílčí inventář, ev. č. 1118).
- DZEJA, Stephanie, *Die Geschichte der eigenen Stadt. Städtische Chronistik in Frankfurt am Main vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, Bern – Frankfurt am Main 2003 (= Europäische Hochschulschriften 3, 946).
- EMCKE, Carolin, *Kollektive Identitäten. Sozialphilosophische Grundlagen*, Frankfurt – New York 2000.
- ERBEN, Karel Jaromír, *Ondřej Puklice ze Vstuh, měštěnin Budějovický (†1467)*, ČČM 20, 1846, s. 163–211.
- ERBEN, Karel Jaromír, *Rukopis muzejní letopisů Kosmových a jeho pokračovatelů*, ČČM 21, 1847, s. 173–188, 235–249.
- ERLL, Astrid, *Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskulturen*, in: Ansgar Nünning – Vera Nünning (edd.), *Konzepte der Kulturwissenschaften. Theoretische Grundlagen – Ansätze – Perspektiven*, Stuttgart – Weimar 2003, s. 156–185.
- FAIMONOVÁ, Abby, *Dějiny školství rakouského I. Od dob nejstarších až po rok 1848*, Telč [1909].
- FEJTOVÁ, Olga, *Veslavínův Kalendář historický z majetku pražského rodu Dvorských z Gryfů Hory*, Miscellanea 15, 1998, s. 97–124.
- FIALA, Jan, *Rodinná kronika Dačických z Heslova*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 3, 1927, s. 92–98.

- FORST, Vladimír a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 2/I (H–J)*, Praha 1993.
- FUČÍKOVÁ, Eliška – GAŽI, Martin – LAVIČKA, Roman a kol., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.
- FUCHS, Thomas, *Geschichtsbewußtsein und Geschichtsschreibung zwischen Reformation und Aufklärung. Städtechroniken, Kirchenbücher und historische Befragungen in Hessen, 1500 bis 1800*, Marburg 2006.
- GARBER, Klaus, *Literatur in der Stadt – Bilder der Stadt in der Literatur. Eine kleine europäische Revue*, in: Peter Johanek – Franz-Joseph Post (edd.), *Vielerlei Städte. Der Stadtbegriff*, Köln – Weimar – Wien 2004 (= *Städteforschungen A/61*), s. 71–120.
- GÖRNER, Karl, *Eine Handschrift des Mathäus Meisner*, MVGDB 23, 1884, s. 372–378.
- HALAS, František Xaver, *Čeští měšťanští dějepisci třicetileté války*, ČMM 98, 1979, s. 137–162.
- HALBWACHS, Maurice – NAMER, Gérard – JAISSON, Marie (edd.), *Kolektivní paměť*, Praha 2009.
- HANZAL, Josef, *K dějinám nižšího školství před rokem 1775*, AUC-HUCP 6, 1965, s. 67–83.
- HANZAL, Josef, *Nižší školy v Čechách v 17. a 18. století*, Muzejní a vlastivědná práce 10, 1972, s. 152–170.
- HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan, *Rukověť humanistického básnictví I.*, Praha 1966.
- HEJNIC, Josef, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*, Praha 1972.
- HEJNIC, Josef, *Jihočeské školství v 15. – 18. století*, JSH 43, 1974, s. 54–60.
- HEJNIC, Josef, *Měšťtí písaři a jejich literární a kulturní činnost v českých středověkých a raně novověkých městech*, in: *Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války*, AUC. Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických 10, 1992, s. 31–42.
- HENN, Volker – SARNOWSKY, Jürgen (edd.), *Das Bild der Hanse in der städtischen Geschichtsschreibung des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Trier 2010.
- HIESTAND, Rudolf, *Civis Romanus sum. Zum Selbstverständnis bürgerlicher Führungsschichten in den spätmittelalterlichen Städten*, in: Peter Wunderli (ed.), *Herkunft und Ursprung. Historische und mystische Formen der Legitimation*, Sigmaringen 1994, s. 91–109.

- HLAVÁČEK, Ivan – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Studenti z českých zemí a Slovenska na vídeňské univerzitě I–II*, AUC-HUCP 2, 1961, č. 1, s. 97–132; 3, 1962, č. 2, s. 139–159.
- HLAVÁČEK, Ivan, *Nástin historiografie města Chebu a Chebska*, Sborník Chebského muzea 1997, s. 132–140.
- HOFFMANN, František, *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy. Od počátků do roku 1848*, Jihlava 1999.
- HOFFMANN, František, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000.
- HÖHL, Monika, *Die Pest in Hildesheim. Krankheit als Krisenfaktor im städtischen Leben des Mittelalters und der Frühen Neuzeit (1350–1750)*, Hildesheim 2002.
- HOJDA, Zdeněk, *Město. Mikrosvět českého měšťana v čase baroka*, in: Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století, Praha 2001.
- HOLASOVÁ, Martina, *Každodenní život městského obyvatelstva za časů morové epidemie v 16. a 17. století (České Budějovice 1680)*, Historická demografie 29, 2005, s. 5–28.
- HOLÝ, Martin, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011.
- HOLÝ, Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010.
- HONYS, Vít, *Dobrá Voda u Českých Budějovic. Kostel Panny Marie Bolestné*, České Budějovice 1996.
- HONYS, Vít, *Príspevek k upřesnění podílu K. I. Dientzenhofera na realizaci poutního kostela P. Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic*, Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče 54, 1994, č. 3, s. 90–91.
- HORÁK, František – WIŽDÁLKOVÁ, Bedřiška – TOBOLKA, Zdeněk Václav (edd.), *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, Praha 1925–1967.
- HOSÁK, Ladislav, *Středověké vyprávěcí prameny k dějinám Moravy do konce 15. století III*, in: Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci 4, 1957, s. 111–136.
- HRADILOVÁ, Marta – TOŠNEROVÁ, Marie (edd.), *Jakž lidé hodnověrní zprávu činí. Formy písemné komunikace v raném novověku*, Praha 2018.

- HRADILOVÁ, Marta, *Narativní prameny k dějinám města Soběslavi*, Táborský archiv 11, 2002, s. 191–205.
- HRACHOVEC, Petr, *Böhmische Themen in den Erzählungen über die Gründung und Frühgeschichte der Stadt Zittau in Zittauer Stadtchronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates. V, Geschichte – Erinnerung – Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmisches Krone im 14.–18. Jahrhundert, Praha 2011, s. 374–402.
- HRACHOVEC, Petr, *Böhmische Themen in der Zittauer Stadtchronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: Studien zur neuzeitlichen Geschichtsschreibung in den böhmischen Kronländern Schlesien, Oberlausitz und Niederlausitz, Görlitz – Zittau 2013, s. 251–318.
- HRACHOVEC, Petr, *Der Sechsstädtebund und die Sechsstädte in der Zittauer Chronistik des frühen 17. Jahrhunderts*, in: 666 Jahre Sechsstädtebund, Görlitz – Zittau 2012, s. 129–143.
- HRDINA, Karel, *Studenti z českých zemí na vysokých školách v cizině*, VKČSN 28–29, 1919–1920, s. 32–66.
- HÜBLER, Franz, *Sagen aus dem südlichen Böhmen 2. Die Sage vom Irrsteine in Budweis*, Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 15, 1877, s. 161–167.
- HŮLKA, Josef Antonín, *Církevní řády, bratrstva a spolky v diecési česko-budějovické*, České Budějovice 1893.
- HUYER, Reinhold, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, Budweiser Zeitung 65, 1926, č. 9, s. 1–3, č. 15, s. 1–3, č. 32, s. 1–3, č. 44, s. 1–3, č. 56, s. 1–4, č. 77, s. 1–3, č. 92, s. 1–3, č. 93, s. 2–3.
- HUYER, Reinhold, *Die Teichwirtschaft der Stadt Budweis im 16. Jahrhunderte*, Budweiser Zeitung 66, č. 59, 1927, s. 2–6.
- HUYER, Reinhold, *Eine Rathswahl in Budweis vor 200 Jahren*, Budweiser Zeitung 37, 1898, č. 97, s. 1–3, č. 98, s. 1–3.
- HUYER, Reinhold, *Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Eine Festschrift zum hundertjährigen Bestande des Bürgerlichen Bräuhauses*, Budweis 1895.
- HUYER, Reinhold, *Zur Geschichte der Budweiser Fleischhacker Zunft*, Budweiser Zeitung 63, 1924, č. 52, s. 1–3.
- HUYER, Reinhold, *Zur Geschichte der Budweiser Zünfte*, Budweiser Zeitung 64, 1925, č. 25–26, s. 1–3.

- HUYER, Reinhold, *Zur Glockenweihe in der Altstädter Kirche*, Budweiser Zeitung 66, 1927, č. 46, s. 1–2.
- HUYER, Reinhold, *Zwei Pestverordnungen aus alter Zeit (1582 und 1679)*, Budweiser Kreisblatt 48, 1899, č. 1–2, s. 1–2.
- CHVOJKA, Jiří, *Staré náhrobky v Českých Budějovicích*, JSH 48, 1979, s. 241–255, 297–307.
- JANÁČEK, Josef, *Mikuláš Dačický z Heslova. Očitý svědek české renesance*, Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 14, 1992, s. 24–29.
- JANÁK, Pavel, *Fontána českobudějovického náměstí*, in: Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci 11, s. 579–582.
- JANDOVÁ, Lucie, *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích ve druhé polovině 18. století*, in: Ivo Navrátil (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání*. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24. – 25. června 1999 v Jičíně, Semily 2000 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší. Supplementum 5), s. 139–150.
- JANOUSEK, Bohumír, *K otázce postoje Č. Budějovic v protihabsburském odboji r. 1547*, JSH 23, 1954, s. 83–93.
- JEVREINOV, B., *Petr Kašpar Světecký*, Centralnaja Jevropa 5, 1932, s. 98–100.
- JOHANEK, Peter (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2000 (= Städteforschung, A/47).
- JOHANEK, Peter, *Das Gedächtnis der Stadt. Stadtchronistik im Mittelalter*, in: Gerhard Wolf – Norbert H. Ott (edd.), *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, Berlin – Boston 2016, s. 337–398.
- JOHANEK, Peter, *Die Mauer und die Heiligen – Stadtvorstellungen im Mittelalter*, in: Wolfgang Behringer – Bernd Roeck (edd.), *Das Bild der Stadt in der Neuzeit 1400–1800*, München 1999, s. 26–38.
- JOHANEK, Peter, *Einleitung*, in: Peter Johaneck (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2000 (= Städteforschung, A/47), s. VII–XIX.
- JOHANEK, Peter, *Inszenierte Vergangenheit. Vom Umgang mit geschichtlicher Überlieferung in den deutschen Städten des Mittelalters*, in: Matthias Ohm – Thomas Schilp – Barbara Welzel (edd.), *Ferne Welten – Freie Stadt. Dortmund im Mittelalter*, Bielefeld 2006, s. 39–48.
- JOHANEK, Peter, *Weltchronik und regionale Geschichtsschreibung im Spätmittelalter*, in: Hans Patze (ed.), *Geschichtsschreibung und Geschichtsbewußtsein im späten*

Mittelalter, Sigmaringen 1987 (= Vorträge und Forschungen. Konstanzer Arbeitskreis für mittelalterliche Geschichte XXXI), s. 287–330.

JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie)*, SAP 45, 1995, s. 334–337.

JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila, *Městští písaři a vrcholná politika čtvrtého stavu (na příkladu královského města Brna)*, ČMM 125, 2006, č. 2, s. 367–396.

KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

KADLEC, Jaroslav, *Jan Florian Hammerschmidt*, ČSPS 61, 1953, s. 94–104.

KADLEC, Jaroslav, *Ještě o rukopisech Jana Floriana Hammerschmidta*, ČSPS 62, 1954, s. 61–62.

KADLEC, Jaroslav, *Špitál sv. Václava v Českých Budějovicích*, Acta regionalia 1970–1971, s. 65–76.

KAHUDA, Jan, *Kaprál staré školy. K 80. výročí úmrtí Karla Köpla, archiváře a historika Českých Budějovic*, in: Staré Budějovice. Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 5, 2013, s. 72–90.

KALAŠOVÁ, Marcela – ŠMILAUEROVÁ, Adéla, *Paměti horažďovického měšťana Jana Malkovského (1672–1739)*, MZČK 48, 2013, s. 55–102.

KALISTA, Zdeněk, *Bohuslav Balbín*, Praha 1939.

KATZEROWSKY Wenzel, *Die meteorologische Aufzeichnungen der Leitmeritzer Rathsverwandten Anton Gottfried Schmidt aus den Jahren 1500 bis 1761*, Prag 1887.

KAVKA, František, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích v letech 1496–1570*, JSH 34, 1965, s. 31–58.

KAVKA, František, *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století. Příspěvek k dějinám českých měst v první polovině 16. století*, SH 4, 1956, s. 110–188.

KEPL, Jan, *Královská města česká počátkem 18. stol.*, ČČH 38, 1932, s. 260–284.

KILIÁN, Jan, *Město ve válce, válka ve městě*, České Budějovice 2008.

KING, Jeremy Rupert Nicolas, *Od Budweiserů k Čechům a Němcům*, JSH 71, 2002, s. 81–97.

KIRCHHOFF, Matthias, *Gedächtnis in Nürnberger Texten des 15. Jahrhunderts. Gedenkbücher, Brüderbücher, Städtelob, Chroniken*, Nürnberg 2009 (= Nürnberger Werkstücke zur Stadt- und Landesgeschichte. Schriftenreihe des Stadtarchivs Nürnberg 68).

- KLEINSCHMIDT, Erich, *Stadt und Literatur in der frühen Neuzeit. Voraussetzungen und Entfaltung im südwestdeutschen, elsässischen und schweizerischen Städteraum*, Köln – Wien 1982 (= Literatur und Leben NF 22).
- KLEINSCHMIDT, Erich, *Textstädte. Stadtbeschreibung im frühneuzeitlichen Deutschland*, in: Wolfgang Behringer – Bernd Roeck (edd.), *Das Bild der Stadt in der Neuzeit 1400–1800*, München 1999, s. 73–80.
- KLIMEŠ, Vladimír, *Počátky českého a slovenského novinářství*, Praha 1955.
- KOBLASA, Pavel – KOVÁŘ, Daniel, *Kniha o Černé věži*, České Budějovice 1997.
- KOLÁR, Jaroslav, *Zápisky Marka Bydžovského z Florentina a Paprockého Diadochus*, Sborník prací FF brněnské univerzity D 32, 1985, s. 59–63.
- KOLÁR, Jaroslav, *Český kronikář Marek Bydžovský z Florentina*, Strahovská knihovna 12–13, 1977–1988, s. 17–56.
- KONRÁD, Karel, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od 15. věku do zrušení literátských bratrstev. I. část, XV. věk a dějiny literátských bratrstev*, Praha 1893.
- KÖPL, Karl, *Erbové řemeslníkův Pražských*, SH 2, 1884, s. 316–317.
- KÖPL, Karl, *Gutwasser*, Budweiser Zeitung 18, 1879, č. 17–22, s. 1.
- KÖPL, Karl, *Naučení Jakuba Fikara z Vratu, dané Budějovickým l. 1541 o vedení věci městských*, SH 2, 1884, s. 373–376.
- KÖPL, Karl, *O některých staročeských měřácích*, SH 4, 1886, s. 184–185.
- KÖPL, Karl, *O soudu mezním*, SH 2, 1884, s. 248.
- KÖPL, Karl, *O způsobu časův roku 1555*, SH 3, 1885, s. 305–307.
- KÖPL, Karl, *Staročeské námluvy svatební*, SH 3, 1885, s. 303–305.
- KOŘAN, Jan – KOUTEK, Jaromír, *Rudní ložiska oblasti rudolfovské a jejich dějiny*, Praha 1947.
- KOSTLÁN, Antonín – PETR, Stanislav – TOŠNEROVÁ, Marie, *Průvodce po rukopisných fondech v České republice I. Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven*, Praha 1995.
- KOTYZA, Oldřich, *Skutkům předků svých zahynouti nedají. Ocenění významu vyprávěcích pramenů severočeské provenience pro studium kolísání klimatu v českých zemích*, in: Hana Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního*

studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška, Praha 2006, s. 25–103.

KOUBKOVÁ, Hana, *Německé dějepisectví v jižních Čechách na přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2015 (diplomová práce).

KOVÁŘ, Daniel – KOBLASA, Pavel, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005.

KOVÁŘ, Daniel a kol., *Slavné stavby Českých Budějovic*, [Praha 2016].

KOVÁŘ, Daniel, *Budějovice a velká voda. Historické ohlédnutí*, České Budějovice 2002.

KOVÁŘ, Daniel, *Budějovický archivář Reinhold Huyer*, in: 2. česko-rakouské pracovní setkání 2006. Třeboň 29. září 2006, Třeboň 2007, s. 11–12.

KOVÁŘ, Daniel, *Budějovický poutník, aneb, Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006.

KOVÁŘ, Daniel, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015.

KOVÁŘ, Daniel, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, Hr. Časopis regionální historie 4, 1995, č. 1, s. 6–11.

KOVÁŘ, Daniel, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008.

KOVÁŘ, Daniel, *Návrat pozůstalosti archiváře Huyera do Českých Budějovic*, JSH 79, 2010, s. 257–258.

KOVÁŘ, Daniel, *Požáry, povodně, kobylky... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.

KOVÁŘ, Daniel, *Reinhold Huyer, zpráva o životě archivářově*, Rodopisná revue 4, 2004, s. 5–10.

KOVÁŘ, Daniel, *Tragédie Ondřeje Puklice. Budějovický purkmistr a jeho zavraždění 25. května 1467*, České Budějovice 2007.

KOVÁŘ, Daniel, *Vojenská popraviště v Českých Budějovicích v 17. a 18. století*, Výběr 46, 2009, č. 2, s. 94–99.

KOVÁŘ, Daniel, *Zahájí*, Rudolfov 1998.

KROFTA, Kamil, *O Balbínovi dějepisci*, Praha 1938.

KRUFT, Hanno-Walter, *Städte in Utopia. Die Idealstadt vom 15. bis zum 18. Jahrhundert zwischen Staatsutopie und Wirklichkeit*, München 1989.

KRUSENSTJERN, Benigna von, *Selbstzeugnisse der Zeit des Dreißigjährigen Krieges. Beschreibendes Verzeichnis*, Berlin 1997.

- KUBÁK, Jaroslav, *České Budějovice za švédské války v l. 1631–1635*, ČSPS 66, 1958, s. 72–81.
- KUBÁK, Jaroslav, *Českobudějovické solní spory v XVI. a XVII. století*, JSH 32, 1963, s. 7–31.
- KUBÁK, Jaroslav, *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století*, JSH 27, 1958, s. 87–88.
- KUBÁK, Jaroslav, *Rejstřík turecké daně v Českých Budějovicích*, ČSPS 64, 1956, č. 4, s. 204–209.
- KUBÁK, Jaroslav, *Topografie města Českých Budějovic 1540–1800*, České Budějovice 1973.
- KUČERA, Jan Pavel – RAK, Jiří, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983.
- KUTHAN, Jiří, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města – hrady – kláštery – kostely*, Vimperk 1994.
- KUTHAN, Jiří, *Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.*, Praha 1975.
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kronika českobudějovického měšťana Adriana Adalberta Battisty (1463–1656)*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce).
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera z druhé poloviny 18. století ve vzájemné komparaci*, České Budějovice 2014 (diplomová práce).
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj 15, 2014, č. 2, s. 5–31.
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kroniky Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera. Analýza dvou kronik měšťanů Českých Budějovic z druhé poloviny 18. století*, JSH 85, 2016, s. 403–433.
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Lukáš Bernard Schneider a jeho kronikářská činnost. Obraz města Českých Budějovic pohledem měšťana druhé poloviny 18. století*, Studie o rukopisech 47, 2017, s. 93–123.
- LÁTAL, Hynek, *Josef Emanuel Fischer z Erlachu – "autor" barokní podoby českobudějovické radnice*, Výběr 38, 2001, č. 4, s. 310–320.
- LEMBERG, Hans, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Band III. Lieferung 6, Re–Ri*, München 1991.

- LHOTÁK, Jan, *Kronikářské záznamy sušické rodiny Podlešnoviců a Kratochvilů z let 1740–1895*, Zlatá stezka 23, 2016, č. 2, s. 481–501.
- LINDA, Jaromír – STICH, Alexandr – FIDLEROVÁ, Alena – ŠULCKOVÁ, Martina a kol., *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I/1 (A-F), I/2 (H-J)*, Praha 2003.
- LOTTE, Günther, *Stadtchronistik und städtische Identität. Zur Erinnerungskultur der frühneuzeitlichen Stadt*, in: *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* 87, 2000, s. 47–58.
- LUDVÍK, Lubor, *Francouzská armáda v jižních Čechách (1741–42)*, Výběr 38, 2001, č. 1, s. 38–63.
- MALURA, Jan, *Dvě literární reprezentace jednoho města. Kutná Hora Mikuláše Dačického z Heslova a Jana Kořínka*, in: *Česká literatura. Časopis pro literární vědu* 61, č. 1, Praha 2013, s. 5–28.
- MARDETSCHLÄGER, Franz, *Osudy města Budějovic za války o následnictví v zemích Rakouských*, Budivoj, 1877, č. 74, s. [1–2], č. 75, s. [1–2], č. 77, s. [1–2], č. 78, s. [1–2].
- MAREK, František, *Jihlavští humanisté*, Jihlava 1964.
- MAREŠ, František, *Petr Kašpar Světecký*, ČČM 53, 1879, s. 424–448.
- MAREŠ, František, *Veliký mor v letech 1679 a 1680*, SH 1, 1883, s. 397–419.
- MAREŠ, František, *Výpisy ze starého rukopisu Petra Světeckého z roku 1754*, Světozor 10, 1876, č. 41, s. 555.
- MARTÍNEK, Jan, *Humanistica*, LF 96, 1973, s. 101–112, LF 97, 1974, s. 156–167.
- MARTÍNEK, Jan, *Předbělohorské školství a humanistické literární zvyklosti*, AUC-HUCP 21, 1984, č. 1, s. 7–26.
- MARTÍNEK, Jan, *Vztahy žateckého rodu Strialiů k jižním Čechám*, JSH 42, 1973, s. 15–26.
- MARTÍNEK, Josef, *Svědectví nově objeveného rukopisu o povaze a rozsahu Nosidlových pamětí*, Strahovská knihovna 9, 1974, s. 99–113.
- MARTÍNEK, Zdeněk, *Hospodářství a správa královských měst podkomořských v Čechách v letech 1620–1784*, AUC. Philosophica et historica 1, 1992, s. 101–106.
- MARTÍNEK, Zdeněk, *Založení piaristické koleje v Českých Budějovicích*, JSH 50, 1981, č. 1, s. 17–23.
- MARTÍŠEK, Tomáš, *Zpravodajské cesty českobudějovických měšťanů na konci 16. století*, České Budějovice 2003 (diplomová práce).

- MAŠKOVÁ JANOTOVÁ, Šárka – TOŠNEROVÁ, Marie, *Sedlčanské paměti ze 17. století*, Příbram 2017.
- MAŤA, Petr, *Nejstarší české a moravské deníky. (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 99–120.
- MATOUŠEK, Josef, *M. Marka Bydžovského z Florentina Rudolphus rex Bohemiae XXI*, Časopis Archivní školy 8, 1930, s. 151–168.
- MATUŠÍKOVÁ, Lenka, *Mor v Čechách roku 1680*, in: Ponižení a odstrčení. Města versus katastrofy. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990 a 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy ve dnech 3. a 4. října 1995, Praha 1998, s. 235–240.
- MATYÁŠ, Jiří a kol., *Dějiny zateckého gymnázia. Schola Zatecensis*, Žatec 2009.
- MENČÍK, Ferdinand, *Studenti z Čech a Moravy ve Wittenbergu od r. 1502 až do r. 1602*, ČČM 71, 1897, s. 250–268.
- MENČÍK, Ferdinand, *Řehoře Smrčky Letopisy města Soběslavě*, Musejní sborník 4, 1901, s. 21–71.
- MERHAUT, Luboš (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 4/I (S–T)*, Praha 2008.
- MEYER, Carla, *Die Stadt als Thema. Nürnbergs Entdeckung in Texten um 1500*, Ostfildern 2009 (= Mittelalter-Vorschungen 26).
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- MIKULEC, Jiří, *Náboženská bratrstva – institucionalizovaná zbožnost i smrt*, in: Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku = Church and death. The institutionalization of death in the early modern times, Praha 2007, s. 163–186.
- MILLER, Jaroslav a kol., *Soupis pramenů městské historiografie do roku 1800. Svazek 1, Morava*, Olomouc 2013.
- MILLER, Jaroslav, *Raně novověké město: eroze komunity?*, Lidé města = Urban People 11, 2009, č. 3, s. 419–439.
- MILLER, Jaroslav, *Snový svět idejí a syrovost skutečnosti. Městská historiografie raného novověku jako utopie?*, ČČH 106, 2008, č. 2, s. 261–287.
- MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřítelé. Město středovýchodní Evropy (1500–1700)*, Praha 2006.
- MILLER, Jaroslav, *Výzkum českých měst mezi minulostí a budoucností*: in: Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí. Stati a rozšířené příspěvky z 30. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy,

uspořádané ve dnech 11. a 12. října v Clam-Gallasově paláci v Praze, Dolní Břežany 2013, s. 9–21.

MÖBIUS, Sascha, *Das Gedächtnis der Reichsstadt. Unruhen und Kriege in der lübeckischen Chronistik und Erinnerungskultur des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Göttingen 2011.

MUK, Jan, *Paměti Českých Budějovic z let 1454–1781*, Republikán 18, 1936, č. 52, s. 2, č. 53, s. 2–3.

MUK, Jan, *Zápisky rodiny Sudovy o J. Hradci v letech 1773–1862*, Ohlas od Nežárky 62, 1932, č. 47, s. 1–2, č. 50, s. 1–2, č. 52, s. 2; 63, 1933, č. 1, s. 2., č. 2, s. 1–2, č. 3, s. 2, č. 5, s. 1–2, č. 6, s. 1–2.

MUNZAR, Jan, *Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582*, Meteorologické zprávy 51, 1998, s. 149–153.

NAHODIL, Otakar – ROBEK, Antonín, *České lidové kronikářství*, Praha 1960.

NĚMEC, Ladislav, *Jáchym Štěpanovský (1738–1801), Missa pastoritia in D.*, Brno 2009 (bakalářská práce).

NEMEŠKAL, Lubomír, *Českobudějovická mincovna v letech 1569–1611*, České Budějovice 1969.

NOVOTNÝ, Miroslav a kol. (edd.), *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006.

NOVOTNÝ, Miroslav a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.

NOVOTNÝ, Miroslav, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594–1618*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 371–386.

NOVOTNÝ, Miroslav, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594–1648*, in: Ivo Navrátil (ed.), *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Sborník referátů z konference konané ve dnech 24. – 25. června 1999 v Jičíně, Semily 2000* (= Z Českého ráje a Podkrkonoší. Supplementum 5), s. 129–138.

NOVOTNÝ, Miroslav, *Školství v jižních Čechách v době posledních Rožmberků*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 243–255.

NOVÝ, Rostislav (ed.), *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526. Katalog*, Praha 1963 (= Acta Universitatis Carolinae (dále jen AUC). Philosophica et historica 4).

NUHLÍČEK, Josef, *Na okraj nových směrnic o vedení kronik*, AČ 7, 1957, s. 91–95.

- PALACKÝ, František, *Obyvatelstvo českých měst a školní vzdělání v 16. a na počátku 17. století*, Československý časopis historický 18, 1970, s. 345–370.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové – velmoži české renesance*, Praha 1989.
- PÁNEK, Jaroslav, *Vilém z Rožmberka*, Praha 1998.
- PAVEL, Jakub – ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *České Budějovice*, Praha² 1979.
- PAVELEC, Petr, *České Budějovice – klášterní kostel Obětování Panny Marie. Umělecko-historický průvodce*, České Budějovice 1997.
- PAVELEC, Petr, *Nové poznatky o klášterním kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích*, Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče 56, 1996, č. 9–10, s. 296–305.
- PELIKÁN, Josef, *Balbínovy pomůcky a prameny. Příspěvek k studiím o Balbínově vlastivědě = Sources et auxiliaires de Balbin*, Praha 1936.
- PEŠEK, Jiří – SVATOŠ, Michal (edd.), *Škola a město. Sborník příspěvků z konference „Škola a město“ konané ve dnech 5. – 6. října 1992*, Praha 1993 (= Documenta Pragensia 11).
- PEŠEK, Jiří – ŠAMAN, David, *Studenti z Čech na zahraničních univerzitách v předbělohorském čtvrtstoletí*, Ústecký sborník historický 1983, s. 173–218.
- PEŠEK, Jiří, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620. (Všední dny kulturního života)*, Praha 1993.
- PEŠEK, Jiří, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570–1620)*, ČČH 89, 1991, č. 3, s. 336–355.
- PEŠTA, Jiří, *Bibliografie pracovníků jihočeských státních archivů za roky (1999) 2001–2015*, Archivum Trebonense 14, 2017, s. 513–689.
- PLESSOW, Oliver, *Die umgeschriebene Geschichte. Spätmittelalterliche Historiographie in Münster zwischen Bistum und Stadt*, Köln – Weimar – Wien 2006.
- PLETZER, Karel – ŠEDA, Oldřich, *Měšťanské i městské pivovarství a dvě stě let Prvního českobudějovického pivovaru Samson*, České Budějovice 1995.
- PLETZER, Karel, *Balbínova excerpta z českobudějovické kroniky*, JSH 24, 1955, s. 52–59.
- PLETZER, Karel, *Černice v donaci českobudějovickému špitálu z roku 1331*, Výběr 31, 1994, č. 3, s. 191–192.
- PLETZER, Karel, *České Budějovice a historiografie*, Kulturní kalendář, 1965, leden, s. 14–17.

- PLETZER, Karel, *Českobudějovická analistika v období třicetileté války*, JSH 28, 1959, s. 113–120.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovická analistika XVII. století*, České Budějovice 1955, strojopis.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovická kronika J. Fl. Hammerschmidta*, JSH 26, 1957, s. 14–19.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovický hudební skladatel Jachym Štěpánovský (1738–1801)*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 28, 1991, č. 1, s. 18–26.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovický písař Jan Petřík z Benešova (Příspěvek k dějinám české literatury XVI. století)*, JSH 28, 1959, s. 17–24, 40–47.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovičtí kronikáři v období třicetileté války*, Kulturní kalendář, 1962, září, s. 17–18.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovičtí vysokoškoláci v letech 1453–1526*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 31, 1994, s. 235–243.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století*, JSH 60–61, 1991–1992, s. 23–34.
- PLETZER, Karel, *Českobudějovičtí zlatníci, malíři a řezbáři na přelomu 15. a 16. stol.*, JSH 63, 1994, s. 15–22.
- PLETZER, Karel, *Dva dosud neznámí kronikáři Českých Budějovic (Jonáš Katschner a Dominik Koller)*, JSH 39, 1970, s. 222–229.
- PLETZER, Karel, *Hospodářské aktivity českobudějovických Židů na přelomu 15. a 16. století*, in: Jan Podlešák (ed.), *Naše dny se naplnily. Z historie Židů v jižních Čechách*, České Budějovice 2002, s. 7–21.
- PLETZER, Karel, *K požáru Židovské ulice v Č. Budějovicích roku 1480*, Výběr 36, 1999, č. 2, s. 113–115.
- PLETZER, Karel, *K záznamu českobudějovické kroniky z roku 1482*, JSH 36, 1967, s. 52–54.
- PLETZER, Karel, *Kde se v Českých Budějovicích popravovalo*, Výběr 33, 1996, č. 2, s. 122–123.
- PLETZER, Karel, *Kobylky nad Českými Budějovicemi*, Výběr 32, 1995, č. 1, s. 41–42.
- PLETZER, Karel, *Kronikáři a historické Českých Budějovic v 2. polovině 17. století*, Kulturní kalendář, 1962, prosinec, s. 14–15.

- PLETZER, Karel, *Morová epidemie v Českých Budějovicích roku 1521*, Výběr 31, 1994, č. 1, s. 26–30.
- PLETZER, Karel, *Násilný převrat v Českých Budějovicích v květnu 1467*, JSH 64, 1995, s. 74–83.
- PLETZER, Karel, *Návštěvy Fr. Palackého v Č. Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1972, červenec–srpen, s. 22–23.
- PLETZER, Karel, *Nejstarší publikace o Českých Budějovicích*, Kulturní kalendář, 1962, říjen, s. 11–12.
- PLETZER, Karel, *Nevydařené uvítání Marie Terezie v Č. Budějovicích*, Výběr 32, 1995, č. 2, s. 119–121.
- PLETZER, Karel, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31–37.
- PLETZER, Karel, *Nově nalezený zlomek českobudějovické kroniky*, Výběr 6, 1969, č. 2, s. 15–18.
- PLETZER, Karel, *Obležení Českých Budějovic za stavovského povstání*, Kulturní kalendář, 1972, říjen, s. 21–23.
- PLETZER, Karel, *Okupace Čes. Budějovic pasovským vojskem v roce 1611*, Kulturní kalendář, 1962, únor, s. 11–13.
- PLETZER, Karel, *Pravá a nepravá kronika Tomáše Františka Veselého*, JSH 24, 1955, s. 121–129.
- PLETZER, Karel, *Senzační události v zápisech českobudějovických kronik*, Výběr 33, 1996, č. 4, s. 289–293.
- PLETZER, Karel, *Sochařská výzdoba Českých Budějovic*, Kulturní kalendář, 1958, prosinec, s. 15–18.
- PLETZER, Karel, *Stavba lodí v Českých Budějovicích a doprava po Vltavě*, Kulturní kalendář, 1976, únor, s. 26–27.
- PLETZER, Karel, *Tři drobné českobudějovické kroniky ze 16. století*, JSH 34, 1965, s. 179–194.
- PLETZER, Karel, *Uhři u Českých Budějovic o božím těle roku 1620*, Výběr 32, 1995, č. 3, s. 180–182.
- PLETZER, Karel, *Úkazy na obloze v záznamech českobudějovických kronikářů*, Výběr 33, 1996, č. 2, s. 108–112.
- PLETZER, Karel, *Výpisky Josefa Štěpána Claudia z českobudějovické kroniky*, Zprávy muzeí Jihočeského kraje 4, 1964, s. 33–35.

- PLETZER, Karel, *Zánik židovské obce v Českých Budějovicích roku 1505*, JSH 44, 1975, s. 8–21.
- PLETZER, Karel, *Zhoubný požár Českých Budějovic v roce 1641*, Výběr 37, 2000, č. 2, s. 97–109.
- PLETZER, Karel, *Zlomek českobudějovické kroniky z let 1579–1595*, Výběr 35, 1998, č. 3, s. 152–161.
- POKORNÁ, Zuzana – SVATOŠ, Martin (edd.), *Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách. Sborník z konference Památníku národního písemnictví*, Praha 1992.
- POLEHLA, Petr, *Bohuslav Balbín aneb Byli jezuité opravdu českých knížek hubitelé líti?*, in: *Jezuité ve východních Čechách. Studie Diecézního teologického institutu v Hradci Králové*, Hradec Králové 2009, s. 35–40.
- PREISS, Pavel, *Václav Vavřinec Reiner*, Praha 1970.
- RAJCHL, Rostislav, *Komety a jejich odraz v kronikách*, Malovaný kraj. Národopisný a vlastivědný časopis Slovácka 33, 1997, č. 3, s. 44–45.
- RAK, Petr, *Obecní kroniky a jejich úskalí*, in: Hana Pátková (ed.), *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Příspěvky z konference pořádané 9. listopadu 2001 v Ústí nad Labem katedrou historie Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za řízení Eduarda Mikuška*, Praha 2006, s. 113–116.
- RAMEŠ, Václav – KOLDA, Vlastimil (edd.), *Poklady minulosti – Jihočeské archivy. Littera scripta manet*, Třeboň 2011.
- RAU, Susanne, *Geschichte und Konfession. Städtische Geschichtsschreibung und Erinnerungskultur im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung in Bremen, Breslau, Hamburg und Köln*, Hamburg – München 2002.
- RAU, Susanne, *Geschichten von Stadt, Land und Universum. Räume der Stadtchroniken und Stadtgeschichten seit dem späten Mittelalter*, in: Susanne Rau – Birgit Studt (edd.), *Geschichte schreiben. Ein Quellen- und Studienhandbuch zur Historiographie (ca. 1350–1750)*, Berlin 2010, s. 459–474.
- REICHRTOVÁ, Noemi, *Města jako středisko náboženského života*, in: *Česká města v 16. – 18. století*, Praha 1991, s. 163–173.
- RICHTER, Ernst Franz – RICHTER, Eduard J., *Südböhmische Sagen und Geschichten. Mit einer kurzgefassten Geschichte der k. k. bergkreisstadt Böhmisch-Budweis, Korneuburg* 1881.

- RICHTER, Ernst Franz, *Kurzgefasste Geschichte der k. befreiten allezeit getreuen Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis*, Budweis 1860.
- ROBEK, Antonín, *Městské lidové zdroje národního obrození*, Praha 1977.
- ROEDL, Bohumír – KOTYZA, Oldřich, *Rejstřík k neznámé kronice v kontextu lounského raně novověkého dějepisectví*, *Porta Bohemica* 5, 2009, s. 42–89.
- ROEDL, Bohumír, *Lounský kronikář Pavel Mikšovic*, in: *Kulturní měsíčník Lounska* 2–3, 1986.
- ROEDL, Bohumír, *Praha v kronice Pavla Mikšovic*, *Sborník okresního archivu v Lounech* 2, 1988, s. 59–65.
- ROEDL, Bohumír, *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*, Žatec 1997.
- ROUBÍK, František, *Ke vzniku prvního nařízení o obecních kronikách v Čechách z r. 1835*, *ČDV* 16, 1929, č. 2, s. 157–160.
- ROUBÍK, František, *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940.
- RYBA, Bohumil, *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze. Díl 4. Strahovské rukopisy DH–DK (čís. 1822–2425)*, Praha 1970.
- RYBA, Bohumil, *Soupisy rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1985.
- SAHULA, Jan, *Personální složení městských rad v Českých Budějovicích v 17. století*, České Budějovice 2015 (diplomová práce).
- SCHMID, Regula, *Geschichte im Dienst der Stadt. Amtliche Historie und Politik im Spätmittelalter*, Zürich 2009.
- SCHMIDT, Heinrich, *Die deutschen Städtechroniken als Spiegel des bürgerlichen Selbstverständnisses im Spätmittelalter*, Göttingen 1958.
- SCHNEIDMÜLLER, Bernd, *Regionale Identität und soziale Gruppen im deutschen Mittelalter. Zur Einführung*, in: Peter Moraw (ed.), *Regionale Identität und soziale Gruppen im deutschen Mittelalter*, Berlin 1992 (= *Zeitschrift für historische Forschung*. Beiheft 14), s. 9–13.
- SCHULZ, Václav, *Příspěvky k dějinám moru v zemích českých z let 1531–1746*, Praha 1901.
- SCHULZE, Winfried, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- SCHWAB, Emanuel, *Die Iglauer Chroniken. Ein vorläufiger Bericht*, Igel-Land, Příloha Mährischer Grenzbote, Jihlava 1926–1927.

- SMETANA, Jan, *Nejstarší kronikářské záznamy litoměřických radních písařů*, Vlastivědný sborník Litoměřicko 14, 1978, s. 119–142.
- SMETANA, Jan, *Soupis vyprávěcích pramenů dějepisných vzniklých v Litoměřickém kraji do roku 1835*, SAP 23, 1973, s. 215–282.
- SMETANA, Jan, *Vyprávěcí prameny dějepisné vzniklé v Litoměřickém kraji do roku 1835*, SAP 22, 1972, s. 221–296.
- SPÁČIL, Vladimír, *Údajná Grossmannova kronika Olomouce z let 1485–1520*, Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 95–99.
- SPÁČILOVÁ, Libuše, *Kronika olomoucké měšťanské rodiny Hoblových (1550–1620)*, Ročenka Státního okresního archivu Olomouc 27, 1999, s. 151–154.
- SPONSEL, Wilfried, *Stadtchroniken als kollektives Gedächtnis. Das Bild der Stadt Nördlingen im Spiegel ihrer Chroniken*, Steinmeier 2000.
- SPRANDEL, Rolf, *Chronisten als Zeitzeugen. Forschungen zur spätmittelalterlichen Geschichtsschreibung in Deutschland*, Köln – Weimar – Wien 1994.
- STEJSKALOVÁ, Eva, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015.
- STERNECK, Tomáš – VOKÁČOVÁ, Petra, *Letní císařská návštěva v královském městě. Příjezd Karla VI. a jeho dvořanů Českými Budějovicemi v srpnu 1732*, JSH 72, 2003, s. 175–207.
- STERNECK, Tomáš, „*Koně a voli že zase vydáni býti mají*“. Marginálie z doby obléhání Českých Budějovic stavovským vojskem, Výběr 50, 2013, č. 1, s. 40–50.
- STERNECK, Tomáš, „*V dobrém pokoji, svornosti a rozumění zůstáváme a zůstávati chceme*“. Korespondence Jindřicha Matyáše hraběte z Thurnu a Valsassiny s Českými Budějovicemi z června 1618, Výběr 51, 2014, č. 2, s. 97–112.
- STERNECK, Tomáš, *Budějovická pře vodňanského gubernátora Servatia hurdome de la Fossa. Obrázek z královského města v době saského vpádu do Čech*, in: Staré Budějovice, Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1, 2005, s. 45–80.
- STERNECK, Tomáš, *Der Böhmische Aufstand 1618–1620 und die königliche Stadt Budweis*, Glaube und Heimat. Monatsschrift der heimatvertriebenen Böhmerwäldler, Freunde des Böhmerwaldes und des Böhmerwaldsmuseums Passau 63, 2011, č. 5, s. 6–11.

STERNECK, Tomáš, *Dorota rozená Öllerová, budějovické stromy a kácení u Dasného léta páně 1632. Příspěvek k poznání vztahů mezi předním jihočeským královským městem a generálem Marradasem*, Výběr 49, 2012, č. 2, s. 124–139.

STERNECK, Tomáš, *K jarnímu durchcuku císařských vojsk českobudějovickem léta páně 1627. Kaplický list komisaře Lukáše Kořenského z Terešova z 13. dubna 1627 pro budějovickou městskou radu*, Výběr 49, 2012, č. 4, s. 251–267.

STERNECK, Tomáš, *Konfesijní minorita ve městě "náboženství papežského". Českobudějovičtí nekatolíci na počátku 17. století a jejich politická vystoupení*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století. Stati a rozšířené příspěvky z 31. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i., a Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 9. a 10. října 2012 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, Praha 2014, s. 223–267.

STERNECK, Tomáš, *Královské město České Budějovice a předejhra stavovského odboje proti Ferdinandovi I.*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, sv. 1, Praha 2007, s. 217–224.

STERNECK, Tomáš, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Daudlebských ze Sternecku*, Brno 2009.

STERNECK, Tomáš, *Munice královského vojska v Českých Budějovicích v červenci 1619*, Výběr 40, 2003, č. 3, s. 291–298.

STERNECK, Tomáš, *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*, JSH 74, 2005, s. 104–150.

STERNECK, Tomáš, *Ochránci katolické víry versus obyvatelé katolického města. Vpád Pasovských a českobudějovičtí měšťané*, in: *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014, s. 47–65.

STERNECK, Tomáš, *Svědectví z rozbořeného města (Relace o českobudějovických událostech v polovině roku 1618)*, JSH 84, 2015, s. 351–381.

STERNECK, Tomáš, *Vabank budějovického primátora. "Vždy věrné" královské město a stavovské povstání 1618–1620*, Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 31, 2009, č. 2, s. 22–25.

STERNECK, Tomáš, *Vetřelci, nebo partneři? Důstojníci v očích městské elity na příkladu Dona Baltazara de Marradas y Vique a Servatia Hurdome de la Fossa*

v *Českých Budějovicích za třicetileté války*, *Historie – Otázky – Problémy* 3, 2011, č. 1, s. 57–66.

STERNECK, Tomáš, *Vojáci českobudějovického praporce na počátku třicetileté války. K personálnímu zázemí kompanie Jana Aulnera z Birkenfelsu a Zdeňka Lva Libštejnského z Kolovrat*, in: *Staré Budějovice*, Sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 5, 2013, s. 43–54.

STERNECK, Tomáš, *Zwischen Bruderzwist und Einfall des Passauer Kriegsvolks. Reflexion der politischen Turbulenzen von 1608–1611 in einer königlichen Stadt am Beispiel von Budweis*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608–1611)*, České Budějovice 2010 (= *Opera historica* 14), s. 449–472.

STERNECK, Tomáš, *Žoldněřský praporec Jana Aulnera z Birkenfelsu a Zdeňka Lva Libštejnského z Kolovrat na počátku třicetileté války. K osudům vojenské jednotky verbované na Českobudějovicku v polovině roku 1618*, *JSH* 81, 2012, s. 128–163.

STORCHOVÁ, Lucie, *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenecké komunity v českých zemích*, Praha 2011.

STRAUB, Jürgen, *Personale und kollektive Identität. Zur Analyse eines theoretischen Begriffs*, in: Aleida Assmann – Heidrun Freise (edd.), *Identitäten*, Frankfurt am Main 1998 (= *Erinnerung, Geschichte, Identität* 3), s. 73–104.

STRNAD, Josef, *M. Šimon Plachý z Třebnice a jeho paměti o Plzni*, *ČČM* 56, 1882, s. 437–445.

STRNAD, Josef, *Nový rukopis Pamětí plzeňských M. Šimona Plachého z Třebnice*, Sborník městského historického musea v Plzni 7, 1923, s. 25–43.

STRNAD, Rudolf, *Maximilian Millauer*, zvl. otisk z *Jihočeských listů* 1940.

STROUHOVÁ, Hana, *Epigrafické památky vnitřního města Českých Budějovic do roku 1900*, České Budějovice 2015 (diplomová práce).

SULITKOVÁ, Ludmila – ŠKOPOVÁ, Jana, *Dosud nevidované záznamy z kroniky brněnského lékárníka Jiřího Ludwiga (1574–1603)*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, C40, 1993, s. 143–159.

SVATOŠ, Michal (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy I., 1347/48–1622*, Praha 1995.

SVOBODNÝ, Petr, *Sociální a regionální struktura literárně činných absolventů pražské university v letech 1500–1620*, *AUC-HUCP* 26, 1986, fasc. 1, s. 7–36.

SWEET, Rosemary, *The Writing of Urban Histories in Eighteenth-Century England*, Oxford 1997.

- ŠABLICA, Stanislav, *František Miroslav Čapek – život a dílo historika amatéra*, České Budějovice 2013 (bakalářská práce).
- ŠABLICA, Stanislav, *Utváření jihočeské paměti v pojetí F. M. Čapka*, České Budějovice 2015 (diplomová práce).
- ŠAFRÁNKOVÁ, Lucie, *Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642–1650*, Olomouc 1999 (diplomová práce).
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Bartoš písař*, ČČH 7, 1901, s. 311–314.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Dodatky k „Pamětem Mikuláše Dačického z Heslova“*, VČAVU 21, 1912, s. 71–76.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Kronika Bartoše písaře*, VČAVU 12, 1903, s. 241–257, 333–343, 463–484, 551–576, 645–671.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých univerzitách v XV. – XVIII. století*, ČČM 79–80, 1905–1906, s. 290–297, 419–424.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Zpráva o literární pozůstalosti B. Balbína uložené v knihovnách kanonie strahovské a Musea král. českého*, Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 24, (1915), s. 82–110, s. 159–192.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Das Salztransport auf der Moldau von Budweis nach Moldautein im 16. Jahrhundert*, Jahresbuch des Oberösterreichischen Musealvereins 136, 1991, s. 223–238.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Dva příspěvky k poznání českobudějovického zpravodajství v 16. a 17. století*, Novinářský sborník 2, 1957, č. 4, s. 532–549.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424–1434*, SH 11, 1963, s. 7–65.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích. (Do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Salz und das Haushaltswesen südböhmischer Städte, insbesondere von Budweis*, in: Wilhelm Rausch (ed.), *Stadt und Salz, Linz/Donau* 1988, s. 195–212.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Vznik a vývoj úřadu městského notáře v Českých Budějovicích do poloviny 15. století*, JSH 36, 1967, s. 61–70, 130–140, 175–189.
- ŠMAHEL, František – TRUC, Miroslav, *Studie k dějinám University Karlovy v letech 1433–1622*, AUC-HUCP 4, 1963, s. 19–22, 49–50.
- ŠMAHEL, František, *Regionální původ, uplatnění a sociální mobilita graduovaných studentů pražské univerzity v letech 1433–1622*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 5–28.

- ŠPĚT, Jiří, *Neznámé doplňky k Pamětem Mikuláše Dačického z Heslova*, LF 88, 1965, s. 56–62.
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.
- ŠTROBL, Karel, *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova a odraz zahraničních událostí v nich v rozmezí let 1575–1626*, Kutnohorsko 2000, č. 3, s. 4–11.
- ŠVÁBENSKÝ, Mojmir, *Cerroniho sbírka I, 13. stol.–1845*, Brno 1973.
- TERSCH, Harald, *Österreichische Selbstzeugnisse des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit (1400–1650). Eine Darstellung in Einzelbeiträgen*, Köln – Weimar – Wien 1998.
- TERSCH, Harald, *Stadtchroniken am Beispiel der „Eisenstadt“ Steyr*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer, *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. – 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien – München 2006, s. 927–938.
- THOMA, Juraj, *Příspěvek ke stavebnímu vývoji bývalého dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*, in: *Archaeologia historica 22. Sborník příspěvků přednesených na 28. celostátní konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky k problematice archeologie středověku*. Nitra 23. – 26. září 1996, Brno 1997, s. 49–60.
- TICHÁ, Zdenka, *Kroniky válečných dob*, Praha 1975.
- TISCHER, František, *Katalog jezuitského gymnasia v J. Hradci od založení až do sklonku 17. věku*, SHK 23, 1922, s. 65–71.
- TOMEČKOVÁ, Petra, *Solní obchod v pamětech prachatických měšťanů*, České Budějovice 2007 (diplomová práce).
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Kronikářské záznamy v Pamětní knize Velvar (Historiografické narativní prameny druhé poloviny 16. století)*, *Studie o rukopisech* 47, 2017, s. 71–92.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Letopisecké záznamy z Litoměřic z první poloviny 17. století*, *Studie o rukopisech* 44, 2014, s. 417–427.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Městské kroniky jako významný pramen pro historiografii měst*, *SSH* 41, 2015, s. 89–106.

- TOŠNEROVÁ, Marie, *Narativní prameny k dějinám českých měst z období raného novověku ve Sbírce rukopisů Archivu Národního muzea*, Studie o rukopisech 41, 2011, s. 93–112.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Raně novověké narativní prameny k dějinám Jáchymova*, Studie o rukopisech 42, 2012, s. 51–62.
- TRUC, Miroslav, *Jižní Čechy a jezuitská akademie pražská*, JSH 27, 1958, s. 73–80.
- TRUC, Miroslav, *Pražská universita a humanistická vzdělanost v českých zemích*, in: Humanistická konference 1966, Praha 1966, s. 144–160.
- TRUHLÁŘ, Antonín a kol., *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. 5, S–Ž*, Praha 1982.
- TRUHLÁŘ, Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I–II.*, Praha 1905–1906.
- TUREK, Rudolf, *Počátky české vzdělanosti*, Praha 1988.
- URBAN, Jan, *Pokračovatelé Mathesiovi. Kronika císařského svobodného horního města Jáchymova, které se dříve nazývalo Conradsgrün. 1564–1617*, Praha 1984.
- URBÁNKOVÁ, Milena, *Židé a Židovská ulice v Českých Budějovicích koncem 14. a počátkem 15. století*, JSH 55, 1986, č. 4, s. 197–201.
- URFUS, Valentin, *Josefinský osvícený absolutismus, jeho reformy a regulace magistrátů*, Documenta Pragensia 4, Praha 1984, s. 322–329.
- URFUS, Valentin, *Právní postavení českých měst a rakouský absolutismus v období národního obrození*, SAP 19, 1969, č. 2, s. 386–440.
- VEBROVÁ, Alice, *Kronika Jana Adama Nožíře v kontextu dobové sociálně politické situace*, Ústí nad Labem 2013 (diplomová práce).
- VEČEŘA, Pavel, *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015.
- VIKTORA, Viktor – HÁLKOVÁ, Milena (edd.), *Balbínovská miscellanea. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 380. výročí narození Bohuslava Balbína. Klatovy 3. a 4. prosince 2001*, Klatovy 2002.
- VLČEK, Pavel – THOMA, Juraj, *České Budějovice. Bývalý dominikánský konvent u kostela Obětování P. Marie, později piaristická kolej*, in: Pavel Vlček – Petr Sommer – Dušan Foltýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997, s. 198–202.
- VLČEK, Pavel, *České Budějovice. Bývalý konvent kapucínů u kostela sv. Anny*, in: P. Vlček – P. Sommer – D. Foltýn, Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997, s. 203–204.

- VOLF, Josef, *Jana Mathesia Jáchymovského česká Postilla*, ČČM 96, 1922, s. 79.
- VOLF, Miloslav, *Bitva u Velkého Záblatí a její následky*, JSH 31, 1962, s. 123–134.
- VOLF, Miloslav, *Boj o solný monopol v Čechách v 16. a na počátku 17. století*, ČČH 39, 1933, s. 297–326, 505–536.
- VOLF, Miloslav, *Druhá polovina roku 1619 na jihočeských bojištích*, JSH 32, 1963, s. 79–91.
- VOLF, Miloslav, *Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618*, JSH 29, 1960, s. 18–22, 82–92.
- VOLF, Miloslav, *Jižní Čechy v létě 1620 a příprava konečného střetnutí*, JSH 35, 1966, s. 8–23.
- VOLF, Miloslav, *Pokus budějovického patriciátu připojit se k českému povstání r. 1618*, ČSPSČ 69, 1961, s. 151–160.
- VOLF, Miloslav, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618–1619*, JSH 30, 1961, s. 102–114.
- VOLF, Miloslav, *Zásahy ozbrojených houfů do stavovského povstání 1618–1620*, JSH 33, 1964, s. 1–11.
- VONDRA, Roman, *Osobnosti české minulosti. Bohuslav Balbín (1621–1688)*, Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 20, 2009, č. 11/12, s. 276–279.
- VOREL, Petr (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie. Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29. – 30. 9. 1997*, Pardubice 1999.
- WAGNER, Adolf, *Beiträge zu einer Geschichte des Salzhandels von Linz nach Böhmen*, Historisches Jahrbuch der Stadt Linz, 1961, s. 31–56, 1962, s. 85–104, 1963, s. 11–42.
- WATZL, Josef, *Orodovnice před svatyní svatých. Původ a dějiny zázračného obrazu P. Marie v kostele OO. Redemptoristů v Č. Budějovicích 1410–1910*, [Český] Krumlov [1910].
- WEBER, Jaroslav – SPUNAR, Pavel – TRÍSKA, Josef, *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1958.
- WELZER, Harald, *Das soziale Gedächtnis. Geschichte, Erinnerung, Tradierung*, Hamburg 2001.
- WHITE, Hayden, *Die Bedeutung der Form. Erzählstrukturen in der Geschichtsschreibung*, Frankfurt am Main 1990.

- WHITE, Hayden, *Metahistorie. Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*, Brno 2011.
- WINTER, Zikmund, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Kulturně-historický obraz*, Praha 1901.
- WOLF, Gerhard, *Einleitung*, in: Gerhard Wolf – Norbert H. Ott (edd.), *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, Berlin 2016, s. 20–26.
- WOLF, Peter, *Bilder und Vorstellungen vom Mittelalter. Regensburger Stadtchroniken der frühen Neuzeit*, Tübingen 1999.
- WRIEDT, Klaus, *Bürgerliche Geschichtsschreibung im 15. und 16. Jahrhundert. Ansätze und Formen*, in: Peter Johanek (ed.), *Städtische Geschichtsschreibung im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2000 (= *Städteforschung*, A/47), s. 19–50.
- ZACHOVÁ, Irena – PETR, Stanislav, *Soupis sbírky rukopisů Antonína Bedřicha Mitrovského v Archivu města Brna*, Praha – Brno 1999.
- ZÁLOHA, Jiří, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue* 18, 1996, č. 3, s. 18–20.
- ZÁŘICKÝ, Aleš – ZÁVODNÁ, Michaela, *Topografové zlaté éry historické topografie v českých zemích*, in: *Historik a literát v provincii*, Ostrava 2015.
- ZAVŘEL, Petr, *Objev krypty v kostele sv. Anny v Českých Budějovicích*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 6, 1989, s. 209–218.
- ZEMEK, Metoděj – BOMBERA, Jan – ALEŠ, Filip, *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, Prievidza 1992.
- ZOUHAR, Jakub, *Cyril Riga OP (1689–1758). Zapomenutý brněnský kazatel*, in: *Brno v minulosti a dnes. Příspěvky k dějinám a výstavbě Brna 29*, Brno 2016, s. 137–156.
- ZOUHAR, Jakub, *Cyrril Riga OP (1689–1758). Ein Dominikaner zwischen Historiographie und Hagiographie*, in: *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa. Gestaltung und Wandlung des institutionalen und persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit. Referate der gleichnamigen Tagung in St. Pölten von 22. bis 23. September 2014*, Praha 2015, s. 286–310.
- ZOUHAR, Jakub, *Die Komotauer Chronik des Bürgers Johann Joseph Urtika (1710–1784). Ein Beitrag zur frühneuzeitlichen deutschsprachigen Geschichtsschreibung in den böhmischen Ländern*, Červený Kostelec 2016.
- ZRONKOVÁ, Michaela, *Paměť o městě (Soběslav v měšťanských pamětech 1632–1752)*, České Budějovice 2007 (diplomová práce).

ZVÁNOVCOVÁ, Klára, *František Mareš (studie o životě a díle)*, České Budějovice 2002 (diplomová práce).

Internetové zdroje:

<http://digi.archives.cz/da/searchlink?fcAr=227102010-0&fcDb=10048>

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ173628101

<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>

<http://tslanius.mua.cas.cz/KATALOG/>

<http://vademecum.olomouc.eu>

<http://www.knihopis.cz/>

<http://www.manuscriptorium.com/>

<http://www.portafontium.eu/>

<http://www.urbanhistoriography.cz/>

<https://books.google.cz/>

https://de.wikisource.org/wiki/Die_Chroniken_der_deutschen_St%C3%A4dte

<https://digi.ceskearchivy.cz/>

<https://www.kohoutikriz.org/>

VOGELTANZ, Jan, *Jižní Čechy za války o dědictví rakouské 1740–1748*,

<https://www.primaplana.cz/news/jizni-cechy-za-valky-o-dedictvi-rakouske-1740-1748/>

(ověřeno 14. 5. 2018).

IX. SEZNAM ZKRATEK

AČ – Archivní časopis

AM – Archiv města

AMB – Archiv města Brna

atd. – a tak dále

AUC – Acta Universitatis Carolinae

AUC-HUCP – Acta Universitatis Carolinae-Historia Universitatis Carolinae Pragensis

cm – centimetr

č. – číslo

č. p. – číslo popisné

ČČH – Český časopis historický

ČČM – Časopis Českého musea

ČDV – Časopis pro dějiny venkova

ČMM – Časopis Matice moravské

ČSPS – Časopis Společnosti přátel starožitností

ČSPSČ – Časopis Společnosti přátel starožitností českých

DÚ – Děkanský úřad

ed. – editor

edd. – editoři

ev. č. – evidenční číslo

f. – fond

fasc. – fascikl

ff. – folia

FHB – Folia Historica Bohemica

fol. – folio

FÚ – Farní úřad

in. – initium

inv. č. – inventární číslo

JSH – Jihočeský sborník historický

JVK – Jihočeská vědecká knihovna

k. – karton

kn. č. – kniha číslo

KNM – Knihovna Národního muzea
Kuděj – Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny
LF – Listy filologické
med. – medium
MGH SRG NS II – Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum rerum Germanicarum,
Nova series II
Mons. – Monsignor
MVGDB – Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen
MZA – Moravský zemský archiv
MZČK – Minulostí Západočeského kraje
např. – například
násl. – následující
NK ČR – Národní knihovna České republiky
Nro. – Numero
ok. – okolo
P. – Páter
pag. – pagina
pol. – polovina
pp. – paginy
přír. č. – přírůstkové číslo
PSH – Pražský sborník historický
r – recto
r. – rok
s. – strana
SAP – Sborník archivních prací
SH – Sborník historický
SHK – Sborník Historického kroužku
sign. – signatura
SOA – Státní oblastní archiv
SOkA – Státní okresní archiv
Srov. – srovnej
SSH – Středočeský sborník historický
st. – starý
st. – století

sv. – svatý

sv. – svazek

tzv. – takzvaný

v – verso

VČAVU – Věstník České akademie věd a umění

VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk

Výběr – Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech

zvl. – zvláštní, zvláště

X. SEZNAM PŘÍLOH

1. Soupis narativních pramenů k dějinám Českých Budějovic

2. Obrazová příloha

Příloha č. 1

Zápisy o popravě Židů v letech 1505 a 1506 v kronice Davida Doudlebského ze Sterneku (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1962, sign. 559, fol. 16v–17r).

Příloha č. 2

Ukázka zápisů v kronice Jonáše Katschnera (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1963, sign. 556, pag. 3–4).

Příloha č. 3

Ukázka z kroniky Tomáš Františka Veselého (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1964, pag. 269–270).

Příloha č. 4

Titulní strana kroniky Jana Floriána Hammerschmidta (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1966, sign. D 105, fol. [IIIr]).

Příloha č. 5

Ukázka z kroniky Matěje Schmidta (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1961, sign. 32, pag. 72–73).

Příloha č. 6

Ukázka z kroniky Lukáše Bernarda Schneidera s počátkem třetí kapitoly o špitálu svatého Václava (SOkA České Budějovice, f. AM České Budějovice, inv. č. 1969, sign. D 102, pag. 61).